

Revista

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLIII, Nr. 5-6, — MAI—IUNIE 1984

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLIII, Nr. 5 — 6

MAI - IUNIE

1984

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

IUSTIN

Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. EPIFANIE
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan

REDACTOR :

Drd. MIHAI HAU

C U P R I N S

	Pag.
Telegrama adresată Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu de participanții la Adunarea Cultelor religioase din România pentru dezarmare și pace	313
Apelul către creștini și biserici al Adunării Cultelor din România pentru dezarmare și pace	315
Adunarea Cultelor din România pentru dezarmare și pace (București 21—23 iunie 1984)	317

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Prof. Pr. N. Ciudin, <i>Predică la Duminica mironosițelor</i>	333
Pr. Dr. Victor Vlăduceanu, <i>Predică la duminica a șaptea după Sfințele Paști</i>	336
Gherasim Timuș (prelucrare) <i>A Sf. Iustin Martirul și Filosoful</i>	339
Pr. Prof. Ștefan Alexe, <i>Predică la Cincizecime</i>	342
Pr. Dr. Victor Vlăduceanu, <i>Proorocul pocăinței</i>	345
Diac. Conf. Petre I. David, <i>Nașterea Sf. Ioan Botezătorul</i>	349
Pr. Gh. Paschia, <i>Cugetări și slături morale ale unor sfinți Părinți și scriitori clasici români despre muncă</i>	352

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. Asist. Dr. Alexandru I. Stan, <i>Frumusețea și sublimitatea doctrinară a stilului predicatorial al Sf. Ioan Gură de Aur în două omilii la sfinții martiri</i>	358
Pr. Prof. onorar Atanasie Negoită, <i>Creștinism și esenism în lumina manuscriselor de la Marea Moartă</i>	375
Pr. Prof. onorar Ion Ionescu, <i>Acțiuni ale Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania pentru consolidarea actului Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918</i>	387

DOCUMENTARE

Pr. I. Georgescu, <i>625 ani de existență a mitropoliei Țării Românești</i>	401
Drd. Mihai Spătăreanu, <i>Din trecutul bisericesc al fostului județ Saac</i>	404
Pr. Const. I. Bercuș, <i>Mănăstirea Slobozia de pe apa Ialomiței</i>	414

PENTRU APĂRAREA PĂCII

Diac. Conf. P. I. David, <i>Organizațiile creștine ecumenice în frontul activ al păcii și apărării vieții</i>	433
Diac. Prof. O. Bucevschi, <i>Știri ecumenice</i>	443
I. I. G., <i>Sesiunea de lucru a Departamentului de Studii al Conferinței Creștine pentru Pace</i>	444
<i>Sesiune «Kaire»</i>	445
Anca Manolache, <i>Seminar Ecumenic la Bossey, 28 mai — 3 iunie 1984</i>	446

DIN VIAȚA BISERICESCĂ

Vizita în Grecia a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin	448
Vizite în cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor	450
In Memoriam, † <i>Episcop Iosif Galton</i> ,	452
† Protoiereul Nicolae Nicola	453

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Mitropolia Țării Românești și Mitropolia Moldovei în « <i>Notitiae Episcopatum</i> » editate de Jean Darrouzès (Pr. Ioan V. Dură)	455

TELEGRAMĂ

Excelenței Sale

Domnului NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele Republicii Socialiste România

Conducătorii și reprezentanții Cultelor din Republica Socialistă România, întruniți în Adunarea solemnă consacrată dezbaterii problemelor dezarmării și păcii, desfășurată în București, în zilele de 21, 22 și 23 iunie 1984, cu participarea reprezentanților unor Biserici, religii și organizații creștine mondiale, își exprimă profunda admirație pentru neobosita dăruire și devotamentul nemărginit cu care Domnia Voastră, mult stimată Domnule președinte, acționați pentru propășirea patriei, pentru binele și fericirea poporului, pentru apărarea păcii, promovarea destinderii și colaborării.

Pe fundalul complex, zbuciumat, sfîșiat de contradicții al epocii pe care o traversează în acest moment omenirea, marcată de agravarea fără precedent a situației pe plan mondial, România proiectează imaginea luminoasă a unei țări al cărei țel este de a contribui la triumful păcii și colaborării, la asigurarea vieții și demnității tuturor națiunilor lumii.

Cu deplină îndreptățire putem afirma că datorită eforturilor neobosite depuse de dumneavoastră, mult stimată Domnule președinte, România are astăzi în lume mai mulți prieteni ca oricînd, realizările ei sînt tot mai cunoscute și prețuite pretutindeni pe glob, iar numele Domniei Voastre este pronunțat cu profundă stimă pe toate meridianele.

Strălucitele dumneavoastră inițiative și acțiuni consacrate păcii și dezarmării, care și-au găsit o nouă și elocventă expresie în Apelul adresat de Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România Sovietetului Suprem al U.R.S.S., Congresului S.U.A., parlamentelor țărilor europene pe teritoriul cărora sînt instalate rachete cu rază medie de acțiune, parlamentelor altor state europene și Canadei, vibranta chemare la acțiune hotărîtă pentru eliminarea primejdiei războiului nuclear, pentru apărarea dreptului fundamental al oamenilor, la viață, al națiunilor la existență liberă și demnă, pentru triumful păcii pe planeta noastră — ne îndatorează și ne mobilizează și pe noi, slujitorii Cultelor, să ne unim și mai mult eforturile pentru a sprijini mai eficient măsurile întreprinse pentru apărarea păcii, asigurarea destinderii, promovarea colaborării și fraternității între oameni și popoare. Destășurată în spiritul idealurilor

de pace și libertate, de progres și civilizație, ce caracterizează voința și faptele poporului român, Adunarea noastră a demonstrat, încă o dată, hotărârea slujitorilor Altarelor, a credincioșilor pe care-i păstoresc, de a contribui cu toată energia, prin mijloace specifice, la eforturile pe care popoarele, forțele progresiste, iubitoare de pace din lume, le depun pentru apărarea celui mai sfânt, dar și celui mai amenințat drept al omnirii, dreptul la viață, la existență.

Insuflețiți de preceptele noastre religioase și pentru a preîntîmpina o catastrofă ce ar distruge planeta, noi, conducătorii și reprezentanții Cultelor din România, împreună cu distinșii oaspeți de peste hotare, dînd expresie sentimentelor și voinței tuturor membrilor comunităților noastre, am adresat un apel către toate Bisericile, religiile lumii și tuturor oamenilor de bine de pretutindeni, chemîndu-i să acționeze, împreună cu popoarele cărora le aparțin, cu toate forțele iubitoare de pace, pentru încetarea cursei înarmărilor, oprirea amplasării noilor rachete americane pe continentul european și a contramăsurilor nucleare anunțate de U.R.S.S., pentru reluarea tratativelor sovieto-americane în vederea realizării unui acord care să ducă la eliminarea rachetelor nucleare, a oricăror arme nucleare din Europa și din lume.

Dînd expresie gîndurilor noastre de adînc respect pentru tot ce ați făcut și faceți în apărarea păcii și promovarea progresului, afirmîndu-ne totala adeviere la întreaga activitate internă și externă a statului nostru, urmînd însuflețitorul Dumneavoastră exemplu de slujire devotată a patriei și poporului, ne angajăm, mult stimată Domnule președinte, ca, într-o neclintită unitate cu țara, să sprijinim, cu toată ființa noastră, mărețele acțiuni consacrate păcii, să stimulăm în conștiința oamenilor și popoarelor încrederea și speranța într-o lume fără războaie, eliberată de coșmarul distrugerii atomice, să relevăm și să susținem puterea și capacitatea lor de muncă creatoare spre binele și folosul întregii umanități.

ADUNAREA CULTELOR DIN ROMÂNIA
PENTRU DEZARMARE ȘI PACE

București, 21—23 iunie, 1984

A P E L

CĂTRE TOATE BISERICILE ȘI ORGANIZAȚIILE CREȘTINE MONDIALE, RELIGIILE LUMII ȘI OAMENII DORITORI DE BINE DE PRETUTINDENI

Profund îngrijorați de accelerarea într-un ritm fără precedent a cursei înarmărilor care constituie o gravă amenințare la adresa păcii și securității și duce omenirea în pragul unei catastrofe nucleare, conducătorii și reprezentanții cultelor din România, determinați de credința și convingerile lor religioase și în numele credincioșilor pe care îi păstoresc, s-au întrunit din nou la București, în zilele de 21, 22 și 23 iunie 1984, în adunarea consacrată discutării problemelor dezarmării și păcii.

La această adunare au participat și reprezentanți ai unor Biserici, culte religioase și organizații creștine mondiale, pentru a dezbate împreună principalele evoluții din viața internațională, agravată de intensificarea înarmărilor nucleare, de apariția și acumularea de noi stocuri de arme, de conflictele ce au loc în diferite zone ale globului, de primejdia amplasării de noi rachete nucleare pe continentul european.

Împreună cu toți oamenii doritori de pace de pretutindeni, constatăm cu neliniște că în arsenalele lumii există deja depozitate cantități imense de arme atomice cu o putere de distrugere înimaginabilă, care pun în cea mai mare primejdie însăși existența și viitorul planetei noastre.

Producerea și amplasarea de noi arme și rachete nucleare nu numai că nu pot constitui, în nici un fel, un mijloc de întărire a securității și păcii, ci, dimpotrivă, sporesc și mai mult gradul de insecuritate a popoarelor, pericolul distrugerii vieții și a civilizației umane. Amenințarea vizează atât statele care ar recurge la aceste arme, cât și toate celelalte state, pentru că în condițiile unui război nuclear, nimeni nu va putea rămîne în afara efectelor și consecințelor sale catastrofale. Este un adevăr incóntestabil că folosirea armelor nucleare ar duce nu numai la pierderea unui număr uriaș de vieți omenești, ar transforma în ruine tot ce

a creat civilizația de-a lungul timpului, ci și la distrugerea întregii umanități, a înseși condițiilor vieții pe pământ.

În fața acestui adevăr dramatic, este tot mai evident că alternativa la pericolul unui război nimicitor o reprezintă numai adoptarea unor măsuri concrete, efective de dezarmare, și în primul rînd nucleară, oprirea amplasării de noi rachete, înghețarea și reducerea cheltuielilor militare, însoțite de măsuri de dezangajare militară, destinderea și sporirea încrederii, care să ducă la asigurarea păcii și securității popoarelor. Aceasta pune în evidență rolul statelor și popoarelor lumii, al forțelor progresiste, al tuturor oamenilor iubitori de pace de pretutindeni care sînt chemați, mai mult ca oricînd să-și unească eforturile și să militeze activ pentru oprirea cursei înarmărilor nucleare, înlăturarea pericolului de război, instaurarea unui climat de pace, destindere, încredere și cooperare în întreaga lume.

Adunarea noastră a dat o înaltă apreciere și a exprimat totalul său sprijin față de propunerile și inițiativele prședintelui României, Domnul Nicolae Ceaușescu, vizînd oprirea amplasării de către S.U.A. a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune în unele țări din vestul Europei și a contramăsurilor nucleare anunțate de Uniunea Sovietică, pentru reluarea negocierilor sovieto-americane în scopul realizării unui acord care să ducă la eliminarea rachetelor nucleare și, apoi, a oricăror arme nucleare din Europa și din lume.

Bisericile, religiile lumii și credincioșii lor nu pot lipsi din rîndurile celor care luptă pentru apărarea și salvardarea cauzei păcii, pentru ocrotirea vieții și progresul societății omenești. Călăuziți de învățăturile noastre de credință, pe care le propovăduim, și ferm convinși că, deși situația internațională este marcată de mari primejdii, forțele progresiste de pretutindeni, acționînd unite, dispun de puterea necesară de a impune stoparea nesăbuitei curse a înarmărilor nucleare, ne simțim datori ca de pe poziția și cu mijloacele noastre, prin forța cuvîntului și a exemplului, să milităm pentru înlăturarea cauzelor care zădărnicesc pacea : înarmarea nucleară, criza economică mondială, generată în cea mai mare parte de aceasta, discriminările și stările de neîncredere dintre state și popoare.

Conștienți de înalta responsabilitate pe care o implică misiunea noastră religioasă în lume, adresăm un APEL stăruitor tuturor Bisericilor, religiilor lumii, organizațiilor creștine mondiale și oamenilor doritori de bine de pretutindeni, cerîndu-le

să-și sporească și mai mult strădaniile, acum, pînă nu este prea tîrziu, pentru apărarea vieții, pentru oprirea cursului periculos al înarmărilor și salvagardarea omenirii de la o catastrofă nucleară.

Exprimîndu-ne azeziunea și solidaritatea cu oamenii doriți de bine de pretutindeni și făcîndu-ne auzită vocea pentru dezideratele noastre de pace, dreptate, dragoste și adevăr, să-i determinăm pe aceia care dețin destinele omenirii să procedeze de urgență la transformarea arsenalelor atomice în grînare, a rachetelor balistice în pîinea cea de toate zilele, necesară mili-oanelor de înfometați, a bombei cu neutroni în medicamente, să transforme centrele militare agresive în instituții ale păcii, astfel ca lumea, cu toate valorile ei, să fie eliberată de spectrul distrugerii, iar viața să dăinuie pe întregul pămînt.

ADUNAREA CULTELOR DIN ROMÂNIA
PENTRU DEZARMARE ȘI PACE

**ADUNAREA CULTELOR DIN ROMÂNIA
PENTRU DEZARMARE ȘI PACE, BUCUREȘTI
21—23 iunie 1984**

În condițiile actuale de criză și amenințări nucleare, toți oamenii doriți de bine din întreaga lume își ridică glasul și-și sporesc eforturile în vederea stabilirii unui climat de pace și securitate pe planeta noastră, pentru a salva viața și civilizația de la o distrugere și un cataclism absurd și iremediabil.

Poporul român, a cărui vocație de pace și bună înțelegere cu toate neamurile s-a manifestat plenar în tot cursul istoriei sale bimilenare, își exprimă și în zilele noastre, prin glasul autorizat al reprezentanților săi și prin manifestări de masă, dorința fierbinte și hotărîrea de neclintit de a se rezolva toate conflictele internaționale pe cale pașnică și a veghea, împreună cu toate forțele responsabile din lume, la apărarea păcii și înlăturarea pericolelor ce amenință să distrugă însăși viața, darul cel mai scump pe care l-a creat Dumnezeu la facerea lumii.

Privită sub aspect teologic, amenințarea ce planează acum asupra lumii este o lucrare a satanei, o uneltire a răului de a zădărnici creația lui Dumnezeu și cum răul în sine nu are nici o putere dacă nu pervertește într-un fel forța binelui, diavolul uneltește și folosește în interesul său distructiv cea mai înaltă și mai sublimă valoare dată de Dumnezeu omului — inteligența și capacitatea creatoare. De aceea, alăturîndu-se tuturor oamenilor conștienți și responsabili din țara noastră și din lumea întregă, conducătorii tuturor cultelor din România, de pe poziția lor

de slujitori ai lui Dumnezeu și ai oamenilor, slujitori ai păcii, ai vieții și ai dragostei, s-au întrunit la București între 21—23 iunie 1984 în cadrul unei adunări Generale pentru a-și manifesta îngrijorarea față de delirantul curs al înarmărilor de orice fel și mai ales al înarmărilor nucleare, care constituie nu numai o amenințare la adresa păcii și a vieții pe planeta noastră, un pericol ce amenință existența generațiilor viitoare, ci este chiar o frină actuală în calea dezvoltării și una din cele mai serioase și mai grave cauze ale nedreptăților și mizeriilor pe care le suportă popoarele zilelor noastre, din toate țările și mai ales din țările subdezvoltate ale lumii a treia.

La această Adunare au luat parte 191 de delegați din țară : Membrii Sfintului Sinod, Conducătorii eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române, profesorii Institutelor teologice universitare și ai altor școli teologice din țară și reprezentanții tuturor cultelor din România — și 45 de delegați de peste hotare, reprezentanți ai diferitelor organizații bisericești internaționale ca : Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace, Alianța Reformată Mondială, Federația Luterană Mondială, Federația Baptistă din Europa, Asociația Internațională pentru Libertate Religioasă, Uniunea Comunităților Penticostale din S.U.A. și Canada, oaspeți și invitați din 18 țări ale Europei, mulți reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori și din Statele Unite ale Americii.

În cursul celor trei zile de dezbateri, în plen și pe secții, au luat cuvântul peste 150 de delegați din țară și de peste hotare, din toate cuvântările rezultând un «NU» categoric războiului și înarmărilor de orice fel și un «DA» hotărât păcii, armoniei și bunei înțelegeri între țări și popoare.

Lucrările Adunării au început joi, 21 iunie 1984, în aula Institutului Teologic Universitar din București prin «Cuvântul de deschidere» al Prea Fericitului Patriarh Iustin, Președintele prezidiului Adunării. Din prezidiu au mai făcut parte : I. P. S. Mitropolit Teotist al Moldovei și Sucevei ; I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului ; P. S. Episcop Jakob Antal — Conducătorul Episcopiei Romano-Catolice Alba Iulia ; Eminența Sa Albert Klein, Episcopul Bisericii Evanghelice C. A. Sibiu ; Eminența Sa Dr. Moses Rosen, Șef Rabin al Cultului Mozaic — București ; Eminența Sa Muftiul Iacob Hagi Mehmet, Conducătorul Cultului Musulman ; Eminența Sa Papp Laszlo, Conducătorul Eparhiei Reformate Oradea ; Mons. Ioan Robu, Administrator Diecezan al Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București ; Eminența Sa Paul Szedressy, Episcopul Bisericii Evanghelice Luterane S. P. Cluj-Napoca ; Eminența Sa Episcopul Nagy Gyula, Președintele Sinodului Bisericii Reformate ; Eminența Sa Kovacs Lajos, Episcopul Bisericii Unitariene ; P. C. Pr. Marcovici Vladimir, Vicarul Vicariatului Ortodox Sîrb, Timișoara ; Pastor Pavel Bochian, Președintele Cultului Penticostal ; I. P. S. Arhiepiscop Dirayr Mardichian, Conducătorul Arhiepiscopiei Armeano-Gregoriene, București ; P. S. Episcop Vicar Kiprian Savici al Bisericii Creștine de Rit Vechi, Brăila ; Meliton Lazarovici, Prim delegat al Cultului Creștin după Evanghelie ; Dumitru Popa, Președintele Cultului Creștin Adventist de ziua a 7-a ; Pastor Mihai Hușanu, Președintele Cultului Creștin Baptist.

În cursul zilelor de joi, vineri și sîmbătă au avut loc întruniri plene pînă la masa de prînz, cu cîte o pauză de cafea între orele 11,00—11,30, iar după amiezile de joi și vineri lucrările au continuat pe trei secții, care au dezbătut următoarele teme :

Secția I — Răspunderea cultelor pentru apărarea vieții și pentru pace ;

Secția a II-a — Dezarmarea : cheltuielile militare povară pe umerii omenirii ;

Secția a III-a — Securitate și cooperare în Europa. Oprirea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune, retragerea și distrugerea celor existente.

Pentru delegații la Adunarea Cultelor, corul studenților Institutului Teologic și corala Patriarhiei Române au prezentat un concert în sala de festivități a Institutului Teologic din București, vineri la orele 19,30, iar a doua zi, sîmbătă la orele 14,00 *Prea Fericitul Patriarh Iustin* a oferit o masă festivă în cinstea invitaților de peste hotare și a conducătorilor de culte din țara noastră.

După această prezentare de ansamblu, trecem acum la analiza lucrărilor în plen și pe secții.

În cuvîntul de deschidere, *Prea Fericitul Patriarh Iustin* a arătat de la început, citînd din Ioan X, 10, că însăși venirea Mîntuitorului în lume a avut ca scop aducerea vieții și fericirii pe pămînt prin sfărîmarea zidului vrăjmășiei și împăcarea omului cu Dumnezeu. Această împăcare cu Dumnezeu presupune și o armonie a oamenilor între ei, de aceea, precizează *Prea Fericirea Sa*, «Pacea a fost totdeauna un element constitutiv al sufletului românesc, al concepției și practicii noastre de viață. Însăși așa-numita omenie, specifică neamului românesc, poate fi înscrisă în fruntea virtuților noastre tradiționale. Ea se referă la pacea și buna înțelegere între oameni, la prietenie și ajutorare, la ospitalitate, la bunătatea și dragostea frățească între ei... Poporul nostru nu s-a lăsat ispitit de gînduri expansioniste, n-a rîvnit la teritorii care nu-i aparțineau, n-a purtat niciodată vreun război de cucerire. Întreg șiragul de lupte pe care au fost siliți să le poarte înaintașii noștri s-a limitat la apărarea propriului lor pămînt, la apărarea «moșiei», adică a teritoriului moștenit de la înaintașii noștri, moși sau strămoși». Desigur că Biserica noastră s-a identificat întotdeauna cu poporul, aceiași cetățeni ai patriei noastre fiind și fii ai Bisericii, de aceea, arată mai departe *Prea Fericitul Patriarh Iustin*, «Biserica Ortodoxă Română, pe temeiul învățaturii ei religioase și pe experiența ei de secole, se simte deplin integrată în viața, idealurile și năzuințele credincioșilor ei, ale poporului nostru, străduindu-se permanent să-și aducă abolul ei atît pentru zidirea vieții celei noi în țară, cît și pentru apărarea păcii în lume. Ea este deplin conștientă că pacea este condiția firească, autentică a vieții și a progresului ei calitativ și cantitativ. De aceea Biserica este solidară cu întregul nostru popor și ia parte la toate eforturile lui pentru pace și progres. În continuare, *Prea Fericirea Sa* analizează anumite aspecte ale dezarmării și păcii, cu implicațiile acestora în viața spirituală, culturală

și materială a națiunilor lumii, arătînd că pacea trebuie să fie «integrală din punct de vedere moral și totală din punct de vedere geografic. Apoi, după cum războiul prinde întii chip în sufletele noastre și apoi se manifestă în afară, tot așa și pacea trebuie realizată întii înlăuntrul nostru, apoi în afară. Numai în asemenea extensiuni, fiecare națiune și fiecare ins își poate avea reală securitate. Salutăm desigur gîndurile de limitare a războiului sau crearea de zone denuclearizate, care prezintă expresii ferme și pilduitoare ale voinței de pace și care pot evita, local și temporal, primejdia. Dar ce fel de liniște poate da conștiinței cu adevărat creștine numai o zonă limitată, neutră, de pe planetă, știind că în alte părți ale spațiului uman alte ființe suferă și mor? Creștinul trăiește ca pe ale sale durerile celorlalți: «Dacă suferă un mădular, toate mădularele suferă împreună» (I Cor. XII, 26), zice apostolul. Profund gîndind, pentru conștiința creștină o salvare egoistă a vieții unora nu este satisfăcătoare. De aceea, aceste zone denuclearizate noi dorim să se extindă, să fie cît mai multe, pînă la identificarea cu întreaga planetă».

Printre multele idei de pace pe care le-a expus în cuvîntul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a vorbit și de datoria cultelor și credincioșilor de a apăra pacea, datorie ce «izvorăște din conștiința noastră religioasă cu care slujim lui Dumnezeu, prin slujirea oamenilor, dar în același timp și din calitatea noastră de fii ai poporului din care facem parte. Atît prin rugăciunile lor, prin propovăduirea cuvîntului, prin educarea credincioșilor în acest spirit, cît și prin participarea la diversele întruniri intercreștine și inter-religioase, cultele și-au exprimat cu tărie atît dorința lor de a trăi în pace între ele, cît și de a sprijini orice efort pentru apărarea ei în lume. Iar ca fii ai Patriei sîntem angajați să sprijinim ferm toate propunerile și inițiativele de pace ale Statului nostru».

După cuprinzătoarea expunere, cu care Prea Fericitul Patriarh Iustin a deschis lucrările Adunării, au luat cuvîntul numeroși vorbitori, conducători ai cultelor din țară și invitați de peste hotare, atît în ședințele plene cît și pe secții. Spicim în continuare idei și pasaje din unele cuvîntări ținute în plen.

Din cuvîntul *P. S. Jakab Antal*, Episcop al Eparhiei Romano-Catolice de Alba-Iulia :

«Biserica Romano-Catolică împărtășește convingerea că războiul nuclear nu este ceva fatal, care nu s-ar putea evita cu prudență și bună-voință desăvîrșită. Ea propovăduiește ideea sfîntă a păcii cu ocazia catehizării și a pregătirilor de miruire, a exercițiilor spirituale, care se repetă aproape anual și se țin mai ales în timpul postului Paștilor, cel puțin 3 zile, în comunele noastre».

Din cuvîntul Eminentei Sale *Dr. Moses Rosen*, Șef Rabinul Cultului Mozaic :

«Imaginea biblică a uciderii primului om, a lui Abel de către Cain, doi frați ce n-au putut să-și împartă întregul pămînt ce le stătea la dispoziție, amenință acum lumea cu o catastrofă, un Auschwitz atomic pe scară mondială. Această imagine ne aduce în față două puteri în care fiecare se teme să nu devină un Abel și poate deveni fără voia lui,

un Cain. În fața acestei primejdii este elementar ca noi, slujitorii de culte, noi care slujim pe același Dumnezeu în diferite limbi, la diferite altare, dar care, în România Socialistă nu mai sîntem puși să ne luptăm prin zizanii, să ne unim glasurile împotriva celor care uneltesc contra vieții și păcii».

Din cuvîntul Dr. *Edmond Perret*, Secretar General al Alianței Reformate Mondiale :

«Sfidarea făcută Bisericii de către situația actuală, precum și promovarea păcii în toate aspectele ei, implică o analiză dublă, care trebuie întreprinsă cu rigoare, intensitate și perseverență. Mai întii, o analiză concretă a situației, a instrumentelor etice, despre care ne-au parvenit anumite ecouri. Este vorba despre componenți economici, militari, politici, ideologici ai problemei promovării păcii. De asemenea, o analiză a rezultatelor trebuie făcută, recurgîndu-se la criteriul Evangheliei. Și aici se situează specificitatea noastră, a Bisericii».

Din cuvîntul Eminentei Sale Episcopul *Papp Laszlo*, al Episcopiei Reformate Oradea.

«Biserica Reformată din România se străduiește și va face acest lucru și în viitor ca atitudinea de sprijinire a acțiunilor pentru pace să nu rămînă «o poziție oficială» a conducătorilor și deservenților ei, ci să fie înrădăcinată prin propovăduire și pastorație — în conștiința și în activitatea zilnică a enoriașilor ei».

Din mesajul citit de *Dr. Alexander S. Haraszi*, reprezentantul Asociației «Billy Graham» din S.U.A.

«Trăim într-o epocă care nu are egal în istoria rasei umane. Datorită dezvoltărilor tehnologice din ultimele cîteva decenii astăzi pentru prima dată în istoria îndelungată a omului, avem puterea să distrugem viața de pe fața acestei planete. Puterea distructivă a armelor nucleare și, trebuie să adaug că și teribilele arme biochimice distrugătoare în masă care s-au dezvoltat, depășesc aproape înțelegerea. Chiar și în timpurile cele mai bune, aceste rezerve imense de armament ar înspăimînta. În situația internațională încordată din prezent, totuși sînt cumplite.

În această situație, cei dintre noi care sînt credincioși au răspunderea specială în a fi făcători de pace în lumea noastră. Răspunderea noastră nu derivă, în mod simplist, din dorința autoconservării. Răspunderea noastră derivă din faptul că viața este sfîntă și ne-a fost dăruită de Dumnezeu și, prin aceasta, nu trebuie distrusă fără discriminare. Pentru aceia dintre noi care sînt urmașii lui Iisus Hristos, răspunderea ne derivă, de asemenea, atît din exemplul, cît și din mandatul limpede al lui Hristos însuși, care este numit în Biblie — Domnul Păcii. Cursul înarmărilor nu este o chestiune politică. Este una morală, de asemenea, și trebuie să o tratăm pe căi specifice».

Din «Apelul» *Prea Fericitului Patriarh Pimen* al Moscovei și al întregii Rusii.

«Jubirea creștină de pace se bazează pe normele morale profund evanghelice, luate întotdeauna ca semn de dragoste față de aproapele nostru, dragoste propovăduită de Iisus Hristos. Noi credem cu tărie că

activitatea pacificatoare conține în sine o însemnătate eshatologică, deoarece altfel toate bunurile create în această viață trecătoare, se duc odată cu omul în veșnicie. Slujirea socială a Bisericii este o expresie a conștiinței sale lăuntrice, deoarece pacea este dată nouă de Creatorul tuturor bunurilor și o îndeplinire a Evangheliei».

Din cuvîntul Dr. *Lubomir Mirejovsky*, Secretarul General al Conferinței Creștine Pentru Pace.

«Situția din România prezintă o caracteristică specifică, purtînd o semnificație valoroasă pentru lupta contemporană pentru pace. Pe teritoriul acestei țări conviețuiesc laolaltă, în bune relații, mai multe religii, nu numai diferite confesiuni creștine, dar și romano-catolici, musulmani și evrei. Această conferință este un excelent exemplu al faptului că în România toate religiile au venit să-și exprime dorința comună de a apăra pacea și de a lupta pentru dezarmare. Este un fenomen foarte încurajator».

Din cuvîntul Eminenței Sale *Albert Klein*, Episcopul Bisericii Evanghelice C. A. Sibiu.

«Statornicirea păcii și apărarea ei țin de noi, cum ne arată și Iisus Hristos: «Fericiți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9). De aceea și noi ca slujitori ai altarului și trăitori pe aceste meleaguri ne simțim datori să sprijinim cu toate puterile noastre propunerile și acțiunile Președintelui țării noastre Domnul Nicolae Ceaușescu și ale întregului popor pentru pace în Europa și în lumea întreagă. În Iisus Hristos în care Dumnezeu se arată ca Dumnezeu al păcii (Rom. 16, 20) avem însuși temeiul luptei noastre pentru apărarea păcii și sprijinirea acțiunilor pentru pace».

Din cuvîntul *I. P. S. Arhiepiscop Dirayr Mardichian*, al Eparhiei Armene din România.

«Pacea este o cerință a vieții, a gândirii umane, e o nevoie a tuturor oamenilor dincolo de credințe sau idei filozofice. Biserica Armeană se roagă ca mirosul prafului de pușcă să dispară, atmosfera să se limpezească, iar cerul să fie curat, limpede, senin, fără tunuri și bombe. E în puterea noastră să obținem acest deziderat al întregii omeniri. Avem nevoie de pace ca de apă, aer, pîine, e o uriașă nevoie de pace și prietenie între popoare».

Din cuvîntul D-lui *Iacob Mehmed-Muftiu*, Șeful Cultului Musulman din România.

«Istoria a dovedit în repetate rînduri că opinia publică mondială a jucat întotdeauna un rol hotărîtor în apărarea păcii. Forța și posibilitățile opiniei publice de pretutindeni își vor spune și acum cuvîntul la instaurarea în raporturile interstatale a unor principii și norme de drept și de etică, capabile să asigure stabilitatea, încrederea reciprocă, securitatea și buna înțelegere între popoare, așa cum spune Sfînta Scriptură, «buna învoire între oameni», principii pentru care luptă cu cuvîntul și cu fapta cultele religioase din țara noastră».

Din cuvîntul Dr. *Glen Garfield Williams*, Secretarul General al Conferinței Bisericilor Europene.

«Problema păcii, problema încrederii (între oameni) reciproce, problema destinderii, formează împreună unul din principalele scopuri ale Conferinței Bisericilor Europene.

Sîntem preocupați cu pacea între Biserici și pacea dintre confesiuni. De asemenea sîntem preocupați cu pacea între națiuni și popoare. Există două adevăruri în legătură cu această lume modernă, mai adevărate decît oricare altele. În primul rînd, aceasta este o lume periculoasă în care trăim noi. Este o lume înarmată și care se înarmează. O lume care este desfigurată de propagandă, de jumătăți de adevăruri prezentate ca adevăruri întregi, așa că este dificil, dacă nu aproape imposibil, să înțelegem cine sîntem noi, ce sîntem noi și de ce sîntem. Este o lume nedreaptă, este o lume infometată, este o lume în care oprimarea dominează peste mari teritorii. Și astfel, o lume înarmată, o lume desfigurată, o lume nedreaptă este o lume extrem de periculoasă. Însă, în același timp este și o lume secularizată. Și aceasta ne interesează și pe noi, deoarece are efecte în contextul activității diferitelor comunități religioase. Oricare ar fi credința noastră religioasă, oricare ar fi convingerile credinței noastre noi aducem în discuțiile noastre privind pacea și dezarmarea o perspectivă care nu poate fi descoperită în discuțiile pur umaniste. Dialogul interconfesional și interreligios în care sîntem angajați chiar și în clipa de față, este, prin el însuși, o contribuție de valoare la pace. În timp ce încercăm să realizăm încrederea unul în altul, în calitate de credincioși, în timp ce ne străduim să discutăm unul cu celălalt pentru a ne accepta ca frați, în așa fel noi contribuim în sfera noastră la întărirea acelei încrederi care este atît de esențială. Noi trebuie să ajutăm popoarele și națiunile Europei să trăiască împreună, altminteri cu siguranță vom muri împreună».

Din cuvîntul *I. P. S. Teoctist*, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

«Opera mîntuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos este pace și viață. Semnificativ este în acest sens faptul că aducînd împăcarea omului cu Dumnezeu, prin jertfă, El cheamă de la moarte la viață întîmpinîndu-și apostolii cu vestirea păcii: «Pace vouă» (Ioan 21, 19, 21), primul cuvînt rostit către ei după slăvita Sa înviere. Pacea adresată apostolilor odată cu trimiterea la predicare a însemnat pentru ei poruncă sfîntă; de a o răspîndi și sădi în sufletele tuturor, ca pe un drept al fiecăruia în parte și drept de asemenea în viața popoarelor. Ca drept legal de ființă umană și condiție de dezvoltare a popoarelor, pacea, care, include o întreagă scară de valori sociale — libertate, egalitate, prietenie, încredere —, nu poate fi îngrădită, nu poate fi limitată, deoarece «ea nu are hotar» (Isaia 9, 6).

Într-adevăr, pacea, acest drept fundamental al omului și al popoarelor, ca dar dumnezeiesc și timp al dobîndirii mîntuirii, este amenințată în vremea noastră de cursa nesăbuită a înarmărilor și de pericolul izbucnirii unui nimicitor cataclism nuclear.

N-am fi la înălțimea misiunii și crezului nostru, n-am fi cu adevărat închinători Dumnezeului păcii, dacă am rămîne pasivi, dacă n-am lua

aminte, cît nu este prea tîrziu, la primejdia care se abate asupra omenirii».

Din cuvîntul Pastorului *Knud Wumpelman*, Secretarul General al Federației Baptiste din Europa.

«Devine din ce în ce mai evident pentru toată lumea că nu se poate clădi securitatea doar pentru noi înșine, că această atitudine nu va conduce decît de-a dreptul în ceea ce se numește capcana securității. În timpuri ca acesta al nostru e necesar, în mod urgent ca cineva să aibă îndrăzneala de a avea încredere, nu în arme și în rachete rapide, ci în Dumnezeu».

Din mesajul *Patriarhului Gherman al Serbiei*, citit de episcopul Danilo.

«Pacea este rodul dragostei lipsită de egoism, iar dragostea este o energie a lui Dumnezeu. Cei fără Dumnezeu nu cunosc pacea. Nu există pace fără inimă curată și nu există inimă curată fără pocăință înaintea lui Dumnezeu. Aceasta înseamnă că noi ar trebui să chemăm toate națiunile la pocăință înaintea lui Dumnezeu».

Din cuvîntul Dr. *Gianfranco Rossi*, Secretarul General al Asociației Internaționale pentru Libertate Religioasă.

«Războaiele se nasc în spiritele oamenilor și tocmai în spiritul oamenilor trebuie cîștigată bătălia pentru viață și pace. Fiecare ar trebui să fie condus să recunoască din plin că în ciuda diversității de naționalitate, rasă, limbă, religie și cultură, în toți oamenii există o egalitate fundamentală și că fiecare individ reprezintă o unicitate și o identitate de natură care fac din toată umanitatea o mare și singură familie ai cărei membri sînt toți frați».

Din cuvîntul Dr. *E. C. Thomas*, Președintele Uniunii Comunităților Penticostale din S.U.A. și Canada.

«Lăcomia și teama sînt unii dintre factorii comuni ai războiului. Lăcomia pentru putere, putere mondială, accelerează agresivitatea împotriva țărilor mai slabe. Lăcomia a devastat omenirea în decursul tuturor veacurilor și continuă să o facă. Pînă ce lăcomia nu va fi înjugată la fraternitatea lumii, pentru omenire războiul va continua. Pînă ce lăcomia nu va fi înjugată la recunoașterea că omul este responsabil pentru vecinul său, luptele vor continua. Socotesc că baza pentru înjugarea lăcomiei și a temerii trebuie găsită în textul de aur: «Făptuiește pentru ceilalți, așa cum ai vrea să făptuiești ei pentru tine».

Din cuvîntul Reverendului *Martin Kettle*, reprezentantul Comitetului pentru Misiune și Unitate al Sinodului General al Bisericii Angliei.

«Pacea din omul lăuntric, prin mijlocirea lui Iisus Hristos este mijlocită și autenticată în pacea dintre oameni. Iar pacea dintre oameni este strîns legată de cauza internaționalismului, cauză față de care Bisericile britanice s-au angajat permanent. În epoca modernă lumea a devenit mai mică pentru noi, pentru a ne considera unul pe celălalt cu suspiciune și rezervă. Pacea nu este un concept negativ, ci unul pozitiv, cînd vorbim despre harul lui Dumnezeu în creație și în mîntuire, dîndu-ne posibilitatea să trăim în încurajare și edificare reciprocă».

Din cuvîntul *Dr. Nicolaj Kozlowsky*, reprezentantul Bisericii Ortodoxe din Polonia.

«Pacea și dezarmarea sînt strîns legate, fiind probleme cruciale în acest moment al istoriei noastre. Pacea nu poate fi realizată prin înarmare. Domnul nostru Iisus Hristos a adus pace și dragoste în lume. Noi sîntem ucenicii Săi și prin urmare trebuie să ne iubim unii pe alții, nu să ne urîm. Datoria noastră este de a lupta pentru păstrarea păcii, pentru supraviețuire în acest moment critic al istoriei noastre. Noi creștinii și toate popoarele au dreptul și obligația de a-și ridica vocile împotriva războiului. Înarmarea nu este o cale a păcii. Folosirea puterii nu este calea de a rezolva problemele. Credem și sîntem convinși că popoarele tuturor națiunilor își dau seama că pacea, dreptatea și cooperarea sînt necesare pentru supraviețuire».

Din cuvîntul *Dr. Günther Gassman*, Directorul Comisiei «Credință și Constituție» din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

«Dumnezeu cel întreit Creatorul, Providențiatorul și Desăvîrșitorul ne-a chemat să fim colaboratorii Săi în Creația Sa, pentru ca ea să se păstreze pînă ce El o va duce la desăvîrșire și nu pînă ce o vor nimici oamenii. Consiliul Ecumenic al Bisericilor se bucură și este recunoscător pentru faptul că s-a ținut această Conferință la București, în aceste zile; el speră și urează ca din ea să iasă rezultate profunde în strădania pentru pace».

Din cuvîntul Episcopului *Nicolaus Hummel*, din partea Bisericii Vechi-Catolice din Austria.

«Problema păcii implică două aspecte. Este chemarea adresată fiecăruia dintre noi, fiecărui creștin de a căuta pacea interioară și am impresia că conferința ce va urma este pentru Trupul lui Hristos pe pămînt ca o căutare a păcii interioare, pe cînd conferința care are loc acum are ca scop căutarea păcii exterioare, care nu ne privește numai pe noi ca creștini, ci în afară de aceasta, întreaga omenire; și, prin aceasta constituie, în cel mai înalt grad, o problemă politică. Ne este cunoscut faptul că această latură a activității politice a Bisericii nu pune altfel de probleme. Ca să spun într-o formulă mai exagerată, am impresia că Domnul a văzut o astfel de problematică cînd a spus: «Pacea Mea vă dau vouă, nu cum v-o dă lumea». Orice situație politică am avea în vedere, peste tot auzim că fiecare dorește pacea. Și totuși se încearcă să se obțină pacea prin înarmare și prin intimidare, ca celălalt să renunțe la poziția sa. Acest lucru constituie, în esență, o amenințare la adresa vieții altuia, pe cînd Domnul, cu pacea Sa, oferă și dă viață. Să căutăm, deci, în interiorul nostru o înarmare a aceluia duh care mărturisește că noi sîntem pentru pacea pe care vrea să ne-o dea Domnul, acolo unde arma nu mai este bomba atomică, ci iubirea și unde tunul cu care se trage nu mai este din fier ci din inimă».

Din cuvîntul Reverendului *Robert Braun*, reprezentantul Arhiepiscopului de Canterbury.

«Sarcina majoră a creștinilor trebuie, în mod sigur, să fie de a ajuta la crearea unei înțelegeri și deschideri internaționale în care națiunile să nu mai poată lua în mod serios posibilitatea unui conflict

armat. Numai dreptatea, libertatea, deschiderea și încrederea internațională pot transforma actualele noastre condiții. În calitate de creștini cred că putem cere numai și să lucrăm pentru o pace fragilă care ne permite starea noastră de păcătoșenie. Între timp noi trebuie să ne pocăim și să cerem și altora să facă același lucru, în speranța că Dumnezeu ne va da o lume mai bună și mult mai sfințită».

Din cuvîntul *I. P. S. Nestor*, Mitropolitul Olteniei.

«Apărarea vieții și a păcii este imperativul total și cel mai acut al epocii noastre. Decurgînd din acest imperativ, securitatea și cooperarea europeană sînt premisele fundamentale ale păcii mondiale. În concepția României socialiste nu mai este suficient a se exprima protestul energetic față de transformarea Europei într-un teatru de operațiuni nucleare. Este necesar mai mult decît oricînd ca statele europene să participe direct, pozitiv, la adoptarea unor măsuri concrete, eficace, de dezarmare generală, pentru o Europă a păcii și colaborării, a securității și încrederii.

Interesele vitale ale popoarelor europene impun astăzi, mai mult decît oricînd, să se acționeze concret pentru o Europă unită, constituită din state independente și suverane, dezvoltînd relații multilaterale care să contribuie la întărirea încrederii și securității pe continent și în întreaga lume. «Problema problemelor», problema păcii impune astăzi în cel mai înalt grad abordarea ei în contextul universal, planetar contemporan — cel politic și diplomatic, cel al civilizației materiale și spirituale. Pacea și securitatea unui stat nu pot fi astăzi dobîndite și menținute prin eforturi izolate, în scopuri izolate în absența păcii și securității pentru celelalte popoare.

Adesea, evoluția evenimentelor obligă la regîndirea unor concepte, la restructurarea lor. În contextul contemporan, ceea ce numim pacea relativă este un deziderat insuficient, intrat în desuetudine. Cu un sfert de secol în urmă, conceptul *coexistență pașnică* părea să acopere necesitățile conviețuirii popoarelor fără manifestări de agresiune. Iată că omenirea contemporană, apropiindu-se de sfîrșitul ultimului secol al mileniului al doilea, trebuie să reformuleze conceptul, înțelegînd că această coexistență trebuie restructurată și circumscrisă plenitudinii în conceptul *Proexistență* — angajare activă în «slujire» — am spune noi creștinii, în includerea totală a existenței și intereselor unora în existența și interesul celorlalți».

Din cuvîntul *Dr. Kocsis Elemer*, Directorul Institutului Teologic din Debreczin—R. P. Ungară.

«În lupta pentru pace și prosperitate a omenirii, pe noi creștinii ne unește credința noastră, credința noastră comună în Dumnezeu cel Întreit, Creatorul, Mîntuitorul și Înnoitorul acestei lumi. Această credință nu este o credință exclusivă ci înseamnă că noi, creștinii, trebuie să slujim altora, tuturor oamenilor și popoarelor. În vremea noastră nădejdea creștină capătă o însemnătate foarte mare față de încordarea continuă din cadrul politicii internaționale. Biserica își are temeiul nădejzii ei în izvorul nesecat al făgăduințelor lui Dumnezeu. Noi creștinii credem că puterile Împărăției lui Dumnezeu vor ieși biruitoare asupra păcatului și a morții, asupra oricărei dureri a omenirii. Noi credem că

Dumnezeu conduce lumea nu spre o nimicire, ci spre o înnoire. Noi credem că oamenii vor putea fi educați și conduși de la egoism la slujire, de la particularism la universalitate și de la ură la prietenie și frățietate, de la război la pace.

Mai înainte exista în lume deviza: «Si vis pacem para bellum». Astăzi, noi trebuie să formulăm această zicală: «Si vis pacem para justitia». O pace fără o ordine economică mondială dreaptă nu poate fi puternică și dăinuitoare. Mai înainte se spunea: «Fiat justitia perreat mundus». Dar există o dreptate și un adevăr filozofic, religios, ideologic de dragul cărora să fie nimicită omenirea? Noi trebuie să alegem alternativa unei toleranțe și progresivități și să formulăm invers vechea zicală: «Fiat justitia ut floreat mundus». În acest fel lumea va prospera și adevărul va căpăta valoare».

Din cuvîntul *I. P. S. Mitropolit Nicolae* al Banatului.

«Pe măsură ce cresc primejdia și implicațiile, prezente și viitoare, ale cursei înarmărilor, se confirmă că problema fundamentală a contemporaneității este lupta pentru dezarmare și în special pentru dezarmarea nucleară. Este o luptă în care omenirea trebuie să-și spună cuvîntul, în care slujitorii altarelor și credincioșii de toate convingerile trebuie să-și aducă contribuția. Eforturile perseverente și unite ale tuturor pot determina forurile de conducere ale statelor și în primul rînd ale celor deținătoare de arme nucleare să adopte hotărîri raționale, în conformitate cu dreptul fundamental la viață, la pace, la dezvoltare, al tuturor oamenilor, al tuturor popoarelor și țărilor lumii. În ce ne privește, ca oameni ai religiei, nu putem să nu ne aducem aminte de cuvintele profetului Ieremia care se lamenta: «Pace! Pace! Și numai pace nu-i!» (6, 14). În același timp însă păstrăm nădejdea tare că pacea va izbîndi, deoarece Iisus Hristos Domnul ne-a spus: «Pacea Mea las vouă, pacea Mea dau vouă... Să nu se tulbure inima voastră, nici să se înfricoșeze» (Ioan 14, 27). «Și pacea lui Dumnezeu, care covîrșește orice minte, va păzi inimile și cugetele noastre, întru Hristos Iisus» (Filipeni 4, 7).

Din cuvîntul *I. P. S. Antonie*, Mitropolitul Ardealului.

«Problema păcii nu este o problemă oarecare. E *problema*, problema despre care nu poți să nu vorbești, pe care nu o poți amina pe mîine. Dacă o lași pe mîine, alternativa e că nu va mai exista un miine. Problema păcii nu e problema cuiva, a unora doar, din vreun continent, din vreo zonă, dintr-un așa-zis lagăr ideologic, e problema tuturor. Bombele, rachetele, după cum știți, s-au «deșteptat» foarte mult în ultima vreme. Știu să urmărească o țintă, să meargă într-un loc anumit, știu să urmărească chiar o țintă în mișcare. Dar bombele nu știu să selecționeze ființele umane. Bombele omoară orbește și fiecare dintre noi e o victimă posibilă. Ucigașul nu ne cunoaște, ne ucide la întîmplare, și se crede la adăpost moral pentru că nu operează chiar cu mîna lui, ci apasă pe un trăgaci sau pe un buton.

Se vorbește azi în multe medii de posibilitatea unui război nuclear limitat. Dar nu e vorba de a alege între un fel sau alt fel de război — cu arme convenționale, cu bombe, cu bîte, cu săbii, cu arme atomice sau nucleare. Nu e vorba de a alege între un război și altul, ci e vorba

de a termina o dată pentru totdeauna cu războiul de orice fel. Așa cum, de altfel, învață toate religiile, așa cum învață și religiile prezente astăzi în această sală. Războiul e o rușine pe obrazul omenirii. E incompatibil cu rațiunea și inteligența umană. Și acest lucru trebuie spus mereu, iară și iară.

Problema cursei înarmărilor, dacă e s-o privim cu luciditate și curaj e o problemă de bun simț elementar. Nu are nevoie de explicații prea sofisticate, pentru ca să emiți o judecată de valoare asupra ei. Urmările cursei înarmărilor sînt evidente: foame, subdezvoltare, poluarea sufletelor și a conștiințelor orientate, de fapt dezorientate, spre teamă, creșterea urii, a egoismului. Bunul simț cel mai elementar cere stoparea cursei înarmărilor. Noi trebuie să-i facem — ca oameni ai religiilor — pe cei care conduc omenirea astăzi — în numele nostru, de altfel — să înțeleagă acest lucru și să înțeleagă voința noastră, a tuturor.

Drepturile fundamentale ale oamenilor pornesc de la dreptul fundamental la viață și de la dreptul la pace. Numai Dumnezeu — spunem noi, în Mărturisirea de credință — este Domnul de viață Făcătorul. Viața îi aparține lui Dumnezeu; numai El are dreptul să dispună de viață. Dumneavoaștri știți sau, dacă nu știți, cei care sînteți de alte confesiuni, că-n Ortodoxie sinucigașii nu se îngroapă cu preot. Nu e voie să li se facă nici măcar o rugăciune, nu e voie să fie duși în biserică și nu e voie să fie înmormîțați în cimitir cu ceilalți credincioși. De ce? Pentru că au dispus singuri de viața lor, de care numai Dumnezeu are dreptul să dispună. Nici o armă, nici o bombă nu se creează pentru viață și pace. Toateucid. Trebuie să fie scos în afara legii dreptul de a se face bombe. Altfel, dreptul la pace e o vorbă fără acoperire. Și e ciudat că amenințările care ne pîndesc și de care ne temem nu vin din altă planetă. Iată paradoxul, iată inadvertența, inexplicabilă aproape pentru o minte sănătoasă. Noi înșine ne amenințăm pe noi, noi, oamenii. Ca și cum cu o mină am amenința-o pe cealaltă, uitînd că asta ne distruge pe noi înșine. Gura ar amenința urechile, nasul ar amenința ochii și picioarele ar amenința capul. N-am numit întîmplător picioarele. Din tot ce se petrece acum în lume se pare că unii au început să gîndească. Trebuie să restaurăm omul în poziția normală, firească, cu capul la locul lui. Oamenii religiilor — cred eu — au un cuvînt esențial de spus în această privință și o acțiune concretă și eficientă de desfășurat.

Nu poate fi pace fără dreptate socială. Nu poate fi dreptate socială, fără o nouă ordine economică internațională. O pace fără dreptate socială și fără egalitate, fără acces liber la resurse pentru toți oamenii și pentru toate popoarele, o pace fără echilibru economic e o pace în echilibru nestabil. O pace a fricii, a frămîntărilor, o pace în vertigiu. Ea nu poate duce și nu poate sfîrși decît cu război. E atît de complicată situația, încît unii nu mai cred în posibilitatea realizării dreptății sociale, ca bază pentru o pace trainică. De aceea, nu văd decît o alternativă: sau moartea prin război, sau o pace fără dreptate, preferîndu-se de către unii cea din urmă spre a se evita războiul. Dar aceasta e o falsă dilemă. A alege între moarte și o pace fără dreptate înseamnă a sacraliza agonia, a accepta drept normală o lume pe dos, monstruoasă.

Soluția e pace prin dreptate socială, pentru care oamenii sînt capabili, sînt înzestrați pentru că au rațiune.

În lume e nevoie de o restaurare și de o reabilitare a omului, a funcțiilor minții și a inimii, a logicii. Fără aceasta nu se va ajunge la o adevărată nouă ordine economică internațională. Acesteia însă trebuie să-i premerge o nouă ordine morală. Oamenii trebuie să înțeleagă că trebuie să se reazeze pe alte baze înainte de a putea schimba lumea; înainte de a schimba lumea trebuie să se schimbe oamenii. De aici, necesitatea educației pentru pace, educație către pace pentru care noi, oamenii religiilor, avem o chemare cu totul și cu totul deosebită. Omul să nu mai fie omului lup, ci frate. Să se restaureze valorile și însușirile esențial umane: generozitate, echitate, egalitate, dragoste, dreptate, respectul pentru viață. Să se restaureze încrederea în cuvînt. Să se respecte cuvîntul dar, să se respecte tratatele și legile internaționale, să se restaureze încrederea omului în om. Fără această restaurare a ființei umane, acum mutilată, fără restaurarea unei ordini morale, vor lipsi instrumentele adecvate construirii unei noi ordini economice internaționale, și pacea va fi amenințată iară și iară. Cred că și în această privință, a unei restaurări a ordinii morale în conștiința oamenilor, religiile pot contribui, poate mult mai mult decît oricine altcineva, și sînt convins, și am auzit aici, că toți reprezentanții lor sînt gata să o facă.

Ideologiile nu-și vor rezolva competiția dintre ele prin război, deși, trebuie să spunem, că fiecare dintre ele are această speranță secretă. Și această speranță secretă, care este o înșelăciune, este foarte periculoasă. Ea trebuie demascată. S-a spus de către cineva că cenușa ideologiilor, după un război nuclear, oricare ar fi ele, va fi aceeași. Nu se va deosebi una de alta. O tristă unitate de sfîrșit. Dar nu aceasta este unitatea către care tinde omenirea. Sper că măcar acest lucru toți oamenii îl pot înțelege, și asupra lui toți pot cădea de acord».

După aceste extrase sumare din cuvîntările unora dintre vorbitori redăm Concluziile, care rezumă rapoartele celor trei secții de lucru și apoi «Apelul» pe care l-a adoptat Adunarea Generală a Cultelor din România pentru dezarmare și pace.

CONCLUZII GENERALE ale Adunării cultelor pentru dezarmare și pace

Adunarea generală a Cultelor din R. S. România, pentru dezarmare și pace, în ședințele plenare și în lucrările celor trei secții, dezbătînd tema principală: «DEZARMAREA ȘI PACEA ÎN CONDIȚIILE LUMII ACTUALE», formulează următoarele concluzii în baza Rapoartelor celor trei secții:

1. Raportul secției I-a, în cadrul căreia a fost aprofundată tema: «Răspunderea Cultelor pentru apărarea vieții și pentru pace», arată că, mai ales în ultimele decenii, Cultele din țara noastră, conștiente de răspunderea lor față de misiunea pe care o au de îndeplinit în raport cu Dumnezeu și cu oamenii, se simt îndatorate să contribuie, de pe propria poziție, cu mijloacele specifice și fără de nici o ezitare, la promovarea cauzei păcii și înțelegerii între popoare.

La baza angajării lor sincere în sprijinirea acțiunilor pentru apărarea dreptului sacru al omenirii la viață și pace, Cultele așează, pe lângă temeiurile firești, împărțite de toți oamenii și temeiuri religios-morale, din Revelația dumnezeiască. Un astfel de temei este credința că viața este un dar dumnezeiesc; ea trebuie să fie ocrotită și respectată, și sprijinită să se dezvolte și să se desăvârșească.

Un alt temei religios comun tuturor Cultelor este acela că omul reprezintă făptura cea mai aleasă a lui Dumnezeu, fiind creat după chipul și asemănarea Sa.

Lumea este cadrul firesc rînduit de Dumnezeu în care omul se realizează ca ființă rațională și liberă, purtător și creator de valori în slujba unor înalte idealuri.

Stimulate, în activitatea lor, de aceste temeiuri de ordin religios-moral, Cultele sînt hotărîte să-și intensifice astăzi, mai mult ca oricînd, slujirea lor față de lume și să propovăduiască pacea, luptînd împotriva războiului și violențelor de tot felul, păcate care sînt îndreptate împotriva vieții și civilizației umane și, în ultimă instanță, împotriva lui Dumnezeu.

Înțelegînd că pacea este un dar al lui Dumnezeu făcut oamenilor și o condiție indispensabilă pentru perpetuarea și afirmarea vieții, Cultele sînt convinse că această pace nu se realizează practic în istorie fără contribuția noastră. Pacea se cucerește prin strădani și lupte și, de aceea, Cultele se alătură cu toată hotărîrea celor care urmăresc să înlăture cauzele ce zădărnicesc pacea și să statornicească un climat favorabil înfrățirii și colaborării între oameni și popoare.

În spiritul idealului mesianic al păcii universale, Cultele cer să fie oprită producerea de noi armamente, iar cele existente să fie transformate în unelte folositoare vieții și fericirii umane.

Ele adresează o chemare oamenilor de știință și tuturor celor care făuresc și minuesc tehnica și tehnologia modernă să facă totul pentru a pune știința și tehnica în slujba vieții și păcii, și nu a morții și distrugerii universale.

Conștiente de menirea lor, Cultele înțeleg să se dedice cu și mai multă dăruire propovăduirii ideilor păcii și sădirii în conștiințele oamenilor a responsabilității pentru existența și viitorul omenirii, folosind în acest scop predica, presa și literatura teologică, slujbele religioase și toate celelalte mijloace de care ele dispun.

Cultele din țara noastră sprijină acțiunile poporului nostru pentru pace și întîmpină cu deosebită satisfacție inițiativele Președintelui țării pentru biruința cauzei păcii, zidirii unei vieți prospere în patria noastră.

2. Aprofundind tema : «Dezarmarea : cheltuielile militare povară pe umerii omenirii», participanții la discuții din secția II-a, și-au manifestat, în unanimitate, profunda lor îngrijorare față de cursul deosebit de periculos pe care l-a luat astăzi cursa înarmărilor nucleare prin instalarea de noi rachete cu rază medie de acțiune pe continentul european, care pot împinge lumea în pragul unui holocaust nuclear și care are consecințe negative dintre cele mai grave asupra omenirii, chiar și fără să fie folosite armele respective.

Pe planul relațiilor dintre state, cursa înarmărilor menține și adâncește diviziunea lumii în alianțe și blocuri militare, întreține suspiciunea și neîncrederea și afectează cooperarea dintre state, iar pe plan economic-social, mărește și mai mult subdezvoltarea unei mari părți din omenire, decalajele existente, criza economică mondială, precum și sărăcirea și degradarea Terrei. În actuala criză energetică și de materii prime, cursa înarmărilor reprezintă o uriașă risipă, inutilă și absurdă, care absoarbe gigantice fonduri materiale și umane, ce sînt deturnate sistematic în scopuri militare neproductive, în detrimentul progresului și dezvoltării popoarelor, în timp ce două treimi din omenire suferă de grave lipsuri și are o datorie externă egală cu bugetul militar actual de peste 800 miliarde dolari.

Toți vorbitorii au subliniat că uriașele cheltuieli militare reprezintă o gravă povară pentru locuitorii planetei, ce frînează progresul și dezvoltarea economico-socială și întreține criza economică mondială. Îndesebi popoarele lumii a treia plătesc scump tributul lor cursei înarmărilor.

Opinia publică mondială cere azi tot mai stăruitor oprirea neîntîrziată a cursei înarmărilor și a amplasării de noi rachete pe continentul european și trecerea la înfăptuirea unui program concret de dezarmare generală. Vorbitorii și-au exprimat adevărată unanimitate față de propunerea țării noastre de înghețare a cheltuielilor militare la nivelul anului 1983 și reducerea lor tratată cu cel puțin 15%. În felul acesta s-ar face un pas concret spre destindere și s-ar debloca mari fonduri, în valoare de 80—120 milioane dolari anual, în scopul progresului și dezvoltării tuturor popoarelor, creîndu-se condițiile edificării unei noi ordini morale, economice și politice mondiale, care asigură pacea și progresul tuturor.

Participanții la discuții au mărturisit unanim că menirea omului este de a crește, de a se înmulți și stăpîni pămîntul, ca dar al lui Dumnezeu, spre folosul tuturor, pentru a fi sursa de viață a omului și nu pentru distrugerea ei.

Credința în Dumnezeu, Domnul vieții și al păcii, îi obligă să stea în slujba vieții și a păcii, să pună toate cuceririle geniului uman în slujba progresului și dezvoltării popoarelor și să prefacă armele de război în unelte folositoare ale păcii, transformînd rachetele în pluguri și seceri, iar meșteșugul războiului în meșteșugul bunei înțelegeri, conlucrării între toți oamenii, pentru instaurarea împărăției mesianice a păcii și a dreptății.

De aceea, în lumina învățăturilor și convingerilor noastre religioase și a dreptului sacru la viață al fiecărui om, cu toții spunem un DA de-

zarmării generale, pentru dezvoltare și pace, și un NU hotărît intensificării nesăbuite a cursei înarmărilor nucleare, care este cu totul nejustificată, imorală și inumană. Renunțarea pentru totdeauna la acest joc diabolic privind viața și nevoile imperioase ale omenirii este imperativul major și de maximă urgență astăzi.

3. În raportul secției a III-a, în cadrul căreia a fost dezbătută tema : «Securitate și cooperare în Europa. Oprirea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune. Retragerea și distrugerea celor existente», se arată că securitatea, element indispensabil pentru menținerea păcii și dezvoltarea vieții și progresul general uman, a constituit întotdeauna una dintre aspirațiile cele mai profunde și legitime ale umanității privind existența și viitorul ei.

Grava înrăutățire a relațiilor internaționale prin producerea și amplasarea unor noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa a împins lumea în pragul unui cataclism nuclear. Oprirea cursei înarmărilor și, în mod special a înarmărilor nucleare, constituie pasul hotărît spre securitate și cooperare în Europa și în lumea întreagă. Este falsă teoria că sporirea armamentelor nucleare ar putea duce la realizarea unui echilibru de forțe pe plan mondial. Mai degrabă această măsură sporește pericolul distrugerii vieții și civilizației umane.

Participantii la Adunarea Cultelor sprijină propunerea președintelui NICOLAE CEAUȘESCU, de a se face totul pentru oprirea amplasării de către S.U.A. a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune în unele țări din vestul Europei și a contramăsurilor nucleare anunțate de Uniunea Sovietică, pentru reluarea tratatelor sovieto-americane, în vederea realizării unui acord care să ducă la eliminarea rachetelor nucleare și apoi a oricăror arme nucleare din Europa și din întreaga lume.

Convingerea unanimă a Cultelor, ca — de altfel — a întregii opinii mondiale, este aceea că securitatea nu se poate constitui cu ajutorul armelor, ci exclusiv pe baza negocierilor și a dialogului. De aceea, Cultele acordă o deosebită atenție Conferințelor post-Helsinki și, în mod special Conferinței de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa, sperînd că pe această cale se va ajunge mai repede la înțelegeri pozitive care să diminueze pericolul de război și să ducă în final, la eliberarea completă a omenirii de coșmarul războiului nuclear.

Securitatea și cooperarea nu-și pot găsi împlinirea decît într-un climat de încredere reciprocă, iar pentru realizarea acestui deziderat își pot aduce contribuția lor esențială și Cultele religioase, alături de oamenii de bine de pretutindeni.

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

PREDICĂ LA DUMINICA MIRONOSIȚELOR

Și dis-de-dimineață, în prima zi a săptămînii (Duminică), pe cînd răsărea soarele, au venit la mormînt. Și, intrînd în mormînt, au văzut un tînăr șezînd în partea dreaptă, îmbrăcat în veșmînt alb, și s-au spăimîntat. Iar el le-a zis: «Nu vă inspăimîntați! Căutați pe Iisus Nazarineanul, cel răstîgnit? A înviat!» (Marcu 16, 2, 5—6).

Hristos a înviat...! Cu glasuri de bucurie, din cîntarea gurii, ați răspuns: «Adevărat a înviat»! Cu adevărat Domnul a înviat. Plini de bucurie sîntem încă sub dogorile de lumină ale învierii Domnului. Să preaslăvim pe Cel ce a scăpat pe om și omenirea de moartea sufletească, pe Hristos Cel ce este veșnic viu. El este viața! Hristos a înviat, este mărturia solilor cerului în fața femeilor care au venit la mormîntul Domnului.

Era ziua care se lăsase sfioasă și chema pe muritori la muncă. Aurora sirguincioasă alunga din fața ei zeul somnului. Aburii nopții cădeau în rouă răcoroasă și sclipitoare peste florile înmiresmate ale pămîntului, în dimineața zilei învierii din morți a Mîntuitorului lumii. Tocmai acum, dis-de-dimineață, mironosițele femei Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov, Salomeea și alte femei, își făceau apariția în grădină, la mormîntul Domnului, ducînd în mîini vasele cu mirodenii, ca să-i ungă trupul. Și intrînd în mormînt au văzut un înger cu înfățișarea lui ca fulgerul și îmbrăcămintea albă ca zăpada, stînd în partea dreaptă, și s-au spăimîntat. Iar el le-a zis: «Nu vă temeți, că știu că pe Iisus cel răstîgnit îl căutați. Nu este aici. A înviat!».

Măreață zi a învierii! Domnul, stăpînul vieții și al morții a înviat! Puterea morții a slăbit și încuietorile cele veșnice ale iadului s-au sfărîmat. Biruitorul morții este viu printre noi!

Sintem în a treia duminică de când mărturisim puterea Domnului sub dogorile de lumină ale învierii și cu noi istoria și veacurile. Ziua scuiării din morți a Domnului își răsfrînge în veci lumina învierii într-o lume nouă. Ziua întâi a învierii lui Hristos, este ziua unei noi creații a lumii. Dacă Dumnezeu, în ziua întâi a creației a zis: «Să fie lumină» și din întunericul fără de formă a lumii s-a făcut lumină, apoi, în ziua întâi a săptămîinii, dis-de-diminează, din întunericul mormîntului și-a arătat zorile în lumina haotizată de păcat, lumina învierii; lumină din lumina cerescului cuprins, în care omul devine din nou întruchipare a frumuseții dumnezeiești. Ziua învierii Domnului este cea mai hotărîtoare zi în istoria omenirii. Nici o altă zi nu este asemenea acesteia. Ziua învierii pune în balanță soarta veșnică a lumii întregi. Ea este lumina dumnezeiască vărsată cu prisosință în lume, pentru a crea din nou, pentru a o duce la o nouă viață.

Dacă învierea Domnului este puterea de creație a unei lumi noi, a unei omeniri noi, ne punem întrebarea: oare ce sens are faptul că femeile au pășit cele dintii, în pacea dimineții mute, vorbind între ele de cele petrecute, sub zorii de lumină ai învierii Domnului Hristos? Sau care este tîlcul acestei întîlniri dintre sufletul femeii și cele dintii raze ale Sfintei Învieri? Este oare o simplă întîmplare sau o rînduială cu înțeles mai înalt? Iată o problemă pe care ne-o pune în față Sfînta Evanghelie de azi; problemă care se răsfrînge pînă în zilele noastre.

Cînd ne gîndim la sfintele femei mironoșite, cu vasele umplute cu mir, cu inima plină de lacrimi, alergînd grăbite pe întuneric, prin grădină, spre mormîntul cel dătător de viață, ca la un liman de mînciere în tîlăzuirea patimilor omeniești, o uimire ne copleșește și ne întrebăm: ce sentimente se formează în alergarea lor? Desigur, în gestul lor, pe chipul lor apare cu putere, ca o zare de lumină în cerul de volbură al vieții: iubirea și devotamentul. Ele au cunoscut în Domnul Hristos iubirea dumnezeiască, care le-a curățit viața, le-a înnoit sufletul, le-a transfigurat ființa. Ele au văzut în Domnul o iubire care pătrunde pînă în adîncuri și care răscolește întreaga ființă și o creează din nou. De aceea în ființa lor au înflorit într-un chip minunat eternele calități ale sufletului femeii: iubirea și devotamentul prin care au înfruntat pînă la sacrificiu toate primejdiile.

Minunat este sufletul femeii! A cunoscut că Iisus Hristos este iubire. Căci înviind din mormînt, încununază cu laurii veșniciei iubirea, aprinzînd omenirea în flăcările iubirii, care a biruit în furtunile vieții pe calea mîntuirii. Așa cum se oglindește în lumina învierii, sufletul femeii, deși mai slab, mai delicat, însă prin iubire mai tare, mai puternic decît toate protivniciile lumii și chiar decît moartea. Căci din iubirea ei nesecată s-au revărsat valuri, valuri: abnegația, devotamentul, dăruirea de sine totală pînă dincolo de hotarele morții. Acestea sînt calitățile sufletului femeii, care au înflorit sub zările de primăvară ale învierii: iubire și jertfă, iubire și devotament, iubire și dăruire totală de sine. Femeia ajunge la desăvîrșire, cu ființa străluminată și transfigurată în lumina învierii, numai prin întîlnirea cu Iisus Hristos, care este iubire și jertfă. Și numai prin Hristos, sufletul ei devine o răsfrîngere a iubirii dumnezeiești pe pămînt.

Dar care este tilcul și ce legătură are aceasta cu învierea ?

Învierea, care este creație din nou a omului, se temeinește pe iubire, pe iubirea care s-a împletit cu jertfa lui Hristos pînă în adîncul de beznă al mormîntului. Învierea este rodul iubirii și al jertfei, rodul iubirii și al dăruirii de sine. Dacă Dumnezeu n-ar fi iubit lumea, nu s-ar fi intrupat. Și dacă n-ar fi iubit-o cu iubirea cea mai mare, n-ar fi primit să se răstignească și să moară, aducîndu-se jertfă pe Golgota. Și dacă n-ar fi primit să se jertfească, murind pe cruce, n-ar fi existat nici învierea. Așa, după cum verdeața primăverii renaște la viață prin căldura razelor de soare și prin ploile binefăcătoare ale cerului, tot așa învierea devine realitate prin dogorile iubirii și lacrima dăruirii totale. Însă nu numai atît ; nu numai învierea lui Hristos, ci învierea oricărui creștin, ca și învierea tuturor popoarelor, nu este posibilă și nu devine realitate decît prin iubire și jertfă. Și, întrucît sufletul femeii este mai simțitor în această privință și strălucește prin aceste calități, se înțelege îndeajuns de ce bucuria învierii a inundat pentru prima dată inima ei. Și de atunci, din zorii aceia de taină și minune, din măreția adîncurilor firii, Dumnezeu a voit ca puterile de înviere, de înnoire a lumii să se verse cu prisosință peste omenire din inima Lui prin inima femeii. Femeia, prin iubire și jertfă, trebuie să fie mijlocitoare a învierii. Așa cum prin Sfînta Fecioară Maria, Dumnezeu s-a sălășluit în trup omenesc, tot așa prin oricare femeie Hristos cel înviat din morți trebuie să se intrupeze în alte și alte vieți.

În sufletul femeii trebuie să ardă în permanență candela credinței curate, din inima ei trebuie să iradieze ca dintr-un focar lumina lui Hristos în lume.

Iată acesta este tilcul adînc al faptului, că zorile învierii au învăluit mai întîi făptura de iubire, de jertfă și devotament a femeilor.

Oare această sublimă misiune de vestitoare a învierii Domnului a corespuns femeii ? Oare a corespuns măreția misiune de a fi mijlocitoare a învierii, de a fi cu adevărat colaboratoare a creației din nou a omenirii ? Mărturisesc că da ! Ca răspuns la aceste întrebări, ne stau mărturie milioanele de fecioare sfinte care și-au închinat viața lui Hristos ; toate mucenițele care au mărturisit neșovăielnic credința în Hristos, bucurîndu-se că pot suferi pentru El chinuri și moartea ; ne stau toate femeile care, din iubire pentru Hristos, au alinat suferințe, au potolit dureri, au ușurat necazuri, au tămăduit răni, au acoperit nevoi ; dar mai ales stau ca mărturie peste veacuri toate mamele creștine, care au dăruit omenirii din suferință și lacrimi, din iubire și jertfă, suflete de sfinți, suflete de mucenici, suflete de eroi. O, voi, fecioare neprihănite, care v-ați logodit cu Hristos ! O, voi, mame preacinstite, care v-ați frînt trupul ca să zămisiți și inima, ca să creșteți cete nesfîrșite de sfinți ! O, voi, femei, care, asemenea Mariei Magdalena și altora, asemenea acesteia, v-ați întors din căile rătăcirii ca să vă dăruiti întru totul lui Hristos, bucurați-vă că prin iubirea și jertfa voastră, lumina învierii s-a revărsat în lume și a plăsmuit-o din nou ! O, voi, femei, nu v-ați tulburat pentru starea smerită de soție și mamă ce v-a dăruit-o Dumnezeu, căci în smerenia aceasta se află întreaga măreție a femeii creștine, aceea de a colabora la nașterea și plăsmuirea unei omeniri

noi, prin puterea învierii lui Hristos. Bucurați-vă că prin iubirea și jertfa voastră, prin lumina învierii lui Hristos, se luminează la orizont de veac nou zorile unei alte orînduirii omenești, mai frumoase, mai înalte, aducătoare de fericire paradisiacă întregii omeniri.

Unde este inima femeii, ca din iubirea, jertfa și devotamentul ei, să închege candela în care să ardă lumina lui Hristos? Căci soarta popoarelor și a veacurilor atîrnă și de sufletul femeii. Femeia ușoară, femeia năserioasă, femeia înclinată spre lux și plăceri, femeia fără suflet și fără inimă, femeia incapabilă de iubire și jertfă este ruina popoarelor și distrugerea civilizațiilor. Femeia muncitoare, soție și mamă, femeia fecioară curată, femeia capabilă de iubire și jertfă, femeia înrădăcinată în iubirea și jertfa lui Hristos, este slava familiei, slava popoarelor și temelia marilor victorii.

Femeile evlavioase, care au alergat cu grabă la mormîntul Domnului, cheamă și pe femeia de azi de pe cărările păcatului, pe căile luminate de zorile învierii. Oare va auzi ea chemarea aceasta? Oare o va urma? Dacă da, atunci puterile învierii se vor revărsa din plin în cupa inimii ei. Și inima ei va fi copleșită de marea bucurie dumnezeiască a învierii, bucuria de a fi colaboratoare a lui Dumnezeu la plămîuirea unei lumi noi, a unei lumi de bunăvoință și pace. Căci Hristos este pacea noastră, pacea a toată lumea, a celor de departe și a celor de aproape și prin El să avem apropiere de Tatăl întru unul și același Duh. Amin.

Pr. Prof. N. CIUDIN

CUVÎNT LA DUMINICA VII-A DUPĂ PAȘTI, A SFINȚILOR PĂRINȚI DE LA SINODUL I ECUMENIC

În tezaurul doctrinar al spiritualității creștine — cea mai severă, cea mai curată și cea mai sublimă învățătură — capitol important constituie și cultul sfinților.

Sfinții sînt culmile cele mai strălucitoare ale creștinătății. Ei s-au ridicat la înălțimile cerești pe scara evlaviei și a smereniei, creînd din persoana lor o capodoperă de viață creștină.

Sfinții au triumfat cu succes în timpul vieții lor pămîntești prin curăție sufletească, smerenie și iubire către Dumnezeu și către aproapele, fiind tot atîtea pilde de trăire duhovnicească.

Sfinții și-au desăvîrșit portretul vieții lor după modelul ideal, care este Hristos Mîntuitorul. Ei strălucesc pe firmamentul Bisericii noastre ca niște luceferi ai luminii, adevărului și ai dreptății.

Sfîntul privește pămîntul numai ca un prilej de cucerire a cerului, iar moartea este pentru el moment de fericită întîlnire cu Creatorul.

Stînd în nemijlocită apropiere de Dumnezeu, sfinții sînt ocrotitorii noștri, ai credincioșilor, în ceruri, mijlocînd neîncetat pentru noi la Părintele luminilor (Facere XX, 7; Iov XLII, 8; Iacob V, 16; II Petru I, 13; Confes. ort. p. III). Sf. Grigorie Teologul în panegiricul ce-l face

sfintului Ciprian zice: «Din cer, unde ești, privește cu îndurare către mine, îndreptează cuvântul și viața mea, păzește turma mea... luminează-ne mai deplin asupra Sf. Treimi, înaintea Căreia stai astăzi și căreia noi ne închinăm».

Desăvârșirea vieții duhovnicești, călcarea pe urmele lui Iisus, a ridicat sfinți în toate timpurile și din toate categoriile sociale.

Izvorul sfințeniei nu seacă în Biserică. În toate timpurile, Biserica, condusă de Duhul Sfânt, și-a îndeplinit misiunea de desăvârșire morală, de sfințire a vieții. Harul care lucrează prin ea, s-a arătat și prin aceea, că a avut tot timpul credincioși, care au urcat culmile altitudinii etice, pîsurile desăvârșirii spirituale, devenind sfinți, pîde desăvârșite de viață creștină.

În ceata numeroasă a sfinților strălucesc Sfinții Părinți ai Bisericii. Aceștia, pe lângă sfințenia vieții lor, s-au remarcat și prin scrierile lor, în care au dezvoltat învățătura de credință și morală propovăduită de Hristos Mîntuitorul și de Sfinții Apostoli. Ei ne-au dat prețioase îndrumări și îndemnuri duhovnicești, cu ajutorul cărora putem dăltui în moduri cel mai sublim chipul adevăratului creștin și ne-au lămurit și adîncit atîtea adevăruri de credință, nepătrunse de mîntea omenească.

Duminica VII-a după Paști este consacrată de Biserica noastră comemorării Sfinților Părinți de la Sinodul I Ecumenic, care s-a ținut în orașul Niceea — Asia Mică, în anul 325. Au participat 318 Sfinți Părinți, combătîndu-se învățătura greșită a lui Arie, că Iisus Hristos nu este Dumnezeu adevărat, ci este cea dintîi creatură a lui Dumnezeu Tatăl și deci nu este veșnic. S-a formulat la acest Sinod învățătura de credință autentică, că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat, de o ființă cu Dumnezeu Tatăl: «Cred într-unul Dumnezeu Tatăl atotțiitorul...» «Și într-unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul Născut, care din Tatăl s-a născut mai înainte de toți vecii. Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat, din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, cel de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut». S-au fixat aci primele șapte articole din simbolul credinței, elaborarea atribuindu-se Sf. Atanasie cel Mare.

În timpul disputelor hristologice, ca apărători, ai credinței adevărate și ca luceferi, stîlpi ai Ortodoxiei, s-au distins prin erudiția lor, Sfinții Părinți ai Bisericii, care prin propovăduirea adevărurilor de credință și prin scrierile lor, au contribuit la lămurirea și definirea învățaturii dogmatice ortodoxe și la consolidarea patrimoniului spiritual al Ortodoxiei ecumenice, reliefînd în mod strălucit *dumnezeirea lui Iisus Hristos*. În acest timp literatura teologică, atinge cele mai înalte culmi de gîndire, îndeosebi în veacurile al IV-lea și al V-lea, cunoscute sub numele de epoca de aur a literaturii creștine.

Articolul al II-lea al Simbolului Credinței ne lămurește că Domnul nostru Iisus Hristos, care a îndeplinit opera de mîntuire a neamului omenească, este însuși Fiul lui Dumnezeu, egal într-unul cu Dumnezeu Tatăl, veșnic ca și El și una cu El după ființă și slavă, deosebindu-se de Tatăl numai prin aceea că Tatăl îl naște, iar El e născut din ființa Tatălui. Chiar Mîntuitorul Iisus Hristos a afirmat despre Sine: «Și acum mă proslăvește Tu, Părinte, la Tine însuși, cu slava pe care am avut-o la Tine mai înainte de a fi lumea» (Ioan XVII, 5). Ne mai menționează acest articol că Iisus Hristos Mîntuitorul lumii, este și Făcătorul tuturor :

«*Toate printr-Insul s-au făcut și fără de Dînsul nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut*» (Ioan I, 3).

Învățătura despre dumnezeirea lui Iisus Hristos este fundamentată, avînd temelii puternice, în profețiile mesianice, în mărturia lui Dumnezeu Tatăl, în viața și faptele lui Iisus, în învățăturile Evangheliei, în mărturiile lui Iisus despre Sine.

Profeții — cei mai străluciți vizionari ai omenirii — iluminați de Duhul Sfînt, au putut zări peste veacuri înainte, vestind taina întrupării Fiului lui Dumnezeu, locul nașterii, timpul venirii Sale, că va fi Domn puternic, Împărat mare, Lumina lumii.

La botezul Domnului și la schimbarea la față, Părintele grăiește din înălțimea slavei: «*Acesta este Fiul meu cel iubit, întru care bine am voit*» (Matei III, 17).

Apostolul Petru mărturisește în numele celorlalți: «*Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu*». Iar Iisus răspunde: «*Fericit ești Simone Fiul lui Iona, că trup și sînge nu ți-a descoperit ție, ci Tatăl Meu cel din ceruri*» (Mat. XVI, 16). Sf. Ioan Botezătorul afirmă despre Iisus: «*Eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu*» (Ioan I, 34).

Evanghelia Sf. Ioan constituie o splendidă mărturisire de credință și strălucită apologie a dumnezeirii lui Iisus: «*La început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul. Acesta era întru început la Dumnezeu*» (Ioan 1, 1—2). «*Credeți Mie că Eu sint întru Tatăl și Tatăl este întru Mine. Cuvintele pe care vi le spun, nu le vorbesc de la Mine, ci Tatăl Care rămîne întru Mine, face lucrurile Lui*» (Ioan 14, 10), «*Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, și crezînd, să aveți viața veșnică*» (Ioan XX, 31).

La interogatoriu, arhierelui se adresează lui Iisus: «*Juru-Te pe Dumnezeu cel viu, ca să spui nouă, de ești Tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu. Iar Iisus răspunde: Tu ai zis și zic vouă: De acum veți vedea pe Fiul Omului șezînd de-a dreapta puterii și venind pe norii cerului*» (Mat. XXVI, 63).

În concluzie, se poate afirma că dogma hristologică — capitol esențial al dogmaticii ortodoxe — fundamentată pe revelația Noului Testament, menționează strălucit dumnezeirea și existența istorică a lui Iisus, împotriva ereziei ariane.

Sfinții Părinți de la Sinodul I Ecumenic, pe care îi sărbătorim astăzi, fiind călăuze spre desăvîrșire, pilde de trăire duhovnicească, trebuie cinstiți după vrednicie, urmîndu-le viața lor consacrată lui Dumnezeu și apărării dreptei credințe. Să trăim și noi în permanență sub faldurile de lumină ale cerului, în duhul transfigurator al Evangheliei, căci numai această viețuire are darul să ne iradieze calmul, echilibrul și beatitudinea. Să facem și noi din inima noastră un altar aprins de flăcările iubirii față de Dumnezeu și ale dragostei față de oameni, creștinul adevărat trebuind să fie cristalul pur și neîntinat care să reflecte lumina lui Hristos în lume.

Să apărăm cu dîrzenie doctrina creștină autentică, propovăduită de Hristos Mîntuitorul și de Sf. Apostoli și formulată de Sinoadele Ecumenice.

Pr. Dr. VICTOR VLĂDUCEANU

SF. MARTIR IUSTIN FILOSOFUL

S-a născut la anul 105, în orașul Sihem, odinioară capitala Samariei. Împărații Vespasian și Tit onorară pe locuitorii orașului cu privilegiul cetățeniei romane. Tit trimise aci o colonie de greci, între care erau și Iustin și bunul său tată. Tinărul fu crescut în superstițiile idolatriei, dar în același timp cultivă spiritul său cu studiul literaturii. El singur istorisește că în tinerețe citea pe poeți, oratori și istorici. Avînd dorința arzătoare de a căuta adevărul, se dedică studiului filosofiei.

După ce cunosc un stoic, apoi un peripatetic și un pitagoreu, se lipi de filosofia lui Plato, unde făcu progrese mari.

Într-o zi, plimbîndu-se pe malul mării spre a se recrea, întilni un bătrîn care-l uimi prin știința sa. Începînd convorbirea, Iustin lăuda pe Plato, fiindcă filosofia lui duce la fericire, la cunoștința și vederea lui Dumnezeu. Dar bătrînul se împotriva, zicînd că Plato și Pitagora sînt rătăciți în principiile lor, că ei n-au cunoscut nici demnitatea, nici sufletul omenesc și că prin urmare nu puteau să comunice altora cunoștințe de care ei erau lipsiți.

Atunci Iustin — care căuta adevărul — întrebă la cine s-ar putea duce spre a merge pe calea adevărului. «Cu mult înainte de acești filosofi — zise bătrînul — au fost în lume oameni drepti, prieteni ai lui Dumnezeu și inspirați de spiritul Său. Se numesc profeți, pentru că au prezis cele viitoare care s-au întimplat cu adevărat. Cărțile lor conțin învățături asupra cauzei primare și sfîrșitul tuturor lucrurilor. Se mai află în ele și altele care interesează pe un filosof. Spre a stabili adevărul, profeții nu se foloseau de dispute, nici de raționamente subtile, nici de demonstrațiuni abstracte, mai presus de priceperea oamenilor de rînd. Erau crezuți pe cuvînt pentru că se legitimau prin minuni și preziceri. Vorbeau despre un Dumnezeu părinte și creator a toate și de Iisus Hristos, fiul său pe care L-a trimis în lume». El încheie cuvîntarea sa prin cuvintele: «iar tu roagă-te cu căldură ca să ți se deschidă porțile vieții. Cele ce-ți vorbesc nu le poți pricepe acum, dacă nu-ți va da Dumnezeu și Iisus Hristos înțelegerea lor». După aceea, bătrînul se retrase și Iustin nu l-a mai văzut.

Convorbirea aceasta folosi mult tinărului filosof și-i inspiră mare respect pentru profeți. El se impresionă de statornicia cu care ucenicii lui Iisus Hristos primeau chinurile cele mai grele și chiar moartea decît să se lase de legea lor. Mai ales virtutea și nevinovăția celor ce predicau l-au convins de adevărul religiei creștine. «Pe de o parte vedem că sînt defăimați, iar pe de alta, vedem că aleargă la moarte neținînd seamă de nimic și oamenii aceștia nu pot să fie vicioși».

El se botează la vîrsta de 30 ani și continuă să mențină mantaua filosofică. Abia intrat în creștinism, el scrie «Cuvîntări către Greci», cău-tînd să-i convingă a trece la creștinism. După ce descrie idolatria care atribuia divinității crimele cele mai rușinoase, se arată admirator pentru sfîntirea învățaturii creștine, precum și pentru măreția Sfintei Scripturi care pune friu pasiunii și găsește pace sufletului omenesc.

A doua lucrare a lui a fost scrisă la Roma și poartă titlul de «Pă-reenesă» sau «Sfătuire către neamuri». Aci, el combate, cu elocință, ero-

rile filosofiei păgîne. Cu dovezi luate din filosofii păgîni, el stabilește unitatea lui Dumnezeu într-o altă scriere numită «Monarhie». Tot el — se crede — că este autorul «Epistolei către Diognet». Acesta era un bărbat învățat și stimat de toți, fiind și mentorul lui Marc Aureliu.

Pentru că acest Diognet era impresionat de îndrăzneala și disprețul creștinilor pentru moarte, se hotărî a studia și el religia creștină. Sf. Iustin îi dădu lămuririle cuvenite. După ce a demonstrat zădărnicia religiei păgîne, precum și nedesăvîrșirea legii iudaice, descrie virtuțile practicate de creștini și mai ales smerenia, blîndețea, iubirea pentru cei ce-i urăsc etc. și arată că chinurile servesc numai spre a mulțumi și desăvîrși sfințenia creștinilor. Urmează o explicare lămurită despre divinitatea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și creatorul a toate.

Sfîntul dovedește neajunsul rațiunii, arătînd că singură nu poate să ne conducă la cunoștința de Dumnezeu care a trimis pe Fiul său ca să ne învețe voința sa spre a plăti prețul răscumpărării noastre. Dezvoltă apoi misterul acesta, arătînd că cel sfînt a pățimit pentru păcătoși. Fiind neputincioși a explica greșalele noastre cu puterile noastre proprii, ne aflăm sub aripile dreptății și ne-am eliberat de sclavia păcatului. Vorbește apoi despre bunătatea nemărginită a lui Dumnezeu pentru om, fiindcă a creat lumea pentru noi, ne-a supus toate și a dat pe unicul Său Fiu, cu făgăduința de a domni cu El dacă-L vom iubi. Cît de mult trebuie să te bucuri — zicea el către Diognet — acum cînd Îl cunoști? Cît trebuie să iubești pe cel ce te-a iubit mai întîi? Dacă-L vei iubi, vei urma bunătății Sale. Cu adevărat este cineva următor lui Dumnezeu cînd poartă sarcinile altora, ajută pe aproapele, se pune prin umilință mai jos de inferiorii săi, împarte averea cu săracii.

Vei pricepe că Dumnezeu guvernează lumea; vei cunoaște misterele Sale, vei iubi și admira pe acei ce suferă pentru El.

Sfîntul Iustin viețui mai mult timp la Roma, lîngă băile lui Timoteu, pe muntele Viminal, unde învăța poporul. Nu numai că lucra pentru convertirea iudeilor și neamurilor, ci luă condeiful pentru apărarea credinței contra atacurilor ereziei. La Efes se întîlni cu iudeul Trifon, un filosof iscusit, cel mai faimos iudeu din timpul său. Iustin discută cu el două zile, discuție la care luară parte mai multe persoane. Această dispută în care dovedi prin legea veche adevărul celei noi, o consemnează în cartea sa intitulată: «Dialogul cu iudeul Trifon». A mai scris apologii în favoarea religiei creștine. Cea dintîi, compusă la anul 150, era îndreptată către împăratul Antoniu și cei doi fii adoptivi Marc Antoniu și Luciu Comod; a doua către senatul și poporul roman. El arată nedreptatea ce se face creștinilor, confundîndu-i cu Gnosticii și Carpocrații, înlăturînd acuzarea că ar fi mîncînd carnea și sîngele unui prunc, că ar fi cînstind crucea și un cap de asin, etc.

În apologia sa declară că este creștin și a luat apărarea religiei sale. Arată că creștinii nu trebuie să fie prigoniți numai pentru nume, pînă ce nu vor fi dovediți de vreo crimă; că nu sînt ateii, deși nu se închină idolilor; că cînstesc pe Dumnezeu Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh și îngerii buni.

După ce sfătuieste pe împărat să țină cumpăna dreptății, expune sfințenia credinței și a moravurilor creștine, după care urmează dovezile

despre nemurirea sufletului și învierea trupului. Sfântul dovedește din profeți că Dumnezeu avea să se întrupeze, că templul din Ierusalim avea să se dărime și că neamurile aveau să fie chemate la mîntuire.

Pentru a combate calomniile, a fost nevoit să explice Botezul și Euharistia : «Nu au voie cu toți să se împărtășească — zice el —, ci numai acei care s-au spălat în baia renașterii și care trăiesc conform învățăturilor lui Iisus Hristos ; pentru că noi nu luăm acestea ca o mîncare și băutură ordinară ; ci sînt însuși trupul și singele Mîntuitorului, prefăcîndu-se prin rugăciuni și mulțumiri, cu cuvintele ce se rostesc. Credințioșii sfințeau duminica, adunîndu-se spre a săvîrși Sfintele Taine, spre a citi profeții, spre a asculta sfaturile celui ce conducea adunarea, spre a contribui la ajutorul orfanilor, văduvelor, celor închiși, celor bolnavi și străini». Se pare că apologia aceasta a avut efectul dorit. Antoniu trimite în Asia un rescript în care se citește : «Mulți guvernatori de provincii scriind tatălui meu pentru creștini, el a răspuns să-i lase în pace dacă n-aduc vătămare Statului». Întrebat fiind și eu, zic : «că dacă vine cineva și spune că cutare e creștin, acuzatorul să sufere pedeapsa legitimă».

A doua apologie a Sfîntului apăru în 167 și fu compusă cu ocazia martiriului lui Ptolomeu și alți creștini. «Creștinii n-ar suferi moartea cu atîta bucurie, dacă ar fi vinovați de vreo crimă. Viața și învățătura lor întrece pe a filosofilor. Socrate a avut discipoli, dar nimeni n-a pătimit pentru învățătura lui. Știu că scrisoarea aceasta mă va costa viața și voi fi victima furiei acelora care poartă o ură neîmpăcată religiei pe care m-am însărcinat a o apăra».

El numără printre dușmani pe filosoful Celsiu. Lucrurile se întîmplară așa cum le prevăzuse Iustin. Se găsesc acte autentice ale martiriului său. Iustin a fost dus înaintea lui Rustic, prefectul Romei. Acesta i-a zis : «Supune-te zeilor cum poruncesc edictele împăraților». Iustin răspunse : «Nu se poate pedepsi cel ce se supune lui Iisus Hristos, Mîntuitorul nostru». Rustic : «Cu ce știință te ocupi ?» Iustin : «Am cercetat toate științele, dar negăsind adevărul, m-am lipit de filozofia creștinilor, fără să mă gîndesc la starea disprețuită în care se află ei». Rustic : «Cum, nelegiuitele, te ții de învățătura aceea ?» Iustin : «Da, pentru că-mi dă ocazia a fi pe calea virtuții și adevărului». «Care sînt dogmele creștinilor ?» — întrebă Rustic. «Credem în Unul Dumnezeu, Creatorul tuturor văzutei și nevăzutei și mărturisim pe Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu, prezis de profeți, autorul și propovăduitorul mîntuirii, judecătorul tuturor». Întrebîndu-l unde se adună creștinii, el răspunse că unde vor și unde pot. Dumnezeu nu este cuprins de vreun loc, fiind nevăzut, ci cuprinzînd cerul și pămîntul, este preamărit pretutindeni. «Ești, dar, creștin ?» — întrebă prefectul. «Da, sînt» — a fost răspunsul. «Tu, care-ți închipui că urmezi filosofia adevărată, ești oare convins că, de te voi bate din tălpi pînă în creștet, te vei sui la cer ?» — mai întrebă Rustic. «Da, răspunse Iustin, dacă voi suferi munca de care-mi vorbești, nădăduiesc că voi primi răsplata ce au primit-o acei ce păzesc poruncile lui Hristos. Și nu am cea mai mică îndoială că voi primi această răsplată».

Au urmat munci cumplite și tăierea capului. Aceasta se întâmplă pe la anul 167, sub domnia lui Marc Aureliu și Luciu Verul. Creștinii îngropară trupul lui cu cinste.

Dintre toți Părinții vechi, Sfântul Iustin ne-a lăsat lucrări mai importante. Tațian, Eusebie, Ieronim, Epifanie, Teodoret și alții vorbesc despre el cu multă stimă și admirație. Biserica serbează amintirea lui în ziua de 1 iunie.

După Dr. GHERASIM TIMUȘ
Episcopul Argeșului

PREDICĂ LA CINCIZECIME

În Duminica de astăzi, la cincizeci de zile de la Învierea Domnului nostru Iisus Hristos și la zece zile de la Înălțarea Lui la ceruri, Sfânta noastră Biserică prăznuiește una dintre cele mai însemnate sărbători ale ei și anume, Pogorîrea Sfântului Duh sau Rusaliile. «Veniți popoare să ne închinăm Dumnezeirii celei în trei Ipostasuri, — ne îndeamnă una din cântările bisericești ale sărbătorii de astăzi —, Fiului în Tatăl, împreună cu Sfântul Duh, că Tatăl fără de ani a născut pe Fiul cel împreună pe scaun-șezător. Și Duhul Sfânt era în Tatăl, împreună cu Fiul preamărit. O Putere, o Ființă, o Dumnezeire, căreia toți închinându-ne zicem : Sfinte Dumnezeule, Cea ce toate le-ai făcut prin Fiul, cu împreună-lucrarea Sfântului Duh, Sfinte Tare, prin carele pre Tatăl am cunoscut și Duhul Sfânt a venit în lume. Sfinte fără de moarte, Duhule, Mîngietorule, Cea ce din Tatăl purcezi, și în Fiul te odihnești, Treime Sfântă, mărire Ție ! (Mărire și acum la Vecernie).

Ni se istorisește în *Faptele Apostolilor* că în ziua Cincizecimii, Sfinții Apostoli se aflau laolaltă, ascunși într-o casă, și deodată, «fără de veste, s-a făcut vuet, ca de suflare de vînt ce vine repede, și a umplut toată casa unde ședeau ei, și li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare din ei. Și s-au umplut toți de Duhul Sfânt și au început să vorbească în alte limbi precum le dădea lor Duhul a grăi» (Fapte, 2, 2—4). Sfinții Apostoli au părăsit locuința și au început a predica, iar mulțimile auzeau predica, fiecare în limba lui. Cuvîntarea Sfîntului Apostol Petru despre moartea și învierea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, rostită cu multă putere, a avut ca urmare botezul unei mulțimi ca la 3000 de oameni, punîndu-se astfel început Bisericii. Însuflețiți de puterea harului Sfîntului Duh, Apostolii Domnului au predicat Evanghelia tuturor, nu numai în Ierusalim, ci în diferite părți ale lumii, dînd pildă de trăire creștină în iubire față de Dumnezeu și față de aproapele. «Iar prin miinile Apostolilor, se făceau semne și minuni multe în popor, și erau toți într-un cuget... Și din ce în ce mai mult se adăugau cei ce credeau în Domnul, mulțime de bărbați și de femei» (Fapte 5, 12, 14).

Se cuvine să stăruim mai de aproape asupra învățaturii despre Sfîntul Duh, pe de o parte, pentru a prăznuî după cuviință Sfînta sărbătoare

de astăzi și pe de altă parte, pentru a lua seama la bogăția darurilor primite de la Părintele nostru Ceresc prin puterea Sfintului Duh-Dumnezeu.

Cînd rostim Simbolul Crediței, mărturisim că noi credem «Și întru Duhul Sfînt, Domnul de viață Făcătorul, Care din Tatăl purcede, Cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin prooroci».

Sfîntul Duh este a treia Persoană a Sfintei Treimi, nedespărțit de Tatăl și de Fiul. Este Dumnezeu adevărat, după cum Dumnezeu adevărat este și Tatăl și Dumnezeu adevărat este și Fiul și este închinat împreună cu Tatăl și Fiul. Noi sintem botezați în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Iar Sfîntul Duh este pecetluit în noi, pe trupul nostru, prin Sfînta Taină a Mirungerii. Este același Duh Sfînt, «Duhul lui Dumnezeu care se purta pe deasupra apelor» (Fac. 1, 2), după ce au fost create toate, ca să pună viață în materie.

Mîntuitorul a făgăduit Apostolilor Săi, în cuvîntarea de despărțire, că nu vor rămîne singuri : «Și Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mîngîietor vă va da vouă, ca să fie cu voi în veac, duhul Adevărului, pe care lumea nu poate să-L primească, pentru că nu-L vede, nici nu-L cunoaște ; voi îl cunoașteți, că rămîne la voi și în voi va fi» (Ioan 14, 16, 17)... «Iar cînd va veni Mîngîietorul, pe Care Eu îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine» (Idem, 15, 26). Astăzi s-a împlinit această făgăduință, spre întărirea nădejzii, credinței și dragostei noastre. Căci prin Sfînții Apostoli și de atunci pînă în zilele noastre, Sfîntul Duh se revarsă în Biserica Mîntuitorului Iisus Hristos peste Episcopi, preoți, diaconi și simpli credincioși. Sfîntul Duh n-a lipsit nici în vremea Vechiului Legămînt dîndu-se acolo cu măsură Patriarhilor, Proorocilor și dreptilor, dar prin intruparea Mîntuitorului și începînd cu ziua Cincizecimii, s-a împlinit proorocia lui Ioil care vestea lucrarea de obște a Sfîntului Duh zicînd : «Iar după aceea vărsa-voi Duhul meu peste tot trupul...» (3, 1 ș.u.).

În Sfînta Evanghelie de astăzi, Mîntuitorul ne încredințează despre pogorîrea Sfîntului Duh prin cuvintele : «Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura, riuri de apă vie vor curge din pîntecele lui», iar Sfîntul Evanghelist Ioan tilcuieste aceste cuvinte spunînd : «dar aceasta a zis-o despre Duhul, pe care aveau să-l primească cei ce cred în El. Căci încă nu era (dat) Duhul pentru că Iisus încă nu fusese preamărit» (Ioan 7, 39).

Lucrarea Sfîntului Duh asupra Sfînților Apostoli este cîntată de Biserică în chip minunat în troparul zilei : «Binecuvîntat ești Hristoase Dumnezeu nostru. Cea ce prea înțelept pe pescari i-ai arătat trimițîndu-le lor Duhul Sfînt. Și printr-înșii lumea ai vînat Iubitorule de oameni, mărire Ție».

Sfîntul Duh lucrează în lume prin Cuvîntul lui Dumnezeu, prin Sfîntele Taine și prin slujbele bisericești. Proorocul Isaia (XI, 2) amintește un număr de șapte daruri ale Sfîntului Duh și anume : Duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul sfatului, duhul puterii, duhul cunoștinței, duhul temerii de Dumnezeu și duhul buneii credințe. Darurile Sfîntului Duh sînt nenumărate după cum mărturisește și Sfîntul Apostol Pavel zicînd : «Darurile sînt de multe feluri..., dar toate... după harul care ne

este dat nouă». Tot Sfântul Apostol Pavel amintește ca roade ale Duhului : «dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blindețea, înfrinarea, curăția (Galat. V, 22), dreptatea și adevărul» (Efes. 5, 9). Darurile și roadele Sfântului Duh sînt însă nesfîrșite la număr și se împărtășesc tuturor după vrednicia și credința fiecăruia. «Eu sînt cuprins de spaimă, zice Sfîntul Grigorie Teologul, cînd mă gîndesc la bogăția numirilor : Duhul lui Dumnezeu, Duhul lui Hristos, Duhul înfierii. El ne reface în Botez și în Înviere. El suferă unde vrea, El e izvorul luminii și al vieții. El face din mine o biserică. El mă îndumnezeiește, El mă desăvîrșește, El premerge Botezului și El e cîntat după Botez. Tot ce face Dumnezeu, El face. El se înmulțește în limbi de foc și înmulțește darurile. El face predicatori, păstori, dascăli» (Cuv. teol. 5, 29). Iar Sfîntul Vasile cel Mare adaugă la acestea : «Sfîntul Duh este total prezent în fiecare și peste tot. Împărtășindu-se, El nu suferă împărțire. Cînd ne împărtășim de El, El nu încetează a rămîne întreg. Ca o rază de soare care produce bucurie tuturor, în așa fel încît fiecare crede că singur el profită de ea, în vreme ce această rază luminează pămîntul și marea și străbate cerul, tot așa și Duhul se află în fiecare din aceia care-l primesc, ca și cînd nu s-ar împărtăși decît aceluia singur, și cu toate acestea El revarsă peste toți harul întreg, de care se bucură toți și se împărtășesc după măsura și capacitatea lor, căci pentru posibilitățile Duhului nu este măsură (Despre Sfîntul Duh, IX, 22).

După cum de la numele Mîntuitorului Iisus Hristos cei ce cred se numesc creștini, tot așa de la cei ce se împărtășesc de Sfîntul Duh se numesc duhovnicești. Un creștin este mai mult sau mai puțin duhovnicesc după măsura în care el face lucrător darul care este în el și ia aminte la povața Sfîntului Pavel care zice : «Duhul să nu-l stingeți» (I Tim. 4, 14), cu alte cuvinte, rămîn în sfințenia Duhului. Căci însușirea principală a Duhului este sfințenia, iar cei ce trăiesc în Duhul Sfînt, trăiesc în sfințenie. De aceea se cuvine să luăm aminte că în timpul Sfintei Liturghii, pînă la invocarea Sfîntului Duh ca să sfințească Sfintele Daruri, după ce mai înainte credincioșii au fost îndemnați să lepede toată grija cea lumească, săvîrșitorul Sfintei Liturghii binecuvîntează pe binecredincioșii creștini spunînd : «Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți». Iar după Sfînta Împărtășanie mărturisim că «am primit Duhul cel ceresc» și ne rugăm așa : «Întărește-ne pe noi întru sfințenia Ta, toată ziua să ne învățăm dreptatea Ta».

Este bine să ne amintim că cel ce păcătuiește împotriva Sfîntului Duh, adică creștinul care se împotrivește cu îndărătnicie poruncilor dumnezeiești și tuturor lucrărilor Sfîntului Duh, săvîrșește un păcat foarte greu, un păcat de neiertat. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos spune : «De aceea vă zic : Orice păcat și orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta. Celui care va zice cuvînt împotriva Fiului Omului se va ierta lui; dar celui care va zice împotriva Duhului Sfînt, nu se va ierta lui, nici în veacul acesta, nici în cel ce va să vie» (Matei 12, 31—32). Iar exemplul în această privință este Anania care și-a plătit fapta cu moartea, căci îi spune Sfîntul Apostol Petru :

«Pentru ce a umplut satana inima ta, să minți tu Duhului Sfint... N-ai mințit oamenilor ci lui Dumnezeu» (Fapte 5, 3, 4).

Nenumărate sînt sfaturile și îndemnurile Sfinților Apostoli și ale Sfinților Părinți cu privire la închinarea pe care o aducem Sfintului Duh. Sfintul Apostol Pavel îndeamnă : «Și nu întristați Duhul cel Sfint al lui Dumnezeu, întru care ați fost pecetluiti pentru ziua răscumpărării» (Efes. 4, 30) pentru că «Duhul vine slăbiciunii noastre într-ajutor, căci să ne rugăm cum trebuie, nu știm, ci singur Duhul se roagă pentru noi cu suspinuri negrăite» (Rom. 8, 26). Sau în altă parte : «Într-adevăr, noi toți într-un singur Duh ne-am botezat, ca să fim un singur trup... și toți la un singur Duh ne-am adăpat» (I Cor. 12, 13); sau : «Silindu-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii» (Efes. 4, 3).

Semnificația Pogorîrii Duhului Sfint pentru vremea noastră este și aceea a chemării la unitatea creștină, la dragoste și pace, între felurite Biserici și între oameni de limbi, neamuri, rase, culturi și obiceiuri diferite. Niciodată rugăciunea pentru «pacea a toată lumea», nu a avut o însemnătate mai mare ca astăzi. Ne rugăm ca Duhul păcii, al sfatului și al înțelepciunii să călăuzească spre bună înțelegere și pace.

Într-un Duh ne sporim rugăciunile și ne unim glasurile ca să se înfăptuiască în lume mult dorita pace. Trebuie să facem aceasta cu râvnă, căci așa cum ne încredințează Sfintul Apostol Pavel «Dumnezeu nu ne-a dat duhul temerii, ci al puterii și al dragostei și al înțelepciunii» (II Tim. 1, 7). Iar Sfîntul Iuda adaugă că «cei ce fac dezbinări... nu au Duhul» și îndeamnă : «Dar voi, iubiților, zidiți-vă pe voi înșivă, întru a voastră prea sfîntă credință, rugîndu-vă în Duhul Sfint» (Iuda 1, 19—20). Iar rugăciunea în Duhul Sfint și către Duhul Sfint este aceasta pe care să o rostim zilnic : «Împărate ceresc, Mîngîietorul, Duhul adevărului, Care pretutindenea ești și toate le plinești ; Vistierul bunătăților și Dătătorul de viață, vino și Te sălășluiește întru noi și ne curățește pe noi de toată întinăciunea și mîntuiește, Bunule, sufletele noastre !» Amin !

Pr. Prof. ȘTEFAN ALEXE

PROOROCUL POCĂINȚEI

În tezaurul doctrinar al creștinismului, capitol fundamental constituie și cultul sfinților. Pe aceste persoane din cerul creștin care au atins piscurile desăvîrșirii spirituale, îi luăm de ocrotitori tainici, de patroni ai noștri, iar ziua comemorării lor este o sărbătoare de profundă semnificație morală.

Sfinții sînt culmile cele mai strălucitoare ale creștinătății. Și s-au ridicat la înălțimile cerești pe scara evlaviei și a smereniei, creînd din persoana lor o capodoperă de viață creștină.

Sfinții și-au desăvîrșit portretul vieții lor după modelul ideal care este Hristos-Domnul.

Sfinții sînt pentru credincioși tot atîtea modele de trăire duhovnicească, busole spirituale în drumul desăvîșirii lor. Ei strălucesc pe firmamentul Bisericii noastre ca niște luceferi ai luminii, adevărului, dreptății și iubirii.

Sfîntul privește pămîntul ca un prilej de cucerire a cerului, iar moartea este pentru el moment de fericită întîlnire cu Creatorul.

Stînd în nemijlocită apropiere de Dumnezeu, sfinții sînt ocrotitorii noștri în ceruri, mijlocind neîncetat pentru noi credincioșii la Părintele luminilor, de la Care vine toată darea cea bună și tot darul desăvîșit. (Facere XX, 7; Iacob V, 16; II Petru I, 13; Confes. ort. p. III). Sf. Grigorie Teologul în panegiricul ce-l face Sfîntului Ciprian zice: «Din cer unde ești, privește cu îndurare către mine, îndreptează cuvîntul și viața mea, păzește turma mea... luminează-ne mai deplin asupra Sf. Treimi, înaintea Căreia stai astăzi și Căreia noi ne închinăm».

Izvorul sfințeniei nu seacă în Biserică, centura de aur a sfinților prelungindu-se pînă la sfîrșitul veacurilor. În toate timpurile, Biserica condusă de Duhul Sfînt și-a îndeplinit misiunea de restaurare a omului lăuntric, de renaștere spirituală, de îndumnezeire a ființei umane. Harul care lucrează prin ea, s-a reliefat și prin aceea că a avut tot timpul credincioși care au urcat culmile altitudinii etice, devenind sfinți, călăuze spre desăvîșire.

În ceata numeroasă a sfinților care împodobesc sinaxarul Bisericii noastre, strălucește prin austeritatea lui morală, ca și prin sublima lui misiune, Sf. *Prooroc Ioan Botezătorul*, pe care Biserica noastră dreptmăritoare îl sărbătorește astăzi.

Minunată este nașterea sa, pilduitoare viața sa, sublimă — conturînd perspective nebănuite — misiunea sa.

Sf. Ioan Botezătorul este fiul preotului Zaharia și al soției sale Elisabeta. Amîndoi erau drepti înaintea lui Dumnezeu, umblînd fără prihană întru toate poruncile și rînduielile Domnului. Ajunși la adînci bătrîneți, ei nu aveau copii. «Și pe cînd preotul Zaharia săvîrșea înaintea lui Dumnezeu cele preoțești», pe cînd tămîia altarul, i s-a arătat îngerul Domnului zicîndu-i: «Nu te teme Zaharie pentru că rugăciunea ta a fost ascultată și Elisabeta femeia ta îți va naște un fiu pe care-l vei numi Ioan. Bucurie și veselie vei avea și de nașterea copilului bucurase-vor mulți. Căci va fi mare în fața Domnului; nu va bea nici vin, nici hăătură ameteitoare și chiar din pîntecele mamei sale va fi plin de Duhul Sfînt. Și pe mulți din fiii lui Israel îi va întoarce la Domnul Dumnezeu lor. El va merge înaintea Domnului, ca să întoarcă inimile părinților spre copii și pe cei răzvrătiți la înțelepciunea dreptilor, întocmind Domnului un popor pregătit» (Luca I, 13—17).

Întrucît preotul Zaharia s-a îndoit, cerînd un semn de adevărire pentru îndeplinirea acestei prevestiri, îngerul îi spune: «iată vei rămîne mut... pînă în ziua cînd vor fi acestea, pentru că n-ai crezut în cuvintele mele, care se vor împlini la timpul lor» (Luca I, 20).

După nașterea lui, la opt zile, cînd pruncul trebuia tăiat împrejur și să i se dea un nume, preotul Zaharia întrebat ce nume să i se pună copilului născut, luînd o tăbliță, a scris că Ioan să se numească. În aceeași clipă gura lui se deschide și limba lui se dezleagă și începu să

vorbească, binecuvîntînd pe Dumnezeu. Iar despre prunc a proorocit: «Iar tu pruncule, prooroc al Celui Prea Înalt te vei chema, că vei merge înaintea feței Domnului ca să gătești calea Lui» (Luca I, 76).

Încă din fragedă vîrstă părăsește casa părintească și se retrage în pustie, pregătindu-se pentru înalta sa misiune. Era îmbrăcat în haină de păr de cămilă, încins la mijloc cu curea și se hrănea cu acride și cu miere sălbatică.

În timp ce Fiul lui Dumnezeu aștepta plinirea vremii pentru realizarea divinei Sale opere de mîntuire a neamului omenesc, la capătul unei lumi în agonie, cînd omenirea se găsea pe marginea prăpastiei, atunci cînd apuneau ultimele pîlpîiri ale filosofiei păgîne, la această răs_pîntie crucială a istoriei și a civilizației antice, în anul al 15-lea al împărăției lui Tiberiu, pe cînd Pontiu Pilat era procuratorul Iudeei, Irod tetrarh al Galileei, în zilele arhieriei Ana și Caiafa, cum ne spune Sf. Evanghelist Luca (III, 1—2), cu deosebită precizie, — răsună în pustia Iordanului glasul marelui Prooroc Ioan Botezătorul, propovăduind botezul pocăinței întru iertarea păcatelor.

Ioan Botezătorul vestea omenirii că lumea se găsește în pragul unor mari prefaceri: «Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor ... Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui... Faceți roade vrednice de pocăință... Acum securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul care nu face rod bun, se taie și se aruncă în foc» (Matei III, 2—3, 8, 10).

Așa răsuna în pustia Iordanului glasul marelui Prooroc, sabia de foc pentru toți cei ce se abătuseră de la căile Domnului, răscolind sufletele pînă în cele mai tainice profunzimi. Chipul lui de mag din vremuri legendare, era aspru și totuși de o blîndețe caracteristică sufletelor mari.

Ioan Botezătorul propovăduia venirea lui Hristos, soarele dreptății, care va risipi întunericul, ca să se împlinească ce s-a zis prin Isaia proorocul care zice: «Poporul care ședea în întuneric a văzut lumina mare și celor ce ședea în laturea și în umbra morții, lumină le-a răsărit» (Matei IV, 14—16).

Predica lui în împrejurimile Iordanului era preludiul inaugurării împărăției lui Dumnezeu pe pămînt, a pocăinței, prin apele cristaline ale lacrimilor. Valuri de pelerini poposeau la el, mărturisindu-și păcatele și primind botezul pocăinței. Ioan mărturisea: «Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine, este mai puternic decît mine, Lui nu-I sînt vrednic să-i dezleg cureaua încălțămîntelor. Acesta va boteza cu Duhul Sfînt și cu foc» (Matei III, 11).

Înaintemergătorul Domnului este totdeodată și botezătorul Mîntuitorului Hristos. Iisus vine din Galileea la Iordan ca să se boteze de către Ioan.

Acesta îi spune: «Eu am trebuință să fiu botezat de Tine și Tu vii la mine». Și răspunzînd Iisus, a zis: «Lasă căci așa se cuvine nouă, să împlinim toată dreptatea». Iar după ce s-a botezat Iisus, îndată a ieșit din apă și iată cerurile I s-au deschis și a văzut Duhul lui Dumnezeu pogorîndu-se ca un porumbel și venind peste El. Și iată glas din ceruri care a zis: «Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru care bine am voit» (Matei III, 14—17).

Ca înaintemergător al Domnului, Sf. Prooroc Ioan Botezătorul binevestea apropiata venire a împărăției cerurilor.

Ce este în esență împărăția cerurilor pe care o vestește marele Prooroc ?

Împărăția cerurilor este starea paradisiacă trăită în comuniunea iubirii și a măririi veșnice, dincolo de acest pământ, în sferile senine ale cerului, fericirea absolută și eternă din sînul lui Dumnezeu, de care amintește Hristos Mîntuitorul : «Fericit este cel ce va minca pîine în împărăția lui Dumnezeu» (Luca XIV, 15). Este ținta ultimă a vieții noastre, pentru ajungerea și împlinirea căreia suspinăm și ne rugăm neîncetat : «Pomeneste-mă, Doamne, cînd vei veni în împărăția Ta» (Luca XXIII, 42).

Dar aceasta se cucerește prin rivnă neconținută întru cele duhovnicești, prin trăirea noastră permanentă sub faldurile de lumină ale cerului, în duhul transfigurator al Evangheliei creștine. După învățătura Domnului, împărăția lui Dumnezeu are trei etape : împărăția lui Dumnezeu ca realitate lăuntrică, ca realitate istorico-socială sau Biserica și ca realitate cerească.

Împărăția lui Dumnezeu este calea Domnului, calea adevărului, calea luminii, calea mîntuirii veșnice ! Este trăirea în Hristos, este cerul coborît pe pământ ! În împărăția lui Dumnezeu, omul trăiește în veac, dar clădește pentru veșnicie !

Împărăția lui Dumnezeu începe deci în și prin noi, pe pământ, prin conformarea noastră sublimelor principii creștine, prin dăltuirea creștinului în plenitudinea existenței sale : omul iubirii, adevărului și al dreptății, omul plin de credință în Dumnezeu, în sufletul căruia ard puternic flăcările iubirii față de Dumnezeu și ale dragostei față de oameni. Și această împărăție a lui Dumnezeu — viața trăită conform Evangheliei — sfîrșește în ceruri, ținta ultimă și supremă a creștinului adevărat.

Sf. Ioan Botezătorul apare ca cel mai mare Prooroc, care face legătura între Vechiul și Noul Testament, despre care Însuși Iisus a zis : «Adevăr grăiesc vouă, nu s-a ridicat între cei născuți din femei unul mai mare decît Ioan Botezătorul» (Matei XI, 11).

Sfinții fiind călăuzitorii noștri pe căile sfințeniei,ilde strălucite de îndrumare pentru desăvîrșirea vieții noastre spirituale, Biserica ne îndeamnă să dăm cinstire sfinților, potrivit cuvîntului Sf. Apostol Pavel : «Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu ; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și le urmați credința» (Evrei XIII, 7).

Glasul marelui Prooroc este tot atît de actual și astăzi. Ne poruncește prin veacuri să ne regăsim echilibrul nostru sufletesc, să ne restaurăm ființa noastră lăuntrică, să reintronăm pe pământ împărăția lui Dumnezeu, în care loc de frunte să ocupe pacea, armonia și bună-înțelegerea între oameni și popoare, premise esențiale pentru prosperitatea omenirii, aspirații legitime ale tuturor popoarelor de pe toate meridianele globului terestru. Amin !

Pr. Dr. VICTOR VLĂDUCEANU

NAȘTEREA SFÎNTULUI IOAN BOTEZĂTORUL

(24 iunie)

«Bucurie va fi nașterea lui și va fi mare înaintea Domnului» (Luca I, 14—15).

Cine nu se bucură de cel care vine în lume, de un nou-născut? Cine poate descrie sau înțelege sentimentele părinților când au bucuria unui urmaș. Cu atât mai mult ne minunăm noi creștinii de nașterea Sfântului Ioan Botezătorul care este «Înaintemergătorul lui Hristos» (Ioan I, 15), ultimul profet al poporului biblic (Matei XI, 13), propovăduitorul pocăinței, cel care a anunțat «apropierea Împărăției cerurilor» (Matei III, 2) și cel mai mare născut din femeie (Matei XI, 11). Numai aceste fapte și ne copleșesc, dându-ne seama de ce Biserica Ortodoxă îi prăznuiește nașterea (24 iunie), soborul (7 ianuarie), tăierea capului (29 august) și credincioșii participă la aceste evenimente în cinstea Sfântului Ioan Botezătorul.

Și cum Dumnezeu este minunat între Sfinții Săi, nașterea a fost prevestită (Isaia XL, 3) și anunțată de același înger Gavriil-Arhanghelul, cunoscătorul înțelepciunii lui Dumnezeu (Luca I, 19). Acesta vine la preotul Zaharia, care era de rînd cu slujba la templu, spunându-i că Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea și va ridica blestemul și fața oamenilor va fi spre el. Surprins de apariția slujitorului-lumină, înțelegînd firea și vârsta sa, Zaharia s-a îndoit de mila lui Dumnezeu datorită nevredniciei lui, pentru aceasta a rămas fără grai.

Soția sa, Elisabeta, din seminția lui Aron, cu toate că Zaharia era mut, a tănuț sarcina cinci luni, zicînd: «Domnul a privit spre mine și mi-a luat ocară oamenilor» (Luca I, 25). Abia în a șasea lună a sarcinii, Elisabeta s-a convins de toate cite i-a făcut Domnul, fiindcă și nepoata sa, Fecioara Maria, primise vestea Nașterii lui Mesia și încredințarea de la înger că Elisabeta va avea un fiu (Luca I, 36, 39—45).

La nouă luni s-a născut un prunc. Așa cum era obiceiul, rudele și vecinii au pregătit totul pentru însemnarea, punerea numelui, la opt zile, cînd se săvîrșea și circumcizia. Toți ziceau să-i fie numele Zaharia, dar mama s-a împotrivit. Atunci, preotul Zaharia a luat o tăbliță pe care a scris: Ioan să-i fie numele (Luca I, 63) și toți s-au mirat. Dar, odată cu însemnarea fiului s-a dezlegat limba tatălui și a început să vorbească cu cei de față, încît toți se minunau și slăveau pe Dumnezeu. Mai mult, preotul Zaharia care fusese legat pentru îndoiala lui față de rînduiala Ziditorului, a început să profețească recunoscîndu-și vina și în același timp spunînd celor de față că pruncul primit prin făgăduință de la Dumnezeu «va fi chemat proroc al Celui preainalt și va merge înaintea Domnului să-I pregătească drumul...» (Luca I, 67—80).

Pruncul creștea și se întărea cu duhul. Părinții îi asigurau totul. Zaharia, cu toate că era bătrîn a inițiat pe Ioan atît în scrierea, cit și citirea și tilcuirea Legii, dorind să-l lase la templu. De asemenea, mama sa, Elisabeta și ea în vîrstă, a crescut pe prunc în Legea Domnului și în același timp proteja, în Nazaret, pe Fecioara Maria, fiica lui Ioachim și Ana care muriseră.

Creșteau deci împreună Ioan și Iisus, fiind rude, și pe care i-a zugrăvit ca nimeni altul pictorul fără pereche al Renașterii: Rafael.

Nu se știe cât a stat Ioan la templu sau în casa părintească. Părinții trecînd la Domnul, Ioan a luat calea pustiei, trăind în mijlocul acelor care așteptau Făgăduința. «Și a stat în locuri pustii pînă în ziua arătării lui înaintea lui Israel... în timpul împăratului roman Tiberiu (14—37), în al 15-lea an de domnie» (Luca I, 80; III, 1).

Acesta este praznicul Nașterii Sfintului Ioan Botezătorul legat de împrejurările anunțării, venirii și ieșirii la propovăduire.

Credința noastră creștină este un dar al lui Dumnezeu (I Cor. XII, 9), este plinirea celor nădăjduite și vederea celor făgăduite (Evr. XI, 1) în Iisus Hristos prin care toate s-au zidit (Ioan I, 3). Descoperirea lui Dumnezeu s-a făcut treptat, pe măsură ce lumea a fost pregătită (Evr. I, 1—2). Pregătirea lumii s-a făcut mai ales de către profeți, ultimul și cel mai mare fiind cel a cărui naștere o prăznuim astăzi. Prin singele său a încheiat jertfa profeților, prin pogorîrea la iad a dus vestea izbăvirii și învierii tuturor celor ce au crezut în făgăduința lui Mesia. El este cel ridicat cu strămoșul nostru, martorul ruperii zapisului, călcării morții și legării diavolului.

Dacă Ioan s-a învrednicit să săvîrșească Botezul Domnului, el s-a împărtășit de vederea Sfintei Treimi pe malul Iordanului (Matei III, 16—17), iar totdeauna se bucură de a ședea de-a stînga Mîntuitorului întru Slava Sa (Matei XX, 23). Pentru aceasta creștinii cinstesc pe Ioan Botezătorul, știind că el s-a învrednicit de un har special în fața lui Dumnezeu, așa cum am văzut. Pe lîngă cinstirea prăznuirii Nașterii Sfintului Ioan Botezătorul, creștinii ortodocși îi cer ajutor în toate necazurile, mai ales cei care sînt însemnați cu numele său, îi cer mijlocire și sprijin atît la Mîntuitorul, cît și la Maica Domnului și la toți sfinții.

Credincioșii ortodocși români au cinstit pe Sfîntul Ioan Botezătorul cu o deosebită evlavie, ridicînd în cinstea sa biserici avînd ca hram unul din evenimentele vieții, dar mai ales luîndu-și numele la botez de Ioan sau Ioana. Se știe că astăzi aproape 50% dintre români îi poartă numele. Și pentru fiecare părinte creștin, exemplul familiei preotului Zaharia și Elisabetei rămîne permanent. Mama era încrezătoare în soțul ei și cînd rudele și prietenii doreau însemnarea pruncului cu numele tatălui, Elisabeta i-a sfătuit să-i ceară tatălui consimțămîntul. Și Zaharia, așa cum am auzit, i-a pus numele Ioan. Și după însemnare, la opt zile, a fost tăiat împrejur și s-a ridicat blestemul căzut asupra tatălui. Aici este temeul Sfintei Scripturi, de unde ne convingem că botezul și însemnarea pruncului este o necesitate firească și a credinței în Hristos. O dată botezat pruncul, i se iartă păcatul strămoșesc, mama creștină este curățită, iar tatăl creștin este dezlegat de blestem și i se dă cuvînt de îndreptățire înaintea oamenilor.

Tot de aici s-au modelat numeroase obiceiuri. Este știut că strămoșii noștri aveau dragoste pentru creșterea oilor, iar la nașterea unui prunc, martorul (adică nașul), după însemnarea noului-născut, îi oferea un miel sau o oaie cu miel, ceea ce se mai practică și astăzi în toate locurile unde trăiesc români. În Vechiul Testament, la evenimentul nașterii se aduceau daruri sau jertfe o oaie sau un miel (Levitic XII, 6—8)

precum și doi pui sau o pereche de porumbei (Luca II, 24), simbol al dragostei desăvârșite a familiei și rezultatul acesteia : nașterea de prunci.

Deși sărbătoarea Nașterea Sfintului Ioan Botezătorul a fost fixată de Biserică și trecută în calendar după Sinodul al VII-lea ecumenic (787), credincioșii daco-romani, străbunii noștri, au cinstit evenimentul cu un fast deosebit în luna lui Cireșar (iunie). De la ei, pînă astăzi, am moștenit multe tradiții și obiceiuri vrednice de luat în seamă. Ca de exemplu, în ceea ce-i privește pe munteni : nedeile și ciumărcile — întîlniri de bucurie pe vîrfurile sau versantele Carpaților ; simbrele — alesul oilor —, tirgul fetelor sau distracțiile controlate de pe înălțimile Apusenilor — Muntele Găina — constituiau cinstirea sărbătorii Nașterii Sfintului Ioan. Pentru aceasta, ca o încununare a celor nouă luni de tăcere și pustie (octombrie—iunie), fecioarele curate (ielele nopții, zinele zilei — Ilene cosinzene) sau ursitorile alcătuiau din florile cele mai alese ale cîmpului coroane sau cununa de Sinziene pe care o ascundeau în cel mai limpede izvor sau apa curată ferită. Tinărul care găsea această cunună era alesul celei ce o ascunsese și i se dezlega limba, ajungînd la cununie. Profundă curăție sufletească a neamului nostru ! Acea tradiție a «coroniței cu spice», simbol al zeiței Cibeles la romani, este tîrzie și de proveniență păgînă. Ecolul bucuriei pentru vrednicie a fost păstrat în tradiția noastră sfîntă : la mirese prin «coroniță» ; la miri prin «floarea miresii» ; la tineri, prin flori și falduri multicolore și mai ales la bradul cununiei ca simbol al fidelității veșnice. Coronița de flori (sinziene) împodobeste fruntea copiilor merituoși la învățătură și cu o purtare demnă, fiind bucuria părinților și mîngîierea rudelor și prietenilor.

Legat de sărbătoarea Sinzienelor (Nașterea Sfintului Ioan) este obiceiul «paparudelor» și drăgaica. Paparudele sau invocarea ploii este o datină a colindului și strigătul celor mici la «locuitorul pustiei» și desertului să trimită ploaie la vreme. Tradiția specifică străbunilor noștri și practica avea loc între sărbătoarea Nașterii Sfintului Ioan (24 iunie) și răpirea la cer a Sfintului Prooroc Ilie (20 iulie) în luna lui Cuptor, cînd pămîntul are nevoie de umezeală. Drăgaica, bucuria tuturor sau bîlciul dinafară, este un obicei vechi cu distracții populare (mai ales călușarii) și de schimb de marfă, așa cum era și la poporul biblic, în afara templului din Ierusalim. Tradiția este vie mai ales în părțile Buzăului și începutul acesteia se pierde în milenii. Bîlciul respectiv a fost îngăduit și de către voievozii neamului românesc. «Drăgaica» era cunoscută mai ales în Imperiul otoman, Țările Române fiind gazda contactelor comerciale între Orient și Occident, pe mare sau pe uscat.

Tradițiile, obiceiurile și datinile legate de sărbătoarea de astăzi au rezistat de-a lungul timpului, fiindcă au avut în același timp un teren prielnic la strămoșii noștri și un motiv sfînt de evlavie și izbăvirea neamului omenesc : Nașterea Înaintemergătorului și Botezătorului Domnului nostru Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii.

Noi credincioșii creștini adunați la această sfîntă slujbă ne-am îndestulat astăzi sufletele cu cîntări, imne și am fost în comuniune cu toți sfîntii în fruntea cărora se află Maica Domnului și Sfîntul Ioan. Sfîntii sînt pentru noi credincioșii slujitori ai lui Dumnezeu și mijlocitori

ai oamenilor. Deși nașterea Sfântului Ioan a fost anunțată de Sfântul Arhanghel Gavriil, această naștere este naturală, firească, din părinți Zaharia și Elisabeta. Pe cînd nașterea Mîntuitorului este copleșitoare pentru fire, fiindcă Iisus Hristos are ființă din Dumnezeu-Tatăl, din veșnicie, El doar s-a întrupat din Fecioara Maria, fiind adumbrită de Dumnezeu-Duhul Sfînt (Luca I, 35).

Noi credem în Dumnezeu din dragoste (I Tim. I, 7). El este viața și lumina oamenilor (Ioan I, 4) și tot așa trebuie să fim și noi credincioșii prin fapte, prin existență, ca văzînd oamenii faptele noastre să preamărească pe Dumnezeu-Tatăl nostru (Matei V, 16; VI, 9).

Sfîntul Ioan este o mărturie a credinței noastre, un martor al existenței lui Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh descoperit pe malul Iordanului odată cu Botezul Domnului (Matei III, 16—17) și noi credincioșii sărbătorim aceste evenimente, legate de Mîntuitorul și de Sfinții Săi; însuși Sfîntul Apostol Pavel ne întărește credința în sfinți: «oare nu știți că sfinții vor judeca lumea și chiar pe îngeri?» (I Cor. VI, 2—3). Iată ajutorul și rolul lor pînă la sfîrșitul veacurilor, fiindcă prin cinstirea lor, noi aducem închinare Dumnezeului nostru care între sfinți se odihnește și Lui se cuvine slavă, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!

Diac. P. I. DAVID

CUGETĂRI ȘI SFATURI MORALE ALE UNOR SF. PĂRINȚI ȘI ALE UNOR SCRITORI CLASICI ROMÂNI DESPRE MUNCĂ

— Lucrați neîncetat, căci cusurul leneșului e fără leac. «Cine nu lucrează, acela la voi, să nu mănînce» (II Tesalonicieni, 3, 10), pentru că pe leneși îi urăște și Dumnezeu Domnul nostru (*Așezămintele apostolice II, 63*).

— Este bine să nu stai totdeauna în nelucrare, dar nu e sănătos să fii obosit mereu, în tot felul (*Clement Alexandrinul, Pedagogul III, 10*).

— Înainte de a începe un lucru, gîndește-te la sfîrșitul lui și înainte de ceartă cugetă la urmarea ei.

Fără înșelăciune fă-ți lucrul tău, frate, căci așa șade bine celor credincioși, și apoi, vei căpăta și har în ostenele tale.

— Lucrează, frate, nu te plimba, pentru că șederea te învață la vi-ciul cel mare.

— Dacă cineva începe a porunci, dar nu ajută la lucru, în măsura puterilor sale, va avea de suferit la sfîrșit (*Sf. Efrem Sirul, Cugetări*).

— Poartă grijă de lucrul mîinilor, dacă este cu puțință zi și noapte, ca să nu îngreunezi pe nimeni, dar mai ales, să ai de unde da și altora (*Evagrie Ponticul, Schiță monahicească, 8*).

— Începătura vieții lucrătoare este înfrînarea și adevărul ; mijlocul, neprihănirea și smerita cugetare, iar sfârșitul, pacea gândurilor și sfîntirea trupului (*Ecdicul Ilie, Despre făptuire și contemplație, 143*).

— Dacă cel ce vine este un drumeț, ajutați-l cît puteți, dar să nu rămînă la voi decît două sau trei zile, dacă e nevoie. Dacă vrea să se stabilească la voi ca meserias, să lucreze și să mănince, dar dacă nu are o meserie, socotiți-vă după priceperea voastră, ca să nu trăiască cu voi împreună un creștin trîndav (*Învățătura celor 12 apostoli, XII, 1—4*).

— Lucrările adevărate sînt : milostenia, rugăciunea, apărarea celor apăsăți și alte ocupații asemănătoare, în interesul cărora ne trecem toată viața (*Sf. Ioan Gură de Aur, Omilia a XXXV-a, 2, la Evanghelia de la Matei*).

— Nu începeți astăzi un lucru, pentru a vă întoarce mîine înapoi.

— Să lucrăm cu moderație și să nu căutăm niciodată moartea, ori de cite nefericiri am fi copleșiți (*Sf. Ioan Gură de Aur, Omiliile : LXXXI, 3 ; LXXXV, 2, la Evanghelia de la Ioan*).

— Cel ce se roagă să nu judece pe cel ce lucrează, de ce nu se roagă și el, și nici cel ce lucrează să nu judece pe cel ce se roagă, zicînd : «el se odihnește și eu muncesc». Nici cel ce servește să nu judece pe celălalt. Ci, fiecare de face ceva, spre slava lui Dumnezeu s-o facă (*Sf. Macarie Egipteanul, Omilii duhovnicești, Omilia a III-a, 2*).

— Orice lucru vrei să săvîrșești, la vremea lui să-l lucrezi, dacă vrei să izbutești.

— Orice lucru cu gustul său.

— Orice lucru cînd se pune la al său loc cuviincios, mai bine se păstrează și mai lesne îl găsești. Așa să urmezi !

— Orice lucru d-o potrivă nu se arată, că ceea ce la tine de mirare mare, la altul de rîs se pare.

— Orice lucru la vremea lui.

— Orice lucru de folos, foarte scump se socotește, fie și de cel mai mic preț.

— Unul la un lucru și altul la altul, îi place să se deprindă și acela nu mai nimerește, ce d-un lucru mereu se ține. Așa și tu să urmezi ca să nimerești mai bine.

— Un lucru cînd l-ai început, cam pe jumătate l-ai și făcut, d-aceea nu-l lăsa din mîna ta pînă la sfîrșit.

— Întrebuințarea cea rea a lucrurilor și fără vreme, aceea e rea, iar nu lucrurile cu care ne întrebuințăm.

— Ca să scoți un lucru bun afară la lumină, trebuie întîi să ai deprindere de lucrare, apoi **cele trebuincioase la acea lucrare și în sfîrșit**, gustul cel bun. Una dintr-acestea de-ți va lipsi, la nici una nu vei nimeri.

— Cînd la un lucru numai te vei îndeletnici cu stăruire, atunci numai vei izbuti la desăvîrșirea lui.

— La orice lucru începerea cu anevoie, iar pe la sfîrșit cu mare înlesnire. Nu te lenevi pe la început.

— La lucru muieresc bărbatul să nu se amestece, că mai mult incurcă, precum și la lucru bărbătesc muieria să nu se amestece, că mai rău strică, umblînd și unul și altul ca racii d-a-ndăratele.

— La lucruri nici nu te sluji cu oameni voinici, ca să-i ai pe ei la cele ce cer a lor voinicie.

— La lucruri proaste, cu cei mai proști, la cele mai de cinste, cu cei mai de cinste, la cele mai grele, cu cei mai destoinici pururea să te slujești ca mai bine să izbutești.

— La ce lucru te folosești, l-acela mai mult să te silești.

— Lesne a judeca a altuia lucrare, dar anevoie altul acea lucrare a o lucra.

— Lucruri însemnate fără siluire și fără năpăstuire, anevoie se săvîrșesc.

— Lucruri mari se săvîrșesc fără a le făgădui.

— Lucruri mari lesne a face, dar nu și bune.

— Lucru strein mai cu poftă, dar nu te-ncălzește.

— Lucru strein mai plăcut, dar nu ține multă vreme.

— Lucrul ce-ai luat în mînă nu-l lăsa din mînă, pînă nu-l vei săvîrși.

— Lucru ce-l faci folositor obștii, acela și mai cinstit. D-acela să te ții!

— Lucruri ce d-început spre bine se îndreptează, spre bine se și sfîrșește.

— Lucru bun nu stă în grabnica sa săvîrșire, ci în cea desăvîrșit a lui bună întregime.

— Lucru bun cere nevoință multă și vreme mai lungă.

— Mai grea lucrarea cu mintea decît cu mîna.

— Nici un lucru poate fi așa de temeinic, încît să nu poată primi nici o schimbare după vremi.

— Nici un lucru pe lume, fie cît de prost, să nu folosească nicum la orice.

— Nici un lucru fără muncă nu are vreun gust că, cu cît mai mult muncești, cu atît acel lucru mai mult îl iubești.

— Nici un lucru desăvîrșit se poate-ntelege, ci unul numai decît altul mai bun se socotește.

— Nu sta din lucrare, ca să ai de mîncare.

— Patru lucruri mai anevoie : taina a o păzi, necinstea a o uita, de nimic a se supăra și vremea a n-o pierde.

— Patru lucruri ne așteaptă după ce venim în lume : moartea, judecata, raiul și iadul.

— Patru lucruri de viață : a mîncă, a bea, a dormi și a munci. Cele trei prea lesne, iar cel de al patrulea cu mare nevoință.

— Peste starea ta și puterea ta lucruri mari să nu poftesti, că mai mult necaz ți-aduc.

— Pină a nu isprăvi lucrul de care te-ai apucat, nu pîndi la altul, că nici un lucru nu săvîrșești.

— Pină a nu începe lucrul, mai întii să te îngrijești de cele ce acel lucru cere de trebuință.

— Pină a nu săvîrși nu se-nțelege că faci ceva, fie lucru cît de bun aceea ce vrei să faci. Silește-te la săvîrșire.

— Precum de jocuri te ții necurmat, așa și de lucru să te ții neincetat.

— Sufletul lucrului munca. De ea să te ții ca să nu pierzi lucrul.

— Trei lucruri înfricoșate : pîra mincinoasă, răzvala norodului și asuprelea năpăstioasă, iar cea de-a patra, zavistia pizmătăreață pe cîte trele întrece. Ferește-te de ele.

— Trei lucruri mai scîrboase : săracul mîndru, bogatul nemilostiv și bătrînul preacurvar, iar cel de-al patrulea, mincinosul pe toți îi întrece. Ferește-te de toate.

— Trei lucruri mai frumoase : judecata căruntețelor, sfatul bătrînilor și fala celor măreți, iar cel de-al patrulea, înțelepciunea, pe toate le întrece. De ea să te ții.

— Trei lucruri mai de treabă și anevoie a le păzi : înfrinarea gurii, măsura la orice urmare, și depărtarea poftelor. La toate cu destoinicie să te arăți.

— Trei lucruri mai de cinste : unirea între frați, prieteșugul între vecini și înțelegerea bună între bărbat și muiere. Acestea să vînezi.

— Trei lucruri nesuferite : sluga cînd împărățește, nebunul cînd poruncește și muierea cînd nu se supune. Îngrijește-te de acestea.

— Trei lucruri pină la moarte să aștepți și să nu vie : Să te culci în pat și să nu poți dormi, să slujești și să nu-ți plătească. Păzește-te să nu le pați.

— Trei lucruri rele-n lume și nicicum se pot opri : apa, focul și pornirea norodului, iar cel de-al patrulea, răutatea muierii pe toate le întrece. De toate să te ferești.

— Trei lucruri sînt în lume vrednice d-a le dori : minte bună, dragoste dulce și somn ușor lîngă soție. Ferice de tine cînd le vei dobîndi.

— Trei lucruri sînt în lume bune de dobîndit : uitarea de cele trecute, răbdare la cele de față și plecăciune la cel din urmă. La acestea să rîvnești.

— Trei lucruri te sgornesc afară din casa ta : picătura, fumul și muierea rea¹. Păzește-te să nu le pați.

— Trei lucruri fără friu nicicum se pot domoli : calul, nebunul și muierea rea. Îngrijește-te de cîte trele.

— Ferește-te de lucruri mari, ca pururea să fii în odihnă.

— Ceea ce e prin puțința ta, aceea numai să încerci a lucra.

1. Latiniî spuneau : «Sunt tris damna domus : Imber, mala femina, fumus — Trei lucruri izgonesc pe om din casă : Ploaia, femeia rea și fumul». De la latini acest proverb a fost luat de diferite popoare.

- Cea mai mare nevoie la orice lucru este a cunoaște mai înainte, dacă acel lucru prin puțină este. L-aceasta să te silești.
- Cele mai mari și de mirare lucruri sînt numai ale fantasiei urmări.
- Cel mai dulce lucru în lume, să dobîndești ceea ce poțtești.
- Cine peste altul vine să lucreze, pierde munca sa.
- Cine s-apucă de lucru străin, pe lîngă lucru pierde și vremea. Nu te depărta de-al tău lucru.
- Două lucruri de dorit și mai bune de dobîndit : un cuget curat și-o putere tare, spre a pune în lucrare acel cuget curat. L-acestea să rîvnești.
- De orice lucru te-apuci, să te gîndești mai întii la cele din urmă întîmplătoare, și așa să vezi de trebuie de acel lucru să te apuci.
- De dimineață cînd te scoli, de lucru să te apuci, ca să-ți îndestulezi casa de avere, precum și albina își umple căsuța de miere și furnica de nuiiele și păianjenul de pînă.
- Drumul cel mai scurt la orice lucru să gonești, ca de multe priemjdii să te ferești (*Iordache Golescu, Povățuiri cuvinte adevărate, capitolul Pentru lucrare, lucrări și lucruri*).
- În ziua lucrului, vine boala trupului (Arată trîndăvia și lenea omului).
- Lasă-ți lucru și-i ia mukul (Se zice cînd lăsăm cele mai însemnătoare și de folos, pentru cele de nimic) (*Iordache Golescu, Proverbe comentate*).
- Cine vorbește lucrul nu-i sporește, / Iar cine tace mai multă treabă face (*Anton Pann, Despre lucrare*).
- E chestiune de educație morală ca, copilul să-și petreacă viața în lucrare necurmată, ca să nu-i rămînă timp pentru întimitățile totdeauna stricătioase (*Ioan Slavici, Educațiunea morală : Discrețiunea*).
- Cu toată inima și pentru mulțumirea sa proprie lucrează numai cel ce se mărginește a face ceea ce se poate să facă ușor și bine, ca să fie mulțumit de fapta sa și să mulțumească și pe alții.
- Cel deprins a-și petrece viața în lucrare le face toate cu toată inima și cu deplină mulțumire, e cuprins de adîncă repulsiune cînd e oprit în lucrarea lui, dar peste puțin se arată iar la fapte, căci viața îi e scurtă și are să fie umplută.
- Mai ales din punct de vedere al ambiției, copilul are să-și petreacă viața în lucrare necurmată și săvîrșită cu toată inima pentru ca lucrarea să fie pentru el o trebuință mereu întețitoare. Nimic nu-l istovește, nimic nu-l îndrumează spre rele atît de mult ca molesirea, trîndăvia și lipsa de încordări sufletești, care produc în inimă mai presus de toate nesuferitul gol al uritului (*Ioan Slavici, Educația morală : Ambițiunea*).
- Nu este, cînd vorba e de om, adevărat, că e destul să facem mereu un lucru pentru ca să ajungem în cele din urmă a-l face cu mulțumire. Ceea ce facem de nevoie nu putem să facem decît cu repulsiune,

și azi nici chiar animalele nu mai sînt dresate cu biciul (*Ioan Slavici, Institutul Ion Oteteleşanu din Măgurele, pag. 50*).

— Orișunde ai fi în lumea aceasta și orișice ai voi să pui la cale, faci, dacă ții să fii mulțumit lucrînd cumsecade ceea ce faci (*Ioan Slavici, Răul din fire, 5*).

— Unde nu e nădejde de dobîndă lipsește și îndemnul de lucru.

— Cine lucrează vrea să ciștige.

— Cu capul se lucrează mai greu decît cu sapa și cu furca (*Ioan Slavici, Popa Tanda, I*).

— În orice lucrare continuată cu oarecare stăruință avem, înainte de toate, să fim dumeriți asupra felului lucrării, apoi să ne dăm seama despre scopul urmărit prin ea și să facem în cele din urmă o alegere potrivită cu acest scop, în ceea ce privește mijloacele, de care avem nevoie să ne folosim (*Ioan Slavici, Educațiunea rațională : Creșterea rațională*).

— Ceea ce îl încîntă pe om și-l îndeamnă la lucrarea stăruitoare e arta, și artă e orișice meșteșug, pe care îl înțelegem (*Ioan Slavici, Educațiunea rațională : Educațiunea profesională*).

— Lucrează că zilele trec și nu se mai întorc. Numai lucrul tău rămîne, dacă-l faci cu toată inima. Pune-ți toată inima în ceasul acesta, și lucrează (*Al. Vlahuță, Carnetul nr. 1*).

— Uită-te mai ales la lucrurile bune din jurul tău, iar la cele rele cată numai a le îndrepta și a te feri pe tine și pe ai tăi de molima lor (*Al. Vlahuță, O fărîmă de răspuns, «Lamura», noiembrie 1919*).

— Vezi-ți de lucrul tău și nu lua din zarva trecătorilor decît ce-ți trebuie (*Al. Vlahuță, Lui Brătescu-Voinești, «Universul», XXIX, nr. 93, aprilie 5, 1911*).

Preot Dr. GH. PASCHIA

ARTICOLE ȘI STUDII

FRUMUȘEA ȘI SUBLIMITATEA DOCTRINARĂ A STILULUI PREDICATORIAL AL SFÎNTULUI IOAN GURĂ DE AUR ÎN DOUĂ OMILII LA SFÎNȚII MARTIRI

Veacul de aur al Bisericii creștine (veacul al IV-lea) a excelat printr-o pleiadă de mari ierarhi și literați creștini, între care se amintesc întotdeauna personalități de frunte ca Sf. Atanasie al Alexandriei, Eusebiu de Cezareea, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigore de Nysa și Sfântul Grigore de Nazianz. Dar un loc deosebit în viața Bisericii, în special în a doua jumătate a secolului al IV-lea, rămîne rezervat parcă Sfântului Ioan Gură de Aur, aceluși sfânt părinte, antiohian de origine, care s-a întrecut pe sine prin sobrietatea vieții, prin fermitatea aserțiunilor doctrinare și prin eleganța stilului, depășind tot ceea ce l-a precedat, de la începutul evului patristic și pînă la el.

Fiind încă diacon, Sfântul Ioan Gură de Aur a simțit plinătatea harului de vestitor al Evangheliei cu care a fost îngereste investit și a explicat credincioșilor cu neîntrecută măiestrie tainele Sfintelor Scripturi în miile de omilii pe care le-a rostit în fața lor. Izvorul principal al cunoștințelor sale a fost și a rămas întotdeauna Sfînta Scriptură, și, cu predilecție, Noul Testament. Iar dacă Origen a reușit să alcătuiască o uriașă operă critică a textului Sfintei Scripturi, cum nu mai făcuse nimeni înaintea lui, cu siguranță că omiliile Sfântului Ioan Gură de Aur reazăază textul Sfintei Scripturi în drepturile sale de călăuzitor viu și de neînlocuit, prin grai, al credincioșilor din veacul al IV-lea și de totdeauna.

Explicarea textului Sfintei Scripturi este, desigur, o preocupare de căpetenie a Sfântului Ioan Gură de Aur. Dar el nu trece deloc cu vederea un alt aspect al propovăduirii creștine, anume acela care oferea prilej pentru omiliile ce le rostea. Este vorba de sărbătorile de peste an, de acele popasuri duhovnicești, cînd episcopul vorbea creștinilor din metropolă și cînd întărea prin grai firesc și direct ortodoxia credinței lor, acea ortodoxie asaltată de erezii violente. Dintre sărbători însă Sfântul Ioan Gură de Aur găsește că acelea dedicate sfinților martiri care au pătimit în cetăți și la țară au o însemnătate specială. Adică ele constituie prilejul cel mai potrivit pentru pelerinaje la mormintele martirilor sau, dacă pelerinajul fizic este prea anevoios, atunci este cu atît mai potrivit un pelerinaj mental și mai ales sufletesc, spre timpul păti-

mirii sfinților martiri, spre momentele pe care le-au trăit ei, tocmai pentru afirmarea credinței Bisericii, integral, fără ezitare și cu ochii țintă la Mîntuitorul Hristos — pilda lor.

Socotim drept și potrivit ca preoții Bisericii noastre să aibă acces, în limba română, la două omilii martirice ale Sfintului Ioan Gură de Aur și, cu ajutorul notelor ce se impun, să distingă frumusețea și subtilitatea doctrinară a stilului predicatorial al acestui sfînt părinte, stil rămas pentru noi model impecabil de a ne adresa credincioșilor la sărbătorile dedicate sfinților martiri.

Redăm, în continuare, în traducere proprie de pe textul grecesc ¹, *Omilia la sfinții martiri* ² și *Cuvîntul de laudă la toți sfinții martiri care au pătimit în toată lumea* ³. Cea dintîi este un cuvînt rostit în catedrala episcopală de către Sfîntul Ioan Gură de Aur în lipsa episcopului plecat la țară să slujească undeva, la mormintele unor sfinți martiri care au pătimit la sat. A doua este o omilie — mai bine-zis un panegiric — la sărbătoarea ținută în cinstea tuturor sfinților la 1 iulie ⁴. Ambele dezvăluie dinamismul și talentul oratoric al Sfintului Ioan Gură de Aur și atașamentul său nestrămutat față de Evanghelie.

1. Omilia la sfinții martiri

«Ieri a fost ziua martirilor, dar și astăzi este ziua martirilor. Fie ca totdeauna să serbăm ziua martirilor! Căci dacă cei ahtiați după teatre ⁵ și cei care stau cu ochii țintă la întrecerile cu cai nu dobîndesc nicio-dată sațiu din acele priveliști deplasate ⁶, cu cît mai mult trebuie să fim noi fără sațiu la serbările sfinților! ⁷. Acolo este fast diavolesc, aici e sărbătoare creștinească (*Ἐκεῖ πομπὴ διαβολικὴ, ἐνταῦθα εὐορτὴ χριστιανικὴ*). Acolo zburdă demonii, aici dănțuiesc îngerii. Acolo este pierzania sufletelor, aici este mîntuirea tuturor celor adunați laolaltă. Oferă însă acelea plăcere? Totuși nu cît acestea! Căci ce plăcere este să vezi,

1. La efectuarea traducerii ne-am oprit asupra textului grecesc editat de Bareille: *Oeuvres complètes de Saint Jean Chrysostome* d'après toutes les éditions faites jusqu'à ce jour. Nouvelle traduction française par l'abbé J. Bareille, tome quatrième, Paris, 1866. La identificarea textelor scripturistice citate ne-am condus după indicațiile date de Bareille, dar am precizat capitolele și versetele după *Sfînta Scriptură*, ediția Sfîntului Sinod, București, 1982, sau după *Septuaginta*, Editio minor, editat Alfred Rahlfs, reprod. după textul din 1935, Stuttgart.

2. Coloanele grecești din paginile 334—405, ediția lui Bareille.

3. Coloanele grecești de la paginile 485—494, în aceeași ediție.

4. Duminica I-a după Rusalii, a Tuturor Sfinților. Nu cade la o dată fixă în calendar deoarece depinde și ea, ca și Cincizecimea, de data Paștelui, dată ce se calculează potrivit unor indicații complexe.

5. În antichitate, spectacolele de teatru nu aveau structura educativă pe care au dobîndit-o mai tîrziu. Obscenitățile de acolo erau incompatibile cu viața creștină, echilibrată și sfîntă. Nu este de mirare, deci, că Sfîntul Ioan Gură de Aur nu este de partea celor care își pierdeau vremea cu astfel de spectacole dăunătoare moralei și caracterului creștin din vremea sa.

6. La fel se întîmpla și cu întrecerile de la hipodrom, unde se puneau pariuri și se produceau vrăjmășii din cauza cailor care alergau.

7. Sfîntul Ioan Gură de Aur, dorea ca participarea credincioșilor la slujbele ținute în cinstea sfinților martiri — socotiți atleții credinței în Hristos — să atragă pe credincioși la vederea priveliștilor duhovnicești, în locul celor pămîntești de la teatru și hipodrom.

pur și simplu, niște cai care aleargă? Aici însă tu nu vezi doar un car de cai, ci zecile de mii de care ale martirilor și pe Dumnezeu în fruntea acestor care, arătând calea spre cer. Dar că sufletele sfinților sînt carele lui Dumnezeu, ascultă-l pe profetul care zice: «Carele lui Dumnezeu sînt milioane, mii sînt cei care le conduc» (Ps. 67, 18). Căci ceea ce le-a dat puterilor celor de sus⁸, același lucru a dăruit și firii noastre. El stă pe heruvimi, cum zice și psalmul: «S-a urcat pe heruvimi și și-a luat avînt». Și iarăși: «Cel ce șade pe heruvimi și scrutează adîncurile» (Ps. 17, 12; Daniel 3, 55 — septg.). Iarăși, și nouă ne-a dăruit aceasta: pe aceia șade, însă în noi locuiește. «Căci voi locui întrii voi și voi umbla între voi» (Levitic 26, 11—12; 2 Cor. 6, 16). Aceia s-au făcut care, noi însă am devenit templu. Vezi cîtă înrudire de cinste? Vezi cum a împăcat El pe cele de sus cu cele de jos? Ci nicidecum nu ne-am (putea) îndepărta de îngeri, chiar de-am vrea⁹.

Dar cum ziceam la început, ieri a fost ziua martirilor dar și azi este ziua martirilor; nu a celor de la noi (din cetate, n.t.), ci a celor de la țară. Însă și aceia ne aparțin nouă cu deosebire. Căci cetatea și satul diferă unul de altul doar în cele trecătoare (în cele ale vieții); iar în ce privește conținutul credinței (τῆς πίστεως), ele sînt împreună (συνημμένα). și sînt unite. Dar să nu te uiți la limbajul lor neșlefuit (βαρβάρων φωνήν) ci la cugetarea lor înțeleaptă (φιλοσοφοῦσαν). Că la ce-mi folosește potrivirea graiului cînd sensurile sînt împărțite? Ce mă interesează diversitatea grăirii cînd punctele de credință coincid? Din acest punct de vedere nici satul nu este mai prejos decît cetatea. Că se bucură de cinste egală în esența bunurilor (ἐν γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τῶν ἀγαθῶν)¹⁰. Pentru acest motiv și Domnul nostru Iisus Hristos nu zăbovea îndelung în cetăți ca să lase satele lipsite și pustii, ci străbătea cetăți și sate, vestind Evanghelia și vindecînd toată boala și toată neputința. Pe Acesta imitîndu-l și păstorul și învățătorul nostru comun (episcopul locului, n.t.), ne-a lăsat pe noi și s-a dus la aceia; mai bine-zis nu ne-a părăsit pe noi plecînd la ei, căci s-a dus la frații noștri. Și după cum tot satul s-a revărsat în cetate cînd noi am săvîrșit sărbătoarea Macabeilor, tot așa, întimplîndu-se la ei sărbătoarea martirilor, acum toată cetatea trebuia să se strămute acolo. Că pentru aceea nu a sădit Dumnezeu martiri numai în cetate ci și la țară, ca din solemnitatea sărbătorilor să iasă

8. Este vorba de harul împărțit firilor cerești și celor pămîntesti, deopotrivă, pentru a se desăvîrși în dragostea lui Hristos. Oamenii nu sînt deloc mai prejos în această părășie de har, deși ei sînt înzestrați cu trupuri stricacioase și trecătoare.

9. Oamenii și îngerii se înrudesc unii cu alții prin faptul că au împreună aceeași cauză a existenței — dragostea lui Dumnezeu. Îngerii au misiunea de a ajuta pe oameni să se îndrepteze pe calea desăvîrșirii. Aceasta face parte din menirea lor. Îngerii, deci, nu-i pot părăsi pe oameni și nici oamenii nu-i pot evita pe îngeri, chiar dacă ar vrea, căci mesagerii voii lui Dumnezeu nu-și abandonează misiunea. Îngerii sînt destinați unei lucrări comune împreună cu oamenii, lucrare posibilă tocmai în baza ființei creaționale a unora și a celorlalți. Nu este vorba aici, cum s-ar părea, de o predestinație, ci de o conlucrare, în virtutea creaționalității comune îngerilor și oamenilor.

10. Atîta vreme cît unitatea doctrinei, unitatea de credință este incontestabil aceeași în cetate și la sate, nu există motiv ca limba evoluată a cetății să înfumuze pe vorbitorii ei și aceștia să se socotească superiori vorbitorilor de la sate. Această pledoarie a Sfîntului Ioan Gură de Aur pentru prețuirea creștinilor de la sate este deosebit de semnificativă pentru perioada cînd scrie el. Creștinismul pune alături și pe unii și pe ceilalți, fără deosebire, deoarece ei sînt toți egali prin Hristos.

la iveală pentru noi necesitatea amestecului unora cu ceilalți. Că mai mulți martiri sînt la sate decît la oraș, deoarece Dumnezeu a dat cinste mai îmbelșugată celui mai neînsemnat. Iar fiindcă acea parte este mai slabă, de aceea a tratat-o cu mai multă îngrijire. Căci pe de o parte cei ce locuiesc în cetăți se bucură neîncetat de învățătură, iar pe de alta cei de la țară nu se împărtășesc dintr-o altă de mare abundență. Așadar lipsa de învățători a compensat-o Dumnezeu cu bogăția martirilor și a rinduit să se îngroape la ei mai mulți martiri. Ei nu aud învățăturile didascalilor (*διδασκάλων γλώττης*), ci aud glasul martirilor vorbindu-le din mormînt și avînd o și mai mare putere.

Iar ca să știți că au și mai multă putere martirii cînd tăcem noi glăsuitorii, adeseori cînd unii au vorbit multora despre virtute, nu au reușit nimic; ceilalți însă (martirii, n.t.) tăcînd au dobîndit cele mai de preț, prin viața lor strălucită. Astfel că martirii au îndeplinit aceasta cu mult mai mult, fără să scoată vreun cuvînt din gură, (glasul) faptelor fiindu-le cu mult mai înalt decît al gurii, prin care se adresează întregii firi a oamenilor, rostind aceste cuvinte: «Priviți la noi, ce chinuri grozave am suferit. Dar ce sînt cele suferite și faptul că am fost dați morții, dacă am aflat viața veșnică? Ne-am învrednicit să ne jertfim trupurile pentru Hristos. Dacă nu ne-am fi despărțit de ele acum pentru Hristos, puțin mai tîrziu urma să le pierdem pentru viața cea trecătoare. De nu le-ar fi răpit martiriul întîmplat, venind moartea cea de obște a firii, le-ar fi destrămat. Din această pricină nu încetăm să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit să ne folosim de moartea cea întru totul obligatorie, pentru mîntuirea sufletelor noastre. Iar ceea ce eram datori în chip necesar, a primit El de la noi ca pe un dar, și cu cea mai mare cinste. Ci chinurile sînt grele și insuportabile. Însă numai pentru scurtă vreme. Iar odihna după ele durează în veșnicie (*ἐν ἀθανάτοις αἰῶσι*). Chiar și pe durata lor scurtă chinurile nu sînt dureroase pentru cei care privesc spre bunuri viitoare și se uită țintă la Agonothet¹¹. Fiindcă și sfîntul Ștefan, cînd a văzut pe Hristos cu ochii credinței, pentru aceasta nici nu a luat seama la viforul pietrelor, ci în locul lor număra răsplățile și cununile. Iar tu, așadar, strămută-ți privirile de la cele de acum la cele viitoare și nu te va cuprinde simțirea scurtă a celor de neîndurat».

Acestea și mai multe le spun martiții și conving pe mult mai mulți decît convingem noi. Ci eu aș zice că chinuirea nu are nimic grozav în ea, dar nici nu sînt vrednic de crezare cînd zic acestea. Căci cu mîntea nu este ușor să reflectezi (*φιλοσοφεῖν*) la ele. Dar pe martir, dînd glas faptelor, nimeni nu-l poate contrazice. Și precum se întîmplă la baia publică, atunci cînd se umple bazinul cu apă fierbinte, că nimeni nu îndrăznește să intre ci se îndeamnă unii pe alți prin cuvinte, stînd pe margine și nu se hotărăște nici unul, dar cînd unul dintre ei, fie afundînd mina sau piciorul, se lasă cu tot corpul, păstrînd tăcere multă îi convinge și pe cei ce șed să îndrăznească să intre în bazin, tot așa

11. Cuvîntul «Agonothet» — însemnînd supraveghetor al luptelor și persoana care, la sfîrșit, încununa pe învingători — se referă aici la Mîntuitorul Iisus Hristos ca unul care prezidează luptele dintre persecutori și martiri și Care încununează pe martiri pentru vitejia lor în aceste înclăștări cu totul inegale.

e și în cazul martirilor. Căci și aici, în loc de bazinul cu apă stă înainte focul. Și cei ce stau afară, așadar, cu zeci de mii de cuvinte invitându-se, nu se hotărăsc nicicum. Însă îndată ce unul dintre martiri, nu cu piciorul nici doar cu mâna se afundă ci se avintă cu tot trupul, arată exemplul (πειραν) faptelor mai puternic decât orice îndemn și sfat, alungă zbaterea (ἀγωνία) celor din jur.

Vedeți cum este mai tare glasul martirilor care tac? Pentru aceasta ne-a și lăsat nouă Dumnezeu trupurile lor¹². Din acest motiv, biruitoarii de odinioară nici acum n-au înviat, ci au răbdat chinuri cu atita vreme înainte, dar de înviere încă nu s-au îndulcit. Și aceasta spre folosul tău, ca și tu avînd în minte pe acel atlet¹³ să te avînți pe aceeași cale. Căci lor nu le pricinuieste nici un rău această întîrziere (ἀναβολή), dar tu tragi cel mai mare folos dintr-o astfel de situație. Ei însă vor primi răsplata mai pe urmă, deși pînă acum nu au primit nimic; iar dacă ar fi fost luați dintre noi acum, de multă mîngiere și întărire am fi fost lipsiți. Că într-adevăr foarte mare este mîngierea și întărirea ce se face tuturor oamenilor prin mormintele acestor sfinți. Iar noi sîntem martorii acestor spuse.

Adeseori amenințîndu-vă noi, măgulindu-vă, înfricoșîndu-vă, îndemnîndu-vă, nu ați primit atît de multă încurajare spre rugăciune, nici nu v-ați înviorat; mergînd însă la bisericile martirilor (εις μαρτύριον ἀπελθόντες), fără să vă sfătuiască cineva, ci doar văzînd mormîntul, ați vărsat multe riuri de lacrimi sfinte și v-ați încălzit în rugăciuni. Și totuși martirul zace fără glas, în tăcere profundă. Atunci ce stimulează conștiința și face să curgă ca din fîntînă șiroaiele de lacrimi? Însăși imaginarea martiriului și amintirea tuturor celor petrecute (κατορθωθέντων). Că așa și săracii, ori de cîte ori văd pe alții bogăți că sînt în dregătorii, străjuți, bucurîndu-se de multă cinstire din partea împăratului, dîndu-și seama și mai bine de lipsa lor de fapte bune, se căinează (ἀποδύρονται); tot așa și noi, ori de cîte ori o să ne aducem aminte de îndrăzneala martirilor, pe care o au față de Împăratul a toate — Dumnezeu, și de strălucire și de slavă și o să ne amintim de păcatele personale distingînd mai bine sărăcia noastră din pricina bogăției aceluia, ne doare și o deplîngem dîndu-ne seama cît sîntem de departe de ei. Aceasta ne face să vărsăm lacrimi (Asta produce lacrimile).

Pentru așa pricină ne-a dăruit Dumnezeu și nouă trupuri aici pe pămînt, ca atunci cînd noianul faptelor și mulțimea grijilor vieții întunecă mult cugetul nostru, sau interesele noastre particulare sau cele publice — mai mult acestea —, noi, lăsînd casa noastră, ieșind din cetate și zicînd adio acestor neliniști, să ne retragem la biserica martirilor, să ne bucurăm de acea adiere duhovnicească, să lăsăm la o parte frămîntarea cea multă, să ne îndulcim de liniște, să ne alăturăm sfinților

12. Prezența sfințelor moaște printre noi este o îngăduință, o milostivire a lui Dumnezeu față de noi; altfel aceste trupuri, pline de semnele biruinței — adică de numărările semne ale schingiuirilor — ar trebui să fie împreună cu sufletele martirilor, în cer, lîngă Mîntuitorul Hristos.

13. Folosul prezenței sfințelor moaște este neapărat al celui care vine să le vadă și să se întărească în credința lui și în raporturile sale cu ceilalți semenii, prin Hristos. Exemplul atrage. Așa fac și moaștele martirilor. Ele atrag prin adevărul pătimirii lor, prin realitatea existenței sfinților martiri.

(συγγενώμεθα τοῖς ἁγίοις)¹⁴ să implorăm pe Agonothetul lor pentru mîntuirea noastră, să vărsăm multe cereri, deșertînd prin toate acestea povara conștiinței și să ne reinloarcem acasă cu multă prospețime sufletească (ψυχαγωγία).

Raclele martirilor nu sînt altceva decît limanuri sigure și izvoare de băuturi duhovnicești (πηγαὶ ναμάτων πνευματικῶν)¹⁵, comori de bogăție nescheltuite, nicicînd prădate. Și cum porturile adăpostesc corăbiile mult zguduite de valuri și le țin în siguranță, tot așa și raclele martirilor primesc sufletele noastre bîntuite de vicisitudinile vieții și le odihnesc (καθιστῶσι) în multă liniște și siguranță. Și cum izvoarele de ape răcoritoare¹⁶ restaurează trupurile suferinde și aprinse (ostenite și înfierbîntate — πεπονηκότα καὶ καταφλεχθέντα), tot așa și acestea răcoresc (καταψύχουσι) sufletele aprinse de patimi necuviincioase, topesc dorința obraznică, sting din zarea vederii invidia ce pîrjolește și orice altceva care ne-ar neliniști și sînt mai prețioase decît comori de multă bogăție. Căci comorile de averi opun primejdii celor care le găesc, și fiind împărțite în multe părți își diminuează valoarea. Aici însă nimic nu este așa, ci aflarea este fără pericol, împărțirea este fără micșorare — invers decît la comorile materiale. Că acele comori — precum am spus-o deja —, mărunțindu-se, devin mici; acestea însă cînd se împărțesc multora, atunci își arată propria valoare. Așa este firea lucrurilor duhovnicești: se mărește prin împărțire și se înmulțește prin distribuire. Nu există alte pajiști atît de agreabile (τερπνοί) care să ofere privirilor trandafiri și violete cum sînt mormintele martirilor și care produc o încîntare nevestejită și nepieritoare sufletelor care le privesc.

Ca urmare, să ne atingem de raclele lor cu credință, să ne încălzim cugetul, să plîngem (κινήσωμεν ὄδυρμούς). Multe am păcătuit și mari păcate am săvîrșit! Pentru aceasta avem nevoie de multă îngrijire, de multă mărturisire (spovedanie — ἐξομολογήσεως). Sfinții martiri și-au vărsat sîngele — ochii tăi să verse lacrimi! Iar lacrimile pot să stingă văpaia păcatelor. Ei și-au frînt coastele, au văzut pe călăi stînd împrejurul lor. Fă și tu aceasta cu conștiința ta. Așază rațiunea ta care te judecă pe tronul cugetului incoruptibil, adu toate greșalele tale de față (în mijloc), opune (ἐπίστησον) greșelilor tale gînduri înfricoșătoare (φοβερούς), pedepsește poftele nesăbuite din care s-au născut păcatele, dărăcește-le cu multă energie. Dacă ne vom sili să ne judecăm astfel, vom scăpa de judecata cea înfricoșată. Căci cine se judecă pe sine acum și se supune unei socoteli severe pentru cele păcătuite, nu va da socoteală în viitor. Dar ascultă-l pe Pavel care zice: «Dacă ne-am judeca pe noi înșine nu am fi judecați de Domnul» (I Cor. 11, 31). Că muștrînd pe cei care se împărțesc cu nevrednicie din Sfintele Taine, zicea așa:

14. Timpul petrecut lingă sfințele moaște, în lacrimi și rugăciune, este un timp de recreare duhovnicească, de revenire în noi înșine după rătăcirea prin pustia păcatelor, după zgomotul insuportabil și jenant al vieții citadine ca din secolul al IV-lea.

15. Izvoare de vinuri duhovnicești. Metafora trebuie pusă în legătură cu simbolismul euharistic, unde coasta împunsă a Mîntuitorului izvorăște vinul vieții veșnice, Sîngele lui Hristos, Sîngele Legii celei noi. El este mereu proaspăt și nesfîrșit.

16. În secolul al IV-lea erau cunoscute multe izvoare binefăcătoare și putem afirma că și aici Sfîntul Ioan Gură de Aur, prin imagini simple, își conduce auditorii la înțelegerea tainelor teologiei înalte.

«Oricine mănincă și bea cu nevrednicie, vinovat va fi de Trupul și Sîngele Domnului» (Ibid., v. 27). Iar ce zice el are următoarea însemnare : «Precum vor da socoteală cei care L-au răstignit pe Hristos, așa vor da socoteală și cei care se împărtășesc cu nevrednicie din Sfintele Taine». Și să nu creadă cineva că exagerez. Trupul Mîntuitorului este veșmint (ἱμάτιον) împărătesc, iar cei ce sfîșie purpura (ἀλουργίδα) împărătească și cu miini necurate au murdărit-o, deopotrivă au comis ofensă. Din această pricină se și vor pedepsi în același fel. Tot așa se întîmplă și în cazul Trupului lui Hristos¹⁷. Iudeii l-au străpuns cu piroane pe Cruce ; tu însă trăind în păcate, cu limbă (murdară) și cuget necurat. De aceea te-a și amenințat Pavel cu judecata aceasta și continuă, zicînd : «Pentru aceasta și sînt între voi mulți care bolesc și se îmbolnăvesc și mor destui» (Ibid., v. 30). Apoi, arătînd că cei ce-și supun (propriei) judecăți păcatele personale aici (pe pămînt), făcîndu-se propriii judecători păcatelor, fără să mai cadă iarăși în ele, vor putea să scape de verdictul înfricoșător și inevitabil ce va să fie, a adăugat zicînd : «Dacă ne-am fi judecat pe noi înșine, n-am mai fi judecați. Dacă însă sîntem judecați acum, sîntem pedepsiți de Domnul, ca să nu fim judecați împreună cu lumea» (2 Cor. 11, 31—32).

Să ne cercetăm, așadar, cugetul nostru, alungînd cu hotărîre gîndurile necurate, ștergînd petele (τὰς κηλίδας) noastre cu lacrimile. Că mare este rodul acestor suspine (ἰδουρῶν), mare mîngîiere și consolare. Căci după cum mare este pedeapsa pentru rîs și pentru dezmăț, tot așa și suspinul neîncetat (continuu) produce mîngîiere. Că zice : «Fericiți cei ce plîng, că (aceia) se vor mîngîia. Vai celor ce rîd, că vor plînge» (Matei 5, 5 ; Lc. 6, 25). Pentru aceasta și Pavel, deși nu avea nici un păcat pe conștiință, își petrecea tot timpul cu lacrimi și cu plîngere. Cine spune acestea ? Însuși fericitul acela : «Timp de trei ani, n-am încetat noaptea și ziua să îndemn, cu lacrimi, pe fiecare dintre voi» (Fapte 20, 31). Acela trei ani, iar noi nici o lună. El noaptea și ziua, pentru păcate străine, iar noi nici pentru greșelile noastre. El nu avea nimic pe conștiință, deși noi avem conștiința încărcată¹⁸. Dar de ce plînge el ? Pentru ce nu învață și nu îndeamnă doar ? Și mai adaugă și lacrimi ?

Ca un tată iubitor (φιλόστοργος) și care are un singur fiu, — și pe acela căzut în boală și nu primește leacurile doftorilor ci le dă la o parte — *so așază lingă fiu, îi spune cuvinte măgulitoare (κολακεύει), îl sărută, îl înconjură cu îngrijire vrînd să-l salveze și îl convinge (determină) să primească vindecarea cea din tratament, tot așa și Pavel, pe' credincioșii din toată lumea iubindu-i ca pe un singur fiu și văzînd pe mulți căzînd în rău și în boli sufletești nevindecabile, apoi cu ușurătate neprimind mustrarea, nici îndreptarea cea din certare, stăruia,*

17. Nu este altă vină mai mare față de Trupul lui Hristos decît împărtășirea cu El fără să fim vrednici, decît mînjirea noii făpturi din noi cu păcate din cele mai urite și mai grozave. Sfîntul Ioan Gură de Aur insistă asupra păstrării curăteniei sufletești pe tot cursul vieții noastre pămîntești, cînd sîntem în comuniune cu Hristos euharistic.

18. Comparația între eforturile Apostolului și lenevirea noastră duhovnicească este pertinentă. De aci am putea observa actualitatea omilei pentru viața pastorală din parohii și din cadrele mai largi ale creștinismului contemporan.

ii conjura cu lacrimi ca văzându-l pe el că suspină și plînge, și mișcați la vederea lui, să ia din nou leacurile și, părăsind boala, să se întoarcă la sănătate. De aceea, avertizînd, lăcrima el mereu.

Dacă Pavel a arătat atita grijă pentru păcatele altora, cit zel trebuie să arătăm noi pentru propria noastră îndreptare? Că mare este puterea spre folos a întristării celei după Dumnezeu. Iar Isaia, vorbind despre aceasta, zicea așa (mai degrabă Dumnezeu prin Isaia): «L-am întristat puțin pentru păcat» (Isaia 57, 17). Nu l-am supus — zice — pedepsei, după cuviință. Căci în toate răsplătirile Dumnezeu întrece măsura; dar pentru păcate, adeseori muștrînd cu iubire de oameni, pedepsește pentru scurtă vreme pentru păcate. Ceea ce, așadar, și aici zicea învăluit: «Pentru păcate l-am întristat puțin, dar văzînd că s-a întristat, și mergea suspinînd, i-am tămăduit căile lui» (Isaia 57, 17—18).

Vezi cit de grabnic și bogat este folosul pocăinței? Puțin l-am pedepsit pentru păcate — zice —, fiindcă l-am văzut trist și oftînd, și i-am dat această mică înspăimîntare (τιμωρίαν). La fel gata este Dumnezeu și spre împăciuirile noastre și cere doar o scurtă scuză (πρόφασιν). Așadar, să-i oferim Lui pricinile iubirii față de noi și să încercăm să ne ținem (să ne păstrăm — διασώζειν) curații de păcate. Iar dacă uneori ne poticnim (ὀποσκεισθείμεν), să ne ridicăm iarăși în grabă, jelînd greșelile cu multă sirguință, ca să dobîndim bucuria cea după Dumnezeu. Și chiar dacă s-a și întristat și a oftat (cineva), a îmbunătățit pe Dumnezeu. Iar adăugînd lacrimi și chemîndu-L pe El cu stăruință (atunci) ce nu va dobîndi? Că am cunoscut că i s-a încălzit acum cugetul. Dar nu cumva ieșînd afară să pierdem această căldură, ci s-o reținem în noi. Așa să facem.

Mănoasă este țarina cugetului vostru, primește semințele și îndată dau spicele, fără întîrziere, imediat¹⁹. Dar mă tem de vrăjmașul vostru. Diavolul s-a oprit în afara Bisericii. Că nu îndrăznește să intre în acest staul sfînt. Fiindcă unde este turma lui Hristos, lupul nu se arată, ci stă afară, temîndu-se de Păstor²⁰. Iar dacă o să ieșim de aici, îndată, nu pentru însoțiri fără de vreme sau pentru motive necugetate, vom arăta silințele noastre fără cîștig. Dar cum avem în minte cele spuse, să alergăm spre acasă și fiecare stînd cu femeia lui și cu copiii lui, să se îndeletnicească serios (μετὰ ἀκριβείας) cu cele spuse. Iar de nu vreți să vă întoarceți acasă, adunîndu-vă prietenii de-o seamă (comuni) ai ascultării (întru auz), retrageți-vă de-o parte și, aducînd fiecare de la sine ceea ce a putut reține, reconstituiți iarăși (pentru a doua oară) învățătura, ca să nu vă fi adunat aici în zadar. Că sfeșnic (lumină) sînt poruncile lui Dumnezeu: «Povața este sfeșnic bun și legea o lumină,

19. Roadele lucrării harului Duhului Sfînt se manifestă în credincioși îndată după administrarea Sfintelor Taine în Biserică. Mai întîi dă rod cuvîntul Sfintei Scripturi, al propovăduirii, pe care primindu-l, credincioșii se apropie de Sfîntul Altar.

20. Temîndu-se de Mîntuitorul Hristos. Faptul este evident: după ce a fost rușinat în pustie și biruit prin piroanele Crucii, diavolul nu mai poate pătrunde în staulul Învierii, care este Biserica. Aici se află în permanență Hristos cel întrupat, răstignit, mort, înviat și slăvit. Dar oricine se rătăcește de Biserică, se îndepărtează de Hristos și este prins de «lupul cel înțeleghător», adică de diavolul.

iar îndemnrurile care dau învățătură sint calea vieții (Pilde 6, 23)²¹. Și cine aprinde sfeșnic nu se oprește în piață (*forum*), ci aleargă spre acasă, ca nu cumva suflarea vînturilor să-i stingă focul, nici îndelunga zăbavă să-i sfîrșească flacăra. Așa, deci, trebuie să procedăm și noi. Duhul Sfînt ne-a aprins învățătura cea de la El. Prin urmare, ieșind acum plini de auzul Lui, să avem grijă că de o să întilnim fie prieten, fie rudă, fie pe cineva din casă, fie pe oricine altul, să trecem pe alături, ca nu cumva stînd de vorbă cu ei despre cele neînsemnate (*ἀνοήτα*) și lipsite de folos, să se stingă între timp focul învățăturii. Ci, dimpotrivă, să se dezvolte ca în propriul cuget, și ca într-un sfeșnic arzînd (sus) pe culmea rațiunii (cugetării), să lumineze toate cele dinlăuntru. Că este nepotrivit ca noi să nu îngăduim casa fără sfeșnic și fără lumină în faptul serii, dar să ne vedem sufletul lipsit de învățătură.

De aici ni se întimplă și multe păcate, că nu aprindem degrabă lumina în suflet. De aici cădem în fiecare zi. De aici multe zac dezordonat (*ἀπλῶς*) și la întimplare în cugetul nostru, că primind auzul dumnezeiestilor cuvinte, înainte de a ajunge la pragul bisericii, le abandonăm (*ῥίπτουμεν*) și, stingînd lumina, orbecăm prin mult întuneric. Iar dacă acestea se întimplau înainte, să nu se mai întimple pe urmă, ci să avem neîncetat aprins sfeșnicul și sufletul împodobit mai înaintea locuinței. Că aceasta (locuința) rămîne aici pe pămînt, dar pe acela (sufletul) îl luăm de aici împreună cu noi. Din această pricină și trebuie să-l învrednicim de mai multă atenție. Acum sînt însă unii atît de negrijulii că își împodobesc locuințele de aici cu tapete de aur și cu mozaicuri înflorate, cu picturi de flori și cu strălucirea (splendoarea) coloanelor și cu tot felul de alte podoabe, iar sufletul îl lasă (*παρορῶσιν*) mai neîngrijit decît orice han părăsit, plin de noroi, de fum și de multă duhoare (*δυσωδία*), într-o negrăită pustietate. Cauza tuturor acestor (lucruri) este faptul că sfeșnicul învățăturii nu arde la noi neîncetat. De aceea sînt trecute cu vederea cele trebuincioase, iar cele fără importanță se bucură de multă atenție. Am spus acestea nu numai pentru bogați ci și pentru săraci. Că și ei adeseori împodobindu-și locuința după putere, își lasă cugetul negrijit. Din această cauză îmi adresez învățătura amîndurora, îndemnîndu-i și sfătuiindu-i ca pe cele din viața de acum să pună puțin preț, dar să depună toată străduința pentru grija de lucrurile duhovnicești și trebuincioase. Săracul să ia seama la văduva care aruncă cei doi bănuți²² și să nu socotească sărăcia lui drept opelește pentru facerea milosteniei și a binelui (*ἐλεημοσύνης καὶ φιλανθρωπίας*). Bogatul să ia seama la Iov, și precum acela nu pentru sine ci pentru săraci dobîndise toate cîte sînt, așa să facă și el. Că pentru aceasta a suportat cu demnitate dispariția lor (*τὴν ἀφαίρεσιν αὐτῶν*), că și înainte de ispi-

21. Stingerea neînțelegerilor din Biserică trebuie făcută cu răbdare și cu mult tact, ba chiar prin sfătuire întreolaltă. Nimeni nu poate sta izolat în Biserică. Fiecare știe ceva, a reținut ceva din învățătura creștină într-un fel în care altul nu a reușit să rețină. De aceea este necesară sfătuirea întreolaltă, cunoașterea adevărului total prin îngemănarea tuturor părților pe care le posedăm fiecare, în Biserică și nu în afara acesteia. Se întărește aici ideea sinodalității ortodoxe, acea idee care va fi dezvoltată mai tîrziu, pe temeiul «Crezului» sprijinit pe temeiurile revelaționale, în Dogmatica ortodoxă.

22. Este vorba de văduva săracă din Marcu 12, 41—44, care prin puținel ei a întrecut pe cei ce donaseră la templu din prisosul lor.

tirea de către diavolul s-a îngrijit de înstrăinarea lor (a cunoscut că-i sînt străine).

Prin urmare, și tu disprețuiește bunurile de acum, pentru ca, de te vor părăsi ele cîndva, să nu te doară. Folosește-te de ele spre trebuință cînd le posezi, ca atunci cînd ți se vor lua să ai cîștig îndoit: plata meritată pentru cea mai înțeleaptă cheltuire a lor, și aceea a înțeleptirii prin disprețuire la vremea lipirii de ele. Că averile pentru acestea sînt făcute, ca să ne folosim de ele spre cele trebuincioase iar nu pentru a le strînge. Pentru aceasta se și numesc averi, ca noi să le avem pe ele, iar nu să devenim noi posedați de ele²³. Ești stăpînul multor averi; așadar să nu le slujești lor, celor peste care Dumnezeu te-a pus pe tine stăpîn. Însă nu slujești lor folosindu-te de ele spre ceea ce trebuie, ci dacă le îngropi. Că nimic nu este atît de schimbător ca bogăția (belșugul, εὐπορία).

Așadar, fiindcă nesigură este posedarea lor și ele zboară de la noi mai iute decît orice pasăre înaripată și ne lasă mai pe nesimțite decît un sclav fugar, să ne folosim de ele spre cele de trebuință în vremea ce avem, ca din posesiunile nesigure să facem bunuri sigure, ca să moștenim comoara pregătită în ceruri. Lucru de care fie ca și noi toți să avem parte, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care (dăm) slavă Tatălui și împreună și Duhului Sfînt, acum și pururea și în vecii vecilor».

2. Cuvînt de laudă la toți sfinții martiri care au pătimit în toată lumea

«De cînd am prăznuit sînta sărbătoare a Cincizecimii, nici n-au trecut bine șapte zile la număr că iarăși ne-a cuprins ceata martirilor, mai degrabă oștirea și flancul martirilor, oștire care nu este cu nimic mai prejos decît aceea pe care a văzut-o patriarhul Iacob, ba chiar rivalizînd și fiind egală cu ea. Căci martirii și îngerii se deosebesc (διεστῆχασιν) numai prin nume, iar în ce privește faptele (ἔργους), coincid. Îngerii locuiesc cerul, dar și martirii. Neîmbătrînitori și nemuritori sînt aceia, dar și martirii pot aceasta. Au primit aceia (îngerii) fire nemuritoare? Și ce e cu asta? Căci martirii chiar dacă sînt învăluiți în trup, acesta le este nemuritor. Ba mai mult, și înainte de nemurire le împodobeste trupurile cu nemurire moartea lui Hristos. Că nu este atît de luminat (λαμπρός) cerul împodobit cu ceata (corul) stelelor pe cît sînt trupurile martirilor împodobite cu ceata (corul) rănilor. Încît fiindcă au murit, pentru aceasta sînt deosebit de avantajați și au primit înainte de nemurire premiile (βραβεῖα), fiind încununăți din momentul morții. «Micșoratu-l-ai pe dînsul cu puțin față de îngerii, cu mărire și cu cinste l-ai încununat pe el» (Ps. 8, 5), zice David. Dar și acest «puțin» ce s-a făcut l-a restituit Hristos, biruind moartea prin moarte (θανάτω θανάτου κα-

23. Omul posedat de averile materiale este în același timp posedat și de păcat. Sfîntul Ioan Gură de Aur avea în vedere pe contemporanii săi, la care discrepanța dintre cei avuți și cei lipsiți era extraordinară de mare. El pledează pentru o inteligentă utilizare a bunurilor materiale, astfel încît acestea să slujească binelui tuturor. Este o idee curentă și la Sfîntul Vasile cel Mare. Acesta din urmă a și pus-o în practică în așezămîntele sau instituțiile sale filantropice.

ταδικάσας). Eu însă nu m-aș bizui pe aceasta, ci pe faptul că și o atare micșorare a morții s-a făcut avantaj. Că dacă ei n-ar fi fost muritori, nu ar fi devenit martiri; încît dacă nu era moartea, n-ar fi putut Pavel să zică: «Mor în fiecare zi! Mă jur pe lauda pe care o am pentru voi în Iisus Hristos» (1 Cor. 15—31). De n-ar fi fost moartea și stricăciunea (θάνατος και φθορά), n-ar fi putut să zică el: «Mă bucur de suferințele mele pentru voi și împlinesc în trup lipsurile necazurilor lui Hristos în trupul Meu» (Colos. 1, 24). Încît să nu ne doară că ne-am făcut muritori, ci să mulțumim că ni s-a deschis nouă de către moarte pista (τὸ στάδιον) martiriului. De la stricăciune am luat (primit) substanța (temeiul, ὑπόθεσιν) răsplătirilor. De aici avem pretextul pentru lupte (întreceri, παλαισμάτων).

Vezi înțelepciunea lui Dumnezeu, cum cel mai mare dintre rele, capul (τὸ κεφάλαιον) nenorocirii noastre pe care ne-a pricinuit-o diavolul — zic de moarte —, l-a prefăcut în cinstea și slava noastră conducînd prin el pe atleți la răsplățile martiriului? Ce, dar? Vom mulțumi, oare, diavolului pentru moarte? Să nu fie! Căci nu din ideea lui provine îndreptarea, ci din înțelepciunea lui Dumnezeu vine harisma. Acela (diavolul) a introdus moartea ca să ucidă (piardă) și a adus-o pe pămînt ca să ne taie orice speranță de mîntuire. Însă Hristos, primind faptul (de a muri), l-a întors pe dos și ne-a readus pe noi, iarăși, în cer. Așadar nimeni dintre noi să nu se mire dacă am numit totalitatea martirilor cor și linie de bătaie (flanc, παράταξις), punînd laolaltă două antonime, că aici s-au suprapus amîndouă. Căci ca și cum ar dăntui s-au îndreptat ei cu plăcere spre chinuri și ca războindu-se, așa și-au arătat toată bărbăția și răbdarea (rezistența) și au biruit pe protivnici. Iar de-o să iei seama la firea celor întîmplate, (ai să vezi că sînt) încheștare (μάχη) și război (πόλεμος) și linia de bătaie (παράταξις) cele petrecute. Iar dacă vei cerceta sensul celor întîmplate, vei găsi că cele săvîrșite sînt coruri (χόροι) și drame (θαλαίαι) și serbări (πανηγύρεις) și cea mai aleasă desfătare.

Vrei să afli cum sînt acestea mai grozave decît războiul? Taberele stau pe poziție de fiecare parte, strălucind cu armele și luminînd pămîntul. Nori de săgeți se aruncă de pretutindenii întunecînd văzduhul cu mulțimea lor. Șiroaie de sînge curg pe pămînt și multe sînt trupurile căzute. Ca la seceratul spicelor, așa se doboară oștenii unii pe alții²⁴. Dă-mi voie, deci, să te duc de la (lupta) lor la aceasta (a martirilor, n.l.). Și aici sînt două tabere (linii de bătaie): de o parte a martirilor, iar de cealaltă parte a tiranilor. Dar tiranii sînt înarmați pină-n dinți (καθωπλισμένοι), în timp ce martirii luptă cu trupul gol. Și victoria este a celor goi (γυμνῶν), nu a celor înarmați. Cine n-ar fi uimit, că cel biciuit învinge pe biciuitor, cel legat pe cel dezlegat, cel ars pe cel ce arde, cel ce moare pe omorîtorul? Vezi cum sînt acestea mai grozave? Că deși acelea sînt înspăimîntătoare (φοβερὰ), totuși ele se petrec după fire. Acestea însă depășesc firea și toată rînduiala lucrurilor, ca să înveți că cele întîmplate sînt din harul lui Dumnezeu.

24. Imagine concretă, pentru care Sfîntul Ioan Gură de Aur poate fi socotit un scriitor deosebit de talentat, nu numai predicator.

Și ce este mai nedrept decît o astfel de luptă? Ce înclăștare este mai nelegală? Căci în războaie ambii combatanți se înarmează. Aici însă nu este așa, ci unul este gol iar celălalt este înarmat. Iarăși, în bătălii le este permis amîndurora să se servească de brațe. Dar aici unul este legat iar celălalt îi provoacă răni. Și după cum dintr-o anume înclinare tiranică judecătorii își rezervă să făptuiască răul, dreptilor martiri nu le rămîne însă decît să sufere cumplit. Așa se încaieră aceia cu sfinții. Dar nu înving ci, după această luptă inegală (neregulamentară, *παρανομώτερον*), se retrag înfrinți. Și același lucru s-ar petrece dacă un luptător, intrînd în luptă cu vîrfurile lăncii retezate și cu platoșa despicate în două, așa i s-ar porunci să lupte, cu trupul gol. Dar el fiind rănit și lovit și primind de pretutindeni zeci de mii de răni, ar ridica steag de biruință. Căci și cei ce pe martiri i-au dus la luptă goi, cu miinile legate la spate și loviți peste tot și zgîriați cu ghiare de fier, așa fură învinși. Iar cei ce au primit rănile au ridicat steag de biruință împotriva diavolului. Și așa cum diamantul fiind lovit nu cedează nici nu se înmoaie, ci pe fierul care-l lovește îl sfărîmă (*διαλύει*), tot la fel și sufletele sfinților, fiind copleșite de atîtea chinuri, nu mai pătimeau violența, anihilînd forța celor ce-i loveau. În chip rușinos și ridicol fiind învinși (chinuitorii, n.t.), erau trimiși afară din lupte cu răni multe și de nedescris. Căci îi și legau (pe martiri) de lemn și le desfăceau coastele făcîndu-le brazde adînci, arîndu-i ca pe un ogor, fără să le frîngă trupurile. Și se puteau vedea incheieturile despicate, coastele deschise, piepturile zdrobite și nici la această nebunie (*μανία*) nu s-au oprit acele fiare însetate de sînge (*αίμοόβοροι*), ci dîndu-i jos de pe lemn (stîlp) îi întindeau pe cărbuni aprinși, pe scară de fier. Și iarăși erau de văzut apoi priveliști mai amare decît cele dintîi: din trupurile lor năvăleau ca două șiroaie, unul al singelui care curgea și altul al cărnurilor ce se topeau. Dar sfinții stăteau întinși pe cărbunii aprinși ca pe niște trandafiri. Așa priveau cu plăcere la cele făcute.

Însă tu, auzînd de scara cea de fier, să-ți amintești de scara cea duhovnicească pe care a văzut-o patriarhul Iacob, pusă de la pămînt la cer. Pe ea urcau și coborau îngerii. Pe aceasta urcă martirii. Domnul le sprijinea însă și pe una și pe cealaltă. Că n-ar fi putut suporta sfinții durerile sfîșietoare, de nu s-ar fi sprijinit de ea. Ci faptul că pe aceea urcă și coboară îngerii iar pe aceasta urcă martirii, este evident orișicui. Dar în ce chip? Că aceia (îngerii) sînt trimiși la cei ce urmează să moștenească mîntuirea, iar aceștia (martirii) ca niște atleți și înjununați terminîndu-și întrecerile, la urmă se îndreaptă spre Agonothet. Dar nici nu este lipsit de importanță (*μη ἀπλῶς*) să ascultăm cele zise, auzînd că ei zăceau întinși pe cărbuni, cu trupurile zdrobite. Ci să ne gîndim cum ne comportăm noi cînd sîntem cuprinși de fierbințeală (de friguri, *πυρετός*). Socotim că viața este de netrăit (*ἀδιώτον*)²⁵, ne descumpănim, sîntem nemulțumiți, ne supărăm ca niște copii mici socotînd că focul gheenei nu e mai prejos cu nimic decît aceasta (boala, n.t.). Dar martirii, nefiînd cuprinși doar de fierbințeală, ci fiind de pretutindeni învăluiți de flăcări, și scînteii sărînd pe ranele lor și mai grozav decît fiara sfîșiiindu-le rănile, ca niște diamantini

25. Insuportabilă, imposibilă. Printr-un *alla privativus* adăugat verbului «a trăi» se creează, prin derivare, un adjectiv verbal: «de netrăit», cu o forță de expresie augmentată de context.

socotind că acestea se întâmplă în trupuri străine, așa de demn și cu bărbăție potrivită lor au stăruit în cuvintele mărturisirii, rămânând neînduplecați pe toată durata chinurilor, demonstrând în chip strălucit vitejia lor și harul lui Dumnezeu.

Ați văzut adeseori soarele răsărind în zori și aruncând raze galbene ca șofranul? Așa erau și trupurile sfinților, ca niște raze galbene ca șofranul, pîraie de sînge și roindu-le de pretutindeni și luminîndu-le mai tare decît (luminează) soarele cerul. Pe acest sînge văzîndu-l îngerii se bucurau, dar demonii se spăimîntau și însuși tartorul tremura. Căci nu era sînge obișnuit care se vedea, ci sînge mîntuitor, sînge sfînt, sînge vrednic de ceruri, sînge care udă neîncetat plantele cele frumoase ale Bisericii. A văzut sîngele și s-a îngrozit tartorul, că și-a adus aminte de celălalt sînge, al Stăpînului, pentru care a curs acest sînge. Că de cînd s-a deschis coasta Stăpînului, vezi în urmă zeci de mii de coaste străpunse. Căci cine nu s-ar dezbrăca cu multă plăcere pentru astfel de lupte, urmînd să se împărtășească din patimile Stăpînului și să se identifice (συμμορφοῦσθαι) cu moartea lui Hristos? Și o atare răsplată este de ajuns, dar cinstea ostelenilor este cu mult mai mare și premiul (ἀμοιβή) îi întrece pe atleți, ba trece chiar înaintea împărăției cerurilor.

Așadar să nu ne însăimîntăm auzind că unul a suferit martiriul, ci să ne îngrozim auzind că altul a fost înmuiaț (copleșit) și a căzut din astfel de răsplătiri puse înainte.

Iar dacă vrei să auzi și despre acestea (despre răsplătiri, n.t.), nici un cuvînt nu poate să le înfățișeze (παραστήσαι). «Căci nici ochiul — zice — nu a văzut, nici urechea n-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit cele pe care le-a pregătit Dumnezeu celor care-L iubesc pe El» (I Cor. 2, 9). Or, *nimeni dintre oameni nu L-a iubit pe El așa cum L-au iubit martirii*. Nu vom tăcea însă pentru că măreția bunurilor oferite întrece cugetul și rațiunea, ci precum ne stă nouă bine să vă spunem, iar vouă să ascultați, vom încerca să vă arătăm, deși în chip cețos, fericirea care va fi moștenită de ei acolo. Căci numai ei (martirii) o vor cunoaște clar, cei care se bucură de ea pe viu (διὰ τῆς πείρας). Că pe aceste grozăvii și lucruri de negrăit le vor suferi martirii doar o scurtă bucată de vreme. Dar după strămutarea de aici ei urcă la cer, îngerii mergînd înainte, iar arhanghelii escortîndu-i. Că nu se rușinează de cei împreună-lucrători (συνδούλους), ci ar prefera să facă orice pentru ei, fiindcă și ei (martirii) au ales (preferat) să sufere pentru Hristos, Stăpînul lor. Însă cînd urcă ei la cer, toate acele sfinte puteri vin fuga de pretutindeni. Căci dacă sosind în cetate o trupă de atleți străini toată lumea năvălește din toate părțile și, inconjurîndu-i, se interesează de frumoasa dispoziție a părților (trupului) ²⁶, cu mult mai mult vin de pretutindeni îngerii cînd atleții credinței (ἀθλήται τῆς εὐσεβείας) urcă la cer și toate puterile cele de sus îi inconjoară din toate laturile ca să ia seama la rănile lor. Și ca atunci

26. Idealul antichității — acel *kalokagathia* — era realizat în parte de artiști și, mai cu seamă, de atleți. Aceștia din urmă impresioneau prin musculatura lor, prin agerimea mișcărilor și prin forța cheltuită pentru atingerea scopurilor atletice. Comparația este foarte impresionantă. Trupurile slăbite și istovite ale sfinților martiri au întrecut vigoarea atleților pe care-i admirau mulțimile antice. Faptul este descris cu detalii în ceea ce urmează.

cînd se reîntorc din luptă niște viteji cu multe trofee și izbinzi, tot așa îi primesc pe ei pe toți cu plăcere și îi sărută. Apoi îi duc cu mult alai către Împăratul cerurilor, în fața tronului cel plin de multă slavă, de o parte stînd heruvimii, de alta serafimii. Ajungînd însă aici, se închină (prosternează) în fața Celui ce stă pe tron, bucurîndu-se de mai multă cinste din partea Stăpînului decît de la cei împreună-slujitori. Că nu-i primește ca pe robi, (deși și această cinste este foarte mare și nu i se poate găsi egal), ci ca pe niște prieteni ai Lui. «Că — zice — voi sinteți prietenii mei» (Ioan 15, 14). Așa și este potrivit, căci tot El zice iarăși: «Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are, ca să-și pună cineva sufletul pentru prietenii săi» (Ioan 15, 13).

Așadar fiindcă ei au dovedit cea mai mare dragoste, îi primește la Sine, iar ei se bucură de slava aceea, iau parte la coruri și la cîntările duhovnicești (*μέλων μουσικῶν*). Căci dacă pe cînd erau în trup formau acel cor la împărtășirea cu Sfintele Taine cîntînd imnul trisaghion împreună cu heruvimii, după cum și voi știți cei inițiați²⁷, cu mult mai mult acum cînd se reîntîlesc cu cei împreună-glăsuitori, se împărtășesc cu multă îndrăzneală din gloria aceea.

Nu vă înspăimînta, oare, mai înainte, martiriul? Nu doriți acum după martiriu? Nu vă pare rău acum că nu mai este vremea martiriului? Ci să ne pregătim în vederea (pentru vremea) martiriului. Au disprețuit ei (martirii) viața, tu disprețuiește luxul. Au dat aceia trupurile lor focului, lasă și tu acum banii în miinile săracilor. Au călcat aceia cărbunii, tu stinge flacăra poftelor. Împovărătoare sînt acestea, dar aduc prisos de cîștig. Nu lua seama la neplăcerile (*ἐπαχθῆ* — dificultățile) prezente, ci privește către foloasele viitoare. Nu (privi) la nenorocirile de acum, ci la bunurile nădăjduite. Nu la suferințe, ci la răsplătiri. Nu la ostenele, ci la cununi. Nu la transpirație, ci la premii. Nu la dureri, ci la retribuire. Nu la focul ce arde, ci la împărăția pusă înainte. Nu la mulțimile ce te împresoară, ci la Hristos care te încununază.

Acesta este procedeul cel mai însemnat și calea cea mai ușoară către virtute, ca să vezi nu numai ostenele ci și răsplătirile împreună cu ostenele. Dar nu unele izolat de celelalte (nu pe fiecare separat). De aceea, cînd vrei să dai milostenie, nu da atenție cheltuirii banilor, ci acumulării de dreptate (sfîntenie). «Risipit-a, a dat săracilor; dreptatea lui rămîne în veacul veacului» (Ps. 111, 8). Nu te uita la bogăția ce dispăre, ci privește la comoara care crește. Iar dacă vrei să postești, nu te gîndi la dificultățile (*καλαιπωρία*) postirii, ci la ieftarea (*ἄνεσις*) ce vine din suferință. Avînd a te ruga cu priveghere, nu te gîndi la povara vegherii, ci cugetă la îndrăzneala ce rodește din rugăciune. Așa fac și oștenii, că nu se uită la răni, ci la răsplată²⁸. Nu la răni, ci la victorii. Nu la morții care cad, ci la vitejii cei încununați. Tot așa și cîrmacii. Ei văd țărnul

27. *Mystai* sau «inițiați» erau în creștinism numai cei botezați și care erau admiși la împărtășirea cu Hristos la Liturghia pe care astăzi o cunoaștem sub denumirea de «Liturghia credincioșilor». Aici este vorba de cîntarea îngerească: «Sfînt, Sfînt, Sfînt, Domnul Savaot...», de la această Liturghie.

28. Oștenii viteji erau răsplătiți după luptă. Adeseori, peste plata materială acestia primeau onoruri sau promovări în rang. La fel și martirii, din simpla stare de om sau creștin obișnuit, erau răsplătiți cu mult mai mult din partea Împăratului Hristos, cu cununa veșniciei. La astfel de răsplată se referă Sfîntul Ioan Gură de Aur.

înaintea valurilor, ciștigurile din neguțătorie (ἐμπορίας) înaintea naufragiului, bunurile de după călătoria pe mare înaintea primejdiilor mării. Procedează și tu la fel! Gindește-te ce impresionant este miezul nopții, când dorm toți oamenii și fiarele sălbatice și dobitoacele, împărtaşindu-se dintr-o liniște adâncă. Numai pe tine însă te-a ridicat să stai de vorbă cu îndrăzneală cu Stăpînul comun al tuturor. Dulce este, dar, somnul? Nu este însă mai dulce decît rugăciunea. Iar de vei sta de vorbă cu El de o parte, multe vei putea să dobîndești fără să te incomodeze cineva și fără să te abată (distragă) de la rugăciune. Ai și timpul împreună-luptător pentru a obține ceea ce vrei. Dar de stai trînit pe-o parte în așternutul moale și te lenevești să te scoli? Gindește-te la martirii care astăzi au stat culcați pe scările de fier, încă avînd ca așternut cărbunii aprinși!

Aici vreau să-mi închei cuvîntul, ca să plecați cu amintirea înfloritoare și proaspătă a scării și să vă aduceți aminte de ea noaptea și ziua. Căci chiar dacă ne-ar ține zeci de mii de legături, pe toate le vom putea desface cu ușurință, ca să stăm la rugăciune gîndindu-ne mereu la această scară. Dar nu numai scara aceea, ci și celelalte chinuri ale martirilor să le gravăm pe latură inimii noastre. Și așa cum își fac unii strălucitoare locuințele lor și le împodobesc cu pictură înflorată pe toate laturile, tot așa și noi să zugrăvim pătimirile martirilor pe toate zidurile (pe toți pereții) cugetului nostru. Că acea pictură este lipsită de sens, pe cînd aceasta aduce cîștig. Că ea nu are nevoie de bani, nici de cheltuială, nici de artă, ci în loc de toate ajunge să te folosești de zel și de rațiune nobilă și de sobrietate. Iar din această pricină, ca și cu o mină măiestrită să subscriem la pătimirile lor (ale martirilor). Prin urmare, să zugrăvim în suflet pe cei culcați (întinși) pe pirostriei (frigări), pe cei puși pe cărbuni, pe cei aruncați în cazane, pe cei înecați în mare, pe cei brăzdați cu gheare de fier, pe unii trași pe roată, pe alții împinși în prăpastie, pe cei care au luptat cu fiarele, pe cei prăvăliți în groapa cu var (βάραθρον)²⁹, și încă pe alții după cum fiecare s-a întîmplat să-și încheie viața, pentru ca prin varietatea acestei picturi împodobindu-ne luminoasa noastră casă, s-o facem locaș potrivit pentru Împăratul cerurilor. Iar de-o să vadă astfel de picturi în cugetul nostru, El va veni împreună cu Tatăl și va face lăcaș la noi împreună cu Duhul cel Sfînt. Și cugetul nostru va fi după aceea casă împărătească (biserica, βασιλικὸς ἔσται λοιπὸν οἶκος) și nici un gînd nedemn (deplasat) nu o va putea străpunge, amintirea martirilor rămînînd mereu în noi ca o picătură cu flori³⁰ și radiînd multă splendoare, că neîncetat locuiește în noi Dumnezeu, Împăratul tuturor.

Astfel, primind aici (pe pămînt) pe Hristos, vom putea după strămutarea de aci să fim primiți în corturile cele veșnice. De care să ne învred-

29. *Barathron* era o prăpastie în care atenienii aruncau pe condamnații la moarte (Vezi, Vasile Ionescu și Nicolae Ștefănescu, *Antologie din literatura patristică greacă a primelor secole*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1960, p. 224, nota 10). După referirile Sfîntului Ioan Gură de Aur la această prăpastie, înseamnă că unii sfinți martiri au fost aruncați aici, sau împinși de pe buza prăpastiei astfel încît, lovindu-se în cădere, să moară.

30. Gustul artistic al contemporanilor săi pentru împodobirea caselor constituie pentru Sfîntul Ioan Gură de Aur un motiv spre a-i îndemna să-și împodobească sufletele cu imaginile martirilor care au pătimit pentru credința lor în Hristos. Este un procedeu stilistic deosebit de uzitat și Sfîntul Ioan Gură de Aur apela adeseori la el pentru a crea starea afectivă necesară consolidării sufletești a ascultătorilor săi.

nicim noi toți, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care mărire Tatălui, împreună și Duhului celui de viață făcător, în vecii vecilor. Amin».

Viziunea patristică a legăturii neîntrerupte dintre Biserica din cer — a sfinților îngeri și a sfinților în jurul lui Dumnezeu — și cea de pe pământ este evidentă în ambele omilii prezentate mai sus. Elementul de legătură între cele din cer și cele de pe pământ îl constituie — potrivit primei omilii — moaștele martirilor. Pe acestea le-a lăsat Dumnezeu printre noi, aici pe pământ, ca semn văzut și legătură văzută între El și noi, prin semeni ai noștri care au strălucit prin statornicia vieții și a mărturisirii lor. Pilda lor este mai presus de cuvântul meșteșugit, este mai presus de chemările și îndemnurile obișnuite. Adică este o pildă vie, care se înțelege chiar și din tăcere, dar mai ales din confruntarea, la fața locului, cu sfințele moaște, cu evidența existenței lor fizice.

Sfântul Ioan Gură de Aur, în cadrul aceleiași viziuni amintite, justifică teologic neobișnuita atracție exercitată de raclele sfinților martiri asupra credincioșilor: comorile duhovnicești izvorite din dragostea lui Dumnezeu sînt deosebite de cele materiale, după care aleargă mulți în această viață. Cele dintii sînt de ajuns pentru toți, ba încă prisosesc prin neconținută împărtășire de la creștin la creștin; ele se înmulțesc prin binecuvîntare, ca și cele cinci piini și doi pești, săturînd mulțimi infometate și însetate de adevărul dumnezeiesc și de sfințenia la care ne-a chemat Iisus Hristos. Cele de al doilea — materiale — sînt prin firea lor friabile și limitate, se micșorează cînd le împarți, produc invidie în semeni cînd le posezi, iar reaua lor întrebuintare vatămă viața semenilor. Comorile duhovnicești sînt comorile din care s-au împărtășit martirii și pe care le împărtășesc ei și altora, chiar după mutarea lor din viața pămîntească. Prin sfinții martiri ca posesori și distribuitori cu totul aparte ai acestor valori necesare vieții creștine, Biserica vindecă pe cei bolnavi duhovnicește, așa cum Sfîntul Apostol Pavel — simbolizat aici printr-un părinte îngrijorat de soarta fiului său chinuit de boală — neobosit vindecă pe creștinii din vremea sa atunci cînd cădeau în boli duhovnicești.

În ce privește posesiunile sau averile — de care unii se bucurau, evident, în vremea sa —, Sfîntul Ioan Gură de Aur dă sfat înțelept și, chiar folosindu-se de un joc de cuvinte, spune că de aceea «se numesc *averi*, ca noi să le avem pe ele», nu ele să ne aibă pe noi. Această frumoasă turnură stilistică nu este simplă, pentru că forța ei de convingere este derivată și dintr-o logică naturală, la îndemina oricui. Iar pentru a impresiona și mai multă putere verbului, recurge la predicate nominale cu mare capacitate de descriere, ca atunci cînd spune că posedarea sau deținerea averilor este nesigură, că acelea zboară de la noi mai iute decît păsările și ne părăsesc mai pe nesimțite decît un sclav fugar. Ca urmare, încrederea în posesiunile materiale, mai mult decît în comorile duhovnicești pe care le deprindem de la sfinții martiri, este o atitudine neînțeleaptă, pe cînd prin punerea bunurilor materiale în serviciul frumuseților duhovnicești este drum către cer, urmînd nesfîrșita înșiruire a sfinților martiri. O dată în plus, Sfîntul Ioan Gură de Aur reîntoarce privirile credincioșilor spre una dintre cele mai mari comori ale Bisericii, spre moaștele sfinților martiri care, deși sînt legate de cele materiale prin

structura lor fizică, izvorăsc daruri duhovnicești prin harul împărtășit persoanei martirilor de către Dumnezeu, pentru felul cum martirii au știut să se apropie de El prin statornicie și tărie.

Intensitatea descrierii capătă proporții uriașe în cea de-a doua omilie prezentată aici. Sfântul Ioan Gură de Aur pătrunde cu viziunea sa extraordinară dincolo de orizontul morții martirice, în splendoarea vieții cerești. Trupurile martirilor sînt ca un răsărit de soare, care aruncă raze aurii, iar rănilor pun și mai mult în lumină strălucirea interioară a persoanei fiecăruia dintre ei. Pe aceste răni le privesc toți sfinții îngeri veniți de pretutindeni în întîmpinarea acelor pe care i-au întărit pe pămînt în decursul chinurilor. Ei vin să cerceteze eroismul duhovnicesc al celor care au suferit chinuri trupești, tot așa cum mulțimile se adună, curioase, în jurul atleților, pentru a le admira armonia și frumusețea trupurilor cu care se vor avînta în lupte și prin care vor ajunge la dobîndirea trofeelor. Sfinții îngeri îi primesc, parcă, undeva la intrarea în cer, acolo unde scara de odinioară din visul lui Iacob își sprijinea partea de sus pe buza cerului. Iar îndată ce-i întîmpină și îi iau în custodie, ei pornesc alaiul către Dumnezeu, către Iisus Hristos. Cei împreună-slujitori ajung la Stăpînul, dar aici, deodată, sfinții martiri se învrednicesc de mai multă cinste decît îngerii : ei sînt primiți de Hristos în slavă ca *prieteni* ai Lui și prea iubiți, ieșind din starea de slujire. O astfel de încheiere a călătoriei sfinților martiri, prin ceruri către tronul slavei lui Dumnezeu, depășește viziunea lui Clement Alexandrinul, care socotea *isanghelia* sau egalitatea cu îngerii drept starea quasi finală a peregrinării și strămutării sfinților și a tuturor credincioșilor desăvîrșiți prin Hristos. Starea finală este, așadar, după Sfântul Ioan Gură de Aur, aceea de *prieten* și prea iubit al lui Hristos, ca o împlinire a făgăduințelor Evangheliei (Ioan 15, 14).

Sfinții martiri sînt prezentați aici ca atleți ai credinței dar și ca prieteni ai Mîntuitorului Hristos. În cea de a doua ipostază, care o explică pe cea dintîi, Sfântul Ioan Gură de Aur găsește justificarea părăsirii la martiriu și la viața împreună cu Hristos spunînd, ca într-o maximă de o frumusețe extraordinară : «Nimeni dintre oameni nu L-a iubit pe El așa cum L-au iubit martirii». La dragostea lui Hristos, sfinții martiri au răspuns cu dragostea lor. Martiriul este, prin urmare, expresia dragostei.

Sfîrșitul parenetic al celei de a doua omilii este mișcător : credincioșii să-și zugrăvească în suflete chipurile martirilor și să se infrumusețeze pe dinăuntru ca o biserică sau «casă împărătească». Așa, ei vor putea primi pe Fiul, care va veni împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfînt. Întreaga Sfîntă Treime va sălășlui în sufletul lor. Strămutarea de aici la cer va fi atunci ca și a martirilor, dar fără chinuri.

Atît în prima cît și în cea de-a doua omilie, Sfântul Ioan Gură de Aur rămîne ferm pe linia ortodoxiei patristice. Dacă moaștele sfinților martiri sînt cu noi, aici, pentru a ne conduce spre Hristos, sufletele lor, ajunse în cer, au și dobîndit vrednicia făgăduinței. Statornicia rămîinerii cu Hristos chiar prin moarte, este încununată de părăsirea cu Hristos în viața veșnică.

Pentru a da cît mai mult dinamism spuselor sale, Sfântul Ioan Gură de Aur apelează la termeni și expresii interesante și pe care, pentru puterea lor de sugestie, am socotit necesar să le dăm și în original. Căci,

fără îndoială, frumusețea legăturilor din narațiune este neîntrecută, păstrînd mireasma stilului elevat din ultimul sfert al veacului al patrulea, mireasmă ce se degajă din fiecare propoziție și frază citită și recită. De la imaginea simplă a unui tablou biblic, se trece în prima omilie la surprinderea unui complex de viață creștină concentrat în jurul episcopului și în jurul martirilor, pe care însuși episcopul îi cinstește la locul păstrării sfințelor moaște. Iar dacă episcopul ca păstor spiritual al cetății merge să-și încline fruntea la modestele locașuri martirice, atunci Sfîntul Ioan Gură de Aur găsește că întreaga cetate este îndatorată să facă la fel, dacă nu prin pelerinaj, atunci prin gîndul pios și cucernic. Se apelează astfel la simțămintele firești ale credincioșilor din cetate, pentru a înțelege minunea pe care Dumnezeu însuși a arătat-o în locurile modeste de la țară, unde unitatea credinței ortodoxe nu este mai prejos de unitatea credinței la cei din cetate, chiar dacă arta comunicării nu este aceeași. Dincoace, în a doua omilie, exuberanța stilului este firească, este necesară. Imaginea strămutării martirilor este un fragment accesibil nouă din întregul slavei crești. Și aici comparația slujește fidel ideea. Pămîntescul este o realitate verificabilă atît în cazul confruntării dintre oștirile puse față în față și unde — în acea vreme — corectitudinea luptei aduce adevărata victorie, cît și în cazul martirilor, cînd tocmai faptul că martirii sînt neînarmați fizic aduce victoria pe planul spiritual, al mărturisirii de Dumnezeu împotriva idolatriei și a violenței nejustificate și dureroase.

În concluzie, Sfîntul Ioan Gură de Aur a creat în cele două omilii la sfinții martiri două tablouri literare de o excelentă valoare narativă. Ambele tablouri schițează corect doctrina despre cinstirea sfințelor moaște și a vredniciei sfinților martiri ca exemple vii ale Bisericii. Stilul servește pe deplin expunerea doctrinară, iar doctrina lărgeste cadrele patristice de pînă atunci, astfel încît să se ajungă exact la cuvîntul Evangheliei despre starea de ucenicie față de Hristos. Martirul a primit făgăduința de a fi prieten al lui Hristos, pentru că L-a iubit pe Hristos punîndu-și viața pentru Hristos, tot așa cum și Hristos și-a pus viața pentru prietenii Săi, adică pentru noi oamenii.

Pr. Conf. dr. ALEXANDRU I. STAN

CREȘTINISMUL ȘI ESENISMUL ÎN LUMINA MANUSCRISERILOR DE LA MAREA MOARTĂ

Îndată după primele traduceri ale manuscriselor de la Marea Moartă, au fost observate unele idei care prezentau oarecare asemănări cu ideile din Noul Testament¹. Nici nu se putea altfel. Atît grupul de la Qumran cît și primii creștini au ieșit din aceeași tulpină, adică din sinul poporu-

1. Profesorii K. C. Kuhn și G. Groussouw au stabilit peste 200 de paralele între Noul Testament și manuscrise, iar după ei au urmat alții. Cf. W. D. Lasor, *Dead Sea Scrolls and the Christian Faith*, 2nd ed. Chicago, 1962, p. 207.

lui iudeu. Atât unii cât și alții vorbeau aceeași limbă ebraică² și aveau tradiții și doctrine comune. Sursa ambelor grupări religioase era Vechiul Testament pe ideile căruia își întemeiau învățăturile specifice atât qumraniții cât și creștinii, încât era natural ca între Manuscrisele de la Qumran și Evangheliile să existe unele substanțiale similitudini. De aceea, din primele zile ale descoperirii manuscriselor de la Marea Moartă, a început să fie aprins discutată problema asemănărilor și nu s-a ajuns la un acord, căci controversele continuă. După primele opinii, desigur nelipsite de imaginație, au urmat studii bine cumpănite cu privire la problema asemănărilor dintre creștinism și esenianism. Se știe astăzi că cei care au scris manuscrisele au fost esenienii. Analizându-se temeinic manuscrisele, s-a văzut că în ciuda asemănărilor formale, există o netă deosebire de fond³. Așa de exemplu, din manuscrisele de la Marea Moartă rezultă că gruparea qumranită se deosebea de creștinism în următoarele credințe doctrinare de bază :

1. Nu cunoaște Trinitatea.
2. Nu credea în întruparea omenească a lui Mesia.
3. Refuza (ca toți ceilalți iudei) ideea morții pe cruce a lui Mesia.
4. Nu admitea moartea lui Mesia pentru mântuirea întregului neam omenesc.
5. Nu cunoștea nimic despre împărtășire, doctrină fundamentală în creștinism.

6. Nu credea că Mesia va reveni pe pământ la sfârșitul lumii.

Aceste puncte reprezintă numai câteva din numărul mare al deosebirilor fundamentale dintre creștini și esenieni. În rîndurile de mai jos semnalăm câteva din asemănările dintre esenieni și creștinii primari, căutînd pe cât va fi cu putință să arătăm și caracteristicile care le diferențiază.

Cel mai de seamă punct îl constituie ideea despre Mesia. Știm că esenienii așteptau doi Mesia și un profet precursor. Creștinismul⁴ învață că nu va fi decît un singur Mesia, care va fi profet, preot și rege. În F.A. (3, 22 ; 7, 37), Iisus este profetul, asemenea lui Moise, cel promis de demult, în timp ce Ioan Botezătorul cînd a fost invitat să se identifice ca profetul așteptat de iudei, a negat net că el ar fi profetul acela (Ioan 1, 21).

Istorisirile din Noul Testament abundă în referințe la oficiul regal al lui Iisus și la împărăția pe care o va întemeia. Epistola către Evrei vorbește amplu numai de preoția lui Hristos în lumina Vechiului Testament. Deci, în învățătura Bisericii primare, Hristos cel crucificat, înviat și înălțat, împlinea în propria-I persoană tot ceea ce Legea și Profeții cuprindeau cu privire la Mesia.

2. Mai bine zis limba aramaică, deoarece după înapoierea iudeilor din Babilon, ei n-au mai vorbit ebraica, ci aramaica, limba stăpînitorilor chaldei. Aramaica este un dialect semit ca și ebraica.

3. Aceste deosebiri sînt recunoscute ca incontestabile de către mai mulți autori, de diferite confesiuni, care s-au preocupat de manuscrisele de la Qumran. Cf. Theodor H. Gaster, *The Scriptures of the Dead Sea Sect.* Translation, Introduction & Notes. London, Secker & Warburg, 1957, p. 6. s.q. ; I. D. Amusin, *Manuscrisele de la Marea Moartă*, trad. românească, București 1963, cap. V.

4. După interpretarea profețiilor din Vechiul Testament.

În explicarea textelor cu privire la «Servul Domnului» din Isaia (42, 1—4; 49, 1—6; 50, 4—9; 52, 13—53, 12) qumranienii îl socoteau pe acest personaj, atât în sens colectiv, cât și în sens individual. Comunitatea lor, codusă de trei preoți și de doisprezece laici (1 QS VIII. 1) întrupa idealul Servului⁵, care ca individ a fost identificat cu Mesia. O referință din 1QS IV, unde se spune că, în timpul când Dumnezeu va curăți toate faptele unui ins anume, spre a-l face mai bun decât pe ceilalți oameni și deci capabil de a primi de-a dreptul cunoașterea divină, se pare că reflectă gândirea din Isaia (52, 14)⁶. De aici se vede că ei îl considerau pe Mesia, ca pe Servul suferind⁷.

Unii dintre cercetătorii manuscriselor de la Marea Moartă au propus identificarea Dascălului Dreptății cu Mesia cel așteptat de toți iudeii și deci cu Ioan Botezătorul⁸ ori cu Iisus⁹. Profesorul Allegro¹⁰, care susține că Dascălul Dreptății a avut un sfârșit tragic, lasă să se înțeleagă că ar putea fi identificat cu Iisus. Marea majoritate a cercetătorilor, însă, sînt de părere că în manuscrise nu se află o evidență autentică, care să ne convingă cum că Dascălul Dreptății a decedat de moarte violentă, deoarece acestei morți nu i-a fost acordată nici o semnificație soteriologică de către comunitatea Qumranită și nu există un temei real pentru supoziția că Dascălul Dreptății ar reinvia ceva mai înaintea erei mesianice, ca astfel să servească de precursor al ei. Dascălul Dreptății niciodată n-a pretins că el este Mesia. După cum au arătat unii cercetători¹¹, denumirea de «Dascălul Dreptății» s-ar referi nu la o persoană anume, ci la oficiul sau funcția avută în comunitate, iar în acest caz Dascălul ar putea fi identificat și mai puțin cu Iisus, ori cu Ioan Botezătorul.

Împreună cu Harrison¹² credem că nu este chiar imposibil ca Ioan Botezătorul să nu fi avut vreun contact inițial fie cu sectarieni de la Qumran, fie cu un grup religios de un caracter analog¹³. Din relatarea evanghelică (Luca, 1, 5), știm că Ioan Botezătorul a fost destinat să ducă o viață ascetică chiar din copilărie, căci a mers în pustie unde a viețuit «pînă în ziua arătării sale în Israel» (Luca, 1, 80), cînd a început să predice pocăința și spălarea de păcate. Și sectarii de la Qumran utilizau un atare limbaj, căci vorbeau despre ei ca de «acei care se pocăiesc de păcate»¹⁴ și care viețuiau într-un «legămint de pocăință»¹⁵. Ioan se

5. După interpretarea mozaică, «Servul Domnului», despre care vorbește profetul Isaia, este poporul israelit.

6. Un loc, care arată o interpretare mesianică a unui pasaj dificil despre Serv, se află în IQIs 15, 14: «Mulți erau îngrijorați; fața lui era mai schimonosită decît a unui om și înfățișarea lui decît a fiilor oamenilor».

7. W. H. Brownlee, BASOR, 1955, nr. 132, p. 10.

8. R. Eisler, în «Modern Churchman», XXXIX, 1969, p. 24.

9. A. Dupont-Sommer, *Aperçus préliminaires sur les manuscrits de la Mer Morte*, Paris, 1950, p. 121.

10. In JBL LXXV, 1956, p. 89.

11. Theodor Gaster, *The Dead Sea Scriptures in English Translation*, New York, 1956, p. 26.

12. R. K. Harrison, *The Dead Sea Scrolls*, London, 1961, p. 118.

13. De această părere mai sînt: W. H. Brownlee, în «Biblical Archaeologist», XIII, 1950, nr. 3, p. 69; W. H. Brownlee, în «Interpretation», IX, 1955, p. 71; B. Reike în «Religion och Bibel», XI, 1952, p. 5; A. S. Geysler, în «Novum Testamentum» 1956, p. 70; E. Stauffer, în «Theologische Literaturzeitung», LXXXI, 1956, col. 143; J. M. Allegro, *The Dead Sea Scrolls*, London, 1956, p. 163.

14. IQS, X, 20; CD 2, 3; 9, 41.

15. CD 9, 15.

privea pe sine ca un Mesia, fiindcă în timp ce el boteza cu apă, Mesia avea să boteze cu Duhul Sfint (Marcu 1, 8)¹⁶, și cu foc (Matei 3, 11)¹⁷. Ioan se considera a fi precursorul epocii mesianice, cum făceau și membrii sectei¹⁸ și interpreta acțiunea sa de pregătire în termenii unei viețuri în deșert și a unei trăiri ascetice, ceea ce iarăși avea ceva în comun cu idealurile comunității de la Qumran¹⁹.

Cercetătorii²⁰ au mai accentuat că, întrucît locul de naștere al lui Ioan era departe de Qumran, s-ar putea ca el să fi fost un copil adoptat de qumraniți, care în acest fel își recrutau adepții (1QSa)²¹. Dacă obștea de la Qumran este cu adevărat eseniană, practica aceasta era obișnuită²². În plus Ioan se trăgea dintr-o familie preoțească, iar comunitatea era și ea de aceeași origine²³.

Dar oricare ar fi fost contactul lui Ioan cu comunitatea de la Qumran, un lucru pare clar și anume că el nu mai era membru al ei cînd și-a început activitatea. Prin faptul că se consacrase chemării la pocăință a tuturor compatrioților săi, pe care esenienii îi numeau necurați (curați îi considerau numai pe adepții sectei lor), este evident că Ioan n-ar mai fi putut fi admis ca membru valabil al comunității Qumraniene, atunci cînd își exercita activitatea, chiar dacă ar fi fost asociat cu secta de la Qumran mai înainte²⁴. Totuși există motive să credem că, în botezul lui de pocăință, Ioan acceptase o oarecare ideologie anterioară, pe care putuse s-o primească (eseniană sau nu), în scopul pe care și-l propusese²⁵. Deși secta de la Qumran punea mare preț pe soluțiile rituale, ca un semn distinct de viață comunitară, totuși nu există o evidență clară în scrierile lor, care să ne asigure că ei cereau inițiatorilor lor să primească un botez pentru iertarea păcatelor.

În timp ce riturile Qumranienilor au multe elemente în comun cu lustrațiile rituale ale iudaismului contemporan cu el, botezul pe care-l proclama Ioan se pare că avea ca scop principal chemarea la purificare a întregului Israel, pentru a pregăti și a grăbi venirea lui Mesia, cel așteptat de toți evreii. O importantă diferență între Ioan și qumraniți este că, deși aceștia aveau ca scop mărturisit al lor pregătirea căii pe care avea s-o urmeze Mesia, sarcină careia ei i se dedicaseră cu toată puterea, totuși scrierile lor nu stipulează nicăieri cum că Dascălul Drepătății, învățătorul lor, era adevăratul Mesia²⁶.

Asadar, posibilitatea unei asocieri anterioare a lui Ioan cu membrii sectei de la Qumran nu poate fi demonstrată, ci numai într-o oarecare măsură ea poate fi presupusă, datorită limbajului și formelor de gândire ale Evangheliei după Ioan, în primele ei capitole. Există multe cuvinte și fraze comune în Statutul Comunității și Evanghelia a IV-a (cea după

16. IQS IV, 21; CD 2, 10. 17. IQH III, 25. 18. CD 9, 10—29; 15, 4; 18, 8.

19. IQS VIII, 13. 20. Cf. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 118.

21. D. Barthélmy and J. T. Milik, *Discoveries in the Judean Desert*, vol. I, Cave I. Oxford, 1955, p. 108, Esenienii nu se căsătoreau.

22. Iosif Flavius, *Bellum Judaicum*, II, VIII, 2.

23. IQS VI, 3; CD 15, 5. Secta fusese înființată de preoții fugiți din Ierusalim.

24. I. A. Robinson, în «Harvard Theological Review», I, 1957, nr. 3, p. 177; Cf. și J. M. Allegro, *The Dead Sea Scrolls...*, p. 164.

25. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 109.

26. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 109.

Ioan) fapt ce a condus pe mulți cercetători să repună în valoare vechea tradiție, conform căreia Ioan Evanghelistul ar fi fost mai întâi discipolul lui Ioan Botezătorul²⁷. Dacă acesta din urmă a avut vreo tangență cu disciplina membrilor sectei, când a fost copil, atunci Ioan ar furniza veriga dintre aceștia și conceptele teologice speciale caracteristice Evangheliei a IV-a²⁸.

În faptele apostolilor (18, 24; 19, 1) ni se vorbește despre un grup de discipoli de la Efes, care fuseseră convertiți numai prin botezul lui Ioan și care au fost rebotezați apoi de către Pavel. Dacă tradiția, conform căreia Evanghelia a IV-a a fost scrisă la Efes, este corectă, atunci ea contribuie la explicarea faptului că autorul ei este familiarizat cu mediul lui Ioan Botezătorul. În orice caz, interesul special manifestat de evanghelist, pentru activitatea lui Ioan Botezătorul, ne apare proprie și valabilă, Capitolele cu care începe Evanghelia a IV-a au procurat o relatare destul de bine informată asupra locurilor vizitate de acesta, în timpul activității sale.

Afinitățile pe care le au învățăturile qumraniților cu cele din Evanghelia IV-a ar fi remarcabile²⁹. Conceptul despre Logos, din Ioan (1, 3), își află paralela izbitoare în pasajul din IQS XI, 11, care sună astfel: «În conștiința sa, totul a existat. El a întârit toată ființa prin gândirea sa și în afară de El nimic nu se face»³⁰. Se pare că Sfântul Ioan evanghelistul utilizează într-o oarecare extensiune conceptele religioase și terminologia curentă în timpul său, pe care le-a modificat spre a-și urma propriile sale intenții teologice. Astfel, Evanghelia a IV-a nu manifestă niciodată dualismul iranian atât de caracteristic manuscriselor³¹, deoarece Ioan sta ferm în tradiția ebraică, ce ținea de concepția monoteistă, al cărei ultim principiu era binele.

Credem că nu trebuie să căutăm cu tot dinadinsul în manuscrise paralele cu scrierile Bisericii primare, acolo unde acestea nu sînt sigure³², ci considerăm, că este bine să avem în vedere faptul că ambele ideologii, adică cea qumranită și cea a evangheliei a IV-a, se adapă într-o măsură nebănuît de mare, din fondul comun iudaic, ce are la bază Vechiul Testament.

De asemenea, trebuie procedat cu multă precauție atunci cînd se compară scrierile de la Qumran cu cuvintele pe care Noul Testament le atribuie lui Iisus. Că se vor găsi similitudini, nu este mirare, deoarece în Noul Testament este vorba de o preluare a tradițiilor Vechiului Testament, exact cum au făcut și qumraniții. Tot din aceleași motive, adică utilizarea Vechiului Testament, găsim unele paralele între învă-

27. W. H. Brownlee, B. A. XIII, 1950 nr. 3, p. 72; Robinson, *op. cit.*, supra, p. 190.

28. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 100.

29. K. G. Kuhn, în «Zeitschrift für Theologie und Kirche», XLVII, 1950, p. 209; W. Grossow, în «Studia Catolica», XXVI, 1951, p. 295; L. Mowry, «Biblical Archaeologist» XVII, 1954, nr. 4, p. 78; F. M. Braun, R. B. LXII, 1955, p. 5. Apud R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 147.

30. Carmignac et autres, *Les Textes de Qumran...*, vol. I, p. 76.

31. Manualul de disciplină, la tot pasul, vorbește de bine și rău, întuneric și lumină etc.

32. Așa de exemplu, nu există teme să presupunem că, dacă Nicodim a venit la Iisus și i s-a adresat «Dascăle» (Ioan 3, 2) apoi numaidecît trebuie să-L identificăm pe Iisus cu «Dascălul Dreptății».

țaturile morale ale evangheliilor și literatura rabinică³³. Cum am amintit mai sus, există anumite puncte comune interesante, între manuscrisele de la Qumran și învățăturile evanghelice. Așa de exemplu în Matei 18, 15 se indică o procedură în trei stadii, când un semen comite vreo greșeală și anume: mustrea personală, apoi în fața a doi-trei martori, iar dacă nu se îndreaptă, atunci în fața întregii adunări. În IQS V, 25 membrii comunității qumranite erau îndemnați să nu certe pe un frate minios, nici să aducă un om în fața întregii comunități, spre judecare, mai înainte de a-l fi mustrat în prezența martorilor.

Unele fraze cu conținut eshatologic, aflate în scrierile de la Qumran, sînt similare celor pe care le întîlnim la evangheliști³⁴. Un pasaj din IQS III, 6, vorbind de starea omului drept în ziua de apoi, spune că toate nedreptățile vor fi iertate, astfel încît cineva va putea contempla «Lumina Vieții», o expresie ce pare să aibă ceva comun cu Ioan 8, 12. Credințele membrilor sectei cu privire la pedepsirea celor răi și la mîntuirea celor dreți, la judecata și răsplătirea finală a faptelor umane, se situează pe o paralelă în strînsă legătură cu gîndirea evangheliștilor și a celorlalți autori ai Noului Testament, în domeniul eshatologic³⁵. Cum am amintit mai sus, comunitatea de la Qumran acorda o considerabilă importanță profețiilor Vechiului Testament. Astfel textul din Isaia 52, 14 era interpretat în așa fel, încît să sugereze ideea că Servul Suferind și Mesia erau una și aceeași persoană, deoarece un pasaj din IQS VIII, 4, ce vorbește de consiliul celor doisprezece ca expiind greșelile comise, prin fapte bune făcute și prin trăirea unei vieți ascetice, pare să ne indice comunitatea însăși, ca reprezentantă a Servului ideal.

O anticipare a celor doisprezece apostoli s-ar putea, eventual, vedea în construirea consiliului comunității de la Qumran, compus din trei preoți și doisprezece laici (IQS VIII, 1; cf. IQS VI, 19). Deoarece funcțiile acestui consiliu nu se află nicăieri stipulate anticipat, ele par să fi constat din prerogative administrative în vederea controlului congregației religioase. O apropiere însă, între acest consiliu și numărul apostolilor, nu trebuie forțată, deoarece este posibil ca ambele să fi conservat numărul tradițional al celor douăsprezece triburi ale lui Israel, astfel încît similitudinea lor să fie numai o întîmplare. Mai semnificativă pentru organizația Bisericii primare, cu episcopii și presbiterii săi, este prezența la Qumran a supraveghetorilor (mebaqquerim)³⁶, echivalentul exact pentru termenul de episcop deși funcțiile episcopului, în *Biserica primară*, difereau mult față de cele atribuite de Statutul Comunității mebaqquerim-ilor de la Qumran³⁷, ca și celor doisprezece laici, care asistau pe cei trei preoți și care ar corespunde presbiterilor din timpul apostolic³⁸. Căpeteniei comunității de la Qumran i se cerea

33. H. Strack und P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrash* (1928—1961), 6 volume; C. G. Montefiore, *Commentary on the Synoptic Gospels*, London, 1927; C. G. Montefiore, *Rabbinic Literature and Rabbinic Judaism*, 1956, p. 55.

34. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 112.

35. Cf. IQS, II, 8, IV, 2; IQp Hab. V, 4.

36. Echivalentul lui *paqid*, IQs VI, 14.

37. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 113.

38. Retrogradarea Epistolelor Pastorale ale Noului Testament, din secolul I, e.n. în a doua jumătate a secolului II e.n. pe baza organizației bisericești pe care ele o zugrăvesc, cum susțineau pînă mai ieri unii exegeți ai Noului Testament, astăzi este căzută în desuetudine complet, în urma descoperirii manuscriselor.

să fie devotată sarcinilor sale «așa cum un părinte își iubește vlăstarele sale, păstorindu-i în timpuri tulburi de necaz» (CD XIII, 7). Trebuie menționat că termenul de păstor, aplicat supraveghetorilor și conducătorilor, se află deja în Vechiul Testament (Is. 58, 6; 61. 1; Ez. 34, 12) și că îl întâlnim și în Ioan, 10,14 («Bunul Păstor»).

Există apreciablele puncte comune între modul în care congregația de la Qumran avea în comun proprietatea și banii și modul în care se făcea împărțirea bunurilor în primele zile ale Bisericii creștine. Conceptul de tovărășie, cuprins în termenul esenian *yahad*, ne reamintește de termenul creștin *kinonia*, din scrierile Noului Testament (F.A. 2, 42; 2 Cor. 6, 14; Fil., 1, 5). Tuturor comunităților de la Qumran, fără excepție, li se cerea să ducă o viață de umilință, zel și dragoste (IQS II, 24), muncind, rugându-se și deliberând împreună (IQS VI, 2). Când intrau în comunitate, membrii aveau obligația de a aduce avutul lor material (IQS I, II; IQS V, 2) așa cum era obiceiul la esenieni³⁹ și primii creștini⁴⁰. Aceste avuturi erau încredințate supraveghetorilor (IQS VI, 19), dar depunerile făcute de membrii aflați în noviciat (ucenicie) nu erau accesibile întregii comunități, probabil spre a fi restituite celor care în timpul acestei perioade n-ar fi corespuns. Numai când novicele era admis formal în congregație după împlinirea celui de al doilea an, proprietatea sa era adăugată fondului comun⁴¹.

După cum știm, la început, primii creștini erau activi la conducerea treburilor obștești, într-un spirit de comuniune frățească, așa cum erau și membrii sectei. Dar, în ciuda acestei similitudini, erau și diferențe importante, care existau între practicile grupului de la Qumran și acelea ale primilor creștini în această privință. Așa de exemplu în timp ce esenienii, care erau admiși în comunitatea qumrană, aduceau numai proprietatea lor personală⁴², ce putea fi mișcată, adică adusă la Qumran, creștinii din primele capitole ale Faptelor Apostolilor vindeau casele și pământul ca să contribuie la fondul comun; ei făceau acest lucru complet voluntar (F.A. 5, 4), venitul dăruindu-l pentru ajutorarea văduvelor și sărmanilor din Ierusalim, în timp ce după cit se pare, membrii sectei qumraniene foloseau resursele lor pentru a susține numai pe cei din comunitatea lor care nu puteau munci (CD 14, 12)⁴³.

Săpăturile arheologice de la Marea Moartă au procurat o amplă evidență despre importanța pe care qumraniții o acordau lustrațiilor rituale. Într-o țară ca Palestina, unde apa era și este așa de rară, în unele locuri chiar inexistentă, ei făceau provizii pentru riturile lustrale, ce constituiau esența vieții lor comune. Această caracteristică provenea din credința că frăția qumrană realizează pe adevăratul ori idealul Israel, ale cărui păcate au fost curățate prin completa supunere față de poruncile lui Dumnezeu. Față de contemporanii lor, qumraniții erau cei mai apti să aprecieze însemnătatea spirituală a ritului baptismal⁴⁴. Prin

39. Iosif Flavius, *Bellum Judaicum* II, VIII, 3.

40. Faptele Apostolilor, 4, 34—37; 5, 1—2.

41. Statutul Comunității VI, 21.

42. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 114.

43. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 115.

44. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 115.

complicarea în atari abluțiuni ei considerau că primesc sanctificarea spiritului (IQS III, 4) și puterea de a merge neîntinat după preceptele Thorei și ale lui Dumnezeu, fără însă să susțină că, dacă cineva participa la spălările rituale, puritatea spirituală și corectitudinea morală veneau de la sine⁴⁵.

În literatura qumranită nu există nici o indicație asupra modului în care aceste rituri purificatoare erau îndeplinite adică prin afundare, stropire etc. Principala diferență dintre lustrațiile de la Qumran și botezul creștin rezidă în repetarea zilnică, cu care actul era efectuat la esenieni și în caracterul sacramental special al ritului creștin (taină). La membrii sectei, spălările rituale constituiau un act comun și nu erau restrinse numai la intrarea în comunitate. Deși ele intenționau să simbolizeze opera grației divine în individ, totuși nu-și asumau caracterul unic al ritului inițiator creștin, săvârșit o singură dată, în numele Trinității. Lustrațiile qumrane nu aveau în vedere decât pe membrii sectei nu și pe alții, așa că ideea de a boteza fiecare nație, în numele Treimii, era un concept evanghelic unic pe care nu-l întâlnim la comunitatea qumranită⁴⁶.

Un al doilea rit esențial, aflat la sectari, era ospățul comun, descris întrucitva în Statutul Comunității. La acest ospăț erau aduse alimente pentru toți și după ce membrii se adunau în ordinea prestabilită, preotul binecuvînta pîinea și vinul, după care toți cei de față prînzeau (IQS VI, 2). După cele ce rezultă din IQSa⁴⁷, natura mesianică a ospățului era evidențiată prin includerea în asistență a persoanei Unului lui Dumnezeu, care dădea o a doua binecuvîntare, suplimentînd-o pe cea a preotului, de care am amintit. S-ar părea că sînt oarecari premise pentru a ne gândi că ritul descris poate să fi fost imaginat ca o pregustare a ospățului mesianic, ce era așteptat să aibă loc, la apariția veacului celui nou. La un astfel de ospăț va fi de față atît Mesia davidic, cît și cel preotesc cum și înțelepții lui Israel și congregația credincioasă, adică cea qumranită⁴⁸. Dar de aici pînă la Euharistia creștină e diferență nebănuț de mare.

Procedura de mai sus are mult în comun cu descrierea ospățului sacramental esenian, făcută de Iosif Flavius⁴⁹. Acesta ne spune că după îmbăierea în apă rece, esenienii puneau pe ei robe albe curate, un obicei ce poate să fi fost împrumutat din religia egipteană, și apoi fiecare ocupa locul prescris în sala de mese. Cînd mîncarea era pusă pe masă, era binecuvîntată de un preot și apoi începea ospățul. După ce mîncau toți, în încheiere, era pronunțată o mulțumire și apoi fiecare mergea la lucrul său. Această rînduială avea loc zilnic la prînz și la cină, iar

45. O concepție despre o eficacitate *ex opere operato*, atașată de rit, era net respinsă de către stipulația din IQS, că participanții nu vor fi curățați, decât numai dacă ei s-au îndepărtat de la răutățile lor și au depus jurămint de credință către comunitate (IQS V, 13). Fiindcă spiritul lui Dumnezeu era cel care în realitate curăță o persoană de păcat și nedreptate, de aceea sfințenia individului avea să constituie un proces gradual, ce va fi completat printr-un act direct al grației divine, la judecată (IQS III, 6; IV, 20). Botezul prin spiritul lui Dumnezeu era considerat că va fi dat lui Mesia, pentru a preveni contaminarea cu duhurile rele (IQS IV, 21) și, de asemenea, va fi dat adeptilor săi unși (IQS IX, 11; CD II, 9), deoarece Mesia va avea «să stropască multe neamuri» (Isaia 52, 15; cf. Ioan 1, 33).

46. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 116.

47. Statutul comunității și anume cele două coloane adăose.

48. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 116. 49. Iosif Flavius, *Bellum Judaicum*, II, VIII, 5.

după Iosif Flavius, varianta eseniană a ospățului ritual era chiar cea care se săvârșea și la Templul din Ierusalim.

Riturile de la Qumran prezintă unele paralele cu serviciul creștin al euharistiei. La primii creștini «frîngerea pîinii», ce după Epistola 1 Corinteni lua adesea forma unui ospăț comun⁵⁰, era prezidată de către un conducător și urmată de celebrarea împărțirii (1 Cor. 11, 20), cînd pîinea și vinul erau binecuvîntate de ofician. Este evident că atît ritul qumranian, cît și cel creștin, prezintă caracteristici mesianice și eshatologice pronunțate⁵¹, întrucît ideea unui ospăț mesianic creștin, la finele veacului, era legată clar de Hristos, care a promis discipolilor că vor minca și vor bea la masa Lui, în împărăția vieții viitoare (Luca 22, 18, 29)⁵².

Am amintit mereu, că la qumraniți era riguros respectat gradul avut în comunitate. La masă, ei se așezau pe locul fixat, iar cuvîntul era luat numai în ordinea ierarhică. Acest considerent, ca și altele, au condus pe cercetătorii manuscriselor de la Marea Moartă să vadă fondul Cinei de Taină în riturile unui grup ca cel al sectarienilor de la Qumran, mai degrabă decît în celebrarea Paștelui iudaic⁵³. Această chestiune este mult dezbătută.

Cum am amintit mai sus, qumraniții așteptau cu toată convingerea pe Mesia ca pe un salvator; totuși din scrierile lor reiese clar că el n-a fost niciodată așteptat să moară pentru păcatele oamenilor. Pentru qumraniți, păcatul era o chestiune individuală și el nu era moștenit ca un rezultat al căderii din grația originală⁵⁴. Mîntuirea a început cînd individul a ajuns la un grad de discernămint, prin mijlocirea celor două spirite: cel al luminii și cel al adevărului. Deoarece la Qumran nu exista un concept de păcat original și universal, desigur, nu exista nici credința ispășirii acestui păcat prin moartea cuiva pe cruce.

Conceptul ospățului comun qumranit nu era privit din același fundal de credință ca cel al Cinei de Taină. De fapt, în ce privește ospățul qumranit poate că este mai bine să se facă legătura între practicile eseniene și cele ale așa-numitelor haburoth⁵⁵, decît cu ritualul comun creștin. Aceste *habboroth* reprezentau asociații compuse din iudei pioși, care se țineau la distanță de omul de rînd, pentru a evita atingerea de ființele contaminate de contactul cu impuritatea și infidelitatea, prescripții cerute de religia mozaică. Acești «tovarăși» cum au fost denumiți habburoții n-au trăit o viață de obște, în sensul acceptat în general, iar după Mișna⁵⁶ n-au participat nici la proprietatea comună a bunurilor, cum făcea comunitatea de la Qumran⁵⁷. Normele stricte de puritate, pe care asociațiile habburoth le impuneau, cereau «tovarășului» (*habber*), să fie într-o stare de curăție rituală înainte de a participa la masă și-i

50. Termenul grecesc este *ἀγάπη* = iubire. 51. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 117.

Pentru aceeași idee, adică a ospățului mesianic, în literatura rabinică, a se vedea J. Bloch, *On the Apocalypse in Judaism*, în «Jewish Quarterly Review» (Monograph Series, 2) 1952, p. 96.

52. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 118.

53. Numai această diferență singură este suficientă în a arăta că între doctrina qumranită ori eseniană și cea creștină prăpastia este de netrecut.

54. Cuvînt ebraic ce înseamnă tovarășii, asociații.

55. Prima din cele două secții care alcătuiesc Talmudul.

56. Mișna, *Tratatul Aboth*, V, 10.

interziceau să mănince dintr-o mâncare preparată de cineva care nu era *habber*. Ei se adunau pentru ospete, ce se efectuau după norma celebrării Paștelui și se constituiau în grupe de câte zece persoane⁵⁸. Ospetele se poate să fi avut o oarecare legătură cu mesele preoțești de la Templul din Ierusalim care, din cauza naturii consacrate a mâncării, provenind din zeciuiei, prinoase și sacrificii, luau un caracter mai religios, decît ar fi fost cazul altfel⁵⁹.

O interesantă lumină au aruncat textele de la Qumran asupra modului în care autorii Noului Testament, cînd citau Vechiul Testament, tindeau să parafrazeze mai degrabă decît să citeze exact pasajul în chestiune⁶⁰. Întrucît citatele din Vechiul Testament, întîlnite în Noul Testament, în general erau luate din Septuaginta⁶¹ (Biblia Bisericii primare) mai curînd decît din Biblia ebraică, diferiții autori tratau adeseori pasajele pe care le citau, într-o formă mai liberă, ceea ce în unele cazuri echivala cu o interpretare a textului, mai degrabă decît cu o citare directă⁶².

În lumina adusă de așa-numitele *Testimonia* mesianice (culegere de texte din Vechiul Testament referitoare la Mesia) descoperite în grotă a IV-a de la Qumran, se pare că evangheliștii s-au servit de o colecție de «logia»⁶³ cuprinzînd, în special, asemenea texte. Considerăm că nu există vreun motiv temeinic, care să ne facă să ne îndoim de existența unor astfel de colecții de *logia*, utilizate și în Biserica creștină și cel puțin pentru evanghelistul Matei avem mărturii clasice că au fost utilizate *testimonia* mesianice. Scriitorul eclesiastic din secolul al II-lea

58. Iosif Flavius, *Bellum Judaicum*, VI, IX, 3.

59. G. Vermès, *Discovery in the Judean Desert*, New York, 1956, p. 48; S. Lieberman, «JBL» LXX, 1952, p. 199.

60. În felul acesta se dădea un înțeles mai clar textului Scripturii.

61. Traducerea grecească a Vechiului Testament ebraic.

62. Un exemplu tipic, cu privire la anunțarea nașterii lui Mesia se află în Evanghelia după Matei: «Și tu Betleeme, pămînt al Iudeei, de loc nu ești mai neînsemnat printre pămîntii din Iudeea, fiindcă din tine, va ieși un conducător, care va paște pe poporul meu Israel» (Matei 2, 6). Referința este, evident, la profetia lui Michea (5, 2) unde textul ebraic ca și cel al Septuagintei are: «Dar tu Bethleeme, Efrata, deși de mică măsură printre familiile din Iudeea, din tine îmi va ieși unul care are să fie conducător în Israel, a cărui origine este de demult». Întrucît Matei a urmat pe Michea, în recunoașterea unui personaj aparte, el a schimbat funcțiile acestui individ și astfel a atribuit cetății Betleem o proveniență neintenționată de profetul Michea, pe care-l citează. Israel este înfățișat ca o comunitate religioasă mai degrabă decît o monarhie: «familiile» devin «prinții», iar vechea denumire *Efrata* a fost schimbată în «pămînt al Iudeei». Astfel, citarea din Matei, ce n-are nici un suport în vreo tradiție textuală a Vechiului Testament, a interpretat pasajul profetic dintr-un punct de vedere special, caracteristic evanghelistului.

O tratare analoagă a profetiei Vechiului Testament poate fi văzută în IqP Hab, 1, 13, unde interogativul singular «vezi tu», al textului ebraic, a fost schimbat în plural pentru ca tîlcuitorul să poată să spumege contra grupului perfid, desemnat «casa lui Abesalom», care, evident, se află în aceeași relație cu Dascălul Dreptății, așa cum edomiții se aflau față de Israel, cînd acesta a fost dus în captivitatea babilonică. Astfel, din foarte succinta aserțiune a Vechiului Testament, cu privire la cel rău, în mod deliberat, comentatorul a întors atenția cititorului spre problemele sectarienilor aflați în conflict cu Profetul Rău, prin aceasta impunînd o cu totul altă interpretare a cuvîntării profetice, ce nu era în intenția prorocului Habacuc. Cf. J. M. Allegro, *The Dead Sea Scrolls*, p. 137.

63. De la grecescu *λόγιον* = spusă, cuvînt. Este vorba despre anumite relații orale după care au fost apoi compuse Evangheliile actuale.

e.n., Papias, ne informează că Matei a scris cuvintele atribuite lui Iisus (logia), în limba ebraică⁶⁴, aceste cuvinte constând dintr-o serie de texte mesianice din Vechiul Testament, care conțineau tradițiile textuale premasoretice, adică cele dinaintea alcătuirii Talmudului (secolul al V-lea e.n.)⁶⁵.

Sînt demne de notat unele paralele dintre scrierile qumranite și limbajul epistolelor pauline și al altor epistole ale Noului Testament.

Membrii sectei se numeau «fiii luminii»⁶⁶, un titlu folosit și în Noul Testament (Luca 16, 8; Ioan 12, 36; I Tes. 5, 5) și «oamenii alegerii divine», ceea ce este o reminiscență a termenilor «aleși» ori «chemați» din frazeologia paulină. O comparație a listei cu virtuțile amintite în Statutul Comunității⁶⁷, socotite că rezultă din acțiunea și personalitatea umană a duhului perversității (IQS IV, 1), despre care se ocupă Paul cînd vorbește despre «lucrurile cărnii» (Rom. 1, 28; 13, 13; Gal. 5, 19, Col. 3, 5), ne arată că, atît qumranienii cît și apostolul exprimau sentimente anologice, cu privire la operația naturii umane neregenerată⁶⁸.

Unele similitudini cu privire la doctrina justificării prin credință, așa de caracteristică învățaturii pauline (Rom. cap. 3—5, Gal. 2, 16—3, 29; Efes. 2, 8) se află, de asemenea și în manuscrisele de la Qumran. Imnurile sau Psalmii qumranieni reflectă în mod frecvent conceptul conform căruia lucrurile dreptății se găsesc numai la Dumnezeu (IQH 1, 26; 4, 30) în timp ce Statutul Comunității afirmă clar că justificarea aparține lui Dumnezeu, care o împarte după mila și dreptatea tipică naturii divine (IQS XI, 2—13). De asemenea, o credință personală în Dascălul Dreptății era privită, în Comentariul la profeția lui Habacuc, ca un mijloc de salvare de la osînda pe care o vor primi, cei care n-au viețuit după prevederile doctrinale ale Legii (IQp Hab. VIII, 1). Din aceste elemente se poate observa că, conceptul justificării profestat de obștea de la Qumran, era în esență, cel al «oamenilor lui Dumnezeu», din Vechiul Testament și, doar într-o mică măsură, asemănător celui al doctrinei pauline, de trăire în uniune personală cu Hristos⁶⁹. În plus, învățătura qumrană cu privire la sfințenie, în aparență, era strîns legată de procesul justificării prin grația lui Dumnezeu, în timp ce, în învățătura paulină, această dezvoltare și rafinare a spiritualității personale, întrucît este dependentă de justificare, era funcția specială a Duhului Sfînt⁷⁰.

Unele similitudini ar putea fi întrevăzute și în epistola lui Iacob, care se pare că reprezintă punctul de vedere al acelor iudei, care au fost convertiți la învățăturile creștine, fără să fi fost prea mult influențați de ideile doctrinale paulinistice. Deci, acești creștini primari ar putea fi considerați a avea ceva mai mult în comun cu frăția de la

64. Eusebiu de Cesarea, *Istoria bisericească*, III, p. 39.

65. R. K. Harrison, *opera citată*, p. 120.

66. Senturile morale pe care Pavel le atribuie termenului «carne» (Rom. 6, 19; 7, 5; 18, 25; Gal. 5, 13; Efes. 2, 3) sînt întîlnite și în manuscrisele de la Qumran (IQpHab. IX.3.; IQS III, 6.; XI, 9; IQM 4, 3). Într-adevăr, există numeroase asemănări în ce privește conceptul de «spirit», totuși în manuscrise nu întîlnim expresii ca cea de «spiritul lumii» (1 Cor. 2, 12) ori «spiritul lui Dumnezeu» (Rom. 8, 9; I Ioan 4, 2 ș.a.) pe care le întîlnim în Noul Testament. 67. IQS II, 2.

68. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 121.

69. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 121.

70. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 121.

Qumran, decît ar fi fost cazul cu creștinii din Asia Mică, Grecia și Italia ⁷¹. Cînd Iacob vorbea despre «tentative» ori de «încercare» (1, 12), el trata despre o temă familiară frăției de la Qumran, întrucît recompensa (IQs VIII, 4; IQH 2, 35; VIII, 26 ș.a.) unei «coroane a vieții» pentru creștin, avea paralelă la Qumran pe «diadema glorioasă și roba frumoasă» (IQS IV, 7) ⁷². În Statutul Comunității se vorbește despre spiritul perversității, dispus la lăcomie, mîndrie, neadevăr, decepție, etc. (IQS IV, 9) și fiindcă după qumranieni, acest spirit este însoțit de spiritul cel bun, se poate ca Iacob să se fi referit la Statutul Comunității cînd vorbea de «Scriptură» ⁷³. Datorită faptului că epistola lui Iuda se referă la literatura extrabiblică (versetele 9 și 14) ⁷⁴, s-ar putea să avem oarecare siguranță cum că Iacob și-a îngăduit și el să folosească aceeași practică, mai ales că cele două epistole (Iacob și Iuda) nu sînt chiar fără legătură, în ce privește scopul scrierii ⁷⁵.

Cea de a doua epistolă a lui Petru, cu stăruința ei pentru iubirea frățească, pentru calea cea adevărată, pentru lumina în mijlocul întunericului, pentru învățătorii adevărați și falși și cu distrugerea finală a lumii prin foc, este în mod clar o reminiscență a scrierilor din posesia congregației laice de la Qumran ⁷⁶.

Din cele spuse pînă aci rezultă că, în timp ce există unele similitudini între învățătura și practica comunității de la Qumran și cele ale creștinilor primari, există în același timp notabile și izbitoare diferențe. Grupul religios care și-a făcut așezămintul lîngă Marea Moartă este esențialmente iudeu, orientat în granițele legalismului mozaic și controlat de preoți. Doctrinile sectarilor presupun o obișnuință cu dualismul iranian, care prezenta o remarcabilă distanță față de monismul tradițional al învățăturii ebraice. În ființa sa, comunitatea de la Qumran era exclusivistă, consacrată unei vieți ascetice și dedată unei politici pur naționaliste, ca mijloc de împlinire a scopului mesianic ⁷⁷.

După cum este cunoscut, comunitatea creștinismului primar nu poartă nici o urmă de exclusivism, pentru că Întemeietorul ei a poruncit ca evanghelia să fie propagată la toate națiunile. Dăruirea Duhului Sfînt în ziua Cincizecimii (F.A. 2, 1) a completat monoteismul Vechiului Testament, pe care l-a înlocuit cu Trinitarismul. În afara conduitei practice, discipolii au urmat prescripția de a iubi pe dușmani și de a exercita caritatea creștină chiar față de persecutori.

La încheierea acestui articol, unde ne-am ocupat pe scurt de asemănările și deosebirile dintre creștinism și esenism putem spune că deși scrierile sectei de la Qumran arată anumite puncte de contact cu scrierile apostolice, este semnificativ faptul că doctrinele creștine cardinale :

71. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 122.

72. Conceptul de «coroană a gloriei» era ceva proeminent și în compoziția liturgică mandeană. Cf. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 122.

73. T. H. Gaster, *The Dead Scriptures in English Translation*, p. 16.

74. Se presupune că epistola lui Iuda se referă la cărțile apocrife *Înălțarea lui Moise și Enoh*.

75. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 122.

76. În consecință, nu mai este nevoie să presupunem că epistola a doua a lui Petru a fost scrisă către mijlocul secolului II e.n. cum se susținea pînă acum, de către anumiți cercetători moderni, ci în secolul I. Nu mai există nici un temei să credem că epistola ar proveni din vreun alt mediu, decît unul iudeu palestinian, strîns legat de învățătura esenienilor și a sectelor similare, ce înflorau la începutul erei noastre.

77. R. K. Harrison, *op. cit.*, p. 123.

Intruparea lui Dumnezeu, păcatul originar, răscumpărarea prin opera de pe Golgota și acțiunea Sf. Duh, ca parte normativă a trăirii creștine, nu apar nicăieri în manuscrisele de la Marea Moartă.

Totuși, manuscrisele de la Qumran au împlinit ceva mai mult decît incidentală luminare a fondului creștinismului primar, în materie de istorie și doctrină⁷⁸. Ele au procurat o descriere convingătoare a mediului cultural și religios al timpului și, de asemenea, au furnizat o pătrundere mai clară în dilema ce confrunta iudaismul. După descoperirea manuscriselor, s-a observat că relația dintre creștinismul în dezvoltare și grupurile religioase curente cu caracter esenian, este în multe privințe, mai intimă și mai importantă decît cea dintre creștinism și iudaismul rabinic. Pe de altă parte, trebuie să fim cu multă prudență atunci cînd se face vreo încercare de a se pune în valoare semnificația paralelelor dintre creștinism și învățăturile sectei de la Qumran, mai ales atunci cînd secta qumraniană este privită ca fiind de esență eseniană.

Pr. Prof. ATH. NEGOIȚĂ

ACȚIUNI ALE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DIN TRANSILVANIA PENTRU CONSOLIDAREA ACTULUI MARI UNIRI DE LA 1 DECEMBRIE 1918

După realizarea unității statale de la 1 Decembrie 1918, odată cu unirea tuturor românilor într-un singur stat, s-a impus cu necesitate să se unifice și administrația bisericească, una condiționînd-o pe cealaltă, urmînd să fie unificate cu Mitropolia României organisme bisericești provinciale, pentru ca întreaga Biserică Ortodoxă Română să primească un Statut bisericesc unitar, precum unitară era acum și România întregită, pentru care luptaseră, suferiseră și se jertfiseră generații de preoți și mireni.

Intrarea României în război, la 14/27 august 1916, a determinat autoritățile austro-ungare să pornească o puternică acțiune de persecuții a românilor din Transilvania, și «cele dintii jertfe au fost preoții»¹. Peste 300 de preoți, fie ortodocși, fie greco-catolici, și n-au fost scutiți nici soțiile și copiii lor, au fost aruncați în închisori și lagăre. Unii împușcați, alții maltratați au murit acolo, alții scăpați au purtat rănile martirajului lor toată viața².

La proclamarea Unirii de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, unde participaseră și mulțime de preoți în frunte cu ierarhii lor, și semnaseră declarația Unirii Transilvaniei cu Țara Românească pentru vecie, adu-

78. R. K. Harison, *op. cit.*, p. 124.

1. Dr. Sebastian Stanca, *Contribuția preoțimii române din Ardeal pentru întregirea neamului* (1916—1919), Cluj, 1925, p. 9.

2. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Contribuția Bisericii la realizarea Actului Unirii de la 1 Decembrie 1918*, în «Biserica Ortodoxă Română», an CXVI (1978), Nr. 11—12, p. 1250—1263; Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, I. București, 1983, p. 371.

ceau cu ei voința neștrămutată de a activa în rîndurile credincioșilor, ca actul Unirii să fie consolidat ca o forță a unității sufletești.

Se deschidea acum în fața activității preoțimii din Transilvania un cîmp nou de activitate, la care erau cu toții chemați.

În «Telegraful Român», în numele Mitropoliei de la Sibiu, se adresa un apel către cler și credincioși chemîndu-i la deplină unitate³, iar chemarea era completată cu propunerea înființării unei Asociații unitare a clerului ortodox, oglîndind astfel unificarea Patriei⁴.

Conducerea «Astrei» s-a alăturat acestui apel, considerînd că «Asociația» va contribui în măsură și mai mare la înfrățirea sufletelor și la unitatea politică românească. Apelul a fost transmis și cercurilor unite, pentru că momentul o cerea și o impunea, ca toți preoții să fie uniți într-un singur front.

Problema principală și de urgență care se impunea acum în fața preoțimii era «închegarea Bisericilor ortodoxe de pe întreg teritoriul românesc într-o singură Biserică»⁵. Biserica ardeleană este cea care inițiază acțiunea pentru unificare, și începe «o activitate febrilă pentru unificare»⁶.

Printr-un memoriu, care privea problemele Bisericii, înaintat «Consiliului Dirigent» din Sibiu, de către episcopul Aradului Ioan Papp, locuitor de mitropolit, la 28 ianuarie 1919, memoriu alcătuit de Pr. Dr. Gh. Ciuhandu, se cerea ca Statutul Organic să fie oferit «din partea organelor bisericești chemate la aceasta, ca bază de organizare nouă bisericească unitară pentru teritoriul întregului Regat Român»⁷.

Biserica, cea una după făptura sa lăuntrică, dogmatică, după cum spunea Pr. Prof. Liviu Stan, se prezenta foarte variat după chipul său din afară. Felul în care era organizată și condusă biserica într-o provincie sau alta, diferea, și diferențele erau dublate de mentalități pe care le formaseră înseși diferențele, sau care tocmai odrăsliseră diverse forme de viață bisericească⁸.

Alcătuirea unei noi organizații bisericești, care să se bazeze pe canoane și să corespundă cerințelor vremii, la care să adere toate Bisericile din provinciile alipite, nu era o problemă ușoară, și nu era numai o problemă cu caracter bisericesc.

În asemenea împrejurări, în cadrul «Astrei», a fost convocat clerul Mitropoliei Ortodoxe Române din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș la Sibiu, în zilele de 6/19 — 8/21 martie 1919, în primul său Congres, care și-a desfășurat lucrările în țara liberă. În «Convocarea» trimisă se specifica: «Împrejurările de viață bisericească și națională, create prin întregirea statului român, ne impun și nouă, preoțimii, datoria de a ne strînge rîndurile, pentru a da avînt nou Bisericii Ortodoxe din cuprinsul

3. Telegraful Român, Nr. 150, pe 1918.

4. Idem, Nr. 4 pe 23 ianuarie 1919, p. 1—2; Pr. Prof. Dr. M. Șesan, *Unificarea bisericească din 1918 ca act de întărire a unității politice a statului român*, în «Mitropolia Ardealului», anul XIII (1968), Nr. 11—12, p. 833.

5. Dr. Nicolae Bălan, *Biserica noastră*, în «Gazeta Poporului», 2 și 3 pe ianuarie 1919.

6. Pr. Dr. Liviu Stan, *Mitropolitul Nicolae, apărătorul și plinitorul tradiției șaguniene*, în «Omagiu I.P.S. Sale Dr. Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, la douăzeci de ani de arhipăstorie», Sibiu, 1940, p. 221.

7. *Ibidem*.

8. *Ibidem*, p. 220.

României Mari, și pentru a ne menține și largi rolul istoric ce l-am avut în viața neamului nostru»⁹.

Congresul avea să dezbată probleme ca: *Organizarea preoțimii într-o asociație a sa*, raportor pr. Pompei Morușca din Șeica Mare, care a prezentat *Statutele «Asociației Andrei Șaguna» a clerului Mitropoliei Ortodoxe Române din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș*; *Împreunarea Bisericilor Ortodoxe de pe teritoriul statului român într-o singură Biserică Ortodoxă Română și raportul acestei Biserici față de stat*, referat întocmit de pr. dr. Gh. Ciuhandu, asesor consistorial la Arad, pe care, neputînd să-l prezinte personal, fiind împiedicat să participe la Congres, l-a prezentat Pr. Dr. D. Borcia de la Săliște; *Problema educației clerului*, raportor Dr. Aurel Crăciunescu, prof. la Seminarul Andreean din Sibiu, care a propus între altele și înființarea unei Facultăți de teologie la Cluj, cu internat teologic condus de spirituali preoți cu studii corespunzătoare. Se cerea ca Facultățile de teologie de la București și Cernăuți să acorde cite 10 locuri în internatele lor teologice pentru studenții teologi din Transilvania. Pe lângă eparhii se cerea înființarea și organizarea de Seminarii teologice; *Problema propagandei religioase*, raportor pr. Trandafir Scorobeț, care a propus înființarea școlilor duminicale; *Problema culturală* (Biserica și școala), raportor Pr. Dr. Ion Lupaș; *Atitudinea preoțimii față de viața politică*, raportor prof. dr. Nicolae Bălan; *Situația materială a clerului*, raportor, asesor consistorial N. Ivan, viitorul episcop al Clujului.

La Congres au participat peste 700 de preoți. Au fost prezenți delegați ai preoțimii și din Vechiul Regat și din Bucovina. La Congres au participat și laici, personalități de seamă culturale și politice ca: Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, miniștri în Consiliul Dirigent, generalul Traian Moșoiu, comandantul trupelor din Transilvania, dr. N. Comșa, prefectul județului Sibiu, și alții, care au ținut prin cuvintele lor să arate importanța lucrărilor Congresului pentru țară și pentru Biserică.

După săvîrșirea Sf. Liturghii cu Te-Deum în Catedrala mitropolitană din Sibiu de către episcopul Caransebeșului, Dr. Miron Cristea, înconjurat de un numeros sobor de clerici, Congresul și-a început lucrările în ziua de 6/19 martie 1919 în sala palatului județean din Sibiu într-un cadru solemn, avînd ca președinte de onoare pe episcopul Dr. Miron Cristea, și ca președinte activ pe protopopul de Brașov, pr. dr. Vasile Saftu, care făcuse parte din rîndul preoților închiși în ziua de 15 august 1916 și deportat în lagărul de la Șopron. Eliberat în ziua de 7 iulie 1918, avea să moară în urma suferințelor îndurate, în 1920.

Lucrările Congresului au fost deschise printr-un magistrat cuvînt rostit de pr. dr. Ioan Lupaș, protopopul de Săliște, din 1909 pînă în 1919, care și el fusese închiș și deportat la Șopron, membru în Comitetul central din cadrele «Astrei» și președinte al secțiunii istorice, membru activ al Academiei Române din 1916, și ca membru în Marele sfat, îndeplinea acum funcția de Secretar general la resortul cultelor.

9. *Analele Asociației «Andrei Șaguna» a clerului Mitropoliei Ortodoxe Române din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș. Actele primului Congres al preoțimii din Mitropolia românilor ortodocși din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, ținut la Sibiu în zilele de 6/19 — 8/21 martie 1919, Sibiu, 1919, p. 40.*

În cuvîntul său vibrant și patriotic a arătat scopul convocării celui dintîi Congres al preoțimii din Mitropolia Ardealului în România Mare, și importanța problemelor ce aveau să fie dezbătute, salutînd pe congresiști și pe oaspeții prezenți. Vorbitorul avea să reia și să dezvolte unele din problemele aduse în marele forum de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

În continuare a luat cuvîntul Dr. Miron Cristea, episcopul Caransebeșului, care a binecuvîntat lucrările Congresului și a căutat să scoată în evidență importanța lui pentru mobilizarea preoțimii în noua lucrare pastorală și patriotică din România întregită.

«Un duh nou străbate bătrînele noastre plaiuri strămoșești de dincoace de Carpați. E duhul dezrobirii, duhul libertății, duhul învierii noastre naționale și bisericești. Căci, alături de neamul nostru, mai ales Biserica Ortodoxă Română, ca cea mai de frunte și mai istorică instituțiune a lui, a trebuit să îndure, dimpreună cu clerul ei, în cursul veacurilor de urgie cele mai grovaze atacuri și prigoniri... Iată pentru ce fiorul vieții noi ne cuprinde și pe noi preoții. — Acest fior ne îndeamnă la asocierea forțelor, la consfătuirea asupra statoririi unui program de muncă mai intensivă și mai cu sistem, pentru împlinirea greii și sfinteî noastre misiuni, prin care se descătușeau aripile Bisericii noastre, ca să poată lua un avînt mai mare ca pînă acum...».

Congresul a avut apoi prilejul să fie salutată de Vasile Goldiș, ministrul cultelor și instrucțiunii publice, «omul de vastă cultură și de înaintate concepții social-politice»¹⁰, cel care a rostit discursul festiv și solemn și a prezentat spre primire rezoluția redactată de Consiliul național central român la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918, de unire a Transilvaniei cu România.

«Ca șef al resortului de culte și instrucțiune publică, spunea Vasile Goldiș, în numele Guvernului român din care am onoarea a face parte, salut cu adînc devotament primul Congres al preoțimii din Mitropolia Ortodoxă Română a Transilvaniei, Banatului și părților ungurene.

Sînt fericit de acest prilej, cînd în fața publicității pot să mărturisesc că neamul nostru românesc Bisericii noastre strămoșești are să-i mulțumească renașterea sa și învierea sa. Recunosc și o spun fără înconjur, că ziua măreață de la 18 noiembrie anul trecut la Alba Iulia

10. Stefan Pascu, *op. cit.*, p. 190; Vasile Goldiș (1862—1934) s-a născut ca descendent al familiei preoțești Isaia și Floarea Goldiș. A urmat studii de istorie și literatură latină la Universitatea din Budapesta și Viena. A fost profesor la liceul Andrei Șaguna din Brașov, unde a avut ca elevi și pe Ioan Lupaș și Octavian Goga, și apoi secretar al Consistoriului episcopesc din Arad, deputat în parlamentul din Budapesta și directorul ziarului «Românul» din Arad.

Vasile Goldiș, cum îl caracterizează istoricul pr. prof. Dr. Ioan Lupaș, a fost luptătorul politic pentru drepturile unui popor împilat, purtătorul steagului de intransigență, vestitorul cu glas de arhanghel al dezrobirii și întregirii naționale, pe care a înțeles s-o pregătească împreună cu colegii săi din Comitetul Național, atît prin declarația redactată de el la Oradea în 12 octombrie 1918, cît și prin celebra cuvîntare rostită la Adunarea Națională din Alba Iulia, în ziua de 1 Decembrie 1918.

Vasile Goldiș a pregătît intelectual la Arad această adunare pentru ziua de 1 decembrie 1918, întocmai cum o pregătise la Sibiu Simion Bărnuțiu pe cea de la 3/15 mai 1848 (I. Lupaș, *Vasile Goldiș (1862—1934)*, în «*Studii, conferințe și comunicări istorice*», vol. III, Sibiu, 1941, p. 280—285).

este răsplata suferințelor de veacuri ale Bisericii Române și încoronarea îndelung răbdării sale întru scutirea sufletului românesc...

Strămoșeasca Biserică a românilor a înfruntat năpraznice primejdii, și răbdînd toate pentru Hristos, săracă și umilă, dar neșovăitoare în credință, ea, Biserica noastră a românilor, lung șir de veacuri a stat veghe neadormită la postul suferințelor unui neam de glorioasă sorginte, pînă ce rugăciunile ei și soarele de toate vindecător al civilizațiunii a redat acestui neam sănătatea vieții, unindu-i din nou — aproape după două mii de ani — puterile într-o singură organizație, în care va avea să înainteze acum pe calea desăvîrșită.

În veci însă națiunea română va trebui să-și aducă aminte de Biserica sa mîntuitoare, și va trebui să-i ofere acestei Biserici grațitudinea sa întregă, ocrotind-o de toate primejdiile decadenței și dîndu-i tot sprijinul său întru împlinirea misiunii ei divine.

Iar Biserica Ortodoxă Română să stea și mai departe veghe neadormită credinciosului său popor, și ușurată de sarcina apărării naționale să revină integral la chemarea ei impusă prin Mîntuitorul, de a sădi și înrădăcina în suflete lumina cunoștinței de Dumnezeu, singurul izvor de adevărată fericire omenească. Preotul român din luptător național va trebui să devină apostol al credinței, pildă strălucitoare a jertfei de sine pentru fericirea altora, cu sufletul veșnic animat de chipul blind fără de seamăn și înseninat de durerea iubitoare al Mîntuitorului Iisus.

Împărăția adevărată a Bisericii este sufletul cu adîncimile lui fără sfîrșit. Să rămînă Biserica departe de nimicniciile vieții trupești, ci mai virtos îngrădindu-se în cetatea credinței și departe de zgomotul luptelor zguduitoare pentru cele lumești, să înceapă sfînta propagandă a fericirii sufletești prin hrana învățăturilor Fiului lui Dumnezeu. În chipul acesta, Biserica noastră strămoșească din apărătoarea existenței naționale a poporului românesc se va face ziditoarea măririi acestui popor, care întemeindu-se pe principiile creștine va putea să aducă tributul civilizațiunii umane în plina măsură a nobililor sale aptitudini...

În trecut Biserica noastră și-a putut îndeplini misiunea de apărătoare a naționalității noastre, luptînd pe de-o parte neîncetat pentru independența sa față de orice factor străin, pe de altă parte făcînd din slujitorii săi adevărați părinți ai poporului...»¹¹.

Cuvîntul lui Vasile Goldiș rostit în fața primului Congres al clerului Transilvaniei, în calitate sa de ministru al Cultelor și instrucțiunii publice în primul guvern al României întregite, avea greutatea patriotului înflăcărat pentru realizarea unirii Transilvaniei cu România, și nu era numai un cuvînt ocazional. El era o mărturisire de credință, un omagiu de cinstire adus Bisericii părinților, fraților și strămoșilor săi, un cald și luminos îndemn și un plan limpede de perspectivă în viitor pentru Biserica Ortodoxă Română și slujitorii ei, un cuvînt care a fost dat să-l rostească numai marilor bărbați ai destinului istoriei poporului român.

A urmat la cuvînt, în continuare, tînărul istoric, diaconul Dr. Nicolae Popescu, în numele delegației clerului din Vechiul Regat care a

11. Analele Asociației «Andrei Șaguna», cit., p. 58—59.

salutat Congresul și care a vorbit despre «strinsa comunitate sufletească de totdeauna dintre românii din Transilvania și Țara Românească prin Biserică, fiindcă între ei granițe bisericești n-au existat niciodată».

Comandantul trupelor din Transilvania, generalul Traian Moșoiu, a adus, la rîndul său, elogiul preoțimii ardeleni pentru contribuția și jertfele ei la realizarea unirii Transilvaniei cu România.

În numele preoțimii ortodoxe române din Bucovina a adus salutul său Congresului pr. Gh. Lavinschi, care a arătat legăturile «de la Aron Pumnul și pînă în ziua de azi».

În această atmosferă de patriotism românesc și duh ortodox și-a deschis lucrările primul Congres al clerului din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, conștient de unitatea sa cu întregul cler din toată Biserica Ortodoxă Română, și de răspunderea care revenea întregului cler pentru consolidarea marelui act al Unirii de la 1 Decembrie 1918.

Cum se arăta atunci, «înfăptuirea unității politice-naționale a neamului nostru, Biserica noastră și slujitorii ei, preoții, au fost puși în fața unor mari probleme de organizare și de muncă nouă în ogorul vieții românești»¹².

Congresul a constituit un eveniment cu larg răsunset în țară, cum o dovedesc și telegramele primite pe adresa sa.

Dintre telegramele primite, venite din partea Șefului statului român și a altor personalități politice, eclesiastice și culturale din țară, merită reținută telegrama Prof. Nicolae Iorga: «În munca pe care o viață întregă am depus-o pentru ca să-mi aduc partea la fapta îndeplinită astăzi, am văzut necontenit temeliile pe care Biserica le-a dat neamului, și asigur și azi că ele nu trebuiesc părăsite...»¹³.

Dintre problemele dezbătute în cadrul Congresului, două au avut caracter major: 1. *Împreunarea Bisericilor Ortodoxe de pe teritoriul statului român într-o singură Biserică Ortodoxă Română și raportul acestei Biserici față de stat*, referat întocmit, cum am menționat, de Pr. Dr. Gh. Ciuhandu, asesor consistorial la Arad, și prezentat în ședința a IV-a a Congresului de Pr. Dr. D. Borcia din Săliște, și: 2. *Atitudinea preoțimii față de viața politică*, raportor fiind Prof. Dr. Nicolae Bălan, în ședința a VIII-a¹⁴, în ziua de 7/20 martie 1919.

Mai întii s-a pus în discuție și s-a aprobat înființarea Societății clerului, luînd numele de «Asociația «Andrei Șaguna» a clerului Mitropoliei Ortodoxe Române din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș», cu scopul ca, sprijinind unitar unificarea organizației bisericești, să fie susținută și unitatea politică a poporului român.

Unitatea spirituală ce a existat și pînă acum între Bisericile Ortodoxe române din Regat și din provinciile noi, în baza Canonului 17 de la Calcedon, care cere ca orînduirea bisericească să se acomodeze jurisdicțiunii politice, și în temeiul canonului 34 apostolic, care prevede organizarea ierarhică bisericească în mod unitar pentru fiecare popor, se impunea și unificarea Bisericilor Ortodoxe române particulare, din pro-

12. Analele Asociației «Andrei Șaguna», cit., p. 3; Năzuințele preoțimii fostei Biserici unite au fost însă spulberate prin numirea mitropolitului Vasile Suciu la Blaj (1919—1935), adept al politicii Vaticanului, care a înfrînt și a corînt această realizare, care avea să se înfăptuiască la 21 octombrie 1948.

13. *Idem*, p. 5.

14. *Idem*, p. 9.

vinciile alipite, și sub raportul canonic, sub primația de la București ca centru de unitate politică, însă și canonică a Bisericii tuturor românilor ortodocși. Mitropolitul din București era de dorit să fie ridicat la rangul de patriarh.

Ca o consecință a unității canonice urmează și unificarea Sinoadelor episcopale provinciale într-un singur Sfânt Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, iar de aici, necesitatea unei singure organizații statutare și administrative bisericești, în convingerea «că în întreita unitate — spirituală, canonică și administrativă a Bisericii Ortodoxe Române rezidă o mai mare capacitate a ei de afirmare din toate punctele de vedere», și de slujire a unității poporului român.

La discuții, Protopopul Dr. Ioan Lupaș a arătat «că problema unificării constituției bisericești este de o importanță foarte mare, nu numai pentru viitorul Bisericii Ortodoxe Române, ci pentru însăși existența statului și a neamului românesc»¹⁵.

În a doua zi de dezbateri, 7/20 martie 1919, «Congresul se pronunță cu unanimitate pentru unificarea Bisericilor Ortodoxe Române din România Mare într-o singură Biserică Ortodoxă Română, în frunte cu un Sfânt Sinod compus din toți ierarhii acestei Biserici; pentru noua organizare bisericească autonomă, Congresul, cu excepția citorva voturi, se pronunță, în principiu, pentru menținerea Statutului Organic, cu participarea mirenilor în corporațiunile bisericești, în conformitate cu propunerile comisiei și a referatului Pr. Dr. Gh. Ciuhandu»¹⁶.

Congresul preoțesc de la Sibiu, cum spunea Pr. Prof. Dr. Ioan Lupaș, a dat, în primăvara anului 1919, o dovadă convingătoare despre dorința întregii preoțimi ardeleni de a colabora la opera de unificare a organizației bisericești în mod chibzuit și patriotic¹⁷.

În raportul pe care l-a prezentat Prof. Dr. Nicolae Bălan despre «*Atitudinea preoțimii față de viața politică*», a arătat într-o magistrală expunere lupta politică a poporului român necurmată din trecut pentru afirmarea drepturilor sale politice și naționale și, în această luptă, «preoțimea o găsim în șirul dintii al luptătorilor și purtând chiar ea steagul revendicărilor noastre politico-naționale».

În noul stat, România întregită, împrejurările sînt acum cu totul altele. În viața politică a țării se găsesc partide politice cu programele lor și cu revendicările lor.

Preotul ca cetățean al statului cum trebuie să activeze în viața politică a țării?

Vorbitorul definește mai întîi democrația, pe care o leagă de preceptele evanghelice ale iubirii și ajutorării semenului și de desăvîrșirea morală a omului.

«Cînd vorbesc de democrație, nu înțeleg sub ea programul unui partid politic care ar putea s-o întrebuițeze și numai ca o firmă în dosul căreia să-și ascundă interesele sale egoiste, ci sub democrație la acest loc înțeleg principiul etic al unei anume concepții și organizații a vieții de stat. În acest înțeles democrația ni se înfățișează avînd la temeliele

15. *Idem*, p. 13. 16. *Idem*, p. 19.

17. Dr. Ioan Lupaș, *Atitudinea preoțimii față de problema unificării bisericești*, în «Biserica Ortodoxă Română», Nr. 3, seria II din decembrie 1921, p. 206.

sale o mare idee : «*ideea morală a drepturilor omului*», adică de orice naționalitate, de orice credință și sex...».

În ziua de 21 martie 1919, Pr. I. D. Petrescu de la biserica Sf. Visarion din București, cunoscutul muzicolog, redactor la «Gazeta preoților» din București, care participase în delegația preoților din Vechiul Regat la lucrările Congresului de la Sibiu, a prezentat o dare de seamă detaliată despre desfășurarea lucrărilor Congresului în sala Societății clerului «Ajutorul» din București, de față fiind și ministrul Vasile Goldiș ca invitat, și care și-a exprimat în cuvintul său rostit «dorința de a lucra împreună spre binele Bisericii și neamului nostru». Impresiile sale comunicate au fost entuziaste. «Gîndesc, spunea vorbitorul, că soboarele conduse de împărați, de papi sau de patriarhi nu vor fi fost mai mărețe decît acest Congres de preoți, — și cînd zic preoți, vreau să se înțeleagă slujitorii smeriți și umili ai lui Hristos ...

Un suflu ceresc, Duhul Domnului a plutit în atmosfera Congresului preoțesc de la Sibiu și a prezidat la discuții și hotărîri»¹⁸.

Hotărîrea Congresului preoților de la Sibiu din zilele de 6/19 — 8/21 martie 1919, privind unificarea Bisericilor Ortodoxe Române de pe teritoriul României Mari într-o singură Biserică Ortodoxă Română, a fost luată în cercetare de Sinodul episcopesc al Mitropoliei Ardealului, alcătuit atunci numai din episcopii Ioan Papp al Ardealului, care era și locțiitor de mitropolit, și Dr. Miron E. Cristea al Caransebeșului, și au hotărît și aprobat ca ei să intre ca membri în Sfîntul Sinod din București, iar Biserica Ortodoxă din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș «a forma parte integrantă a Bisericii mame din România întregită», în ședința din 23 aprilie 1919, pentru care s-a întocmit Procesul verbal, scris de mîna, caligrafic, cu semnătura celor doi episcopi. Procesul verbal a fost înaintat Cancelariei Sfîntului Sinod din București, unde se păstrează și astăzi în Arhiva sa (Dosar Nr. 147/1919, f. 299—303).

Procesul verbal a fost prezentat de episcopul Dr. Miron Cristea în ședința Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și Consistoriului Superior Bisericesc, convocat în sesiune extraordinară, cu decretul Șefului statului român Nr. 5423, în ziua de 30 decembrie 1919, și a fost aprobat.

În cadrul acestei ședințe, episcopul Dr. Miron Cristea a citit deciziunea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, semnată și de mitropolitul Bucovinei (*Vladimir Repta*), de episcopul sufragan de Rădăuți (*Ipolit Rădăuțeanu*), arhiepiscopul Basarabiei (*Gurie Botoșăneanu*), împreună cu toți arhierii sufragani, de a se uni cu Biserica Ortodoxă Autocefală Română din Vechiul Regat spre a forma o singură Biserică, și pe baza deciziunii citite, Înalțul corp bisericesc a proclamat unirea pentru vecie a Bisericilor surori, ca să formeze una și nedespărțită Biserică Ortodoxă Autocefală Română din România întregită.

În baza unificării tuturor Bisericilor din fostele provincii alipite, Sfîntul Sinod fiind acum compus din toți ierarhii Bisericii unificate, s-a

18. *Gazeta preoților*, anul VI, Nr. 4, 14 aprilie 1919, p. 5—6: «Dare de seamă asupra Congresului de la Sibiu făcută în sala societății clerului «Ajutorul», Joi 21 martie a.c. de Pr. I. D. Petrescu».

aprobat ca și Consistoriul Superior bisericesc să cuprindă la rîndul său pe toți reprezentanții preoțimii din eparhiile intrate în sinul Bisericii din Vechiul Regat¹⁹.

Sfîntul Sinod și Consistoriul Superior Bisericesc, în baza decretului regal Nr. 5424 (29 XII 1919), constituite acum în Marele Colegiu electoral pentru alegerea Mitropolitului Primat, în locul rămas vacant încă de la 1 ianuarie 1919, prin demisia lui Conon Arămescu-Donici, în ziua de 18/31 decembrie 1919, l-au ales pe episcopul Caransebeșului, Dr. Miron Cristea, luptător pentru unirea Transilvaniei cu România, care făcuse parte și din delegația trimisă de românii transilvăneni la București ca să prezinte actul unirii de la 1 Decembrie 1918. Sub el avea să se continue lucrările pregătitoare pentru unificarea legislativă bisericească și să se definitiveze.

Dacă anul 1918 a fost pentru poporul român anul întregirii României Mari, anul 1919 a fost anul întregirii Bisericii Ortodoxe Române.

Textul Procesului verbal din 23 aprilie 1919 al Sinodului episcopesc al Mitropoliei Ardealului, care cuprinde aprobarea hotărîrii Congresului preoților din Sibiu din 6/19—8/21 martie 1919, și care a constituit temeiul hotărîrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 17/30 decembrie 1919, de o importanță deosebită pentru istoria modernă a Bisericii Ortodoxe Române, nu a fost publicat pînă acum în întregime și nu i se cunoaște încă textul lui integral²⁰.

Pentru importanța pe care o prezintă, ca și pentru patriotismul de care este străbătut, îi redăm în întregime textul său :

HOTĂRÎREA

Sinodului episcopesc al Mitropoliei Ortodoxe Române din Ardeal, Bănat și părțile românești din Ungaria, privitoare la reunirea Bisericii din această Mitropolie, cu Mitropolia Ungro-Vlahiei

Încă la așezarea coloniilor romane pe teritoriul Daciei, pe timpul împăratului Traian, erau printre colonizați mai mulți creștini, care s-au sporit încontinuu, încît în cursul contopirii noastre cu dacii și a pfațerii și plămădirii noastre din romani într-un special popor român, ne-am pomenit și *creștini*.

În măsura în care s-au sporit creștinii și au permis împrejurările de tot soiul, s-au pus și temeliile unei organizări a Bisericii românești în parohii, episcopii și (i) c(ele) l(alte).

În privința organizării noastre bisericești am avut totdeauna sprijinul și ajutorul fraților din principatele române și al binecredincioșilor lor domni. Astfel, oricît erau de grele referințele geografice, politice

19. Arhiva Cancelariei Sf. Sinod, Dosar 151/1920, f. 269.

20. Protocolul Congresului național-bisericesc ordinar al Mitropoliei românilor ortodocși din Ardeal, Bănat, Crișana și Maramureș, întrunit în Sibiu la 10/23 februarie 1920, Sibiu, 1923, p. 115, cuprinde numai cele patru puncte ale Hotărîrii Sinodului episcopesc din Sibiu de la 23 aprilie 1919, nu și textul Procesului verbal integral.

etc. în cursul veacurilor pentru poporul român, răslețit în atâtea părți și ținuturi și țări, totuși Biserica lui tindea spre o organizare unitară cu românii de pretutindeni.

Cel mai mare istoric român, N. Iorga, din Vechiul Regat român, a putut constata acest adevăr, scriind în *«Istoria românilor din Ardeal și Ungaria»*, 1915, pag. XII: «Încă de la început românii ardeleni și ungureni au făcut parte din aceeași Biserică cu noi», adică cu credincioșii din principatele române. Iară în alt loc continuă (pag. XII): «...atîrnarea ierarhică a ortodocșilor ardeleni de noi (cei din principate) era absolută. Dacă se fac episcopii ardeleni, ele se datoresc domnilor noștri, care își au feude ardeleni. Aceea de la Galații Făgărașului poate fi în legătură chiar și cu măsurile de organizare ale lui Vlaicu Vodă; Ștefan cel Mare căpătînd Ciceul întemeia în apropiere de vadul Someșului episcopia Vadului; prezența lui Radu de la Afumați, ca stăpîn de moșie la Stremți, fu pricina întemeierii episcopiei Geoagiului.

«Străbătută de elemente din principate, această Biserică (ardeleană) ajunge din ce în ce mai mult să fie o formă culturală și politică unitară a românilor din toate provinciile de peste munți și în cea mai strînsă legătură cu viața liberă a românilor din principate» (pag. XIV). Știut este cum și Mihai Vodă Viteazul a întărit Biserica Ortodoxă Română din Mitropolia de la Alba Iulia așezînd în scaunul vacant de acolo un nou mitropolit, pe Ioan adus de la Prislop. Mihai a zidit și o biserică catedrală și a rezidit reședința mitropolitană. Hirotonia o primeau acești episcopi de la mitropolitul Ungro-Vlahiei, carele, ca exarh al plaiurilor, avea dreptul a hirotoni vlădiciei din Ardeal.

La 1595 încheie Mihai Viteazul alianța defensivă și ofensivă contra turcilor cu principele Transilvaniei Sigismund Bathory. În scopul acesta a sosit la curtea principelui o numeroasă deputațiune, din a cărei membri făceau parte Eftimie, mitropolitul Țirgoviștei, cu episcopul de la Buzău și cel de la Rîmnic.

Între punctele contractului de alianță s-a luat și acela, că «toate bisericile românești de sub stăpînirea sa (a lui Sigismund) vor fi în viitor sub jurisdicțiunea și dispunerea arhiepiscopului din Țirgoviște, conform dispoziției din dreptul eclesiastic și ordinea bisericească a acelei țări» (Dr. Ioan Lupaș, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Sibiu, 1918, p. 33). Sau, cum scrie N. Iorga: «Relațiile cu țara românească ale mitropoliților trecuseră în tradițiile oficiale ale guvernului ardelen» (p. XIV). Astfel putem constata că Biserica română era organizată în înțelesul canonului 34 apostolic, care cere: «Episcopilor fieștecărui în neam se cuvine a ști pe cel dintîi dintre dînșii și a-l stima pe el ca pe cap ...».

Va să zică, națiunea română avea drept cap și întii-șezător al Bisericii sale pe mitropolitul Ungro-Vlahiei.

Această legătură canonică s-a susținut pînă la 1700, cînd, în urma unirii cu Roma a unei părți din românii de dincoace de Carpați, s-a rupt unitatea religioasă a românilor și legăturile noastre ierarhice cu mitropolitul Ungro-Vlahiei.

Istoricul N. Iorga astfel scrie asupra acestei rupturi: «Legătura cu țările noastre era ruptă. În zadar protestă mitropolitul muntean Teodosie

și însuși Vodă Brîncoveanu. Austria nu admitea ca vre-o putere de peste hotare să lucreze în orice domeniu pe pămîntul său ardelean. Brîncoveanu fu bruscat».

Au urmat pentru Biserica noastră zile grele. Ea a rămas fără episcopi și chiar fără preoți aproape un veac; apoi a fost supusă ierarhiei sîrbești dușmane intereselor neamului românesc în Ardeal pînă la 1810, cînd a obținut un episcop național pe Vasile Moga, care însă nu avea voie a-și apăra credința ortodoxă și interesele Bisericii sale, iar în Banat (Caransebeș) și în părțile ungurene (Arad) chiar pînă la 1864.

Iară vechea mitropolie abia a putut-o reînființa Șaguna ajutat de contemporanii săi la 1864, cu sediul nu mai mult în Alba Iulia, ci la Sibiu, cîștigîndu-i la 1868 în raport cu statul ungar și autonomia normată în «Statutul Organic».

Abia există în întreaga lume Biserică, care după (pri)goanele veacurilor prime ale erei creștine să fi suferit în cursul veacurilor mai multe prigoniri, asupriri și nedreptăți, ca Biserica Ortodoxă Romînă din Mitropolia noastră. Clerul și toate organele ei au trăit pînă în timpul mai nou în cea mai neagră mizerie, luptînd atît împotriva tuturor piedicilor puse de guvernele maghiare rău voitoare ba chiar dușmane, cît și împotriva dușmăniei celor mai intolerante confesiuni, cum au fost la noi romano-catolicii, calvinii, luteranii și alții. Ba guvernelor maghiare le-a fost succes a vîrî pe dușmanii Bisericii chiar în însăși Biserică și în organismul ei. Aceștia s-au dovedit cei mai periculoși.

În această situație ne-a găsit războiul mondial, în cursul căruia, — mai ales de la intrarea în acțiune a României contra puterilor centrale, — starea Bisericii și a clerului neșovăielnic a devenit insuportabilă, o viață de mucenici, care au îndurat grele torturi atît trupești, cît și sufletești, mulți din ei chiar și moartea în cele mai crude și barbare moduri.

Din această situație ne-a scăpat pe cei mai mulți fericitul rezultat al războiului, în urma căruia marea adunare de la Alba Iulia din 18/1 decembrie 1918, în care națiunea romînă din Ardeal, Banat și părțile ungurene locuite de români a hotărît, pe baza dreptului de autodeterminare, alipirea sa de patria mamă, adică de regatul României...

În această nouă situațiune, Sinodul episcopesc al Mitropoliei Ortodoxe Române din Ardeal, Bănat și părțile românești ale Ungariei, întemeiat pe cuprinsul canonului apostolic 34 și pe vechea legătură canonică ce a existat înainte de veacul XVIII între Biserica noastră și Mitropolia Ungro-Vlahiei hotărăște :

- I. **Biserica Ortodoxă Romînă din Ardeal, Bănat și părțile românești din Ungaria, cuprinsă de o adîncă bucurie, revine din nou în sinul Bisericii Ortodoxe Române acum din Vechiul Regat român, de la care o rupsesse vitregitatea timpurilor, și reînnoiește vechile sale legături de unitate cu Mitropolia Ungro-Vlahiei, dorind a forma parte integrantă a Bisericii mame din România întregită cu Basarabia și cu Bucovina.**
- II. **În scopul acesta, episcopatul nostru roagă cu adîncă smerenie pe Preasfințitul Sinod episcopesc central de la București să primească cu frățească**

dragoste pe episcopii Mitropoliei noastre în șirul membrilor Sinodului episcopesc, statorind împreună locul șederii lor după ordinea ierarhică.

III. Sinodul nostru constată necesitatea de a se uniformiza organizațiunea Bisericii din întreg regatul român, introducându-se — fără a abandona caracterul de Biserică dominantă sau de stat, — o autonomie perfecționată pe baza experiențelor ce le avem noi după o practică de 50 ani ai vieții bisericești-constituționale, avînd a se admite și mireni în corporațiunile bisericești de natură administrativă, culturală, financiară, umanitară, socială și electorală, și susținîndu-se drepturile ierarhice ale preoților și episcopilor, respective ale Sinodului episcopesc, ca suprema autoritate conducătoare a Bisericii.

IV. Pînă cînd se va face o organizare uniformă, Mitropolia noastră își păstrează organizația sa pe temeiul «Statutului Organic», dar ca parte integrantă a Bisericii românești din statul român întregit.

Enunțăm această reunire cu rezerva și siguri că și Congresul Național bisericesc o va hotări.

Sibiu, din ședința Sinodului episcopesc al Mitropoliei Ortodoxe Române din Transilvania, Bănat și părțile ungurene, ținută în reședința Sfintei Mitropolii la 23 aprilie, ziua Sfîntului marelui mucenic Gheorghe, purtătorul de biruințe, 1919.

(ss) IOAN I. PAPP

(ss) Dr. E. MIRON CRISTEA

Episcopul ortodox român al Ardealului și
ca locțiitor de mitropolii

Episcopul ortodox român
al Caransebeșului

Din textul Procesului Verbal se constată cît de viu era preocupată Biserica ardeleană de problema unificării și cît ținea ea ca la baza viitoarei organizații bisericești unitare să stea principiile Statutului Organic.

Canonicitatea Statutului Organic și superioritatea principiilor lui față de celelalte organizații bisericești din țară o arătase documentat și convingător Prof. Dr. Nicolae Bălan la Congresul preoțimii ardeleni din 6/19—8/21 martie 1919 de la Sibiu, că rostul Bisericii nu este cel de instituție clericală :

*«Noi nu vrem o Biserică numai a preoților, ci vrem o Biserică a poporului, făcută vie prin apostolatul slujitorilor ei — și numai cei ce au tendințe spre absolutism ierarhic se simt îngrediiți prin orînduirile Statutului Organic»*²¹.

În cursul tratativelor și consfăturilor ce s-au dus pînă la adoptarea Legii și Statutului de organizare a Bisericii Ortodoxe Române din 1925, s-au ridicat obstacole ce păreau de neînving, și Statutul Organic, spunea Pr. Prof. Dr. Liviu Stan, a întîmpinat mai multă opoziție la frați decît întîmpinase la stăpînirea străină sub care luase ființă și se introdusese în viața bisericească²².

Lupta perseverentă și principială pentru promovarea principiilor Statutului Organic șagunian la alcătuirea noii organizații bisericești a

21. Analele Asociației «Andrei Șaguna», cit. ; Pr. Dr. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 223.

22. Pr. Dr. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 222.

fost dusă consecvent de mitropolitul Nicolae Bălan (ales la 14/27 februarie 1920, hirotonit și înscăunat la Sibiu la 17/30 mai 1920, investit la București la 4/17 iunie 1920).

Curînd după alegerea sa ca mitropolit, într-o declarație făcută ziarului «Dacia» din București pentru lămurirea publicului care se interesa de problema unificării bisericești, și care ajunsese de interes general, afirma: «actuala organizație a Bisericii din Vechiul Regat, pentru noi e prea strîmtă și nu încăpem într-însa. De aceea ne trebuie haină nouă și largă ca să ne cuprîndă pe toți... principiile Statutului Organic le credem de potrivite pentru a fi luate de bază la noua organizare a întregii Biserici.

Dacă prin întocmirile ce le-am putut da vieții noastre aducem ceva bun în România Mare, aceasta e în primul rînd organizația Bisericii noastre datorită genialității mitropolitului Șaguna, și care se întemeiază pe principiul autonomiei și al participării elementului laic la conducerea Bisericii, în astfel de chestiuni, care după normele canonice pot cădea și în competența lui»²³. «Biserica din Ardeal aduce cu sine experiența de ce poate să însemneze o organizație a Bisericii pe largi temelii democratice, și experiența proprie este cea mai bună confirmare a eficacității principiilor»²⁴. În ședința Sf. Sinod din 18 iunie 1920, a doua zi după investitura sa, mitropolitul Nicolae Bălan afirma: «Vă asigur că întreg clerul și poporul de dincolo de Carpați doresc să fim una și nedespărțiți în toate rosturile noastre politice și bisericești»²⁵.

De păstrarea moștenirii șaguniene și de dezvoltarea ei și-a legat numele marele mitropolit Nicolae Bălan, încît s-a putut afirma: «Ceea ce a fost Șaguna pentru Ardeal, pentru Biserica noastră ardeleană, a izbutit să facă Mitropolitul Nicolae pentru Biserica din restul României întregite»²⁶, și «dacă la temelia Statutului Organic stă spiritul marelui Andrei Șaguna, și Statutul Organic este fiul său spiritual, apoi — la temelia noii legi de organizare a Bisericii Ortodoxe din România întregită stă spiritul lui Nicolae Bălan»²⁷.

Cu prilejul prezentării legii respective în Senat (46 art.), la care era alăturat și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române (178 art.) (în Senat la 24 martie și în Cameră la 3 aprilie, promulgate la 6 mai 1925), mitropolitul Nicolae Bălan, în cuvîntarea sa afirmă: «Legea a ieșit și din voința noastră, și vreau să mă fac ecoul simțămîntelor de frăție și de dragoste caldă cu care clerul și poporul ardelean își încheagă și contopesc așezămîntul sfînt al sufletului său, într-o unitate nedespărțită cu Biserica Ortodoxă a țării noastre. În organizația cuprinsă în această lege și în statutul ei, noi vedem chipul organizației noastre șaguniene». Iar Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române aprobate au constituit, afirma mitropolitul Nicolae Bălan, «un însemnat pas înainte în legislativa Bisericii Ortodoxe. Un pas atît de avansat nu l-a făcut nici una dintre Bisericile ortodoxe și pot să spun, nici dintre celelalte Biserici creștine din lume»²⁸.

23. *Ibidem*, p. 228.24. *Ibidem*, p. 230.25. Arhiva Cancelariei Sf. Sinod, *Dosar 150/1920*, p. 352.26. *Ibidem*, p. 226.27. *Ibidem*, p. 240.28. *Ibidem*, p. 238—239.

La alcătuirea Legii pentru regimul general al cultelor din 1948, pe baza căreia s-a întocmit Statutul de organizare din anul 1949, în vigoare și astăzi, principiile șaguniene s-au dovedit valabile în decursul timpului, fiindcă și în Statutul actual s-a menținut reprezentarea clerului și a credincioșilor în corporațiile bisericești tot în proporția de 1/3 clerici și 2/3 mireni²⁹.

În perspectiva celor 65 de ani de la înfăptuirea marelui act al Unirii de la 1 Decembrie 1918, sîntem astăzi în drept să cinstim cu toată recunoștința noastră acțiunea neabătută, dusă cu consecvență și spirit patriotic de către Biserica Ortodoxă Română din Transilvania prin slujitorii ei, preoți și ierarhi, la consolidarea actului Unirii de la 1 Decembrie 1918, ea purtînd inițiativa și participînd activ la înfăptuirea întregirii Bisericilor ortodoxe române de pe teritoriul țării noastre *într-una, sfîntă, sobornicească și apostolică Biserică*, chemată să slujească voința de unitate sufletească a întregului popor român.

Pr. I. IONESCU

29. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, 3, București, 1981, p. 389—398, Idem, *Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului. la 100 ani de la naștere*, în «B.O.R.», anul C (1982), nr. 5—6, p. 494—517.

DOCUMENTARE

625 ANI DE EXISTENȚĂ A MITROPOLIEI ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Se împlinesc anul acesta 625 de ani de cînd patriarhul ecumenic Matei I, răspunzînd repetatelor cereri ale marelui voievod *Nicolae Alexandru Basarab*, acceptă faptul deja împlinit al trecerii mitropolitului Iachint de la Vicina în capitala noului stat al Țării Românești. Actul de întemeiere a Mitropoliei românești de la Argeș consfințește situația politică a noului stat care, în frămîntările cu pretențiile regatului angevin al Ungariei și cu incursiunile tătarilor de la nordul Gurilor Dunării se înscriseră în contextul statelor europene ca un nou stat suveran. Autoritatea patriarhală, ca de altfel și autoritatea imperială bizantină, erau în acele vremuri de sfîrșit de Ev Mediu, factorii care consfințeau existența formațiilor statale, indiferent de mărimea lor. De aceea, și recunoașterea stabilirii de mai demult pe lîngă curtea voievodală de la Argeș a ierarhului de la Vicina cea atît de mult încercată de atacurile «necredincioșilor», recunoașterea unui ierarh canonic, dependent de «Biserica Mamă a Constantinopolului», constituia în același timp recunoașterea și legitimiza situația politică a statului de la poalele Carpaților pînă la Dunăre și mai apoi pînă la Marea cea Mare.

Acceptarea transferului mitropolitului Iachint și obligația ca pe viitor să se primească ierarhi indicați de patriarhul ecumenic a fost considerată ca dată a întemeierii Mitropoliei Țării Românești — s-a spus chiar, «a cristalizării organizării bisericești» din țara noastră. Aceasta nu însemna totuși că numai acum românii intrau în rîndurile creștinilor supuși unei autorități canonice, nici că numai acum se creștinau. Nu trebuie să se uite vechimea creștinismului românesc precum și străvechea organizare religio-bisericească a acestui teritoriu încă din primele veacuri creștine. Actul de la 1359 nu însemna că secole de-a rîndul românii au fost lipsiți de conducere superioară bisericească. Vechimea creștinismului românesc, — dovedită în afară de mărturiile istorice și arheologice de însași limba pe care o vorbim, expresie a permanenței românești și ortodoxe pe un teritoriu atît de vast, în spațiul carpato-danubiano-pontic, în primul mileniu de existență constituie cea mai peremptorie dovadă a conservării unui aparat bisericesc fără de care nu s-ar fi putut desfășura și ține viața religioasă. Nimeni nu poate

crede că numai românii, cel mai vechi popor din această parte a Europei rămas statornic pe teritoriul strămoșilor săi de la care au moștenit limba și numele, ar fi fost lipsiți aproape o jumătate de mileniu de conducere bisericească sau că viața creștină la Dunăre n-ar fi avut un suport religios canonic, ci ar fi dăinuit fără control, fără supraveghere superioară bisericească.

În perioada tulburărilor provocate de migrații, mai ales după veacul al VII-lea odată cu stabilirea la sudul Dunării a triburilor bulgare, rupându-se pentru un timp legătura imediată cu imperiul, românii și-au continuat existența lor milenară pe vastul teritoriu moștenit, reușind după cum se știe să asimileze populațiile venite din afară, să le creștineze și astfel să le introducă în circuitul civilizației europene dăce, în primul mileniu și chiar mai târziu, se identifica cu adoptarea creștinismului ca religie de stat. Că așa stau faptele, ne-o dovedește în primul rând limba, al cărei fond principal este latin, frământat în primul mileniu și pe care mai apoi cu vigoare va reuși poporul nostru să o reintroducă în Biserică și administrație. Această vigoare creștină și românească nu s-ar fi putut menține în vremurile tulburi ale celei de a doua jumătăți a primului mileniu, fără o organizație religioasă bine constituită.

Fără a aminti de existența încă nedovedită cu mărturii absolute a unor episcopii și episcopi la nordul Dunării în ultimele veacuri ale primului mileniu sau de episcopiile pentru «vlahii» din sudul marelui fluviu sau de bisericile și minăstirile găsite în așezările voievodale din Transilvania în pragul mileniului al doilea, atunci când începe marea confruntare a românilor cu presiunea maghiară de la vest de Tisa, ne putem opri numai la momentul atât de cunoscut al anului 1234 când papa Grigorie al IX-lea, intrigat de buna organizare ortodoxă a românilor (walați) de la cotul Carpaților conduși spiritual de «pseudo-episcopi» care țin de ritul grecesc și atrag la «rătăcirea lor» și astfel îi asimilează pe imigranții maghiari sau germanici veniți în părțile lor, cerea coregentului Bela al Ungariei să restabilească în regiune «ordinea» romană.

De vreme ce exista în această zonă de confluență o organizație bisericească dependentă de Roma precum și forțe de presiune politică papalo-maghiară prin cavalerii ioaniți sau teutoni, demonstrează pe de o parte vitalitatea etnică și religioasă a autohtonilor acestui pământ, precum și buna organizare bisericească locală care urma «ritul grecilor», deci erau ortodocși. Toate acestea sînt ușoare aduceri aminte ale faptului că existența vieții religioase organizate pe teritoriul locuit totdeauna de «oamenii acestui pământ» nu începe la 1359, ci cu peste un mileniu mai înainte.

Documentele timpului au dispărut sau nu au fost încă aflate, săpăturile arheologice fiind departe de a scoate la lumină tot tezaurul de consemnări materiale ale pământului românesc. Rămîne vie, activă și reală prezența și permanența românilor acestui pământ silit în permanență să-și apere legea și limba moștenită de la înaintași.

Patriarhul ecumenic consfințea trecerea mitropolitului Iachint la Argeș, în Țara Românească sau «Ungrovlahia» cum sună actul patriarhal. Denumirea aceasta — ridicînd în timp unele discuții — a rămas pînă astăzi denumirea oficială a Mitropoliei Țării Românești — și multe se-

cole aceea a statului în actele oficiale — ca o dovadă a trăinicieii caracterului național al noii mitropolii într-o țară ai cărei locuitori erau urmașii Romei. Potrivit canoanelor atât de strict observate de curtea imperială și de cancelaria patriarhală, organizarea bisericească urmează celei teritoriale a unui stat. Țara Românească organizată unitar, cu un puternic conducător la Argeș, putea primi confirmarea bizantină a unei mitropolii supuse autorității patriarhale. Tergiversările Patriarhiei Ecu-menice în a recunoaște realitatea transferului lui Iachint se poate datoră și faptului că statutul politic al noului stat nu era bine conturat. Desele conflicte între domnitorii români și autoritatea regală de la Buda creează pînă în preajma ocupării tronului românesc de către Mircea cel Bătrîn, destul echivoc în recunoașterea existenței statale românești ne-supuse suzeranului angevin.

Denumirea folosită de actul patriarhal de transferare a lui Iachint la Argeș pentru noua mitropolie a «Ungrovlahiei» definea statul în interiorul căruia se stabilea Mitropolia dependentă de Marea Biserică. Ungrovlahia lui Nicolae Alexandru Basarab va fi denumirea oficială a statului muntean în actele cancelariei interne și externe pentru limba greacă sau slavă pînă în pragul secolului al XIX-lea, în vreme ce în diplomația medievală se va folosi «Transsalpina».

După cum este îndeobște cunoscut, românii — urmașii coloniștilor romani și ai autohtonilor traco-daco-geți, s-au numit pe ei înșiși dintotdeauna romani — români, rumâni, romeri.

În această direcție este suficient a aminti consemnarea lui Constantin al VII-lea Porfirogenetul, în al său «De administrando imperio» scrisă la jumătatea veacului al X-lea unde amintea de populația sud-dunăreană colonizată de împărații romani declară că aceștia «poartă denumirea de romani pînă în ziua de azi». Împăratul scriitor făcea net deosebirea între supușii imperiului său, romeii (Ῥωμαίοι) și romani (Ῥωμαῖνοι), urmașii coloniștilor aduși de la Roma. În aceeași linie se cade a se vedea printre numeroși alții, și afirmația cronicarului anonim numit «preotul de la Diocleea» care scria în sec. XII despre ocuparea Macedoniei de către bulgari afirma existența Latinilor care se numeau în acea vreme romani și pe care grecii îi numeau morlachi adică «latini negri» ca și acea afirmație a episcopului Tomasini de Cittanova din sec. XVII-lea care scria despre aceiași morlachi că se numesc pe sine «rumeri» folosind așadar, o limbă rotacizantă.

Dacă ei înșiși s-au numit dintotdeauna români, alții i-au numit Vlahi cu diferitele sale variante (vlakos, valacos de către greci, vlași, vlahi de către slavii din jur, woloszi de către polonezi, olăhok de către maghiari) numiri variate pe care vecinii le dădeau și celor mai apropiați frați ai românilor italienii.

Față de numeroasa prezență a romanității balcanice cu care curtea bizantină era mai obișnuită ca și cancelaria patriarhală, în fața «marilor Vlahii» din Balcani, fără a uita cel de al doilea țarat al Asăneștilor care se intitula imperiul vlahilor și bulgarilor, îndepărtata Vlahie de la Carpați trebuia să poarte un nume aparte și scriitorii bizantini i l-au găsit, «Ungrovlahia».

Denumirea de «Ungrovlahia» pentru Mitropolia Țării Românești a rămas pînă astăzi un semn al timpurilor trecute și o permanență a oa-

menilor acestui pământ, în vreme ce numeroasele și puternicele «Vlahii» sud-dunărene s-au stins de mult.

Făcînd bilanțul secolelor de existență rodnică a Mitropoliei Țării Românești se poate spune că în toți acești ani istoria noastră bisericească este încărcată de multe realizări, această eparhie — cea dintii din șirul eparhiilor care astăzi formează Patriarhia Română — a constituit prin ierarhii săi, prin cărturarii și școlile sale, unul din factorii activi în păstrarea și cultivarea limbii și gîndirii românești. În același timp, a fost susținătoarea morală și adesea materială a românilor aflați vremelnice sub stăpîniri străine. Datorită existenței sale într-un stat autonom, Mitropolia Țării Românești se înscrie între așezămintele care, de-a lungul întregului Ev Mediu și pînă în zorii epocii de renaștere națională din secolul al XIX-lea, a întărit și încurajat pe creștinii altor popoare balcanice în păstrarea identității și la îmbogățirea culturii proprii.

Pr. ILIE GEORGESCU

DIN TRECUTUL BISERICESC AL FOSTULUI JUDEȚ SAAC

În vechiul contur administrativ-teritorial al Țării Românești a figurat și județul Saacului. Acest județ, numit și Săcuieni, a ființat ca unitate administrativă pînă la 1 ianuarie 1845¹. Ca suprafață, acesta era mai mare decît județele Prahova și Buzău între care a fost împărțit. În zona subcarpatică, Saacul cuprindea cursul superior al râului Buzău și toată valea Teleajenului cu bazinul Vărbilăului și, urmînd apoi cursul Cricovului, se mărginea în partea de sud cu județul Ialomița, iar la nord cu ținuturile secuiești, de la care i s-a tras și numele. Cum prin acest județ se putea ajunge cel mai repede în secuime prin pasul Tătarului sau pe valea Buzăului, credem că apelativul de Săcuieni s-a datorat în primul rînd acestei vecinătăți și mai puțin populației venite de dincolo de munți și așezate aici², care era minoritară.

Nu este exclus ca și reședința județului să fi purtat un timp numele de Săcuieni. Între tîrgurile și vămile țării care trebuiau să respecte privilegiile comerciale acordate brașovenilor de către Mircea cel Bătrîn (1386—1418), voievodul Dan al II-lea (1426—1427 ; 1427—1431), într-un hrisov din anul 1431, enumera și un tîrg-vamă al «săcuienilor»³. Tîrgul

1. Această schimbare a fost anunțată prin ordinul publicat în Buletinul Oficial din 22 decembrie 1844: «județul Saac se desființează de la 1 ianuarie 1845 și satele din al său cuprins se alătură la județele Prahova și Buzăul».

2. Ecaterina Zaharescu, *Vechiul județ al Saacului în lumina istorică și antropogeografică*, în «Buletinul Societății Regale Române de Geografie», t. XLI (1922), p. 147 ; Constantin C. Giurescu, *Județe dispărute din Țara Românească*, București, 1937, p. 3—8. După explicația propusă de acești autori, adaosul de «ungureni», pe care îl poartă foarte multe localități, este o inconsecvență. În cazul de față, numele de «săcuieni» ar fi fost mai potrivit pentru acestea.

3. DRH, D, vol. I, doc. 176, p. 278.

Săcuieni a fost identificat de C. C. Giurescu cu ambele capitale ale județului, mai întâi cu Bucovul⁴, apoi cu Vălenii de Munte, fără a argumenta în mod special această ultimă ipoteză, lăsînd problema deschisă⁵. Împărțînd acest ultim punct de vedere, adăugăm la argumentul deja semnalat al poziției relativ centrale față de Bucov un indiciu de ordin economic și topografic. Tîrgul-vamă care apare abia în secolul al XVII-lea sub numele de Vălenii de Munte, avea o poziție foarte favorabilă, fiind situat pe unul dintre cele mai căutate drumuri comerciale dintre Țara Românească și Transilvania⁶. Din moment ce această trecătoare urca pînă la Vama Buzăului din secuime, prin analogie, tîrgul de vamă din Țara Românească se putea numi Săcuieni și, foarte probabil, avem de a face cu vechiul nume al așezării Vălenii de Munte, prima capitală a județului, atestată documentar și totodată cel mai vechi oraș al Saacului⁷.

Începuturile acestui județ și ale județelor, în general, ca vechi împărțiri politico-administrative pot fi considerate contemporane cu întemeierea statului feudal Țara Românească și, foarte probabil, în strînsă legătură cu primele formațiuni politice din secolul al XIII-lea⁸. Vechile județe n-au avut însă o personalitate juridică care să le imputernicească să-și aleagă singure dregătorii⁹; domnul țării își desemna singur pe colaboratorii de la cîrma județelor, cunoscuți în documente sub numele de căpitani¹⁰, ispravnici¹¹ sau pîrcălabi¹².

Tot așa, aceste împărțiri administrative nu aveau o viață bisericească autonomă, cu organizare proprie, ci mai multe județe erau grupate sub jurisdicția mitropoliei Ungro-Vlahiei sau a uneia din episcopiiile acesteia. Județul Săcuieni s-a aflat sub oblăduirea mitropoliei pînă la înființarea episcopiei Buzăului¹³ și, începînd cu această dată, a intrat

4. Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. a IV-a, vol. 2, (1), București, 1942, p. 495.

5. Idem, *Probleme controversate în istoriografia română*, București (Ed. Albatros), 1977, p. 156.

6. Acest drum, «trecătoare cu caru», era preferat vămii de la Cîmpina, pe unde nu se putea trece decît cu caii și, foarte probabil, vămii Buzăului, nementionată ca punct vamal. A se vedea, Frații Tunusli, *Istoria politică și geografică a Țerei Românești de la cea mai veche a sa întemeiere pînă la anul 1774*, tradusă de George Sion, București, 1863, p. 181—182.

7. Gh. Zagorit, *Evoluția tîrgurilor și orașelor dintre Buzău, Tîrgoviște și București*, în «Anuar de Geografie și Antropogeografie», 1914—1915, p. 349, n. 4. Foarte probabil, o ramificație de bază a vestitului drum comercial al Brăilei trecea prin apropierea orașului, mergînd din Drajna spre Cislău.

8. I. Brezoianu, *Vechile instituții ale României (1327—1886)*, București, 1882, p. 10—11; N. Gr. Dinculescu, *Vechi împărțiri administrative*, în «Arhivele Olteniei», II (1923), nr. 6, p. 179; Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. 2 (1), p. 397. Frații Tunusli îl desemnează pe Mircea cel Bătrîn după prima capitulație (1383) drept «singurul Domn și stăpînitor peste cele 16 județe, adică 13 de dincoace de Oltu cu Brăila și 5 ale Banatului Craiovei», cf. *op. cit.*, p. 66.

9. Proclamația de la Islaz cerea și acest drept, cf. C. I. Filitti, *Despre vechea organizare administrativă a Principatelor române*, în «Revista de drept public», 1935, p. 93.

10. I. Brezoianu, *op. cit.*, p. 10—11.

11. Frații Tunusli, *op. cit.*, p. 25—26; Nicolae Stoicescu, *Siatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV—XVIII)*, București (Ed. Acad. R.S.R.), 1968, p. 125.

12. C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 422—423.

13. Ipotezele privind începuturile acestei episcopii cuprind perioada dintre anii 1495—1508. A se vedea bibliografia problemei la Gabriel Cocora, *Tot despre începuturile Episcopiei Buzăului*, în *Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților*, vol. 2, p. 10.

în jurisdicția acesteia. Această stare de fapt reiese dintr-un hrisov cu data de 17 septembrie 1543, în care domnitorul Radu Paisie (1535—1545) reconfirmă jurisdicția «sfintei și dumnezeieștei și marei biserici, episcopiei de la Buzău» asupra județelor Buzău, Rîmnicu Sărat, Brăila și Săcuieni, «prea cinstitul părinte episcop chir Anania» avînd «toată hirotonisirea preoțească și bisericească» peste aceste patru ținuturi «după cum au așezat și au întocmit foștii domni dinaintea noastră»¹⁴.

Viața religioasă în fostul județ al Săcuienilor poate fi urmărită documentar mai greu, datorită sărăciei știrilor păstrate, mai ales pentru secolele XIV—XVI. Totuși, numărul mare de minăstiri și schituri care apar mai tîrziu în diferite acte ale vremii, atestă o viață bisericească intensă pe aceste locuri. Era firesc să se întîmple așa pe un teritoriu cu tradiție milenară în mărturisirea dreptei credințe, dacă ne gîndim numai la martiriul Sf. Sava Gotul († 372), înecat în apa Buzăului. De altfel, așa cum s-a întîmplat peste tot, multe dintre așezămintele monahale ale Saacului au fost făcute în locul unor sihăstirii mai vechi, care, fiind ridicate de cele mai multe ori din lemn, s-au pierdut în negura vremii fără a fi amintite în vreun document¹⁵. Unele dintre aceste vetre monahale ale zonei subcarpatice au constituit, foarte probabil, sediile acelor «pseudo-episcopi care țin de ritul grecilor» din scrisoarea papei Grigorie al IX-lea, adresată în anul 1234 principelui Bela, fiul și coregentul regelui maghiar Andrei al II-lea. Din același document se poate deduce că și locuitorii de pe văile Teleajenului și Buzăului, aflați atunci sub dominația cumană, își păstrau tainele, primindu-le de la episcopii lor și, mai mult, aduceau la ortodoxie «atît unguri cît și teutoni și alți dreptcredincioși (catolici, n.t.), care locuiau printre ei»¹⁶.

Din secolele XV—XVI avem mărturii istorice pentru mai multe minăstiri din județul Săcuieni. Astfel, la minăstirea Bradu de pe apa Nișcovului s-a putut stabili în urma cercetărilor arheologice efectuate că primul nivel de locuire datează din a doua jumătate a secolului al XV-lea¹⁷. Tot din secolul al XV-lea a fost biserica de lemn a minăstirii Vărbila (Iordăcheanu, jud. Prahova), despre a cărei existență vorbește pisania noii biserici din 1539, făcută «pe locul de închinare», adică în locul celei vechi¹⁸. Acest lucru este confirmat și printr-o menționare anterioară în documente din 1526—1527, cînd i se întăresc daniile făcute de către unul din ctitori, Dragomir spătarul, precum și în altele din iulie 1521 care amintesc de «hotarul Vărbilei»¹⁹.

14. DIR, B, XVI, vol. II, doc. 313, p. 307.

15. Ieromonah Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească (secolele IV—XX)*, Ed. Institutului Biblic și de misiune al B.O.R., București, 1982, p. 7.

16. E. Hurmuzaki-N. Densușianu, *Documente privitoare la Istoria românilor, (1199—1345)*, vol. I, București, 1887, doc. CV, p. 132—133.

17. Ion Chicideanu și Mircea Iliescu, *Minăstirea Bradu. Scurt istoric și cercetări arheologice, în Spiritualitate și istorie...*, vol. 2, p. 91.

18. Pavel Chihaiia, *Tradiții răsăritene și influențe occidentale în Țara Românească*, München, 1983, p. 122.

19. DIR, B, XVI, vol. I, doc. 169, p. 169 și vol. II, doc. 28, p. 30—31.

Din cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea datează mai multe schituri, cum sînt schiturile Alunișul, Cîrnu (jud. Buzău)²⁰, Surani, Apostolache (jud. Prahova), ultimul înființat de comisul Apostolache în anul 1595, precum și mînăstirea de la Aninoasa-Cislău (jud. Buzău), ctitorită de doamna Neaga, soția lui Mihnea Turcitul (1577—1583 și 1585—1591), pe locul uneia mai vechi din lemn. Tradiția și unele documente atribuie doamnei Neaga și mînăstirea Ciolanu, aflată chiar la marginea județului Săcuieni²¹. O altă mînăstire, cea de la Tisău, era dăruită în anul 1593 episcopului Buzăului de către ctitorii ei, marele vornic Mitrea și soția sa Neaga. Fără îndoială, episcopia Buzăului se îngrijea de viața tuturor acestor vetre monahale din județul Săcuieni.

Grija ei era îndreptată deopotrivă și față de mirenii acestor locuri. Astfel reiese din hrisovul lui Alexandru Iliăș (1616—1618 și 1627—1629) din 7 ianuarie 1618 prin care se dădea împuternicire episcopului Efreim Trufășel ca «să umble să judece în județul Săcuienilor de oamen(i) necunoscuț(i) și de rude și de a patra împreunare și de toat(e) ce iast(e) judecata pisucească, să aibă a-i judeca... cum au fost leage și mai denainte vrem(e)»²². Drepturile vlădicești au fost reîntărite și peste o jumătate de veac de către Radu Vodă Leon (1664—1669) care a dat episcopului Grigorie o mai largă sferă de judecată pentru «toți oamenii din eparhia sa, fie roșii, păhărniceii, spătărei, călărași sau țărani», fără amestecul conducătorilor din sate sau de la județ²³.

Episcopii Buzăului au trebuit, de asemenea, să ia poziție și față de influențele catolice și față de ideile reformei care se strecurau foarte ușor de peste munți²⁴. Astfel, vrednicul cărturar Mitrofan, viitor episcop al Buzăului, a tipărit în anul 1690 lucrările: *Întîmpinare la principiile catolice și la chestiunile lui Chiril Lucaris*, a lui Meletie Sirigul și *Manual împotriva rătăcirii calvine* al lui Dositei al Ierusalimului, ambele în grecește.

Viața mînăstirească a județului Săcuieni a fost prosperă în tot secolul al XVII-lea, foarte bogat în privința ctitoriilor. Se pot enumera aici mînăstirea Valea Cătinei (jud. Buzău), ridicată la începutul veacului, mînăstirea din Vălenii de Munte (1680), închinată mînăstirii Cotroceni, precum și o mulțime de schituri ca: Barbu, Cetățuia, de lângă Ciolanu,

20. N. A. Constantinescu, *Biserica din Alunișu-Buzău*, în BCMI, XVII, 1924, p. 188. Astăzi ea servește ca biserică de mir, deosebită ca așezare, fiind săpată în stîncă.

21. Protos. Ioasaf Popa, *Mînăstirea de la Ciolanu*, în *Spiritualitate și istorie...*, vol. II, p. 212, n. 212.

22. DIR, B, XVII, vol. III, doc. 152, p. 179. Acest act este, foarte probabil, confirmarea hrisovului dat de Petru Cercel (1583—1585) «preacinstului și preasfîntului arhiepiscop chir Luca al Buzăului» la 10 septembrie 1583—1584, chiar dacă aria de exercitare a acestor drepturi nu ne-a rămas consemnată tot atît de clar, probabil datorită unui loc rupt în documentul original. A se vedea, DIR, B, XVI, vol. V, doc. 143.

23. Prof. T. G. Bulat, *Titularii Episcopiei Buzăului din secolele XVII și XVIII*, în GB, XXXI (1972), nr. 7—8, p. 828.

24. Sînt elocvente în această privință numele o două localități din cuprinsul județului: Săseni și Calvini (jud. Buzău).

Detcoi, Frasin, Vaideei (jud. Buzău), Iordăchianu, Virful Pietrii, schiturile de la Ceptura și schitul Chiojdenilor (jud. Prahova) ²⁵.

În secolul al XVIII-lea, mai ales în cea de-a doua jumătate, în județul Săcuieni se constată o intensificare a venirii și așezării românilor de peste munți, cunoscuți sub numele de «ungureni». Dacă pînă atunci aceste modificări demografice erau legate în mare parte de transhumanță ²⁶, în această perioadă ele se datorau atît exploatării feudale cit și persecuțiilor religioase, îndeosebi după anul 1761. În aceste condiții este atestată documentar, în 1776, o isprăvnicie pentru «ungureni», instituție însărcinată cu primirea și așezarea transilvănenilor pe tot cuprinsul Țării Românești ²⁷. Această instituție, dezvoltată în 1813, a funcționat cu intermitențe pînă la anul 1831, dispărînd odată cu aplicarea Regulamentului organic. Pînă la înființarea isprăvniciei pentru «ungureni», episcopul Buzăului dusese o parte din atribuțiile ei, după cum reiese dintr-un hrisov al lui Alexandru Ipsilante (1774—1782), dat în anul 1775, pentru episcopia Buzăului. Chiriarul de aici urma să se îngrijească de «liniștea și odihna celor ce vor veni din străinătate», dîndu-le «adeverinți la toți ca să fie apărați în opt luni și după acest soroc să fie în rînd cu țara, dar iarăși mai cu ușurință» (în privința dărilor, n.n.) ²⁸. Episcopii Buzăului se vor fi îngrijit de toate așezările «ungurenilor» din județul Săcuieni. Foarte numeroase, acestea au dublat așezările de «pămînteni» în localități ca : Starchiojd, Valea Anii, Sibiciul de Sus și de Jos, Nucșoara, Rîncezi, Poiana Mierlei, Posești, Bodești, Tîrlești, Calvini, Teișani, Mîneciu, Bughea de Sus și de Jos, Podenii Vechi, Tohani, Valea Scheilor ș.a. ²⁹.

După 1761—1762, cînd au fost distruse în Transilvania foarte multe mînăstiri din ordinul generalului Bukow, mulți călugări de peste munți au venit în mînăstirile din Țara Românească, ctitorindu-se chiar noi așezări monahale, fapt întimplat și în cuprinsul Saacului. Aceste mînăstiri serveau și drept prim loc de popas pentru cei care treceau munții cu speranța unei vieți mai bune, alături de frații lor de neam și de credință. Au fost ridicate acum mînăstirile Suzana și Cheia de pe Valea Teleajenului prin osîrdia credincioșilor din Săcelele Brașovului. Prima dintre ele este ctitoria Suzanei Arșic care, în anul 1740, și-a vîndut casa și pămîntul și a venit cu alte femei din sat, toate viitoare călugărițe,

25. Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România. 1 — Țara Românească*, vol. I—II, 1970, passim..., Ierom. Ioanichie Bălan, *op. cit.*, passim, Prof. Pamfil Georgian, *Două schituri dispărute din fostul județ al Săcuienilor*, în «GB, XXXIV (1975), nr. 1—2, p. 155.

26. Ciobanii mergeau cu turmele pînă în Dobrogea și în Basarabia, cf. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Transilvănenii în viața și cultura bisericească a zonei de la întorsura Carpaților*, în *Spiritualitate și istorie...*, vol. 2, p. 303. Este semnificativ numele localităților Tîrlești (jud. Prahova) și Tîrlele (jud. Buzău).

27. Gheorghe Iscru, *Un dregător mai puțin cunoscut: ispravnicul de «ungureni» în Țara Românească*, în «Revista arhivelor», XI, 1961, nr. 1, p. 35—52.

28. V. A. Urechia, *Istoria românilor între 1774—1786*, în «Analele Academiei Române — Memoriile secției istorice», seria II, t. XII (1889—1890), București, 1893, p. 702.

29. Ecaterina Zaharescu, *op. cit.*, p. 147—150; Ștefan Meteș, *Emigrările românești din Transilvania în sec. XII—XX*, ed. a II-a, București (Ed. științifică și enciclopedică), 1977, p. 153.

ridicînd o biserică de lemn și citeva chilii³⁰. La 7 km. mai sus, a fost fondată în 1770 minăstirea de călugări de la Cheia, tot de «mocani» din Săcele. Cum ea a fost distrusă după numai șapte ani de către turci, este de presupus că a existat mai întii biserică de lemn, a doua, tot de lemn, făcîndu-se în anul 1792 cu ajutoarele lui Mihail Șuțu (1783—1786 ; 1791—1793)³¹.

Dacă aceste biserici de lemn nu s-au păstrat, fiind distruse sau înlocuite cu altele din zid, ne-au rămas pînă astăzi alte biserici de lemn aparținînd aceleiași perioade. Între acestea putem enumera bisericile din Valea Orlei, Chiojdeanca, Nucet, Posești, Valea Plopului, Starchiojd (jud. Prahova) și Bîscenii de Jos (jud. Buzău). Ultimele două se încadrează în categoria bisericilor strămutate. Astfel, biserica din Valea Plopului a fost construită în satul învecinat Bătrîni și mutată ulterior la Nucșoara și, de aici, pe locul actual. Cea de-a doua, biserica din satul Bîscenii de Jos a fost adusă din satul Miluiți (jud. Buzău), care avea și un schit³². Asemenea strămutări, semnalate și pentru alte biserici din Țara Românească au la bază cauze sociale și arată totodată strînssele legături dintre obștile satești dintr-o anumită regiune. Astfel, satele mai înstărite care reușeau să-și ridice biserică de zid, ajutau obștile învecinate, mai sărace sau în curs de dezvoltare.

Tot în secolul al XVIII-lea apar o serie de schituri ca : Tătărani și Valea Produlești, foste metocuri ale episcopiei Buzăului, Bobocii, Bădeni, Dobrotineni, Preajma (Cislău), Ciobănești, fost metoh al mitropoliei Cuib, Predealul, Scheaul, Valea lui Dobrotă, Mărunțișul (jud. Buzău), Boldești și Crasna (jud. Prahova) și biserici de mir cum sînt cele de la Seciu, Zamfira, Matia, Podeni, Urlați (jud. Prahova), Buda-Cislău și Sibiciul de Jos (jud. Buzău)³³. Cîteva dintre aceste schituri și biserici au fost închinat episcopiei ca, de pildă, schitul Cuib și bisericile din Matia și Podeni, ctitorite de căpitanul Manea Brăcăneanu, călugărit sub numele de Macarie. De asemenea, alte schituri din județul Săcuieni, închinat anterior, ca Aninoasa-Cislău, Cetățuia și Alunișul erau reconfirmate într-un hrisov drept metocuri ale episcopiei, la 20 iunie 1742, de către domnitorul Mihail Racoviță (1741—1744)³⁴.

În ceea ce privește administrația civilă, o schimbare importantă s-a făcut odată cu mutarea reședinței județului de la Vălenii de Munte la Bucov. Aceasta s-a datorat, se pare, unei mai ușoare legături cu capitala țării, fără a se neglija și importanța economică a locului, dat fiind faptul că Bucovul reprezenta centrul regiunii viilor din Săcuieni, în timp ce Vălenii de Munte continuau să aibă același rol pentru zona livezilor. Astfel, în 1781, reședința ispravnicului de Săcuieni se mutase

30. Petru Pavlov, *Căluza istorică pentru sîntele minăstiri și schituri din județul Prahova : Sinaia, Ghighiu, Predealul, Zamfira, Suzana, Cheia, Crasna, Lespezi, Brebu, Ploiești*, 1925, p. 43—44.

31. Arhim. Gr. Băbuș și Ionescu Gion, *Contribuții la monografia istorică a schitului Cheia de pe Teleajen*, în G.B., XLII (1983), nr. 1—3, p. 106—115.

32. Radu Crețeanu, *Bisericile de lemn din Muntenia*, București, 1968, p. 30—32 ; Pr. Horia Constantinescu, *Bisericile de lemn mutate și strămutate*, în G.B., XXXVI (1976), nr. 5—6, p. 567.

33. Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, passim. ; Ierom. Ioanichie Bălan, *op. cit.*, passim.

34. Arh. St. Buc., *Episcopia Buzăului*, pac. XIII/29, la Gabriel Cocora, *Episcopul Metodie al Buzăului*, în G.B., XXIV, (1965), nr. 7—8, p. 667.

la Bucov, «Sat mare, cu trei biserici», cum îl descria J. Sulzer, Vălenii rămânând un oraș mai frumos — un «tîrg domnesc»³⁵ care avea o mînistire și două biserici³⁶. Odată cu secolul al XIX-lea începe să se întrevadă și profilul cultural al orașului. Astfel, în Vălenii de Munte, ca și în Urlați și Mizil, episcopul Constandie Filitti trebuia să rînduiască învățători și să supravegheze activitatea din aceste școli care aveau să se înființeze, așa cum reiese dintr-o «anafora» a Eforiei școlilor, cu data de 10 decembrie 1817³⁷. Aceste școli din județul Săcuieni aveau însă numai menirea de a asigura o pregătire elementară pentru copiii oamenilor mai înstăriți.

Pentru pregătirea clerului și a funcționarilor județului se cerea un nivel mai ridicat, aceste nevoi fiind împlinite la școala de la episcopia Buzăului, cu predare în limba greacă și în românește, care a fost înființată după 1774. Absolvenții acestei școli își puteau alege «viața ce voiesc, sau bisericească, sau politică», cum se spune într-un hrisov dat de Alexandru Ipsilante (1774—1782), ctitorul școlii, în ianuarie 1776³⁸. Buna formare religioasă o dovedeau și cei care intrau în funcțiile civile. Astfel, serdarul Ioan Vernescu, judecător al județului Săcuieni, a tradus în 1840 *Slujba Cuviosului Părintelui nostru Stelianos cel din Paflagonia*³⁹. La cerințele de pregătire a clerului a contribuit, se pare, în mare măsură și o școală de grămătică care a funcționat tot pe lângă episcopie pînă prin anul 1847⁴⁰. Aceste școli nu puteau însă răspunde nevoilor reale ale eparhiei Buzăului⁴¹. Din acest motiv, cît și datorită abuzurilor stăpînirii fanariote și avantajelor de ordin fiscal și material

35. Joseph Franz Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens*, vol. I, Viena, 1781, p. 310.

36. Frații Tunusli, *op. cit.*, p. 173; Dionisiu Fotino, *Istoria generală a Daciei sau Transilvaniei, Țerei Munteneste și a Moldovei*, tradusă de George Sion, București, 1859, p. 153. Vălenii de Munte își păstrau supremația economică datorită poziției sale ca punct vamaș și centru negustoresc. De la Brîncoveanu pînă astăzi s-a păstrat și tîrful săptămînal. A se vedea, Ioan Moruzi, *Dicționarul Geografic al Județului Prahova, Tîrgoviște*, 1897, p. 621.

Diferențierea între Vălenii de Munte și Bucov reiese clar din cele consemnate de frații Tunusli în capitolul referitor la județul Saacului: «orașu, unulu singuru, Vălenii», *cf. op. cit.*, p. 173.

37. Pr. Gabriel Cocora, *Din trecutul pregătirii clerului din cuprinsul eparhiei Buzăului (1725—1873)*, în GB, XXIX (1970), p. 333. Școala din Vălenii de Munte, aflată în *grădina Eforiei*, s-a deschis abia la 12 august 1832, *cf.* Constantin M. Boncu, *Școala prahoveană. Secolele X—XIX*, București (Ed. Didactică și Pedagogică), 1976, p. 51. Școala de aici avea însă o tradiție mult mai veche. Încă de la sfîrșitul secolului al XVII-lea este amintit dascălul Stoica. A se vedea, N. Iorga, *Documente de pe Valea Teleajenului*, Vălenii de Munte, 1925, p. 7. În timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu (1688—1714) a funcționat de asemenea o școală înființată de egumenul mînistirii de aici, *cf.* Gh. I. Moiescu, *Istoria școlilor din Vălenii de Munte, 1831—1931*, Vălenii de Munte, 1931, p. 11.

38. Gabriel Cocora, *Istoria învățămîntului în România*, vol. I, București (Ed. Didactică și Pedagogică), 1983, p. 249.

39. † Antonie Plămădeală, *Episcopi ai Buzăului în cultura românească*, în *Spiritualitate și istorie...*, vol. 2, p. 71.

40. T. G. Bulat, *O carte de hirotonie de la fostul episcop de Rîmnic, Nectarie, ajuns mitropolit*, în BOR XLI (1923), p. 376; Pr. Gabriel Cocora, *Din trecutul pregătirii clerului...*, p. 338.

41. După D. Fotino, deci la începutul secolului al XIX-lea, existau în episcopia Buzăului 828 de preoți și 370 de diaconi. A se vedea, *op. cit.*, p. 185.

oferite celor hirotoniți, numărul clericilor a crescut fără a se realiza același lucru și cu nivelul moral și intelectual al acestora ⁴².

O îmbunătățire substanțială în pregătirea clerului din eparhia Buzăului a avut loc odată cu organizarea învățămîntului seminarial. Deschiderea festivă a seminarului de la Buzău a fost făcută la 15 august 1836 de un fiu al Saacului, arhimandritul Eufrosin Poteca în calitate de delegat al episcopului Chesarie ⁴³. Arhimandritul cărturar care fusese nevoit să primească stăreția Motrului drept «azil» cultural, s-a străduit să ajute noua școală prin activitatea sa și, într-o scrisoare de mai tirziu, adresată lui Dionisie Romano, declara că nădăjduiește să vadă din școala condusă de el bărbați luminați, de o pregătire intelectuală asemănătoare preoților întilniți în apusul Europei ⁴⁴. De altfel și activitatea tipografică desfășurată în această perioadă, a avut în vedere o serie de cărți necesare seminariștilor, cum au fost *Sfînta Scriptură pe scurt, cuprinsă într-o sută și patru istorii, culese din Biblie și Evanghelie și urmată de un mare catehism pentru seminare*, traduse din grecește de arhimandritul Eufrosin Poteca (1836), *Meditații religioase*, traduse de profesorul Gavriil Munteanu (2 vol., 1839—1840), *Biblioteca tinerilor începători*, în două părți, citirea și aritmetica, 1837—1838, de Dionisie Romano ș.a. ⁴⁵. Tot pentru folosul clerului și al credincioșilor din eparhie a apărut la Buzău, în anii 1839—1840, o foaie bisericească săptămînală, numită «Vestitorul bisericesc», punîndu-se astfel și bazele presei noastre bisericești ⁴⁶. Este de presupus că o bună parte din preoțimea județului Săcuieni a beneficiat de această prosperitate culturală a eparhiei Buzăului. De altfel, după actele oferite de D. Fotino, județul Săcuieni avea, mulțumită așezămintelor sale — mînăstiri, schituri și biserici de mir, numărul cel mai mare de clerici, care depășea chiar pe cel al fostelor județe Prahova și Buzău, luate la un loc ⁴⁷.

Numărul de lăcașuri sfinte a crescut și el în prima jumătate a secolului al XIX-lea, perioadă care încheie și istoria județului Săcuieni ca unitate administrativă. Acum este citorit schitul Apșoarele, situat probabil pe valea Tisăului ⁴⁸, schitul Tufani, schitul Nifon de lingă mînăstirea Ciolanu, schitul Valea Caprei (jud. Buzău), cu hramul Sf. Nicolae și Schitul Tabac-Slănic (jud. Prahova), construit de marele clucer Ion Hagi Moscu. De asemenea, foarte multe biserici au fost refăcute, de exemplu bisericile Sf. Apostoli și Sf. Nicolae de la mînăstirea Ciolanu, prima ridicată din temelie și zugrăvită (1828), biserica mînăstirii Crasna,

42. Pr. Ion Spiru, *Biserica și satul românesc*, în BOR, XCVII (1979), nr. 3—4, p. 515—516. S-au înregistrat și neorînduiele din partea ierarhiei timpului, de ex., luarea de bani pentru hirotonii, cf. D. Fotino, *op. cit.*, p. 184.

43. I. Ionașcu, *Material documentar privitor la istoria seminarului din Buzău, 1836—1936*, București, 1937, p. 19—21.

44. N. Isar, *Cîteva scrisori ale arhimandritului Eufrosin Poteca de la stîrșitul vieții (1852—1856)*, în BOR, XCIV (1976), nr. 5—6, p. 593.

45. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1981, p. 55—56.

46. Pr. Gabriel Cocora, *Periodice buzoiene, redactate și editate de clerici*, în GB, XXXVII (1978), nr. 3—4, p. 365.

47. 388 de preoți și 162 de diaconi, față de 194 de preoți și 21 de diaconi în județul Prahova și respectiv 154 de preoți și 41 de diaconi în județul Buzău, cf. D. Fotino, *op. cit.*, p. 154.

48. Prof. Pamfil Georgian, *op. cit.*, p. 156.

refăcută (1828) și pictată (1834), schitul Cislău, metohul episcopiei, refăcut (1839), biserica mănăstirii Cheia, rezidită (1835) și biserica mănăstirii Suzana, rezidită (1839—1840)⁴⁹. Tot în această vreme sînt ctitorite o serie de biserici de mir de pe valea Teleajenului, multe dintre ele de o valoare artistică deosebită. Aici se înscriu biserica Sf. Nicolae-Tabaci din Vălenii de Munte (1833), zugrăvită în 1837, biserica Nucșoara (1840), ctitorită de arhimandritul Eufrosin Poteca pentru satul său natal, biserica din Mîneciu-Pămînteni (1841), biserica din Mîneciu-Ungureni (1858), precum și biserica mai veche din Ogretin, ridicată în 1817, ultima dată restaurată de N. Iorga, astăzi aproape ruinată⁵⁰.

Un alt element care atestă intensitatea vieții religioase pe teritoriul fostului județ al Saacului îl constituie toponimia. Aceasta arată o zonă curat românească⁵¹ și oglindește în același timp unele dimensiuni ale trăirii religioase. Toponimele monahale ocupă primul loc în această privință, dovedind evlavlia locuitorilor spre cei care și-au jertfit viața pentru rugă în mijlocul lor. Foarte frecvente sînt numele care conțin ideea de călugăr, mănăstire, schit și chilie, păstrîndu-se pînă și amințirea celor mai vrednici monahi în toponimie ca : Agaton, Martirie, Peștera lui Iosif (Colți, jud. Buzău), Peștera lui Dionisie (Bozioru, jud. Buzău), Protosinghelu (jud. Prahova), etc. Alte toponime au derivat de la diferite realități bisericesti locale, cum sînt numele : Valea Bisericii (semnalată în mai multe localități din județul Prahova), Fața Bisericii (Calvini, jud. Buzău), Valea Popii (Valea Călugărească), Poiana Popii (Mîneciu-Ungureni), La Cruce (Drajna de Jos), Valea Crucii (Teișani), Poiana Crucii (pe malul riului Teleajen), Vîrfu Crucea (Gornet-Cuib, jud. Prahova), Crucea Spătarului (Colți), Plaiul Crucioiului și Crucea lui Butoi (Gura Teghii), Copacul cu icoană (Merei, jud. Buzău) și Muntele Icoana (Starchiojd, jud. Prahova)⁵², acestea din urmă, foarte probabil, în legătură cu existența troițelor sau a icoanelor în locurile deosebite ale satelor. Chiar dacă o parte din aceste toponime s-au pierdut sau au fost înlocuite, așa cum au fost semnalate, ele rămîn un indiciu grăitor pentru spiritualitatea celor care le-au folosit.

Desființarea județului Săcuieni, întimplată la 1 ianuarie 1845, a adus cu sine modificări atît în administrația civilă cît și în jurisdicția bisericească care, conform canoanelor, trebuie «să urmeze chipul celor politice și de stat»⁵³. Aceste modificări se întrevădeau încă de la sfîrșitul

49. Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, passim.; Ierom. Ioanichie Bălan, *op. cit.*, passim.; Petru Pavlov, *op. cit.*, p. 48—49; Victor Brătulescu, *Biserici din Prahova. Schitul Crasna*, în BCMI, XXXII (1939), fasc. 100, p. 1; T. G. Bulat, *Mănăstirile din Țara Românească în epoca Regulamentului organic (1831—1834)*, în BOR, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 174—176; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Transilvănenii în viața și cultura bisericească a zonei de la întorsura Carpaților*, în «*Spiritualitate și istorie*»..., vol. 2, p. 307—308.

50. Victor Brătulescu, *Biserici din Valea Teleajenului*, în BCMI, XXXI (1938), fasc. 98, p. 167—188; Pr. Vasile Gh. Constantinescu, *100 de ani de la zidirea bisericii din Nucșoara — Prahova*, București, 1940, p. 6—15.

51. A. A. Bolșacov-Ghimpu, *Episcopi ortodocși din Țările Române în secolul al XIII-lea*, în GB, XXX (1971), nr. 1—2, p. 119.

52. Pr. C. Voicescu, și C. Grumăzescu, în *Vetre de sihăstrie românească*..., p. 532—538.

53. Can. 38, VI ec., la Pr. C. Dron, *Canoanele (II). Sinoadele ecumenice*, București, 1935, p. 287.

secolului al XVIII-lea, odată cu mutarea drumului de comerț spre Brașov de pe Valea Teleajenului pe cea a Prahovei, schimbări care au atras scăderea însemnătății târgurilor de pe vechiul drum. Același lucru îl anunța împărțirea problemelor de judecată ale județului Săcuieni, jumătate intrând în grija căpitaniei de Buzău, iar cealaltă jumătate în grija căpitaniei de Ploiești⁵⁴. După aplicarea Regulamentului organic în Țara Românească (1831), o comisie specială a lucrat la modificarea hotarelor județelor, hotărîndu-se desființarea județelor Jaleșului, Motrului, Gilortului, de pe lângă rîurile respective, a județului de Baltă, precum și a județelor Pădureț dintre Argeș și Muscel și Săcuieni⁵⁵. Județul Săcuieni, care era format din mai multe subunități administrative, și anume plășile Cîmpul, Tohani, Cricov, Podgoria, Scăieni și plaiurile Teleajen și Despre Buzău, a fost împărțit între județele Prahova și Buzău. Ar fi fost normal ca partea intrată în județul Prahova să treacă în jurisdicția mitropoliei, dar se hotărîse «ca să rămîie atît mitropolia cît și episcopiile (episcopia Buzăului, n.n.) întru hotarele întru care s-a aflat înaintea acelei rotunjiri a districtului Saacu pînă cînd s-a putea face chibzuire încît să nu se năpăstruiscă nici o parte»⁵⁶. Astfel, plășile Cricov, Podgoria și plaiul Teleajen care trecuseră în județul Prahova, au rămas sub jurisdicția episcopiei Buzăului pînă în septembrie 1864⁵⁷. Această situație ar mai fi durat, dar rămînerea episcopiei Buzăului fără titular și intervențiile făcute de către mitropolitul Nifon către prințul caimacam, încă din 1858, au grăbit trecerea acestor subunități sub jurisdicția mitropoliei. Într-una din intervenții era semnalată drept «necuviință» (abatere de la canoane, n.n.) cîrmuirea bisericească a unui județ de către doi chiriarhi. Pe lângă îndreptățirea canonică, întîistătătorul scaunului mitropolitan vedea prin această măsură și o compensare dată eparhiei sale după pierderea unor părți din județele Vlașca și Teleorman, trecute în episcopia Argeșului⁵⁸. De altfel, o primă legătură a mitropolitului, cu noul său teritoriu de jurisdicție se făcuse încă din anii 1855—1857 prin biserica ctitorită la minăstirea Zamfira, numită în actele vremii și schitul Nifon, cît și prin organizarea obștei de acolo odată cu mutarea maicilor de la schitul Roșioara. Ctitoria mitropolitului din plaiul Teleajen se afla atunci «în marginea Sfintei Episcopii a Buzăului», iar starețul cerea ca preoții din minăstire să se hirotonească la mitropolie, fapt care se va împlini numai începînd cu luna septembrie 1864, cînd Consiliul de Miniștri și principele domnitor Alexandru Ioan Cuza au hotărît ca fostul teritoriu al Saacului, alipit județului Prahova, să treacă în grija Mitropoliei⁵⁹.

★

În măsura în care poate fi urmărită documentar, viața religioasă în fostul județ Săcuieni a fost una dintre cele mai intense, comparînd-o cu alte județe vechi din Țara Românească. Atestarea documentară și

54. Frații Tunusli, *op. cit.*, p. 35.

55. I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 85; Constantin C. Giurescu, *Județe dispărute din Țara Românească* (extras din Omagiu prof. D. Gusti), București, 1937, p. 3—8.

56. *Arhiva Sf. Mitropolii a Ungrovlahiei*, dos. 3486/1857, f. 9.

57. *Ibidem*, f. 11, cf. Gabriel Cocora, *Tot despre începuturile...*, p. 18, n. 54.

58. *Ibidem*, f. 8. 59. *Ibidem*, f. 1, 11.

toponimică a unui număr foarte mare de așezăminte monahale și bisericești de mir vădește dimensiunea spiritualității foștilor locuitori ai Saacului.

Dată fiind apropierea geografică, încă de la înființarea episcopiei Buzăului, județul Saacului a intrat sub oblăduirea acestei eparhii. Episcopii Buzăului, nu s-au ocupat numai cu rînduirea de preoți pentru păstoriții lor din acest județ, ci și cu probleme de judecată civilă. Tot Buzăul a avut o influență binefăcătoare din punct de vedere cultural, îngrijindu-se de școlile județului și pregătindu-i oamenii cei mai de seamă — dregători și clerici — la școlile episcopiei.

Deși desființat ca unitate administrativă la 1 ianuarie 1845, exteriul județului Săcuieni a rămas în grija episcopiei Buzăului pînă în septembrie 1864, după care, partea alipită județului Prahova a trecut în jurisdicția mitropoliei.

Drd. MIHAIL SPĂTĂRELU

ABREVIERI

- BCMI — Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.
 BOR — Biserica Ortodoxă Română.
 DIR — Documente privind Istoria României.
 DRH — Documenta Romaniae Historica.
 GB — Glasul Bisericii.

MĂNĂSTIREA SLOBOZIA DE PE APA IALOMIȚEI

INTRODUCERE

Bunul gospodar și drept credinciosul domn al Țării Românești, *Matei Aga din Brâncoveni* (1632—1654), fire blîndă și înțeleaptă, dat ca tip reprezentativ al domnului de țară, și-a incununat domnia cu multe fapte de laudă pentru dezvoltarea culturală a țării, fiind în același timp cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru. Sub domnia lui s-au înființat tipografii la Govora, Dealul și Tîrgoviște, moară de «hîrtie» la Călimănești, s-a alcătuit Letopisetul Țării Românești și s-au tipărit *Pravila* de la Govora (1640), prima carte muntenească în limba română, *Cazania* (1642) și *Îndreptarea legii* (1652) etc. Numărul lăcașurilor bisericești ridicate de el întrece pe acela al lui Ștefan cel Mare (1457—1504), fără a sublinia că Ștefan a ridicat aproximativ 35 de ctitorii în 47 ani de domnie, iar Matei în numai 22/23 ani s-a străduit să clădească circa 40 de asemenea lăcașuri. «De la Mărinenii Siretului la Gura Motrului și de la Cîmpulungul lui Negru Vodă la Slobozia Bărağanului, pomenesc pisanile numele lui *Io Matei Voievod* și al doamnei sale Elina... Zidea bătrînului voievod spre slava lui Dumnezeu, dar și spre a-i fi lui pomană

veșnică și veșnică amintire¹. Domnitorul însuși declara acestea, cum săpase pe inscripția Săringarului din București : «Făcînd Domnia Mea 40 biserici, precum mă făgăduisem lui Dumnezeu, am îndeplinit cu aceasta pe care am zidit-o din temelie în locul unei biserițe vechi ce se zicea a Coconilor, zidite de Vlad Banul Severinului și al Făgărașului la anul 6870 (= 1362) și am numit-o Săringarul, la leatul 7160 (= 1652), lăsînd tot hramul Adormirea, ca să fie pomenire părinților, nouă și fiilor noștri. Amin»².

Pînă acum nu s-a stabilit numărul exact al bisericilor și mănăstirilor zidite de harnicul voievod. Clericul sirian *Paul de Alep*, care a trecut prin Muntenia în două rînduri între 1653—1656, însoțindu-l pe Macarie patriarh de Antiohia, spune că «o sută cincizeci de mănăstiri și biserici, zidite magnific din piatră» ar avea de ctitor pe Matei Basarab, iar în *Cronica lui Stoica Ludescu* se arată că numai 20 (douăzeci) de mănăstiri și biserici ar fi făcut sau refăcut din temelie Aga Matei³. Sigur o exagerare în plus și alta în minus.

Datorită pisaniiilor ce s-au păstrat, astăzi se poate spune că lăcașurile ridicate de Matei Basarab sînt de două feluri : unele zidite dintru început, altele refăcute sau îmbunătățite.

Printre mănăstirile ctitorii ale domnitorului Matei, se numără și mănăstirea de la Slobozia lui Ianache postelnicul din jud. Ialomița, rezidită din temelie la începutul domniei sale⁴.

Pentru a vedea din zbuciumata ei viață, dărnicia și purtarea de grijă domnească de altădată, inclusiv vitregia vremurilor ce s-au abătut asupra ei în trei secole și jumătate de existență, să ne oprim mai pe larg asupra Sloboziei din Bărăgan — monument istoric.

Orașul Slobozia de astăzi, capitala județului Ialomița, fostul tîrg de odinioară așezat pe lunca riului Ialomița în pulberia drumurilor, este trînicia de peste veacuri a unei prime așezări ce s-a numit satul «Vai de ei»⁵. Reîntinerit acum și ridicat la rang de oraș modern, cu industrie și instituții culturale, cu obiective social-obștești și sanitare, este o creație a regimului nostru de democrație populară, a cărei urbanistică în plină

1. Const. C. Giurescu : *Din trecut*, București, 1942, p. 106 ; idem : *Matei Basarab cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru. Știri noi despre lăcașurile lui*, în vol. «Prinos la sărbătorirea a optzeci de ani vîrstă ai patriarhului Nicodim», București, 1946, p. 166—176.

2. Arh. Stat. Buc. mss. 729, f. 76 ; D. Pappazoglu : *Hrisovul lui M. Basarab pentru desrobirea sf. mănăstiri închinat* (1640), București, 1860 ; M. Dumitrescu : *40 biserici din România*, București, 1915, vol. IV, p. 128.

3. Vasile Radu : *Voyage du patriarche Macarie d'Antioche* — text arab și traducere trarceză (după Paul de Alep), Paris 1930, n. 573 ; Stoica Ludescu : *Istoria Țării Românești de cînd au descălicat românii*, în «Magazinul istoric pentru Dacia», tom. IV, București, 1847, p. 320—321 ; cf. ediția Ioanid, București, 1959, p. 90.

4. Const. C. Giurescu : *Istoria românilor*, București, 1944, vol. III, partea I-a, p. 64—70 și M. Basarab, cel mai mare ctitor bisericesc..., N. Iorga : *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I, ediția III-a, București, 1928, p. 285 ; A. D. Xenopol : *Istoria românilor din Dacia Traiană*, București, 1930, vol. IV, p. 16, 128 ; VI, p. 27—32 ; VII, p. 19 și următ. ; *** : *Documente privind istoria României*, B. Țara Românească, sec. XV—XVII. Pentru bibliografia mănăstirii Slobozia, vezi și N. Stoicescu : *Bibliografia monumentelor feudale din Țara Românească*, extras din «Mitropolia Olteniei», Craiova, 1967, p. 530.

5. *Documente*, XVII, vol. II, p. 264 ; O. G. Lecca : *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, București, 1937, p. 482.

construcție rivalizează cu cele mai mari orașe ale țării. Numele de «Vai de ei» i se trăgea fie de la așezarea la răscrucea unor drumuri în calea oștilor dușmane, când sârmanii locuitori erau jefuiți și pîrjoliți val după val, fie din cauză că apele riului, datorită topirii zăpezilor mari de la munte, se ridicau în fiecare primăvară peste albia-i joasă a malului stîng și revărsîndu-se în luncă, acopereau și așezările omenești, distrușind tot ce întîlneau în cale, încît bieții oameni erau ca «vai de ei»!

La începutul sec. XVII numele i se schimbă. În a treia domnie a lui Radu Mihnea (1611—1616), postelnicul Ianache Caragea primește o moșie în acest ținut, ceea ce aduce «slobozenia» locuitorilor de ori ce fel de dare față de domnitor. Documentul arată că «în martie 1614 (7122) Radu Mihnea îi întărește lui Ianache mare postelnic siliștea satului Vai-de-ei din jud. Ialomița, scutind străinii ce s-ar așeza acolo de toate dările și slujbele pe timp de 3 ani, urmînd să plătească domniei 60 galbeni ungurești pe an. Judecata va fi făcută de bătrîinii satului»⁶.

La rîndul său, Paul de Alep scria : «Apoi am mers pe jos, pe marginea riului, la o mănăstire închinată Sf. Mihail și celorlalți din soborul îngeresc, numită Slobozia Ianachi, adică libera proprietate a lui Ianachi. Acest Ianachi e acel ce a zidit mănăstirea Sf. Sava din Iași, în Moldova. Se spune că el a trimis să cumpere din banii lui mai mulți sclavi cazaci, bărbați și femei, din ținutul Tătarilor și dîndu-le libertatea, îi așeză ca servitori pe lîngă mănăstire. Din această cauză ei o numesc Slobozia, în limba românească : moșia liberă. Se află situată pe o margine depărtată a riului Ialomița, care în partea asta crește ca o mare sau un întins lac, în urma riurilor numeroase ce curg în ea... Mănăstirea e înconjurată cu ziduri mari de piatră, ca un castel, fiind numai cale de o zi depărtare de Silistra»⁷.

Se știe că prin hrisovul de la 1 aprilie 1618 (ulterior și la 18 dec. 1678) domnitorul a acordat locuitorilor chemați din alte teritorii să în-temeieze sate, diferite înlesniri financiare, respectiv «slobozenia pe cinci ani», adică scutirea de plata dărilor, luînd naștere acele așezări numite slobozii, păstrîndu-și numele și astăzi⁸.

Așadar, pe seliștea satului Vai-de-ei, primită în martie 1614, postelnicul Ianache a ridicat o mănăstire și prizonierii robi pe care-i cumpără, îi dăruiește mănăstirii, obținînd pentru ei și satul lor «slobozenia».

În frumosul și atrăgătorul oraș Slobozia de astăzi, se văd ruinele fostei mănăstiri, în strada principală, bulevardul ce străbate orașul de la

6. *Documente privind istoria României*, veac. XVII, vol. II (1611—1615), București, 1951.

7. Emilia Cioran : *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Terile Române* (1653—1656), București, 1900, p. 255—256 ; Paul de Alep : *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Țările Române*, 1653—1656, trad. de Gh. Popescu Ciocănel, București, 1912, IV, p. 3—4.

8. Din sec. XI și pînă în al XIX-lea asemenea Slobozii s-au înființat prin hrisoave domnești, boierești sau mănăstirești. Slobozenii erau uneori poslușnici ai mănăstirilor (rumâni, oameni lipsiți de libertate), robi sau țigani liberați. Rumânii formau în vechime o clasă socială deosebită față de oamenii liberi, proprietari. Ieșirea din rumânie sau «iertarea de rumânie» se prezenta ca o milă a stăpînului și se făcea prin răscumpărare. Rumânii erau de obicei vînduți odată cu pămîntul, dar se puteau vinde și singuri (își vindeau «capul»). La mijlocul sec. XVIII rumânia dispărea oficial, practic însă ea a dăinuit mai mult (O. G. Lecca : *Dicționar istoric...*, p. 482, 454—455).

un capăt la altul, poartă numele voievodului Matei Basarab (al doilea ctitor al mănăstirii) avînd în dreapta ei, la capătul unei străduțe secundare (Aleea mănăstirii, fostă Înfundătura M. Basarab) biserica de mir, adăpostită în ruinele fostului monument istoric.

Așezată răzleț, în cimpia Bărăganului, pînă nu de mult sălbatic și capricios — ca pe vremea voievodului Matei — cu călduri tropicale și geruri siberiene, de altfel, numele ținutului se pare că vine de la cuvîntul «Buragan», care în vechea turcă însemna: «furtună», «vîrtej», ori «vi-fur», mănăstirea Slobozia stă mărturie neprețuită a atîtor popasuri negustorești sau puhoiuri turcești, fiind plasată pe drumul ce ducea de-a lungul văii Ialomiței spre Brașovul negustoresc, ori spre Cetatea de scaun a Tîrgoviștei. Cîte taine înmărmurite ascund zidurile-i mistuite de viscol și furtuni, cît fum de tămîie bine-mirositoare s-a înălțat la cer și cîte rugi fierbinți s-au ridicat pentru binele neamului și buna cîrmuire a dreptcredincioșilor domni?! Cîte vieți de călugări s-au mistuit la umbra mult invocatului altar și cîte luminări au pîlpîit în miez de noapte între zidurile-i reci și afumate, ca astăzi să nu mai fie decît o umbră ce se pierde în adîncul istoriei, ca și în necuprinsul Bărăganului frămîntat de mîna omului?!

Din documentele vremii, hrisoave înnegrite și prăfuite arată urgia ce s-a abătut asupra sfintei monastiri, cu ocazia luptelor pentru domnie sau de eliberare, măsurile de protejire luate de domnitori prin clădirea unui zid de fortăreață cu contraforturi, inclusiv dărnicia fără margini ca și mila creștinească ce s-a revărsat asupra trăiniciei ei în curgerea vremii, pentru ca la rîndu-i să miluiască trecătorii istoviți, călugării străini din Muntele Sfînt, ori pe cei căzuți în suferințe și nevoi.

Astăzi amintirea ei se păstrează în condica vremii, dar și încrustată în zidurile-i seculare ce străjuiesc biserica de mir, cu cruci poleite și racle săpate-n marmură, în preajma căreia un cămin cultural a răspîndit ani de zile raze de lumină!

Să lăsăm acum, actele vremii să ne dezvăluie trecutul măreț al acestei mănăstiri.

PRIMA ZIDIRE

Hrisoavele domnitorilor Radu Mihnea (1601—1602, 1611, 1611—1616, 1620—1623), Alexandru Iliș (1616—1618), Alexandru Coconul (1623—1627) și Leon Vodă Tomșa (1629—1632) amintesc de un postelnic în Muntenia cu numele de *Ianache* (*Enache*) *Caragea*, grec pripășit pe meleagurile noastre, care primise o moșie pe apa Ialomiței, precum și satul Vai-de-ei, lingă Slavica.

Originar din Constantinopol, fiul lui Dumitrașcu Caragea și nepot a lui Scarlat Grama Begliegi, evlaviosul boier Iani Caragea a ajuns postelnic (1591) și mare postelnic (1613—1615) în Moldova, unde a restaurat biserica Sf. Sava, cum glăsuiește pisania: «Această numită și slăvită biserică dumnezeiască s-a înouit din temelie de către preaevlaviosul boier Ioan postelnicul, nepot cinstiului domn Scarlat din Constantinopol, fiind

egumen Ieroteiu ieromonahul din mult renumita insulă Cipru și căpetenia maestrului Grigorie din Țarigrad, în anul 7137 (1625) mai s-a mintuit»⁹.

Același Ianache Caragea s-a bucurat de aceeași încredere și din partea domnitorilor Munteni. Radu Mihnea îl numește «bunul meu prieten» sau cu cuvintele din hrisov : «am dat și am miluit domnia mea pe cinstitul dregător și prietenul nostru jupan Ianache mare postelnic, ca să-i fie dedină și ohabă» ; mare postelnic a fost și sub Alex. Iliăș, Alex. Coconul, Leon Tomșa și — chiar — sub Matei Basarab un timp. «Matei Basarab — spune D. Fotino — a făcut mănăstirea Sfinților Arhangheli la Slobozia, a cărei biserică cu un turn o făcuse un țarigrădean Enache Caragea, pe care el (Matei Vodă) îl avusese postelnic»¹⁰.

Acel Dumitrașco Caragea a avut însă mai mulți băieți, care toți au deținut funcții importante în principatele Moldovei și Munteniei :

a) *Ioan (Ianache)* de care am amintit, este menționat de Paul de Alep în descrierea bisericii Sf. Sava din Iași : «cele două cupole unice în toată această țară, legate de numele lui Ianachi, originar din Constantinopol și postelnic al prinților Moldovei». Precizăm că Ianache a fost inmormântat în ctitoria sa din Iași ;

b) *Pavalache* — capuchehaia Moldovei la 1646—1647, care a urmărit să pună mâna pe scaunul prietenului său Vasile Lupu, dar a fost ucis în 1650 prin mijlocirea acestuia ;

c) *Apostolache* — vel ceauș în Moldova la 1667, vel comis, vel paharnic (1668) și vel spătar (1673). A fost ctitor al schitului Apostolache (din Săcueni-Prahova) în 1595 și proprietar al moșiilor Hagieni și Făcăeni (Ialomița). Apostolache era hagiul — în 1653 fusese la Ierusalim.

d) *Costea sau Constantin* — vel postelnic în Muntenia. Împreună cu doi din frații săi, acesta lucra pentru mazilirea lui Matei Basarab și înlocuirea lui cu Vasile Lupu¹¹.

Postelnicul Ianache, care avea legături cu «Dohiarii» și cu cei de la Ierusalim, cumpărase în Bărăgan mai multe moșii, ale căror zapise le pierduse în timpul năvălirii tătare din 1623, încît a fost nevoie să-i fie întărită proprietatea prin noi documente.

Astfel, prin hrisovul lui Alexandru Coconul din 28 iunie 1626, precum și prin cel din 10 iulie 1626, i se întărește stăpînirea pe : jumătate din satul Cetățele ; o parte de 25 stînjeni din satul Pirliti, fără vecini ; o parte din satul Slavica, fără vecini ; o parte din satul Grecești de 32 stînjeni ; idem 25 stînjeni din satul Cuiburile ; o altă parte din satul Cui-buri, de 30 stînjeni ; o parte din satul Siraca ; la fel 280 stînjeni din satul

9. N. Iorga : *Inscripții din bisericile României*, fasc. II, București, 1905—1908, p. 138 ; N. G. Dossios : *Studii greco-române*, II, p. 69 ; C. Karadja : *Note despre cîțiva boieri ai lui V. Lupu (din familia Caradja)*, în *Revista istorică*, 1945, vol. XXXI, nr. 1—12, p. 125.

10. D. Fotino : *Istoria generală a Daciei, sau a Transilvaniei, Țerei Muntenesci și a Moldovei*, trad. de G. Sion, București, 1859, I. p. 100 ; Hurmuzachi, XIII, p. 99 ; C. I. Filitti : *Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino*, București, 1919, p. 51 ; C. I. Caragea : *Ceva despre postelnicul Ianache Caragea*, *Revista istorică*, V, 1920, p. 61—62 ; V. Radu : *Voyage du patriarche...*, Paris, 1930, p. 160 ; N. Stoicescu : *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*, București, 1971, p. 368.

11. N. Iorga : *Studii și documente*, VII, p. CXIX și V, p. 298 ; Melchisedec : *Notițe istorice și arheologice*, p. 244 și Karadja : *Note despre cîțiva...*, *Rev. istorică*, VI, p. 61.

Gherghinești ; o ocină, fără vecini, la Pirliti, de 250 stinjeni ; o altă ocină, fără vecini, în același sat, tot de 250 stinjeni ; o parte de 25 stinjeni din satul Grecești etc.

Ianache Caragea stăpânea la un moment dat 12 moșii în județul Ialomița, care la un loc alcătuiau o avere de vreo 300.000 aspri și 320 ducați, sub numele de «Slobozia lui Ianache». Aceste moșii, împreună cu mănăstirea Slobozia zidită înainte de năvălirea și prădăciunea tătarilor la 1623, au fost închinată mănăstirii Dohiariu de la Sfintul Munte.

De asemeni, voievodul Leon, prin hrisovul din 13 aprilie 1630, întărește postelnicului Ianache (din Moldova) și fiilor săi, stăpînirea peste satul Slavica, fără vecini, din jud. Ialomița ¹².

Datorită acestor moșii ce posedă, mai ales în Ialomița, dar și în Moldova, va fi putut el să ridice mănăstire în satul Vai de ei, lângă Slavica pe apa Ialomiței, care devine Slobozia lui Ianache, în urma faptului că locuitorii satului s-au bucurat de slobozenia dărilor față de domnitor. Aceasta se va fi întîmplat la începutul sec. XVII (1616—1618), în prima domnie a lui Alex. Iliăș, fiindcă într-un document din 12 iulie 1633, Matei Basarab spune : «Cu mila lui Dumnezeu Io Matei Basarab Voevod și domn — dat-am domnia mea această poruncă a domnii mele sfinții dumnezești monăstiri ce să cheamă Vai de ei, hramul arhanghelului Mihail și Gavriil, făcută de Enache Postelnicul și iaste metoh la stagora la mănăstirea Dohiariu și părintelui igumenului Climăi, ca să fie sfintei mănăstiri satul Cetățile ot sud Ialomița, jumătate de sat și cu toți rumânii și depreste tot hotarul, cît se va alege jumătate de sat. Pentru că această jumătate de sat din Cetățile fost-au al lui Ianache Post. de cumpărătoare încă de mai nainte vreme ; iar după moartea lui Ianache Post. căzut-au această jumătate de sat a fi pe seama mănăstirii și o au dat singur Ianache Post. să fie la mănăstire pentru pomană...» ¹³.

Mai întii Matei confirmă că mănăstirea «ce să cheamă Vai de ei» a fost «făcută de Enache Postelnicul» care stăpînea jumătate din satul Cetățile «de cumpărătoare încă mai înainte vreme», respectiv din timpul lui Alex. Iliăș, pe care singur Ianache Post. o au dat să fie mănăstire pomană».

Faptul este confirmat și de condica Mitropoliei, unde se vorbește de mănăstirea Slobozia — Vai de ei ; de însăși Condica mănăstirii Slobozia lui Enache, care la Nr. 314, f. 181 (Nr. 17) înregistrează la 6 mai 1629 (7137) un răvaș de boierii hotarnici pentru moșia Sărățeni ; de hrisovul lui Radu Leon (1665—1669) din 1668, hrisov arătat greșit ca fiind al lui Antonie Vodă (1669—1672), cum și de hrisovul lui Brâncoveanu din 1709, unde se arată că mănăstirea Slobozia, ctitoria lui Matei Basarab, a fost ridicată mai întii în zilele domnitorului Alex. Iliăș de către Ianache postelnicul, pe moșia Slobozia, dăruită acestuia în 1614, fiind moșie domnească ¹⁴. Însuși Paul de Alep în *Călătoriile* sale din 1653—1656 îl arată tot pe Ianache întemeietorul mănăstirii Slobozia.

12. Gr. Mandriș : *Documente românești în limba slavă din mănăstirile muntelui Athos* (1372—1658), București, 1936, p. 127—146 ; T. Bodoș : *Ajutoarele românești la mănăstirile din sf. munte Athos*, Sibiu, 1941, p. 208, 231—232, 235. Termenul de «vecin» echivala cu rumân, om fără libertate, rob. 13. Arh. Stat. Buc., Condica nr. 314, f. 159.

14. I. Brezoianu : *Mănăstiri zise închinare și călugări străini*, București, 1861, p. 41, 129.

Dovadă că mănăstirea Slobozia, din satul Vai de ei, este ctitoria lui Ianache postelnicul, iar nu a voievodului Iliaş, reiese și din lipsa de mențiune a numelui lui Alex. Iliaş în toate actele de mai târziu, cit și din tradiția nescrisă unde se vorbește de această mănăstire. Ar fi fost imposibil să nu spuie acest lucru Matei Basarab, de vreme ce în toate hrisoavele lui — cu privire la această mănăstire — arată că «mănăstirea este din Slobozia lui Ianache postelnicul, numită Vai de ei, așezată lângă Slavica «pe apa Ialomiței».

Din actul lui Matei Basarab cu data de 14 sept. 1634, prin care închină mănăstirii Dochiariu din Muntele Athos, mănăstirea Slobozia — de astă dată ctitoria lui —, vedem că această închinare este numai întărirea unei vechi închinări făcute de postelnicul Ianache sub prestare de blestem, pe care domnitorul înțelegea să-l respecte: ...«Și a dat Domnia Mea satul Vai de ei slobozia, și ocina și vecinii din Cetățile și cu alte moșii și cu vecinii și cu acea mănăstire a Domniei Mele să fie închinare, și supuse sfintei și dumnezeestii mănăstiri Dochiariu, cum au fost date și închinare și de către răposatul Ianache postelnicul. Și am văzut Domnia Mea și zăpăditul lui Ianache postelnicul la mîna părintelui egumen înainte de moartea lui scris, cum scris este mai sus, și cu mare blestem... Domnia Mea n-am putut să intru în acel blestem...»¹⁵.

Între timp, această mănăstire a lui Ianache de pe Slobozia lui a fost reparată și îngrijită de evlavia mai multor particulari, inclusiv strădania ctitorului pînă la moartea lui și astfel a dăinuit pînă la anul 1633.

A DOUA ZIDIRE

Venind la domnie Aga Matei din Brâncoveni în nov. 1632 (oficial recunoscut abia în febr. 1633), pune stăpînire pe proprietățile lui Ianache postelnicul și văzînd starea degradată în care se afla mănăstirea Vai de ei, a ridicat biserică nouă, din temelie, pe care a împrejmuț-o cu ziduri mari de 4 m. înălțime și de 1,30 m grosime, ca o cetate înaltă de 10 m, cu turnuri de observație la cele patru colțuri și cu creneluri. Aceasta în anul de la Hristos 1633? «În primul an de domnie — spune C. C. Giurescu — Matei Basarab zidește mănăstirea de la Slobozia lui Enache, postelnicul (actuală Slobozia din Ialomița). În actul de la 14 sept. 1634, prin care domnul închină mănăstirii Dochiariu noua sa ctitorie spune: pe care am făcut-o acum Domnia Mea din temelie»¹⁶.

Întărirea de cetate pe care i-a dat-o domnitorul Matei, pentru a o feri de jefuire, cu ocazia deselor încălcări, sună în felul următor: ...«că aflîndu-se la un loc de nu se poate a se apăra de primejdiile întîmplătoare răzmerițe, fiind de multe ori călcată de oștiri grele, unde pe lângă mănăstire s-au întîmplat și războaie cu care i s-au pricinuit multe pagube și stricăciuni, iar mai virtos fiind în drumul mare apurarea este conac mosafirilor trecători»¹⁷. Aceste ziduri închideau biserica într-un careu, în care se intra pe o singură poartă, sub clopotniță. În cuprinsul acestui

15. Gr. Nandriș: *op. cit.*, p. 152—158.

16. C. C. Giurescu: *Istoria românilor*, III, p. I, p. 65.

17. V. A. Urechia: *Ist. rom.*, tom. X A, p. 16, 147—148, 245—246 — Hrisovul lui Ion Gh. Caragea din 3.VIII.1814, pentru vama de la bilciuri.

careu, alăturate zidului din Nord și Vest, în partea stîngă a clădirii, s-au ridicat chiliile pentru călugări și locuința starețului.

Cînd a refăcut Matei Basarab din temelie mănăstirea lui Ianache postelnicul? În intervalul de la 12 iulie 1633 cînd îi întărește mănăstirii «făcută de Enache postelnicul jumătate de sat din Cetățile fost-au al lui Ianache postelnicul de cumpărătoare» și pînă la 14 sept. 1634 cînd o reînchină mănăstirii Dochiariu spunînd: «*făcut-am Domnia Mea mănăstire în satul Slobozia, nouă din temelie și am dat Domnia Mea satul Vai de ei slobozia și ocina și vecinii din Cetățile și cu alte moșii și cu vecinii și cu acea mănăstire a Domniei Mele să fie închinată și supuse sîntei și dumnezeieștii mănăstiri Dochiariu...*».

Așadar Slobozia lui Ianache devine ctitoria lui Matei Basarab între 12 iulie 1633 și 14 sept. 1634, fiind refăcută din temelie. Primul document o arată ca fiind a lui Enache postelnicul, iar al doilea precizează «am făcut Domnia Mea acum din temelie mănăstirea de la Slobozia lui Ianache postelnicul».

La sfințirea noii mănăstiri a asistat însuși domnitorul Matei Basarab cu doamna Elina, iar serviciul divin a fost oficiat de patriarhul din Constantinopol — care se găsea în trecere prin Țara Românească — înconjurat de un sobor de 500 preoți. Mănăstirii i s-a păstrat hramul de Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil, hram ce apare în toate actele de mai tîrziu, pînă în zilele noastre ¹⁸.

Îndată după zidire, noua ctitorie a lui Matei este înzestrată cu moșii treptat, treptat, încît ajunge a fi una dintre cele mai bogate mănăstiri în venituri. Chiar prin actul închinării ei către Dochiariu, la 1634, Matei îi restituie mănăstirii proprietățile ce i le dăruise cu zapis Ianache postelnicul. În plus de acestea, Matei Basarab îi mai adaugă și altele: «Iar Domnia Mea am dat această jumătate de sat (Cetățile) cînsitutului deregătorului Domniei Mele jupan Constandin vel post., ca să fie pre mîna lui; iar alte moșii cite au rămas tot le-am dat să fie iar la mănăstire. Deci între-aceia boisrinul Domniei Mele, Constandin post. n-au vrut s-o ție această moșie ca să sărăcească mănăstirea și să se pustiiască... Drept aceia și Domnia Mea încă am dat sîntei mănăstiri Vai de ei și părintelui egumen Climî ca să fie volnic cu această carte a Domniei Mele de să ție jumătate de sat din Cetățile cu rumâni și cu tot venitul ce va fi de pe acea moșie».

Prin hrisovul din 10 ianuarie 1635, domnul scutește satul Vai de ei, Slobozia lui Ianache, care aparține mănăstirii din acel loc de toate dările și de toate muncile de peste an, obligîndu-l să plătească anual 100 galbeni ungurești.

Se pare că domnitorul Matei Basarab oprise stăpînirea «Dohiarîților» peste mănăstirea lui Ianache de la Slobozia, dar la plîngerea călugărului Clement la 14.IX.1634 ca să recunoască totuși Slobozia lui Ianache închinată la Dohiar, revine asupra măsurii luate ¹⁹.

18. G. I. Lahovari, C. I. Brătianu, Gr. Tocilescu: *Marele dicționar geografic al României*, vol. V, fasc. I, București, 1902, p. 441; I. D. Petrescu: *Insemnări din biserica Slobozîi postelnicului Ianache Caragea*, B.O.R., 1916, p. 176—187.

19. T. Bodogae: *op. cit.*

În anul 1637 Matei voievod îi dăruiește mănăstirii Slobozia două locuri de vie (13 și 1/2 pogoane) pe dealul Năienilor, în jud. Săcuienilor și 13 stinjeni din ocina Năienilor, hotărînd apoi să i se dea cîte 300 bolovani de sare anual din ocnele domnești de la Vitioara (Prahova). La 22.VII. 1639 îi închină și un loc de casă cu curte în București, iar la 9.IV.1645 i se lasă zălog o moșie din Orașul de Floci pentru plata unei datorii ²⁰.

În 1639 apare «Așezămîntul» lui Matei Basarab pentru limitarea închinărilor, așa-zisa «dezînchinare» a mănăstirilor la Muntele Athos sau la alte locuri sfinte, «Așezămînt» confirmat și lărgit la 27 nov. 1640. Aga Matei fusese unul din conducătorii partidului boieresc național, care în 1630 începuse lupta împotriva grecilor. Acum, în domnie fiind, fără a fi adversar culturii grecești, el merge pe linia lui Leon Tomșa, care în 1631 dăduse la iveală «Așezămîntul» prin care căuta să pună stavilă abuzurilor ce se petreceau în mănăstirile închinare, simoniei și altor neajunsuri legate de rolul precumpănitor al grecilor în viața bisericească. Prin hrisovul din 1639 Matei hotărăște ca 22 de mănăstiri (cele mai vechi, mai mari, inclusiv ctitoriile lui) să nu mai fie închinare sub nici o formă Muntelui Athos ori la celelalte locuri sfinte. La 20 nov. 1640 face o «*adunare a toată țara*» dispunînd ca cele mai multe mănăstiri din Țara Românească închinare la Athos și altor mănăstiri grecești, să fie reluate și redade călugărilor localnici, deoarece «*grecii nu se leneviră... a pune jos obiceiurile cele bune și bătrîne ale țării... curînd le fu a aduce și țara la răsipire desăvîrșit și la pustiere*». Prin hrisovul ce dă la 27 nov. 1640, mai adaugă la cele 22 mănăstiri încă 2 și patriarhul din Constantinopol întărește hotărîrea domnitorului la 9/19 aprilie 1641, astfel că mănăstirea Slobozia — Vai de ei — este dezînchinată ²¹.

Tot Matei Basarab îi întărește mănăstirii, la 22 nov. 1642, stăpînirea peste o vie pe dealul Năienilor, pe care aceasta o cumpărase de la 10 proprietari. Via avea 8 și 3/4 pogoane și 5 prăjini, dintre care 2 pogoane și 5 prăjini țelină. La 1647 o dăruiește cu moșia Sărățeni, iar la 13 ian. 1650 îi întărește proprietatea peste un țigan cu numele Pascu, care omorîse un vecin și fusese răscumpărat de Partenie, egumenul mănăstirii, plătînd 20 galbeni ungurești clucerului Udrea Doicescu. Țiganul, împreună cu fiii săi, devin robii mînăstirii.

La 25.VII.1652, comisul Apostolachi, fratele lui Ianache postelnicul și al banului Pavalache, închină schitul Măstinești din Prahova cu 8 (opt) moși și 2000 taleri la Dohiaru. Mai tirziu schitul Apostolachi va fi administrat de egumenul mănăstirii de la Slobozia ²².

La 10.V.1654, domnitorul Constantin Șerban (1654—1658) judecă pe egumenul Partenie de la Slobozia pentru că încălcase o parte din moșia

20. Județul Săcueni (*Saac*), cu populație venită din ținutul săcuesc din Ardeal — români și secui, numiți și «ungureni» — s-a aflat pînă la 1.I.1845, între județul Prahova și Buzău (C. C. Giurescu, *Din trecut*, p. 156); Gr. Nandriș: *op. cit.*, p. 158—161, 164—168; Cop. mss. 314 f. 183 v.

21. Cezar Bolliac: *Monasterile din România*, București, 1862, p. 465—490; *Hrisovui lui Matei voevod Basarab pentru dezrobirea sîntelor mănăstiri închinare*, București, 1889, p. 15; C. I. Filitti: *Biserici și ctitori*, București, 1932, p. 48; C. C. Giurescu: *Istoria românilor*, III, p. I-a, p. 65; P. P. Panaitescu: *Cap. IX. Biserica*, în vol. «Viața feudală în Țara Românească și Moldova, sec. XIV—XVII», de V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, București, 1957, p. 459.

22. N. Iorga: *Istoria bisericii...*, vol. II, p. 65; Nandriș: *op. cit.*, p. 223—225.

Sărățeni (Ilfov), iar la 11.IV.1672 mănăstirea este scutită de orice dijmă de bucate, poruncă întărită și la 9.I.1679²³. Anterior, domnitorul Gh. Duca (1673—1678) îi întărise mănăstirii la 1677 satul Slavicea.

Egumenul Anastasie ot Slobozia lui Enache, ce se chiamă Vai-de-ei, dă împreună cu soborul mănăstirii zapis lui Oprea din Tătărăi și fratelui său Zaharia Drumescu prin care confirmă că le-au vîndut moșie în Tătărăi hotarul de sus, stînjeni 35 a cite 90 bani, care moșie o cumpărase egumenul Daniil de la megieși. Zapisul poartă data de 21 dec. 1685 (17194)²⁴.

În harta stolnicului C-tin Cantacuzino (1650—1716) tipărită la Padova în 1700, se menționează că în jud. Ialomița existau două mănăstiri: *Ghidiliși*, așezată la mieznoapte de Orașul de Floci, ruinată în 1778 cînd își scrie Bauer memoriile sale și *Slobozia*, clădită din piatră pe apa Ialomiței²⁵.

În afara donațiilor făcute de fondatorii ei, mănăstirii i s-au adăugat alte moșii și venituri prin cumpărături de către unii dintre egumenii ei, cu bani din veniturile mănăstirii, precum și prin miluiri (donații) din partea drept-credincioșilor, cum se arată în hrisovul lui C. Brâncoveanu (1688—1714) din 1709²⁶.

Între timp, mănăstirea dobîndește două metoace: respectiv *schitul din Măstănești*, ridicat de comisul Apostolachi și soția sa Voichița la 1595 pe Cricov în Prahova, schit distrus de tătari, pe care domnitorul Gh. Duca îl reface și la 29.V.1677 îl dă în dependență Sloboziei, lucru ce va face și Șerban Vodă în 1679, și *schitul Cuiburile*, ce se află lângă Slobozia, peste apa Ialomiței, pe care jupineasa Stana Doiceasca îl închină Sloboziei la 1.II.1726, cînd stareț al mănăstirii era călugărul Paisie²⁷.

Un fapt demn de menționat este judecarea mînăstirii Slobozia de C. Brâncoveanu în 1696 împotriva pîrii sătenilor de acolo, pe care egumenul mînăstirii îi punea la prea multe munci. Domnitorul dă dreptate sătenilor²⁸.

Prestigiul mînăstirii Slobozia creștea așa de mult, încît la 1735, egumenul ei Meletie este numit direct de doamna Ruxandra Mavrocordat²⁹.

Gospodărindu-și moșiile, mînăstirea avea în anul 1738 un venit relativ mare: 5434 taleri, din care 669 erau luați pe seama statului sub numele de dajdie, iar 4765 lăsați mînăstirii pentru nevoile ei. În 1740 moșiile mînăstirii Slobozia aduceau mai mult venit decît Cotrocenii și

23. Cop. mss. 314 f. 518 și f. 520. 24. C. I. Filitti: *Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino*.

25. F. W. von Bawr: *Mémoires historiques et géographiques sur le Va'achie avec un Prospectus d'un Atlas Géographique — et Militaire de la dernière guerre entre la Russie et la Porte Othomane*. Publiés... a Frankfort et Leipzig, 1778, p. 140 și C. C. Giurescu: *Harta stolnicului C. Cantacuzino. O descriere a Munteniei la 1700*, în *Revista istorică română*, vol. XIII (1943), fasc. I, p. 1—27. 26. I. Brezoianu: *op. cit.*

27. Cop. mss. 314, f. 519 v; Arh. St. Buc. mss. 314, f. 81 v; Gr. Nandriș: *op. cit.*, p. 118, 223—224; V. A. Urechia: *op. cit.*, II, p. 76, 394; VI, p. 94—95; VII, p. 370; Tunsuli: *Istoria politică și geografică a Țerei Românești de la cea mai veche a sa întemeiere pînă la 1774, dat mai întîi la lumină în limba grecească la 1805 de frații Tunsuli*, trad. de G. Sion, București, 1863, p. 173; *Rev. istorică*, 1931, p. 286—292; 1945, p. 359. Vezi și N. Stoicescu: *Bibliografia monumentelor feudale...*, 1967, p. 121 și 337.

28. N. Iorga: *Studii și documente*, V, p. 363—364.

29. T. Bodogae: *op. cit.*, p. 232.

Mărginenii, cele mai mari dintre minăstirile închinatelor din Țara Românească³⁰.

Prin hrisovul amintit, din 7.V.1709, domnitorul C. Brâncoveanu îi întărește minăstirii Vai-de-ei — Slobozia, moșiile : Vai-de-ei, Pirlîiții, Degerații, Ghiergheștii, Cuiburile, Seaca, Cetățelele, Sărățenii, Păpenii, Berleștii, Ciulnița, Bosa, Lacul Tătarului, Ivănești, Făcăeni, Lindicești, Nănișor, — toate din jud. Ialomița ; Popeștii din jud. Rm. Sărat ; vii în dealul Năenilor și Vălenilor, milă de la ocna Ghitoara, averea schitului Măstănești, Cîrlig, Ostea, Godeanu, Fundeni, Lucărenii, Berceasca și viile de la Jugureni din jud. Săcueni³¹.

Și Alex. Ioan Ipsilanti întărește prin hrisovul din 1775 minăstirii de la satul Vaide-ei, ce se cheamă Slobozia lui Ianache, de lângă Slavica pe apa Ialomiței, unde se cinstește și prăznuiește hramul sfinților și marilor voievozi, arhistrategii Mihail și Gavriil, care are «multă supărare de către trecătorii mosafiri ce trec pe acolo» în drumul lor de la Brăila spre București, următoarele :

- 35 pogoane de vie în Dealul Năenilor ;
- 12 stinjeni de moșie ;
- 150 bolovani anual, mertic de sare ;
- 100 taleri anual vinăriciu domnesc din jud. Săcuenilor ;
- 10 liude, oameni străini.

«Aceste mile — arată Ipsilanti în hrisovul amintit — le-a avut și de la alți răposați și frați domni, încă și cu hrisovul Domniei sale Io Grigorie Ghica voevod, carele am văzut și domnia mea»³².

În 1780, banul Constantin Caradja vizitează Slobozia și scrie în «Efemeridele» sale : «Ne-am dus la Slobozia lui Ianachi, sat și minăstire a unui postelnic Ianachi Caradja»³³.

La rîndul său, Alex. Const. Moruzi îi întărește prin hrisovul de la 20 aprilie 1793, următoarele posesiuni : 33 pogoane vie ; 13 stinjeni moșie ; 150 bolovani sare ; 100 taleri vinăriciu domnesc și 10 liude, oameni străini, adăugînd : «Aceste mile ce s-au scris mai sus le-au avut de la alți frați domni de mai înainte, cît și de la domnia sa fratele Mihai Vodă Șuțu, dintr-amîndouă domniile, după cum ne pliriforisim din hrisoavele domniei sale, ce le văzum, unul cu leatu 1783 dec. 18 și altul cu leatu 1792 martie 13»³⁴.

Hrisovul lui Alex. Moruzi din 20.IV.1793 este confirmat de Alexandru Ipsilanti la 24 aprilie 1797, iar la 23 mai 1798 Constantin Gheorghe Hangeri întărește milele lui Alexandru Ipsilanti și anume toate cele arătate de Moruzi, cu deosebirea că numărul liudelor crește la 30. Și domnitorul Const. Alex. Ipsilanti întărește — prin documentul din 7 iunie 1803 — stăpînirea peste 33 pogoane vie, 15 stinjeni de moșie în județul Buzău, numeroase vite, 150 bulgări de sare anual de la Ocna Slănicului și vinăriciul domnesc de 100 taleri anual. Peste 10 ani, prin hrisovul de la 3 aprilie 1813, Ioan Gh. Caragea îi întărește minăstirii

30. I. Brezoianu : *op. cit.*, p. 89. 31. Cop. II/18 ; mss. 314 f. 581—585.

32. V. A. Urechia : *Ist. rom.*, II, p. 94—95. 33. Hurmuzachi, XIII, p. 99.

34. V. A. Urechia : *Ist. rom.*, VI, p. 203.

aceleași mile de mai-nainte, adăugându-se de astă dată și 250 oi scutite de «oerit».

Cum se vede, domnitorii greci ai Țării Românești păstrează mereu, întărind prin hrisoave domnești, milele minăstirii Slobozia, sporind chiar averile ei și sub alte forme. Aceasta cu atât mai mult cu cât după domnia lui Matei Basarab, minăstirile — cu excepția numai a citorva — au continuat să fie închinat la Muntele Athos, la Ierusalim (aghiotafite), patriarhilor din Alexandria și Antiohia, Muntelui Sinai, și «comunităților rumeliotice» din Tesalia, Macedonia și Epir. Printre ele găsim și minăstirea Slobozia, căreia același I. Gh. Caragea dă dreptul călugărilor ei, prin hrisovul din 3 aug. 1814, să încaseze — cu exclusivitate — vamă de la bilciurile ce se făceau lingă minăstire, precum și dreptul să vindă la bilciuri țuca și vinul!... «Drept aceea însciintându-ne domnia mea pentru sfânta și dumnezeiasca mănăstire, ce se numește Slobozia lui Ianache, din sud de Ialomîța... ne-am milostivit și domnia mea, printr-acest hrisev ce-i dăm, îi hărăzim, ca să aibă a lua vama ce se va aduna de la trei bilciuri ce se fac pe fiște care an acolo, la satul Slobozia pe moșia mănăstirii, adică unul la ziua sf. mucenic Gheorghe, altul la Înălțare și altul la 24 zile ale luni lui iunie, în ziua nașterii Sf. Ioan Botezătorul, ce se zice la Drăgaică... alte bilciuri la aceste zile să nu se facă în județ»³⁵.

Remarcăm din cuprinsul hrisoavelor menționate de la domnitorii greci, un fapt destul de semnificativ: ei nu amintesc cu nimic pe domnitorul Matei Basarab, prigonitorul lor într-o formă oarecare.

Spre deosebire de ei, acesta, chiar după ce intrase în posesiunea uneltitorului Ianache Caragea și a fraților săi ce-i voiau înlocuirea cu Vasile Lupu, îi recunoaște lui Ianachi meritul de a fi primul ctitor al minăstirii Slobozia — hrisevul din 12 iulie 1633, ca și cel din 14 sept. 1634.

Din numeroasele procese purtate pentru statornicirea hotărniciei cu proprietarii vecini, rezultă că minăstirea poseda averi imense. Numai moșia numită «Vatra minăstirii Slobozia» avea o lățime de circa 10 kilometri și o lungime de 25 kilometri. Printre proprietățile minăstirii s-au aflat comunele: Slobozia, Smirna, Iazu, Sudiți, Atîrnate (Ciulnița) etc., precum și cele două schituri: Cuiburile și Apostolachi puse sub ascultarea ei, cu moșiile ce le aparțineau.

Chiar și în 1865, la secularizare, minăstirea mai avea 13 moșii, inclusiv cele două metoace.

A TREIA ZIDIRE

În anul 1812 găsim ca stareț al minăstirii pe arhimandritul Gavriil Smirneanul (din Smirna — Asia Mică). Unii autori sînt de părere că acesta fusese adus în țară de domnitorul I. Caragea ca dascăl al fiicelor și fiilor săi Constantin și Nicolae. Mai de grabă credem că fusese dascălul acestora înainte de a i se încredința domnia lui I. Caragea la 27

35. Arh. Stat. Buc., condica 106 f. 149 în V. A. Urechia — manuscris, mapa «Ocupațiunea rusească», mapa «Tîrguri și bilciuri» și Almanahul Statului pe 1835—1844 «Bilciuri la Slobozia și în Vinerea Mare». V. A. Urechia: *Ist. rom.*, VII, p. 309, 396, 397; X A, p. 16, 147—148, 245—246.

aug. 1812. Pornind zavera lui Tudor Vladimirescu (1821) contra grecilor, se dă în apropierea mănăstirii Slobozia o luptă grea între o ceată de 300 turci și 10 arnăuți înarmați ce-i avea mănăstirea. De frica turcilor, arhimandritul, care se alăturase lui Alexandru Ipsilanti, se refugiază la Brașov unde se adăpostiseră marii boieri Gr. Brâncoveanu, Gr. Ghica, B. Văcărescu etc. În locul lui Gavriil la conducerea soborului mănăstirii în timpul zaverei rămase economul Hrisant, căruia turcii îi taie capul, jefuind și mănăstirea ³⁶.

După înăbușirea zaverei, la cererea boierilor munteni ca «toți călugării, vlădicii, arhimandriții, igumenii greci să fie izgoșiți din țară și să meargă pe la eparhiile lor», Înalta Poartă dă un firman poruncind «să se depărteze din slujbă călugării greci ce au fost orînduiți pe la mănăstiri în vremea domnilor greci» și să se așeze în locul lor «numai dintre pămînteni și, dintr-aceștia, care sînt cinstiți și credincioși». Așa se explică înfăptuirea așezării cu mare însuflețire — la 17 aprilie 1823 — a igumenilor români în locul celor greci, de față fiind domnul țării, mitropolitul, episcopii și boierii divaniți ³⁷.

Faptul este confirmat și de noul igumen al mănăstirii Slobozia, Chezarie, care a lăsat scris pe o Evanghelie tipărită la Rîmnic în 1794, următoarea însemnare : «Această sfîntă și dumnezeiască Evanghelie a sfîntei biserici de la Cuiburi, unde se prăznuiește hramul Sf. Slăvitului și Înainte Mergătorul și Botezătorul Domnului nostru Iisus Hristos, fiind cu totul strică'ă am dires și o am legat eu cu a mea cheltuială pentru evlavie ce am la acest mare sfînt, în zilele prealuminatului nostru domn Grigorie Dimitrie O. Ghica Voevod, care ca un domn pămîntean cu ferman împărătesc, luînd pă grec din toate dregătoriile bisericești și politicești ale țării aceștia și orînduind pămînteni din această țară la toate dregătoriile, am fost orînduit și eu la această Sf. mănăstire Slobozia, igumen din pămînteni, făcîndu-mă și eu fiu adevărat a Sf. mănăstiri Dohiaru de la Sfetagora, unde este închinată această Sf. Mănăstire Slobozia, și spre a fi știat am însemnat chiar eu cu mîna mea, ca să se pomenească și m-am iscăli' Chezarie igumen Slobozii, căci mîna fiind din pămînt, stricăcios va fi, iar scrisoarea va rămîne în veci cît va ține această sfîntă...» ³⁸.

În timpul războiului ruso-turc din 1828—1829 a izbucnit în Tara Românească din nou ciuma și în cele două spitale de campanie din Slobozia au fost internați în lunile mai și iunie 1829 un număr de 345 ostași, din care au murit 291. Tot aici au mai decedat din cauza ciumei : 12 medici ruși, 24 de slujbași, fiind contaminat chiar medicul de corp Nicolski.

Într-o lucrare din 1835, dr. Karl Karlovici Seidlitz arăta că în Slobozia se îmbolnăviseră de ciumă 200 de persoane, din care au murit 132, iar numărul suferinzilor crescuse din aprilie pînă în mai 1829 la 1200, dintre care au pierit 774. Îngroziți de ravagiile celei mai mari ciume,

36. I. D. Petrescu : *op. cit.*, R. Călinescu : *op. cit.*, p. 79—80.

37. Gh. I. Moiescu : *Mănăstirile închinat de T. Românească în vremea pistoriei mitropolitului Gr. Dascălul 1823—1834*, București, 1934, p. 4 și 9.

38. I. D. Petrescu : *op. cit.*, p. 182.

cînd muriseră toți funcționarii lazaretului din Slobozia, locuitorii târgului fugiseră cu toții care încotro, de rămăsese pustiu ³⁹.

Rînduit cinovnic pentru combaterea ciumei, la 18 mai 1829, Ștefan Doicescu a scos afară la cîmp populația validă a târgului Slobozia, a spălat și curățit casele contaminate, iar pentru cei bolnavi a făcut 15 colibe din pari bătuți în pămînt, cu pereți împlețiți din nuiele, acoperite din stuf și cu despărțituri în interior pentru izolarea bolnavilor. Pentru carauale de pază a înălțat alte două colibe mai izolate, ca să nu se apropie nimeni de ciumați, ori să fugă vreunul dintre ei. Mortalitatea era f. mare, cioclii nemandovedind cu îngropatul morților. De aceea s-a recurs la ajutorul celor din închisoare, ca să facă pe îngrijitorii de ciumați, și pe ciocli, iar dacă «vinovații» scăpau teferi de contaminare, după un vechi obicei, erau scutiți de restul osîndeii.

Pină la 18 iulie 1829, se raporta că muriseră în Slobozia 162 de ciumați, se însănătoșiseră 180 și mai erau contaminați 140, ceea ce îl făcuse pe doctorul Ioan Mihel Metz, ca din împrumutarea generalului rus Jeltuhin să hotărască a se face pe malul Ialomiței, dinspre Perieți, două palangane (îngrădiri): unul pentru o sută de ciumați și altul pentru izolarea celor patruzeci cu bănuială.

În 1830 se înalță zidul mînăstirii cu încă 2 metri.

Venind Gavriil arhimandritul de la Brașov, după ce Locurile sfinte dobîndesc de la Poartă firman (iulie 1827—Zilhige 1242) pentru înapoierea mînăstirilor închinat pe seama igumenilor greci, pe care Vodă Ghica îl face cunoscut la 5 dec. 1827 către obșteasca adunare, găsește mînăstirea prădată și în parte ruinată.

Bucurîndu-se de mare încredere în timpul Regulamentului Organic, cînd i se acordase titlul de egumen împăratesc (αυτοκρατορικός ἡγούμενος), Gavriil trimise în 1834 de la Slobozia la Muntele Athos o sumă de vase sfinte, potire etc. ⁴¹. Totodată se apucă să refacă și înalță clopotnița mînăstirii, punînd să se încrusteze în tencuiala ei cu litere grecești: 1836 Γαβριήλ = Gavriil (spre apus), Αρχιμανδρίτης = Arhimandrit (spre miazăzi) și Σ(μύρ)ναίος = Smirneanul (spre miazănoapte).

Măcinată de vremi și dărîmată de cutremur, biserica mînăstirii este zidită din nou în 1842 de egumenul Gavriil, care-i pune pe frontispiciu — la o înălțime de 5 metri — o placă de marmură albă încrustată de un chenar cu doi îngeri ce o străjuiesc, cu următoarea inscripție în l. greacă: «Biserica sfinții arhangheli Mihail și Gavriil, pe care întii a zidit-o Matei Basarab, pe Slobozia postelnicului Enache Caragea la anul 1634. Dar căzînd de cutremur, acum cum se vede și cu podoabă și cu măreție, arhimandritul și egumenul Gavriil din Smirna a înălțat-o din temelie, domnind Gheorghe Dimitrie Bibescu, păsătorînd Neoîit mitropolitul, la anul 1842» ⁴².

39. Seidlitz: *Beitrag zur Geschichte des Feldzuges nach der Türkei in den Jahren 1828—1829* (Contribuție la istoria campaniei ruse împotriva Turciei în anii 1828—1829, din punct de vedere medical), Hamburg, 1835.

40. P. Gh. Samarian: *Medicina și Iarmacia în trecutul românesc*, III, București, 1938, p. 341—342. 41. T. Bodoșogae: *op. cit.*, p. 233.

42. I. D. Petrescu: *op. cit.*; *Rev. istorică*, 1932, p. 274—275. Din cuprinsul inscripției rezultă că Matei Basarab a ridicat-o la 1634. Am văzut însă că acesta este anul reînchinării ei către mănăstirea Dohiaru. De altfel și *Marele dicționar geografic al României* dă anul 1647 (?).

Tot arhim. Gavriil reface și chiliile, precum și casa egumenului, pe care o mărește adăugându-i și etaj.

În 1845 același Gavriil trimite Dohiarului o Evanghelie legată în aur și argint, respectiv cea mai de preț dintre evangheliile mînăstirii, iscăbind Αρχιμ. Σλομποφίας Γαβριήλ Σμυρνάιος, 1843, precum și două cădelnițe de argint, un potir etc. De asemenea, cu banii trimiși de el se restaurează și «Katolikonul» Dionisiului, iar la moartea sa (1854) lasă ca egumen pe Eugenie și econom pe Agatanghel.

În timpul lungii sale administrațiuni, cu ajutorul său și cu banii mînăstirii Slobozia, s-a tipărit la București în 1843, în grecește Proehistarul mănăstirii Dohiariu de Chiril Smirneanul ⁴³.

După moartea arhimandritului Gavriil, socotit al treilea ctitor, mînăstirea Slobozia își duce mai departe viața călugărească de obște, liniștită și tăcută ca apa Ialomiței ce curge domol și lin printre malurile-i nămolose străjuite de pîlcuri din salcie și răchită, caracteristice luncilor din Bărăgan.

Din cînd în cînd, primăvara mai ales, albia riului devenea neîncăpătoare și apa se revărsa peste țărnul stîng, amenințînd zidul uriaș al mînăstirii. Dar retragerea apelor venea așa de repede, încît trudnicii călugări, furați de lungile priveghi, abia aveau timp să vadă pînă unde se ridicase nivelul apei. Și iarăși se bat mătăni liniștite la pragul învechitului iconostas, înălțîndu-se fierbinți rugăciuni de mulțumire Atotputernicului !

La apelul făcut de Elena doamna, soția lui Al. Ioan Cuza, după punerea pietrei fundamentale în 1863 a Institutului copiilor găsiți («Azilul Elena Doamna»), printre donatori s-a aflat și egumenul mînăstirii Slobozia, cu suma de 475 lei ⁴⁴.

Dar în anul 1864, cu ocazia secularizării averilor mînăstirești, venit-a cel din urmă ceas al vieții mînăstirești de la Slobozia, căci sărăcită de averile-i proprii, ctitoria lui Ianache postelnicul, a lui Aga Matei Voevod și a egumenului Gavriil n-a mai putut rezista, devenind biserică de mir. După secularizare, călugărul Agatanghel a luat o serie de acte ale mînăstirii și le-a dus cu sine la Dohiariu, unde se mai află încă. Slobozia, care în 1864 avea un număr de 13 moșii cu venit anual de 432.800 lei, sau care numai în jumătatea a doua a sec. XIX a avut un venit mult mai mare decît multe alte mînăstiri (piaștri) :

	ANII 1848/1851	1851/1854	1854/1858	1858/1863	1863/1868
M-rea Cotroceni	45.000	45.600	45.600	100.000	37.100
M-rea Plumbuita	8.000	15.200	12.150	16.600	16.600
M-rea Slobozia	30.000	67.100	51.150	85.000	207.000

încetează de a mai figura printre mînăstirile țării, deși i se închinaseră — cum s-a arătat — două schituri (metoace) ⁴⁵.

Și astfel toaca mînăstirii, ce se pierdea în miez de noapte ca și în pragul dimineții înrouate ori de vecernie în asfințit, pe unda apei liniștite, a încetat de-a mai chema obștea la rugăciune.

43. T. Bodogae : *op. cit.*

44. G. M. Ionescu : *Istoria Cotrocenilor*, București, 1902, p. 212.

45. Colecția actelor oficiale asupra mănăstirilor închinăte, 1880.

Chilile rămase pustii au devenit lăcașul buhnelor răpitoare și numai zidurile seculare stau astăzi mărturie unui trecut măreț de aproape un sfert de mileniu, după care viața în sobor s-a frânt ca fulgerul unui trăznet.

Mănăstirea Slobozia, ctitoria spiritului creștinesc, nu mai este; în locu-i sălășluiește astăzi o biserică de mir, care în 1895 primise de la mitropolitul primat Ghenadie, un clopot de 250 kg., după ce în 1863 primise un alt clopot prefăcut cu cheltuiala mănăstirii Sărindar.

Biserica actuală zidită de arhimandritul Gavriil, simplă și fără linii arhitecturale, este foarte înaltă și mare. Ctitorul al treilea a păstrat proporțiile pe care i le dăduse Matei Basarab ⁴⁶.

Plasată în mijlocul careului de zid, în care se intra printr-un grilaj de fier, are în față o scară cu trei trepte, fiind așezată pe o temelie înaltă. Acoperișul îi este străjuit de două turnuri mici și unul mare, terminate prin cruci aurite, ce strălucesc din depărtare în bătaia soarelui arzător, ca și în pulberea argintie a nopților cu lună. Ferestrele, în număr de cinci, sînt așezate în rame de piatră, înguste și înalte. Pe jos pardosită cu plăci de piatră, nu are pridvor, iar naosul nu este despărțit de pronaos. În pronaos se găsesc mai multe pietre de mormînt pe care se pot citi anii de îngropăciune ai osemintelor ce adăpostesc: 1734, 1739, 1773 etc. Astfel, în partea de miazăzi în dreapta, citim: «Subt această piatră odihnesc oasele răposatei roabei lui Dumnezeu Iliana (Nadia) jupîneasa Hagi Opri; odihnească-se și oasele răposatei roabei lui Dumnezeu Despina, jupîneasa lui Oprii căpitanul, suă hagi Opri ot Perieți. Vădnii Io Grigore Ghica Voevodu și s-au scris în luna lui iulie 30 de zile, leat 7242» (= 1734) ⁴⁷.

Pe altă piatră, în dreptul chipului său zugrăvit pe peretele din Apus, stă scris: «Arhimandritul și egumenul Gavriil, de la Smirna și ctitor al acestei mănăstiri». Gavriil a murit la 30.X.1854.

Zugrăvite în culori sobre și bine rediate, pe peretele din sud al pronaosului veghează chipurile ctitorilor Matei Basarab, Enache Caragea, Gavriil arhimandritul și al domnitorului Bibescu.

Printre obiectele rămase de la mănăstire se află: un candelabru, pe care stă săpat în grecește: «Arhimandritul Slobozii Gavriil Smirneanul»; 41 de icoane plasate pe timpla bisericii; două șervețele din borangic lucrate de Elina Doamna în fir de aur cu fluturași pe margini; o cruce cu două iconițe; o scorpie cu două capete, plasată sub crucea de la tîmpla vechii biserici și alte lucruri de valoare. Biserica mai posedă două raclă de argint cu moaște (12/16 cm și respectiv 23/32 cm), una încrustată cu pietre prețioase. Inscripția grecească de pe racla cu nestemate glăsuia: «Această raclă de argint este a preasfințitului fost egumen Iosif din Hios, cu cheltuiala lui și după moartea lui să rămîna ucenicului său Anatolie și din nou să fie bunul sfintei noastre mănăstiri».

Biserica mai are în micro-muzeul său, o bibliotecă cu cărți vechi, rare, tipărite în grecește, românește (cu litere chirilice) greco-române și

46. N. Iorga: *Istoria românilor*, București, 1938, vol. IV, p. 87.

47. I. D. Petrescu: *op. cit.*; *Revista istorică*, 1929, p. 271.

greco-latine, cum și unele manuscrise valoroase pentru cultura noastră din trecut. Una din cărți, tipărită în grecește la 1551 îl are de autor pe sf. Justin martirul și filosoful. Pe o evanghelie tipărită în 1693, se află scris în grecește și românește : «*Această sfântă Evanghelie este a sfintei mănăstiri Slobozia lui Ianache și s-au legat cu cheltuiala dumnealui Taicăi Iane Periefeanu întru pomenirea dumnealui și a noastră, în anul de la Hristos 1794 oct. 26. Antim, fost egumen*».

Printre manuscrisele grecești se află o Psaltire cu figuri și inițiale în roșu, dăruită mănăstirii de chiar Antim Slobozeanu, iar printre cele românești merită menționat Acatistul Sf. Grigorie Decapolitul scris f. frumos și cu chipul sfântului lucrat de mână în peniță, în patru culori : roșu, galben, verde și cafeniu.

Legenda spune că pe pereții turnului unde i s-a tăiat capul de către turci economului lăsat de egumenul Gavriil, care fugise cu cei 50 de locuitori ai comunei în pădurea Merișorul din județul Prahova, trecând apoi la Brașov, s-au păstrat pînă în timpurile noastre, urmele singelui împroșcat din trupul nevinovat al economului ucis.

★

Între timp, lăcașului mănăstirii i s-au făcut unele îmbunătățiri și modificări, după ce a devenit biserică de mir. În 1901, lângă clopotniță în fața bisericii s-a ridicat o casă parohială, cheltuindu-se 2000 lei, în afara folosirii cărămizilor de la vechile chilii ⁴⁸.

În 1913 s-a poleit catapeteasma bisericii, iar după primul război mondial pictura fiind afumată și înnegrită, a fost curățată și restaurată. Enoriașii au dăruit bisericii în 1918 un clopot mare, același lucru făcîndu-l în 1932 și Georgescu Fuerea. Între 1960—1975 s-au consolidat zidurile. Astăzi — după cutremurul din 1977 — i se fac noi reparații.

După hrisoave oficiale, din tradiția mănăstirii și a bisericii, inclusiv din pomelnicul scris pe scînduri de stejar în trei coloane în 1831 și refăcut la 1 iunie 1832, să închegăm într-o formă provizorie firul neîntreput al egumenilor ce-au condus destinele mănăstirii Slobozia timp de aproape 250 ani :

— Iosif din Hios	— scris pe racla de argint
— Ștefan	— menționat în pomelnic
— Clima (Clement)	— menționat în 1633, 1637, 1644—1645
— Partenie	— „ „ 1646—1654
— Anastasie	— „ „ pomelnic
— Nichita	— „ „ 1669—1676
— Anastasie	— „ „ 1677—1694
— Sava	— „ „ 1701— ?
— Grigorie	— „ „ 1708—1712
— Daniil	— „ „ 1713— ?
— Paisie	— „ „ 1719—1729
— Meletie	— „ „ 1735
— Ștefan	— „ „ 1739—1744
— Eugeniu	— „ „ pomelnic

48. Administrația Casei Bisericii : Anuar, 1909, București, 1909, p. 80, nr. 348.

— Dionisie	—	„	„	1751—1758
— Lavrentie	—	„	„	1763—1764
— Hrisant	—	„	„	1764
— Antim	—	„	„	pe Evanghelie
— Ghermano	—	„	„	în 1781—1795
— Antim	—	„	„	1799—1812
— Gavriil	—	„	„	1812—1823
— Chesarie	—	„	„	1823—1829 (?)
— Gavriil	—	„	„	1829 (?)—1854
— Eugeniu	—	„	„	1854— (?)
— Gherman	—	„	„	1855
— Evghenie	—	„	„	1855—1860
— Teodosie	—	„	„	1860—1887

N.B. — Lista nu are pretenția a fi epuizat toate sursele de informare ⁴⁹.

Teodosie a avut durerea să vadă cum viața minăstirii se topește ca fumul de tămâie în urma secularizării averilor minăstirești. Avind în vedere exploatarea cruntă a averilor minăstirești închinatelor locurilor sfinte, de către călugării greci, măsura luată în 1864 a fost pe deplin îndreptățită.

Pentru a nu rupe firul la jumătate, trebuie să amintim și de cițiva preoți foști deservenți ai bisericii, chiar și atunci când exista conducere superioară de stăreție.

Preotul Ioan sin Chiril	(1852)
„ Radu	(† 1852)
„ Nițu	(† 1870)
„ Ivan	(† 1894)
„ Nae Călinescu	
„ Stan Radu	(† 1910)
„ Marin Haralambie	(1860—1929)
„ Dimitrie Popescu	
„ Gheorghe Sachelarie	(din 1919 până în 1963)
„ Gheorghe Iosub	(între 1933—1940)
„ Petre Zamfir	(din 1940—1969)
„ Marin Alexandrescu	(din 1946)
„ Ion Negoită	(din 1970)

În curtea bisericii, în stînga ei, se află mormintele preoților Marinache Haralambie, Petre Zamfir etc.

Pentru a le arăta faptele mărețe, nu știi la cine să te oprești!? Preotul Stan Radu a întocmit un scurt istoric al minăstirii pe care l-a scris pe peretele bisericii între chipurile ctitorilor M. Basarab și E. Caragea. Sub păstoria de aproape cinci decenii a pr. Marin Haralambie, multe familii de țigani și-au legalizat căsătoriile, nemaitrăind în concubinaj. Blindul și sfătosul părinte Sachelarie (azi pensionar) și-a împletit activitatea cu acte de binefacere și milostenie, avînd adunat și un valoros material pentru trecutul acestui lăcaș, iar talentatul părinte

49. Arh. Stat. Buc., Condiția 314; Coman Vasilescu: *Istoricul mănăstirilor închinatelor și secularizarea averilor lor*, București, 1932, p. 34, precum și după datele menționate în lucrările lui Gr. Nandriș, V. A. Urechia, I. D. Petrescu, Gh. Moisesescu, T. Bodogae etc.

Iosub, un veritabil «popa Tandă» al Bărăganului, a pus temeliea Căminului cultural și mulți ani a fost sufletul activității de culturalizare în Slobozia. Nu mai puțin vrednică de laudă este păstoria actualilor slujitori : M. Alexandrescu și I. Negoită.

Cîte nume înșirate, atâtea vieți topite la umbra vechilor cazanii, în dragostea lor de țară, de înălțare și îndrumare a celor rugători, la care neconținut se alăturau șirag după șirag tînăr și bătrîn !

INCHEIERE

Din vremuri prăfuite, hrisoave risipite și amintiri de mult pierdute, s-a încheat acest studiu pentru proslăvirea celui mai mare ctitor de mînăstiri și biserici al neamului românesc, Așa Matei din Brâncoveni, dar și din dragoste nețarmurită pentru pămîntul strămoșesc presărat cu monumente din piatră rupte din zbuciumul vieții, monumente ce-au dăinuit peste pojarnețe și zguduiri, înfruntînd vitejii după vitejii, ca și neamul băștinaș împilat dar mereu renăscut, mai viguros și mai înălțător !

Rîndurile de față au pornit și din dorința de a dezvălui un trecut măreț al unor ziduri seculare, ce păstrează și astăzi cu discreție și sfială portretele celor trei ctitori : Matei Basarab domnul Țării Românești, al predecesorului său întru ctitorie, grecul Ianache postelnicul și al urmașului lor la trăinicia Sloboziei, a egumenului Gavriil, ce-și duce somnul de veci sub lespede rece în inima Bărăganului, înfrățit în suferință și strălucire, în belșug și vitregie.

S-au risipit și spulberat averea și moșiile mănăstirii, ce în epoca fanariotă ajunseseră la un venit anual de 7532 taleri din care 705 rămîneau mănăstirii pentru nevoile ei, 2099 reveneau drept redevență domnitorului, iar restul de 4728 lua drumul închinăciunii către Muntele Athos. Au rămas însă urmele dărniciei ctitorilor săi ! S-a topit la flacăra plăpîndă a mucurilor de ceară osteneala slujitorilor ce-au încrustat fapte mărețe pe răbojul veacurilor, dar s-au păstrat neșterse urmele pisaniiilor pe lespede mormintelor și în inscripțiile pe de ziduri ca și pe obiectele de cult, pe cărți și manuscrise.

A fost cîndva aici, departe, în inima Bărăganului, printre întinderea holdelor aurii și rădvane scîrțîind sub greutatea belșugului rodit, o mănăstire așezată la răscruce de drumuri prăfuite ce-a fost stavilă puhoaielor păgîne, cetate de-nfruntare ambițiilor dușmane, scut și pavăză năzuințelor strămoșești, sprijin și obol drumetilor istoviți.

Mănăstirea Slobozia de pe apa Ialomiței a hrănit sufletește pe șerbii moșiilor boierești, pe rumâni, moșneni și vecini ; a adăpat dorința trăirii în singurătate și a păstrat, sus și vie, flacăra credinței în viitorul neamului ! Factor de cultură și tezaur de naționalism, mănăstirea s-a dovedit a fi, în acest întins de țară, singura păstrătoare a unor fapte istorice religio-sociale !

Privindu-i mărețele-i ziduri, poți să exclami cu admirație : «a fost o mănăstire voievodală în Bărăganul furtunos. Slobozia lui Matei Basarab, singură în județul ei !» ⁵⁰.

Pr. C. I. BERCUS

50. D. Fotino : *op. cit.*, III, p. 162.

PENTRU APĂRAREA PĂCII

ORGANIZAȚIILE CREȘTINE ECUMENICE ÎN FRONTALUL ACTIV AL PĂCII ȘI APĂRĂRII VIETII *

Încă de la apariția primelor mișcări pacifiste ecumenice creștine, pacea era considerată o însușire a dragostei și un stîlp al unității creștine și apropierei popoarelor¹. Acesta era unul din principiile Alianței evanghelice universale (1847), prima celulă a ecumenismului protestant².

În perioada respectivă în Revoluția burgheză, *principiile păcii*: libertate, dreptate, frățietate erau factori activi ai schimbării mentalității vechi și chemarea tuturor la ceasul momentului³. Atunci creștinii răsăriteni au răspuns parcă ridicînd steagul păcii prin *Enciclica patriarhilor orientali* (1848), venind în ajutorul celor ce doreau cu adevărat liniștea sufletului și o pace durabilă⁴.

1. CONSILIUL ECUMENIC AL BISERICILOR (CEB)

Într-adevăr tratative, întruniri, concilii protestante și catolice sau contacte între ortodocși, anglicani și reformați au netezit calea, înlăturînd rătățiile pînă au ajuns la constituirea Consiliului Ecumenic al Bisericilor (1938), cu toate barierele primului război mondial și oponentilor dintre cele două flagele generale⁵.

Primele adunări generale ale *Consiliului Ecumenic al Bisericilor* (Amsterdam⁶, 1948; Evanston⁷, 1954) au avut un caracter ambiguu de propagandă și isterie belicoasă. De aceea Conferința Ortodoxă de la Moscova⁸ (1948), ca și Enciclicele Patriarhiei de Constantinopol (1902, 1920, și 1952) au subliniat faptul că o *unitate de credință și o unire a Bisericilor nu se poate întăptui fără pace în lume*⁹. Pacea pentru adevărații creștini nu este o abstracție, ci o poruncă a lui Dumnezeu și o însușire a unității tuturor.

* A se vedea și «RCC» (versiunile franceză și engleză), nr. 4/1983, p. 60—74

1. Antonie Plămădeală, *Ecumenism și relații externe bisericesti, 1944—1979*, în «Telegraful Român», An. 127, nr. 31—34, 1 sept. 1979, p. 5.

2. Maurice Villain, *Introduction a l'Ecumenisme*, Ed. 4-ème, Casterman, 1964, p. 17—26, 55—65.

3. Conf. P. I. David, *Preocupări ecumeniste ale profesorilor din învățămîntul teologic superior din București*, în «Ortodoxia», XXXIII (1981), nr. 4, p. 501—531, în continuare: *Preocupări ecumeniste...* 4. *Ibidem*, p. 503—514.

5. *Ibidem*, 514—516 și Maurice Villain, *op. cit.*, p. 26, Madeleine Barat, *Le Mouvement Oecumenique*, Presses Universitaires de France, Paris, 1967, p. 48—68.

6. Maurice Villain, *op. cit.*, p. 27—42. 7. *Ibidem*, p. 43—54.

8. A se cerceta revista «Ortodoxia» I (1949), nr. 1, p. 19—134.

9. *Preocupări ecumeniste...*, p. 506—508.

Intensificarea luptei pentru pace a creștinilor prin CEB a început odată cu crearea, din nefericire, a mai multor organizații militariste în lume și a celor două blocuri militare în Europa (NATO, Tratatul de la Varșovia). La a III-a Adunare generală a CEB, tratându-se tema: *Hristos — lumina lumii* (New Delhi, 1961)¹⁰, Delegația Bisericii Ortodoxe Române¹¹ prin glasul I.P.S. Iustin Mitropolitul Moldovei și Sucevei (azi Patriarhul României) accentua însemnătatea vitală a păcii pentru lumea de astăzi, iar în *Mesaj* se spunea: «...binefacerile pe care le poate oferi o societate specializată în tehnică au produs o deziluzie profundă»¹². Și iată că după douăzeci de ani, deziluzia s-a transformat în amenințare cu distrugerea planetei noastre.

După «criza Caraibilor», la a IV-a Adunare generală CEB (Uppsala, 1968), s-a dezbătut tema: *Iată, noi le fac pe toate*, temă exegetică cu adânci semnificații pentru justificarea apărării păcii și înlăturării oricărui pericol de război¹³. «Bisericile nu pot sta de o parte cind se confruntă ideologiile, rasele, națiunile, căutîndu-se distrugerea vieții noastre comune» și amenințarea cu bombele ABC¹⁴. În *Mesaj* se arată: «Vom

10. Maurice Villain, *op. cit.*, p. 66—81, Preocupări ecumeniste..., p. 517—518.

11. De la această adunare, «Biserica Ortodoxă Română» devine membru în Consiliul Ecumenic al Bisericilor cu dorința de a pune întregul ei tezaur de credință și evlavie — în lumina Sfintei Scripturi și a Tradiției bisercești — în serviciul Evangheliei în lumea contemporană. De acum înainte, ea are posibilitatea să lucreze mai intens pe plan ecumenic, la triumful dragostei creștine și al unității Bisericilor, pentru buna înțelegere între oameni și pace între popoare» (A treia Adunare generală a CEB, în «Biserica Ortodoxă Română» (în continuare, «BOR»), LXXX (1962), nr. 3—4, p. 284).

12. Și alte extrase din *Mesaj*: «...Deasupra tuturor planează umbra unor distrugerii masive printr-un război total. Forța care împinge la transformări nu este înfrîntă. Noi, creștinii, participăm la această căutare fierbinte a vieții, la eliberarea de mizerie, de oprimare și de boală. Dumnezeu lucrează deschizînd căi noi omenirii actuale. El lucrează chiar cînd forțele răului se răzvrătesc împotriva Lui și atrag asupra lor judecata Sa... Noi avem încredere în Iisus Hristos, care este viața noastră de acum și pentru totdeauna... Trebuie să fim alături de oamenii care se zbat în tot felul de lipsuri. Nu există datorie mai urgentă pentru creștinii decît a se strădui împreună pentru o comunitate între națiuni și pentru pace, dreptate și libertate între ele, pentru ca privirile atîtor mizerii contemporane să poată fi înlăturate...» *Dumnezeu, în Hristos, a împăcat lumea cu Sine...* (subl. n.) (p. 307—309).

13. *Preocupări ecumeniste...*, p. 519—520.

14. Și continuă: «...Ideologiile (...) se înfruntă într-o luptă de moarte pentru supraviețuire, în așa fel încît se poate spune cu apostolul că toată făptura suspină laolaltă și este pînă acum ca în durerile nașterii» (Rom. VIII, 22). (Raportul Secției I: *Duhul Sfînt și catolicitatea Bisericii*). Naștrii de lucru la Uppsala (cea de a 4-a) se intitula: *Dreptatea și pacea în atacerile internaționale* și prezintă punctul de vedere creștin despre integritatea creației și unitatea tuturor oamenilor în Hristos, care s-a jertfit pentru ei și care stă în rîndul săracilor și celor oprimați. Credincioșii sînt înnoșiți în Hristos, Cel ce aduce pacea pe pămînt, punînd capăt oricărei împărțiri și dușmăнії (A patra Adunare generală a CEB, în «BOR», LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 909—919).

Problema acceptării războiului, sub orice formă s-ar pune, este de neconceput a.p.d.v. creștin. Biserica apără atît drepturile omului, cît și conjunctura vieții lui.

S-a discutat *Documentul Helsinki și Situația mondială în materie de armament*. Temele în secții au cuprins aspectele dezarmării și asigurării păcii: Educația în vederea liberării și a comunității (Secția a IV-a); «Structurile nedreptății și luptele pentru libertate» (Secția a VI-a).

O pace traică, un respect reciproc și colaborare frățească a tuturor oamenilor nu poate exista decît într-o societate responsabilă, într-un nou stil de viață. Acest stil «împlică angajamentul pentru o viață creștină în timpul său, jertfind totul pentru o societate mai dreaptă și mai frățească, bazată pe dreptate și iubire» (Secția a VI-a: *Către noi stiluri de viață*) (p. 919).

lucra pentru dezarmare și pentru stabilirea unor acorduri comerciale nediscriminatorii», considerind că «Dumnezeu invoiește toate»¹⁵.

La a V-a Adunare generală CEB (Nairobi—Kenya, 1975)¹⁶, s-a dezbătut tema: *Hristos liberează și unește*, arătându-se prin aceasta că Bisericele înlătură orice discriminare și nedreptate socială. În același timp, *Actul final de la Helsinki* (1975) a adus un spor de nădejde în salvagardarea păcii, mai ales în Europa. S-a dat o mare atenție intensificării, prin toate mijloacele specifice creștinilor, luptei pentru salvarea continentului european și celorlalte regiuni ale lumii¹⁷. În *Mesaj* se arată: «Trăind bucuria păcii, am trăit bucuria unității, înlăturând barierele de cultură și rasă, sex și clasă...»¹⁸. Și parcă intuind starea de acum, *Documentul final* spune: «...Ajută-ne, Doamne, să luptăm ca să păstrăm pământul și pentru generațiile viitoare... Doamne, îndură-te spre noi și înlătură stăpînirile nedrepte...»¹⁹.

În sfârșit, la a VI-a Adunare generală CEB (Vancouver—Canada, 1983) s-a tratat tema: *Hristos—viața lumii*²⁰, temă-afrontă la cei care zăngănesc armele și aruncă săgeți otrăvite, fie la tratative de dezarmare și controlul armamentelor, fie în conferințe și întruniri, evitînd scoaterea în afara legii a experiențelor nucleare și termonucleare, a intervenției armate sau a amenințării cu forța.

De la cel mai înalt forum, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului șeful Delegației Bisericii Ortodoxe Române, membru în Comitetul Central CEB, a adresat conștiinței creștine de astăzi o vibrantă și angajantă chemare: «Lumea de azi trăiește sub amenințare. Oamenii au ajuns să-și fie dușmani lor înșiși... noi spunem: *înapoi la rațiune*, fiindcă nu se poate face pace fără dreptate socială... *Pace mai întii și viață mai întii...*

15. Și alte precizări: «...Noi am auzit strigătele celor ce doresc pacea, ale celor flămînzi și ale celor exploatați care cer pîine și dreptate, ale victimelor discriminării care pretind demnitatea lor de oameni și ale maselor care caută sensul vieții...»

Toți oamenii au devenit vecini unii față de alții... dar Dumnezeu înnoiește toate. Hristos vrea ca Biserica Sa să prefigureze o unitate omenească înnoită.

Descoperirile științifice și mișcările revoluționare ale vremii noastre aduc cu ele pentru oamenii timpului nostru noi posibilități, dar și primejdii noi. Omul rătăcește pentru că nu știe el însuși cine este. Dar Dumnezeu înnoiește toate. Și Biblia ne descoperă că omul este, pentru Dumnezeu, iconomul creației și că în Hristos apare Omul nou... (Mesaj, pct. 1—2, p. 920).

Hristos vrea ca Biserica Sa să prefigureze o unitate omenească înnoită... Prăpastia din ce în ce mai mare dintre bogați și săraci împerecheată cu rasismul și în urma înarmărilor a ajuns la culme... Creștinii care tăgăduiesc prin faptele lor demnitatea oamenilor, semenilor, reneag pe însuși Hristos, în ciuda tuturor mărturisirilor lor de credință. De aceea, uniți cu oamenii de orice convingeri, voim să asigurăm drepturile omului într-o comunitate mondială dreaptă. Vom lupta pentru dezarmare și pentru acorduri comerciale nediscriminatorii. Dumnezeu «va înnoi toate» în noi, pentru toți oamenii și întreaga lume» (p. 921). (A se vedea și studiul: «Iată, Eu fac toate lucrurile noi», în «Ortodoxia», XIX (1967), nr. 3, p. 461—470).

16. *Preocupări ecumeniste...*, p. 520—521. Pe larg și Leon Howell, *Le Conseil oecuménique des Eglises depuis 1975*, Geneva, 1982, p. 67—95.

17. Insuși prof. Charles Birch a demonstrat pericolul ce ne urmărește prin înarmările de tot felul. Conferința sa: *Creație, tehnologie și supraviețuire a omului*, este semnificativă. De asemenea s-au discutat cauzele care duc la conflicte și încurajează înarmările și pregătirile de război, anume: *Structurile nedreptății și luptele pentru libertate* (Secția a V-a) (p. A — V-a Adunare generală CEB, în «BOR» XCIII (1975), nr. 11—12, p. 1557).

18. S-a menționat pentru prima oară că «Ideologia și diferențele de opinie ne-au făcut să fim intrucitva separați» (Ibidem, p. 1561).

19. Pe larg: Mesajul (ibidem).

20. *Ce se așteaptă de la Vancouver*, în «Telegraful Român».

Să facem toți oamenii și toate națiunile să uite acest cuvânt dușman! Să fie pace! Să trăim toți în prietenie, fără să mai fie nevoie nici să ne ucidem în războaie, nici să ne mai protejeze cineva...»²¹.

În *Mesaj* se arată că delegațiile a trei sute de Biserici membre și-au luat angajamentul să facă tot ce le stă în putință pentru salvarea planetei și vieții noastre²². Arborele păcii are dreptatea ca rădăcină²³.

2. CONFERINȚA CREȘTINĂ PENTRU PACE (CCP)

A doua organizație mondială a Bisericilor este *Conferința Creștină pentru Pace*. Ca și Consiliul Ecumenic al Bisericilor, CCP este o asociație frățească de Biserici și confesiuni creștine din întreaga lume care se străduiește nu numai să fie factor activ al apărării păcii, ci să justifice teologic pacea, liniștea lumii, viața sub toate formele.

Conferința își duce activitatea prin sesiuni și întruniri periodice prin comitete de continuare a lucrului, iar hotărârile se iau în plen, în

21. *Opiniile I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului*, în «Telegraful Român» 131 (1983), nr. 33—36 și celelalte numere.

22. Este semnificativă, în această privință concluzia grupei a 5-a, cu tema: *A înfrunta amenințările care apasă asupra păcii și supraviețuirii*. Această înfruntare mai ales pentru noi creștinii constă în: *A lupta pentru dreptate și demnitate umană* (grupa a 6-a).

23. În același *Mesaj* se arată: «Angajamentul comun de la Vancouver arată cât de critic este acest moment în viața lumii, ca atunci când se întoarce o pagină de istorie. Auzim strigătele milioanei de oameni confrunțați cu lupta zilnică pentru supraviețuire, zdrobiți de puterea militară sau de propaganda celor puternici... Afirmăm din nou: viața este darul lui Dumnezeu. Viața în toată plenitudinea ei relectă comuniunea de dragoste a lui Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Sfântul Duh...»

«Ne reînnoim angajamentul nostru pentru dreptate și pace. Întrucât Iisus Hristos a vindecat și a promovat viața în totalitatea ei, sintem chemați să apărăm viața tuturor. Vedem darul bun al lui Dumnezeu zdrobit de puterile morții. Nedreptatea neagă darurile lui Dumnezeu care sînt unitatea, participarea și responsabilitatea... nedreptatea corupe puternicii și îi desfigurează pe cei lipsiți de putere. Sărăcia permanentă și fără speranță reprezintă soarta a milioane de oameni; pămîntul furat constituie o cauză de amărăciune și război; diversitatea raselor devine răul provocat de rasism. Avem urgentă nevoie de o nouă ordine economică internațională în care puterea să fie împărțită nu acaparată. Ne angajăm să luptăm pentru aceasta. Însă revine întrebarea, ce se poate spune despre Biserică? Împărțim totuși liber puterea? Ne oprim la bogăția Bisericii? Li considerăm prieteni pe cei puternici și nu-i auzim pe cei lipsiți de ea? Avem sarcini lângă casă.»

Nedreptatea flagrantă, permanentă și opresivă duce la violență. Astăzi, viața este amenințată de război, de dezvoltarea armamentului de tot felul și în special de cursa înarmării. Știința și tehnologia care pot face atât de mult pentru a hrăni, îmbrăca și adăposti toți oamenii pot fi folosite astăzi pentru a extermina viața pe pămînt. Cursa înarmării consumă pretutindeni mari resurse cerute cu disperare pentru întreținerea vieții umane. Acei ce amenință cu puterea militară duc politica morții. Este o perioadă de criză pentru noi toți. Sintem, solidari cu întreaga lume în încrederea de a chema prin fiecare forum la oprirea cursei înarmării. Viața care este darul lui Dumnezeu, trebuie păzită atunci când securitatea națională devine scuză pentru militarismul arogant. *Arborele păcii are dreptatea ca rădăcină.*

Viața este un dar, și acest dar trebuie primit de la Dumnezeu cu permanentă mulțumire... Uneori sintem aproape copleșiți de micimea și insignifianța vieților noastre; ne simțim atunci neajutorați. Dar pe măsură ce ne hrănim cu Pîinea vieții în slujire cunoaștem în repetate rînduri în viețile noastre actul mîntuitor al lui Dumnezeu în Hristos.

Forțele morții sînt puternice. Darul vieții în Hristos este mai puternic. Ne angajăm să trăim această viață, cu toate riscurile și bucuriile ei, drept care îndrăznim să strigăm împreună, cu toate ostile îngeștii: «O moarte, unde-ți este victoria? Hristos a înviat! Adevărat a înviat!» (*A VI-a Adunare generală*, CEB, în «BOR», XI (1983), nr. 7—8, p.).

Adunarea generală, organul deliberativ al acestei organizații. Tot în adunările generale se dezbat teme teologice pentru cel mai categoric imperativ al zilelor noastre: pacea.

Astfel, ca și CEB, după constituirea celor două blocuri militare, s-a organizat și acest grup teologic pacifist de la Praga²⁴ care, apoi, s-a extins pînă la puternicul organism ecumenist de astăzi: *Conferința creștină pentru pace*²⁵.

Temele adunărilor generale au urmărit dintru început justificarea teologică a păcii și în același timp: găsirea mijloacelor concrete și intensificarea eforturilor pentru stoparea cursei înarmărilor; intervenții susținute pe lângă Guvernele și Statele lumii pentru găsirea unui limbaj pacifist, pentru renunțarea la forță și amenințarea cu forță, pentru rezolvarea pe cale politică a divergențelor între state, indiferent dacă au creștini sau necreștini. Toate Adunările generale s-au întrunit la Praga unde se află și sediul Conferinței creștine pentru Pace. Prima Adunare generală (1961), a avut ca temă: *Iisus Hristos — speranța lumii*²⁶ și numai după trei ani, Adunarea generală (a II-a, 1964) a dezbătut tema: *Legământul Meu cu el era viață și pace* (Maleahi II, 5)²⁷, deci viața este legată de pace, nu se poate una fără cealaltă, așa cum o dovedește în-

24. *Biserica Ortodoxă Română și Mișcarea creștină pentru pace de la Praga*. Privire asupra începuturilor și activității acestei Mișcări, pînă la Adunarea pancreschină din anul 1961, BOR LXXIX (1961), nr. 7—8, p. 598—605.

25. *Preocupări ecumeniste...*, p. 525—528.

26. La 30 oct.—2 nov. 1953 s-a hotărît serbarea «Zilei Hiroșimei», ca un început al apărării păcii și vieții (BOR, nr. 7—8/1961, p. 599).

La Praga I.P.S. Iustin spunea: «Biserica Ortodoxă Română se roagă pururea pentru pacea a toată lumea și sprijină cu căldură eforturile care se depun de oamenii de bună credință din lumea întreagă, pentru înfăptuirea păcii și pentru preîntîmpinarea primejdiei unui nou război» (Ibidem, p. 601).

Adunarea mondială creștină pentru Pace (13—18 iunie 1961). Vorbind de Mesajul de Crăciun, Prof. H. Vogel spunea: «Șansele păcii din Dumnezeu strălucesc; să dăm bucuria sa oamenilor lui Dumnezeu. El ne-a îngăduit să cinștim măreția lui Dumnezeu, făcînd pace pe pămînt» (p. 608).

Patriarhul Alexei al Moscovei propunea înlocuirea tuturor armelor cu singura armă acceptată: *dragostea de oameni* (p. 611), iar I.P.S. Iustin, făcînd demonstrația teologică a păcii arăta: «sîntem convinși că precum nici un obstacol nu este de netrecut și nici o primejdie de nebiruit, pentru cel ce vrea să-și dobîndească mintuirea, tot la fel, nici pentru cei ce vor cu adevărat să trăiască în pace și să înlăture războiul, nici o piedică nu este de neînlăturat» (p. 619).

În Scrisoarea către CEB se spune: «...Campania împotriva înarmărilor nucleare, cererea de dezarmare generală și totală, desființarea oricărui fel de colonialism, pacificarea centrelor periculoase din punct de vedere politic din toate părțile lumii și încetarea războiului rece, — toate acestea sînt probleme a căror rezolvare constituie o sarcină a tuturor Bisericilor și tuturor creștinilor» (p. 703).

În cele două documente finale se arată:

1. *Mesajul către Biserici și către creștini*: «Pacea este a lui Dumnezeu dată oamenilor și ei au dreptul să o apere ca un legământ de viață»... (p. 710—711).

2. *Chemarea către guverne, parlamente și personalități conducătoare din lume*. Plecîndu-se de la îndemnul apostolului «să facem mijlociri și cereri... pentru toți oamenii, pentru cîrmuitori și pentru toți care sînt în înaltele dregătorii...» (I Tim. II, 1—2), chemarea arată că baza oricărei politici sănătoase este politica păcii (p. 713—714).

27. A se vedea pe larg reportajul: *A doua Adunare generală CCP*, în «BOR» LXXXIII (1964), nr. 7—8, p. 673—716.

treaga Sfântă Scriptură, Sfânta Tradiție și practica de veacuri a Bisericii creștine²⁸.

A treia Adunare generală (1968)²⁹, ca și cea de a IV-a (1971)³⁰, au dezbătut teme angajante pentru conștiința creștină: Prima: *Caută pacea și urmează-o*³¹, iar cea de a doua: *Responsabilitatea noastră comună pentru o lume mai bună*³².

Ultima Adunare generală a CCP (cea de a V-a, 1978)³³ a chemat creștinii la pace prin mijloace concrete, având ca temă: *Dumnezeu cheamă creștinii la solidaritate pentru pace, dreptate și eliberare*³⁴. Delegații noștri au dus în toate aceste întruniri duhul dragostei specifice poporului român, îndemnul evanghelic și necesitatea imperioasă a zilelor noastre: stăvilirea cursei demențiale a înarmărilor.

3. CONFERINȚA BISERICILOR EUROPENE (CBE)

Așa cum spuneam mai sus, bătrînul continent european a suportat cele mai multe războaie (fie civile, fie religioase). Oamenii acestor locuri au trecut de mii de ori prin cele mai aspre perioade ale vieții, dar tot ei sînt descoperitorii «Luminii noi» și ai altor continente.

Aici în Europa, au luat ființă cele mai mari imperii cunoscute în lume (de la cel roman pînă la cel britanic) și tot aici sau de aici s-au ridicat titani ai artei universale. Dar, pe cît este de lăudabilă creșterea artelor și dezvoltarea spiritului uman, tot pe atît sau mai mult este con-

28. A se vedea demonstrarea teologică și temeiurile revelaționale: I. V. Georgescu, «Legămîntul Meu este un legămînt de viață și de pace», în «BOR» LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 456—495.

29. A treia Adunare generală CCP, în «BOR», LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 432—443.

30. A patra Adunare generală CCP, în «BOR», LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 992—994.

31. În Mesaj se arată: «...Pacea este posibilă pentru că Dumnezeu, în credințioșia Sa caută pe om, așa după cum l-a căutat încă de la început. În Vechiul Testament. El a ales un popor pentru a fi mărturie înaintea popoarelor a credințioșiei Sale de nezdruccinat. Dumnezeu a judecat instabilitatea omului, egoismul său, nedreptatea și mîndria sa... Prin Duhul Sfînt, Domnul a chemat Biserica să vestească credințioșia Sa, să întemeieze pacea și să se angajeze, pentru dreptate în slujirea dezinteresată a tuturor oamenilor. Prin acest dar al Lui, pacea este posibilă» (în BOR LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 441).

32. Vezi pe larg: BOR LXXXIX (1971), nr. 9—10. Printre altele în Mesaj se spune: «...Noi sesizăm mai limpede amploarea jосniciei umane, a exploatării și a opresiunii, a vărsărilor de sînge, într-un cuvînt toate formele inumanității... Porunca lui Dumnezeu obligă acum pe toți creștinii să susțină forțele păcii... Bisericile creștine din lume au avansat în ultima vreme foarte mult în slujirea omenirii... Conferința Creștină pentru Pace a considerat de la organizarea sa, ca una din sarcinile cele mai importante ale sale lupta împotriva distrugerilor masive și efortul pentru dezarmare...». În ceea ce privește ocrotirea vieții și mediului înconjurător se spune: «De aceea, noi susținem toate acordurile pentru încetarea experiențelor nucleare, neproliferarea armelor nucleare, ca și toate măsurile contra exploziei accidentale și contra provocării premeditate a incidentelor, cu ocazia cărora s-ar putea folosi arme atomice...» (p. 994).

33. Reportajul pe larg, în «BOR» XCIV (1978), nr. 9—10, p. 902—909.

34. Nu se poate vorbi de pace din moment ce viața este amenințată de lipsuri și nevoi care sînt părinții neîncrederii și războiului. «...cursa înarmărilor afectează grav dezvoltarea tuturor popoarelor și în special a țărilor în curs de dezvoltare, înarmările întrețin și agăvează instabilitatea economică, dezordinea monetară, inflația și decalajele economice între state» (p. 906).

În Documentele finale ale Adunării: «Apelul către Biserici și creștini», precum și «Mesajul către guverne sînt evidențiate contribuția și lucrarea Bisericilor pentru apărarea păcii și îmbunătățirea vieții» (p. 908).

damnabilă atitudinea de a distruge o civilizație prin forța brută și întunecată a lui Moloh și Marte, părinții neființei, ai războiului.

Or, astăzi, mai mult ca oricând, fiecare locuitor al continentului lumină, Europa, poate fi omorât nu o dată, ci de câteva mii de ori : iată ce a creat monstrul pregătirii distrugerii, avînd instructor pe vrăjmașul-diavol, care totdeauna a căutat stingerea vieții, el fiind îngerul întunericii, catastrofei și scrișnirii dinților, împăratul blestemat al tartarului (Ioan VIII, 44 ; Matei XXV, 45).

Aici în Europa a propovăduit sabia cuvîntului lui Dumnezeu împăciuitorul desăvîrșit, Sfîntul Apostol Pavel, vasul ales al Dumnezeului celui viu, Iisus Hristos, care a împăcat lumea aducînd slava cea de sus și între oameni pace și bună voie (Luca II, 14). Pe acest continent a aruncat sămînța Evangheliei Sfîntul Apostol Petru căruia Mîntuitorul nostru i-a spus : «pune sabia în teacă, fiindcă cei ce vor scoate sabia de sabie vor pieri» (Matei XXVI, 52). În sfîrșit, în glia noastră străbună³⁵ făcînd parte din palma de pămînt a continentului european, a adus Vestea cea bună a credinței celei adevărate plinită prin Fiul lui Dumnezeu Sfîntul Apostol Andrei cel întii chemat în ceata învățăceilor (Ioan I, 41)³⁶. Iată doar cîteva motive care ne îndreptățesc să nu ne îndoim de acțiunea salutară a celor ce doresc pacea și o urmează. De aceea, Bisericile din Europa, indiferent de confesiune și apartenență eclezială s-au întrunit în forum pentru a contribui la liniștea continentului, la apărarea păcii, la înlăturarea pericolului izbucnirii unui nou război, la încetarea cursei înarmărilor, la protejarea mediului înconjurător de poluare și la ferirea cerului de impurități. Și dintru început Biserica Ortodoxă Română a militat pentru o organizație pacifistă bisericească pentru continentul european. Această organizație și-a luat numele de *Conferința Bisericilor Europene (CBE)* cu sediul la Nyborg (Danemarca) și apoi la Geneva (Elveția)³⁷.

Conferința Bisericilor Europene este o asociație creștină de sine stătătoare care dorește pacea și liniștea pe continentul european.

Față de celelalte organizații ecumeniste, CBE are o arie de activitate limitată, Europa, deși problemele sale au extindere la toate Bisericile lor surori și asupra lumii întregi. De aceea, pacea este un bun al omenirii, apărarea vieții este o poruncă a lui Dumnezeu și o datorie de conștiință.

La început, principiile CBE erau aceleași cu cele ale CEB și CCP. Cu timpul, mărindu-se pericolul de război și amenințarea în Europa, CBE și-a intensificat activitatea și și-a creat independență față de celelalte organisme ecumenice, numindu-se «o asociație de slujire» în centrul căreia să iie Hristos, iar scopul final să fie împăcarea creștinilor din Europa și pacea în lume.

Nelinıştea, nesiguranța zilei de mîine, amenințările sau intervențiile armate au fost teme prinse în discuțiile Adunărilor generale. Astfel, înțtia Adunare generală (1958, Nyborg I) a dezbătut tema *Creștinătatea din Europa în lumea secularizată de astăzi*, ca după cîțiva ani să se în-

35. *Despre originea geto-dacilor și începutul creștinării lor*, în «Mitropolia Olteniei», XXX (1978), nr. 1—3.

36. Așa cum ne încredințează istoricul bisericesc Eusebiu de Cezareea, (Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ed. Institutului Biblic... vol. I, București, 1980, p. 50—62).

37. *Preocupări ecumeniste...*, p. 522—525.

trunească alte adunări preocupate de evoluția evenimentelor europene: *Misiunea Bisericilor Europene într-o lume în evoluție* (a II-a Adunare generală, 1960); *Biserica în Europa și criza omului modern* (1962, a III-a Adunare generală)³⁸ și *Trăirea în comun ca generații și continente* (a IV-a Adunare generală, 1964)³⁹.

Începînd cu a V-a Adunare generală (Pörschach-Austria, 1967), CBE se detașează în frontul păcii, justificînd creștinește apărarea păcii, o condiție vitală a vieții, creînd o teologie a slujirii creștine specifică Europei, așa cum o arată și tema dezbătută în respectiva Adunare: *Slujire și împăcare*⁴⁰. Iată pacea pusă în slujba vieții.

Perioada 1970—1979 este deosebit de fertilă pentru lucrarea în ogorul păcii a reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române în toate compartimentele CBE. Astfel, la a VI-a Adunare generală (Nyborg VI, 1971), s-a dezbătut tema: «*Slujitori ai lui Dumnezeu, slujitori ai oamenilor*». Mijlocul cel mai bun al acestei slujiri este pacea și apărarea vieții, responsabilitatea în fața lui Dumnezeu și a oamenilor ca făcători de pace și creștini⁴¹. Dar adevărata pace este condiționată, în ceea ce ne privește pe noi creștinii, de slujirea sinceră⁴²; iar în ceea ce privește pe liberi cugețatori sau necreștini de respect reciproc și întraajutorare⁴³. De aceea tema: *Unitate în Hristos și pace pe pămînt*⁴⁴, de la a VII-a Adunare generală (Engelberg-Elveția, 1974), a avut un ecou deosebit în rîndul membrilor CBE, justificînd și convingînd pe toți de necesitatea ajungerii la

38. *Ibidem*. 39. Pe larg reportajul în «BOR», LXXXII (1964), nr. 11—12.

Din documente și Mesaj se desprinde mai ales faptul că: «...orice război este împotriva vieții... și este important și necesar să influențăm în așa fel gîndirea contemporană, ca rezultatele științelor să nu ducă la o politică de război, ci ca toți oamenii să trăiască în pace și înțelegere...» (p. 1028).

Apropierea Bisericilor din Europa constituie o garanție a ecumenismului, fiindcă aici au existat nenunțate cauze de război și chiar războaie confessionale (p. 1034).

40. Dezbaterile Adunării generale, în «BOR» LXXXV (1967), nr. 9—10.

Printre altele, la această Adunare generală, Secția I-a a avut ca temă: «*Slujirea și împăcarea în lumea modernă*», în care s-au dezbătut problemele legate de pace și menținerea ei, de viață și dezvoltarea ei (p. 935—937).

Mesajul cere: «...Innoirea continuă a vieții, devotamentul pentru pace, dreptate și nevoile urgente ale societății. Starea tehnologică, socială, politică și economică în lumea pluralistă a vremii noastre, impune o Biserică dinamică, în stare de a răspunde oricărei nevoi spirituale și materiale a omenirii, ajutînd-o să înfăptuiască trăirea în coexistență pașnică și să păsească de la coexistență la cooperare internațională și la slujire reciprocă și împăcare...» (p. 938).

41. † Justinian, *Apostolat social*, vol. X, Ed. Institutului Biblic, București, 1971.

42. A VI-a Adunare generală CBE, în «BOR» LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 498—504.

43. Însăși tema Adunării este angajantă: *Slujitori ai lui Dumnezeu, slujitori ai oamenilor*. La aceasta, o contribuție de seamă a avut P.S. Episcop Antonie cu referatul *Biserica slujitoare*. P.S. Sa a lucrat în Secția I: *Teologia slujirii și contribuția teologiei în lumea contemporană* (p. 500).

În Mesaj se arată că este necesar. «...salvgardarea păcii printr-un sistem permanent de securitate și favorizarea unui climat de înțelegere și cooperare între toți oamenii și toate popoarele...» (p. 554).

De fapt, concluziile pentru slujire aparțin P.S. Sale Antonie (în *Ca toți să fie una*, Ed. Institutului Biblic... București, 1979, p. 286—290).

44. A VII-a Adunare generală în «BOR» XCII (1974), nr. 9—10, p. 1193—1202.

La această Adunare, una din secții s-a ocupat cu tema: *Pace pe pămînt* (Secția a II-a) sub diferite aspecte (Pacea lui Dumnezeu, Pacea Oamenilor, Pacea este indivizibilă, Sarcini concrete ale Bisericilor în vederea destinderii; Bisericile și Conferința asupra securității și cooperării etc.).

Actul final de la Helsinki (1975). Documentul final, comunicatele și mai ales Concluziile (formulate de P. S. Episcop dr. Antonie) au creat o nouă perspectivă activității CBE⁴⁵.

Ultima Adunare generală (Nyborg VIII) ținută într-o țară ortodoxă (Insula Creta, oct. 1979), deși a avut o tematică teologică: *Prin puterea Sfântului Duh să fim liberi pentru a sluji lumea*, a abordat cu înaltă responsabilitate problema păcii și prevenirea războiului⁴⁶. De fapt, întrunirea respectivă fusese pregătită cu deosebită atenție prin sesiuni și întruniri regionale, printre care: Conferința de la Hdesdorf (Austria, martie 1977), unde s-a discutat tematica comună asupra păcii în CBE și CCP. De asemenea, ședința Comitetului Central CBE de la Iași (aprilie 1977) a abordat o gamă largă de aspecte legate de pace prin tema: «Conducătorii religioși pentru o pace trainică, dezarmare și relații juste între națiuni».

Studierea temei Adunării generale Nyborg VIII s-a extins și asupra religiilor necreștine din Europa, pacea fiind comună tuturor, iar viața o angajare a fiecărui locuitor al continentului nostru, fie că împărtășește o credință religioasă, fie că nu împărtășește (Reuniunea de la Bidunhaus-Austria, februarie 1978, cu tema: *Biserica și Islamul în Europa*). În același context al împăcării, al unității în Hristos, al apropierii sau unirii Bisericilor se înscrie și Consultația între ortodocși și catolici de la Chantilly-Franța (aprilie 1978).

În documentele finale și mai ales în *Mesajul* Adunării (Nyborg VIII) se pune accent pe «educarea tineretului în spiritul păcii și apropierii între oameni și popoare... Creta este leagănul culturii europene. Aici există mii de morminte din timpul celui de al doilea război mondial care amintesc despre ceea ce un om poate să facă altui om... Groaza zăngănitului armelor nu curmă. A rămas încă încercarea de refacere a securității în echilibrul groazei. Strigătul refugiaților rămîne neauzit — lăcomia fără margini este nerușinată în fața săracilor... Noi sîntem autorizați de Duhul Sfînt «să propovăduim celor săraci vestea cea bună, celor întemnițați că vor fi liberi, orbilor că vor vedea și celor asupriți că se vor elibera» (Luca IV, 18).

În continuare, se atrage atenția «că duhul fricii este foarte puternic în Europa. Înarmarea este un semn al fricii reciproce». Duhul Sfînt ne face liberi și în același moment trebuie stopate toate mijloacele de amenințare. «Încrederea apare atunci cînd guvernele pun în practică ceea

45. În *Mesaj*, după ce practic se justifică Adunarea prin rugăciune comună pentru «unitatea în Hristos și pacea lumii», se arată: «... noi am înțeles că Bisericile nu pot face ceva cu adevărat util pentru pacea lumii decît dacă fac vizibilă în ochii tuturor unitatea pe care mărturisesc că o au în Hristos...».

Dar pacea trebuie să fie pretutindeni și în orice continent. II ...Preocupîndu-ne de chestiunea de a ști ce pot face Bisericile și creștinii în mod concret pentru pacea lumii, noi am observat și faptul că nu trebuie să ne limităm la Europa, deoarece pacea este indivizibilă... Bisericile europene au datoria de a deveni, în comunitatea și statele lor, apărătorii neînfricați ai popoarelor care, în numeroase regiuni ale lumii, sînt amenințate de mizerie, foamete și teroare...

Rugăm insistent pe toți responsabili Conferinței să nu-și piardă curajul în fața dificultăților pe care le ridică problemele de rezolvat (p. 1201).

46. A se vedea Reportajul, în «BOR», XCVII (1979), nr. 9—12, p. 1092—1106.

Secția a III-a s-a ocupat de tema: *Propovăduire și slujire — sarcini viitoare pentru Bisericile din Europa*, iar Secția a IV-a a dezbătut tema: *Păstrători ai vieții, propovăduitori ai păcii în-o lume amenințată* (p. 1097—1098).

ce au promis popoarelor și propriilor cetățeni prin Actul final de la Helsinki... Încrederea va fi stimulată printr-o educație consecventă pentru pace în familie și școală și în toate țările, în legătură cu care ar trebui să stea în prim plan exercitarea unor atitudini pașnice personale...»⁴⁷.

Dr. G. G. Williams, Secretar general CBE spunea la București (noiembrie 1981) : «Europa este aproape o întrupare absolută a războaielor și a luptelor, și toate acestea într-un continent care, timp de secole a cunoscut marile credințe și în special credința creștină... să reflectăm serios asupra situațiilor de risc care există pe continentul nostru. Nu numai pentru noi înșine, ci pentru întreaga lume, căci dacă lucrurile merg rău aici, la noi, ele merg rău pentru întreaga lume... să folosim apelurile pentru pace ca bază de reflecție și acțiuni spre viitor. Aceasta e o parte integrantă din lucrarea noastră spirituală, căci pacea e parte integrantă din gândirea noastră religioasă... Fie ca Dumnezeu să ne-o dea !»⁴⁸.

*

Din cele de mai sus se vede că atât Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința creștină pentru pace, cât și Conferința Bisericilor Europene au activat ca factori determinanți în sprijinirea luptei pentru apărarea păcii. În afara adunărilor generale, cele trei organizații bisericești mondiale au ținut sesiuni speciale, întruniri și mitinguri pentru prevenirea războaielor sau a unei catastrofe nucleare. În același timp, reprezentanți ai CEB, CBE și CCP activează în ONU și instituțiile sale culturale, de întrajutorare și solidaritate umană, având la bază mesajul evanghelic al Păcii și buneii învoiri între oameni (Luca II, 14). În acest spirit s-a ținut Adunarea mondială a creștinilor pentru pace de la București (noiembrie

47. *Mesajul* adresat Bisericilor și membrilor lor conține o vibrantă chemare pentru intensificarea luptei în vederea apărării vieții și păcii. «Duhul Sfânt ne face să avem încredere unii în alții... Cel mai puternic duh al fricii este în Europa. Înarmarea este un semn al fricii reciproce. Însă noi nu avem duhul fricii, ci am primit puterea Duhului. Trebuie ca noi să nu acceptăm imaginile dușmănoase pe care ni le sugerează potrivnicul și nici să nu ajutăm la realizarea lor. Ar trebui să nu mai acceptăm fără discernământ argumentul că înarmarea se face numai pentru a se realiza un echilibru. Duhul Sfânt ne ajută în același timp să înlăturăm senzația de slăbiciune că nu putem face nimic în fața situației ce ne constrânge. El ne arată posibilitățile creatoare ale încrederii.

Întrebarea noastră se pune : Ce stimulează sau periclitează creșterea încrederii în Europa? Pentru noi este clar că încrederea poate să se realizeze prin pași care duc la limitarea propriului potențial militar de înarmare.

Iubiți frați și surori din Bisericile Europei, noi am primit Duhul Sfânt ca un dar prefigurat al noi creații. În El nădăjduim împreună cu întreaga creație care suspină să dobândească întreaga eliberare din robia trecătoare spre libertatea strălucită a fiilor lui Dumnezeu și spre desăvârșirea cuprinzătoare a întregii creații (Rom. VIII, 19). La fiecare împărtășire cu Sf. Euharistie avem pe limbă gustul noii creații, care este dreptatea, pacea și bucuria în Sf. Duh (Rom. XIV, 17). Noi putem îndeplini slujirea noastră în rugăciune, mărturie și dragoste activă în această lume supusă morții, numai în așteptarea plină de nădejde, în care Biserica a trăit și s-a rugat de la începuturile sale. Duhul și mireasa spun : Vino / Da, vino, Doamne Iisuse!» (Apoc. XXII, 17—20) (p. 1104—1105) și *Opiniile* I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Bisericile din Europa și Adunarea generală CEB, în «Telegraful Român», 131 (1983).

48. *Cuvînt la Adunarea Cultelor din România*, în «Pentru dezarmare și pace», Ed. Institutului Biblic..., București, 1982, p. 62—65.

1981)⁴⁹, ca și Conferința mondială a religiilor pentru apărarea darului sacru al vieții împotriva unei catastrofe nucleare (mai, 1982, Moscova).

Orice creștin trebuie să trăiască pacea, fiindcă el știe că: «Fericirile sînt numai făcătorii de pace și că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei V, 9).

Diac. Conf. P. I. DAVID

ȘTIRI ECUMENICE

— «Secretariatul pentru activități ecumenice» (S.A.E.) a organizat în localitatea La Mendola «Săptămîna ecumenică» cu tema privind «Duhul Sfînt». Ortodoxia a fost reprezentată de doi teologi români: Pr. prof. univ. Dr. Dumitru Popescu, Director de Studii la Conferința Bisericilor Europene de la Geneva, care a și conferențiat în legătură cu tema dată, și preotul Traian Valdman — Milano — care asemenea a conferențiat («Biserica Românească», nr. 21/84, Milano — Italia).

— Preotul Gheorghe Vasilescu (Italia) a vorbit, la invitație, în biserica Sf. Paul din Torino, despre «Specificul Ortodoxiei Românești», trezind în publicul numeros un viu interes pentru lumea ortodoxă, puțin cunoscută Occidentului («Biserica Românească», nr. 21/84, Milano).

— Biblioteca parohiei ortodoxe române din Stockholm (Suedia) este bogată în cărți cu conținut religios, istoric, științific, artistic în limba română. Doritorii care vor să consulte sau să împrumute cărți sînt bine veniți la bibliotecă, paroh A. Poșircă. (Candela nr. 1/1984, Stockholm).

— La 18 martie 1983 preotul sachelar Dimitrie Musta, parohul Torocului Mic, este numit administrator protopresbiterial al protopopiatului Torocul Mic (Iugoslavia). («Semănătorul» nr. 2/83 — Revista Vicariatului ortodox român din Banatul Iugoslav).

— La Verona, pe lângă Institutul Teologic San Bernardino, s-a înființat un «Institut ecumenic». Acesta propune studii postuniversitare de doi ani pentru specializare în ecumenism, cuprinzînd și discipline privind Orientul creștin — Ortodoxia. Din corpurile didactice face parte și preotul ortodox român Traian Valdman, căruia i s-a încredințat cursul privind «Teologia Duhului Sfînt» (Biserica Românească, Milano, nr. 21/84).

— A doua zi de Crăciun în biserica din Torocul Mic (Banatul Iugoslav) s-a prezentat un frumos program religios în legătură cu sărbătoarea Nașterii Domnului, executat de credincioșii din Straja. Au participat credincioși ortodocși români din Torocul Mic, Torocul Mare și Straja. La program a contribuit și corul bisericii din Torocul Mic. Programul duhovnicesc începe cu «ectenia mare» rostită de preoții celor trei parohii: Dimitrie Musta, Ion Sfera, Moise Ianeș. Corul din Straja execută colinde, cîntînd cu el toți credincioșii prezenți, copii și tineri recită poezii religioase și naționale. A fost un program foarte variat și bogat, producînd emoții de înălțare duhovnicească.

49. *Idem*, Cuvîntul Prea Fericitului Patriarh Iustin, p. 30—43.

50. Pe larg, *Participarea Prea Fericitului Patriarh Iustin, în fruntea unei delegații a B.O.R., la Conferința Mondială «oamenii de religie pentru apărarea darului sacru al vieții împotriva catastrofei nucleare», Moscova, 10—14 mai 1982, în «BOR», C (1982), nr. 5—6, p. 448—469.*

După programul religios, părintele vicar Moise Ianeș dă citire ac-tului Sf. Patriarhii a Bisericii Ortodoxe Române, prin care Prea Feri-citul Patriarh Justin acordă distincția de «Sachelar» părintelui Dimitrie Musta din Torocul Mic. Împreună cu «briul albastru» părintele Vicar a înmînat părintelui Musta un epitrahil, un Liturghier și o Carte de ru-găciuni. S-au rostit cuvîntări în legătură cu contextul situației. Evident, frumos și lăudabil fapt religios («Semănătorul», 983/2 — Virșeț).

Diac. Prof. O. BUCEVSCHI

SESIUNEA DE LUCRU A DEPARTAMENTULUI DE STUDII AL CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

La invitația Bisericii Ortodoxe Române s-a organizat la București, în zilele de 7 la 11 mai a.c. o sesiune de lucru a Departamentului de studii al Conferinței Creștine pentru Pace (CCP). Lucrările, desfășurate în clădirea Institutului Teologic din București au fost conduse de prof. Dr. Gerhard Bassarak (RDG), vicepreședinte al CCP și director al acestui Departament de Studii. A participat Dr. Lubomir Mirejovski (RSC), se-cretar general al CCP, membri ai Departamentului de studii și repre-zențanți ai Comisiilor de studiu ale CCP.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au luat parte la lucrări I.P.S. Mitropolit Nestor Vornicescu al Olteniei, membru în Comitetul de Lucru al CCP, Pr. Ilie Georgescu, membru în Secretariatul Internațional al CCP, Pr. Prof. Ioan Ică, membru în Comisia Teologică, Pr. Dumitru Soare, Director al Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Arhim. Nifon Mihăiță, Consilier Patriarhal, Pr. Asist. Viorel Ioniță și Diac. Asist. Ion Caraza, din partea Institutului Teologic din București. Din partea celorlalte Biserici din România, membre ale CCP, au participat la lucrările sesiunii Prof. Dr. Pentek Arpad, rectorul Insti-tutului Teologic Protestant Unic din Cluj, ca reprezentant al Bisericii Reformate din România și Prof. Dr. Cristoph Klein, prorector al Insti-tutului Teologic Protestant Unic — secția luterană de la Sibiu, ca re-prezentant al Bisericii Evanghelice C. A. din România.

Sesiunea s-a deschis printr-un serviciu religios ortodox desfășurat în biserica Sf. Ecaterina a Institutului Teologic, după care I.P.S. Mitro-polit Nestor al Olteniei a salutat pe participanții la lucrări în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin. Larga expunere a Înaltului ierarh român a fost urmărită cu atenție de participanții la lucrări care și-au însușit o mare parte din datele prezentate și introduse în documen-tele finale ale reuniunii, ca poziții ale țării noastre în problema desti-derii, cooperării și păcii.

În timpul sesiunii s-a scos în relief necesitatea ca această Confe-rință care înglobează ca membrii Bisericii creștine și grupări de credin-cioși de toate confesiunile și din toate continentele, trebuie să promo-veze principiile păcii și colaborării între toți oamenii, bazînd întreaga

sa activitate pe adevărul revelat și pe învățătura Mintuitorului Hristos, Domnul Păcii.

Conferința Creștină pentru Pace este chemată să promoveze apropierea între creștini, indiferent de convingerile lor religioase, indiferent cărei zone geografice aparțin sau în ce mediu își desfășoară activitatea, în vederea creșterii încrederii între oameni și popoare, a creerii condițiilor pentru realizarea destinderii și înțelegerii, pentru înfăptuirea unui climat de pace între oameni și popoare. CCP care se pregătește pentru cea de a șasea Adunare Generală în vara anului 1985, se arată a fi una din importanțele organizații bisericești internaționale al cărei scop rămâne apropierea dintre oameni în vederea înlăturării amenințării războiului și a promovării păcii.

Documentele elaborate în timpul sesiunii de la București vor face obiectul analizei cu prilejul viitoarei Adunări Generale.

Vineri, 11 mai, o delegație a participanților la lucrări, condusă de Prof. Dr. Gerhard Bassarak a fost primită la Palatul Patriarhal de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin. Cu acest prilej, membrii Departamentului de studii au adresat mulțumirile lor pentru condițiile optime în care s-au desfășurat lucrările sesiunii de la București, condiții care au contribuit la succesul întâlnirii. Cu același prilej, și-au exprimat convingerea că și pe mai departe se vor manifesta strinsa legătură dintre Biserica Ortodoxă Română, și Conferința Creștină pentru Pace. Prof. Dr. Gerhard Bassarak a evidențiat rolul reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române și al celorlalte Biserici membre din România la buna desfășurare a sesiunii ca de altfel și la întreaga activitate a Conferinței, știindu-se că întotdeauna delegații români au contribuit eficace la mersul înainte al activității Conferinței.

Sesiunea de la București a Departamentului de Studii al CCP, organizată într-o atmosferă de prietenie creștină, a scos în evidență complexitatea problemelor care amenință astăzi pacea, precum și datoria tuturor creștinilor, de pretutindeni de a fi promotori ai apropierii între oameni, ai colaborării pentru triumful cauzei păcii, pentru viața planetei noastre. S-a dovedit încă o dată că Biserica Ortodoxă Română, toate cultele religioase din patria noastră, desfășurându-și activitatea în condițiile deplinei libertăți de convingere religioasă, îndeplinesc un rol însemnat în efortul pe care popoarele îl desfășoară astăzi pentru construirea unui viitor lipsit de amenințarea războiului.

I.I.G.

SESIUNE «KAIRE»

De la 25 la 31 mai 1984 a avut loc la Grandchamp — comunitatea monahală feminină din Elveția — o sesiune a asociației religioase denumite «Kaïre» (după grecescul «haïrete» = bucurați-vă), la care au participat peste patruzeci de invitați, pe lângă viețuitoarele comunității. Participanții erau membri ai Bisericilor Protestante, Ortodoxe și Romano-Catolice.

Tema discuțiilor a fost versetul biblic: «Voi sînteți sarea pămîntului» (Matei, 5, 13). Au conferențiat invitații celor trei Biserici, în ordinea următoare: Dan Ilie Ciobotea, profesor la Institutul ecumenic de la Bossey, — cu tema «*Puterea smereniei și a milei în spiritualitatea Sfinților Părinți*» (26 mai); Maria Assaad (ortodoxă — coptă, cu funcție de conducere în CEB), despre «*Vocația femeii în Biserică și în societate*» (27 mai); Pastorul R. Neubauer, cu tema «*Să fii sarea pămîntului azi*» (28 mai); Catherine Chiotellis (ortodoxă-Grecia) — despre «*Experiența isihiei la sfinții Părinți*» (28 mai); Părintele Lebeau (romano-catolic), despre «*Creșterea în discernămîntul evanghelic*» (29 mai).

În ziua de 30 mai, participanții au făcut un pelerinaj în munții Jura, acolo unde cîțiva monahi ai protestantismului au viețuit după regulile pustnicilor cunoscuți ortodoxiei, dînd aceluia loc numele de «Tebaida din Jura» care a fost și «legămîntul asociației Kaïre». Pelerinajul s-a extins la Institutul Ecumenic din Bossey, unde participanții au întilnit o altă sesiune, cea începută la Bossey, în 28 mai, cu titlul: «*Femeile slujind Biserica*».

Sesiunea «Kaïre» s-a încheiat în ziua de 31 mai, cînd s-a oficiat un serviciu divin în cinstea sărbătorii Înălțării Domnului.

Se semnaleză participarea ortodoxă a I.P.S. Mitropolit Emilianos Timiades, reprezentant al Patriarhiei Ecumenice în Consiliul Ecumenic, și a Maicii Eufrasia Poiană (Minăstirea Dealu) din Biserica Ortodoxă Română, cum și a trei monahii din Biserica Greciei și cea a Egiptului.

În sîmbăta și Duminica acestor zile, s-a celebrat Euharistia în cultul romano-catolic (P. Lebeau — 27 mai, seara), în cultul protestant (P. Neubauer — 28 mai, dimineața) și în cultul ortodox (I.P.S. Emilianos — 28 mai, dimineața), slujbele succedîndu-se astfel ca toți cei prezenți să poată participa la fiecare din ele.

S-a remarcat o bună colaborare interconfesională în cadrul sesiunii, atît în timpul serviciilor religioase, la care au participat toți cei prezenți, cît și la discuțiile care au avut loc după fiecare conferință. Dat fiind componența feminină a asociației «Kaïre», discuțiile au abordat și tema participării femeii în Biserică și societate, cum și a egalității în demnitate a femeii și bărbatului, privindu-se tema și pe plan doctrinar.

SEMINAR ECUMENIC LA BOSSEY, 28 mai — 3 iunie 1984

La Institutul Ecumenic de la Bossey (Elveția) a avut loc un seminar pe tema «Femeile slujind Biserica», organizat de Dl. Dan Ilie Ciobotea, profesor la această instituție. Au fost reprezentate peste cincizeci de comunități religioase, sau Biserici, din lumea întreagă, participînd specialiști teologi în problemă, pe lîngă alte persoane din aparatul administrativ al Institutului.

Întâlnirea a avut caracter mondial, participantele din Europa alăturându-se persoanelor cu aceleași preocupări, din : Angola, Sierra Leone, Egipt, India, Bangladesh, Statele Unite ale Americii, Mexic, Costa Rica, Brazilia, Filipine, Australia, etc.

Conferențierele au abordat următoarele subiecte : «Slujirea femeilor pe lângă cei marginalizați» (29 mai), temă lucrată de ordinul catolic «Les Petites Soeurs de Jésus» ; «Slujirea femeilor într-un context industrializat» (30 mai), prezentat de Sora Tereza Dagdag (catolică din Filipine); «Slujirea femeilor în spitale și azilele pentru vîrstnici», de Sora Dora Betz (protestantă din R.F.G.) la 31 mai ; «Viața contemplativă și slujirea femeilor în Biserică» vorbitoare fiind Superioara Comunității din Grandchamp, Sora Minke (Elveția), la 1 iunie ; «Slujirea femeilor ortodoxe în Biserica de azi», prezentată de Maica Eufrasia Poiană de la Mînăstirea Dealu (România), la 1 iunie d.a. ; «Slujirea femeilor în Biserica Egiptului» vorbitoare fiind Marie Assaad (ortodoxă-coptă), din Secretariatul General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Pe lângă discuțiile în plenară, care au urmat fiecărei conferințe, participantele au colaborat, pe grupe, la studiul biblic, ca și la diferite servicii religioase din capela Institutului.

Pe lângă conferențierele amintite, a mai vorbit și un specialist în Vechiul Testament, Sam Amirtham, din C.E.B., care a condus ora de studiu biblic în plenară, abordînd tema «paternității materne sau a maternității paterne», care rezultă din proorociile lui Isaia (52, 13 — 53, 8), conferință care a deschis un nou orizont tematicii feminine propuse (31 mai).

Conferința Maicii Eufrasia Poiană s-a bucurat de un succes deosebit, unele participante luînd cunoștință pentru prima oară de existența unei ortodoxii românești. Vocația monahală a ortodoxiei și viața de rugăciune a mînăstirilor a solicitat atenția celor prezenți, care s-a exprimat prin multe întrebări puse conferențierei.

Sesiunea seminarului cu tema de mai sus a fost organizată în mod excepțional de bine de Dan Ilie Ciobotea, care a completat adeseori răspunsurile celor interpelați, prin larga sa experiență și cunoaștere a raporturilor interconfesionale.

Seminarul s-a terminat în ziua de Duminică 3 iunie, cu lectura în plenară a raporturilor pe secții și o evaluare a rezultatelor acestei sesiuni.

ANCA MANOLACHE

DIN VIAȚA BISERICESCĂ

VIZITA ÎN GRECIA

A PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH IUSTIN

La invitația Prea Fericitului Serafim al Atenei și a toată Elada, între 25 și 29 mai a.c., Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a vizitat Biserica Greciei. În această vizită oficială, Prea Fericirea Sa a fost însoțit de I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, P. C. Arhid. Ion Bănățeanu, secretar al Cabinetului Patriarhal și P. Cuv. Arhid. Laurențiu Movileanu de la Catedrala Patriarhală.

Plecarea a avut loc joi, 24 mai a.c., de la Aeroportul Otopeni, iar la sosirea Înălților oaspeți la Aeroportul Atenei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin și delegația Bisericii Ortodoxe Române au fost întâmpinați de Prea Fericitul Arhiepiscop Serafim, membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Eladei, clerici și alte persoane oficiale din partea acestei Biserici surori. Au fost de față la sosire D-1 I. Kapsis, ministru adjunct la Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Elene, D-1 C. Ecobescu, Ambasadorul Republicii Socialiste România în Capitala Greciei, membri ai Ambasadei noastre la Atena. La aeroport, Prea Fericirea Sa a fost salutat de o gardă militară care a dat onorul. Menționăm că pe toată perioada vizitei Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin în Grecia, la Atena au fost arborate drapelele de stat ale R. S. România și ale Republicii Elene.

Primirea oficială a Înălților oaspeți a avut loc în după amiaza zilei de 24 mai în Catedrala Arhiepiscopală din Atena, cu care prilej cei doi conducători de Biserici au rostit cuvîntări. La primirea oficială din Catedrală a fost de asemenea prezent, D-1 Stelianos Papatemelis, ministru adjunct la Ministerul Învățămîntului și Cultelor.

În dimineața zilei de vineri, 25 mai, delegația Bisericii Ortodoxe Române a participat la sesiunea festivă a Sinodului Permanent al Bisericii Greciei, cu care prilej, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a primit cea mai mare distincție a Bisericii Greciei, «Crucea de Onoare a Bisericii Greciei». Ceilalți membri ai delegației române au primit Crucea de Aur și Crucea de Argint a Sfîntului Apostol Pavel. Cu prilejul acestei festivități s-au rostit de asemenea cuvîntări de către cei doi Întîistătători de Biserici ortodoxe surori.

În aceeași zi, la orele 18, delegația Bisericii Ortodoxe Române a făcut o vizită la Ministerul Învățămîntului și Cultelor din Grecia, fiind

primit de D-1 ministru Apostolos Kaklamanis și de alte persoane oficiale. A urmat un dineu în cinstea delegației române oferit de Ministerul Învățămîntului și Cultelor din Grecia, la Hotel Astoria, din centrul istoric al Atenei. La dineu au participat din partea gazdelor D-1 ministru A. Kaklamanis, secretar general Beis, ministru adjunct S. Papatemelis, ministru adjunct Moralos, director Teodorakopolis, P. S. episcop A. Ianulatos, Decanul Facultății de Teologie din Atena, profesori și alte personalități ale vieții culturale și științifice din Grecia.

Simbătă, 26 mai, seara, Ambasada Română din Atena a oferit o recepție oficială în onoarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin. La recepție a participat Prea Fericitul Arhiepiscop Serafim al Atenei însoțit de Înalți Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe a Eladei, precum și de alte personalități ale vieții culturale și politice din Grecia.

Duminică, 27 mai a avut loc în Catedrala ortodoxă din Capitala Greciei săvîrșirea Sfintei Liturghii la care au coliturghisit cei doi Înțistătători de Biserică, Înalți ierarhi din cele două Biserici, clerici, în prezența unei mari mulțimi de credincioși. Dejunul a fost oferit de Prea Fericitul Arhiepiscop Serafim la Mînăstirea Penteli, cunoscut centru de întruniri ecumenice al Bisericii Ortodoxe a Eladei.

Luni, 28 mai, dimineața, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin și membrii Delegației Ortodoxe Române au fost primiți de Ex. Sa Domnul Constantin Karamanlis, Președintele Republicii Elene la Reședința acestuia din Atena.

La prînz, delegația Bisericii Ortodoxe Române a avut o întrevedere cu D-1 I. Kapsis, ministru adjunct la Ministerul Afacerilor Externe al Greciei.

La orele 14, la Hotel «Grande Bretagne» din Atena, unde a fost găzduită Delegația noastră, a avut loc dejunul oficial oferit de Guvernul Grec în onoarea delegației Bisericii Ortodoxe Române.

Seara, a fost vizitată localitatea Sunion, renumit centru turistic al anticei Elade.

Martî, 29 mai Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a vizitat Seminarul Teologic Rizarion și Reședința Arhiepiscopiei Atenei. La prînz, Prea Fericirea Sa și membrii delegației au fost primiți de Ex. Sa Andreas Papandreu, Prim Ministru al Guvernului Republicii Elene.

Seara, la orele 18, Delegația Bisericii Ortodoxe Române a părăsit Grecia spre a se întoarce în patrie.

★

Cu prilejul acestei vizite, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin și membrii delegației au fost primiți atît de Președintele Republicii Elene, cît și de Primul Ministru Andreas Papandreu.

Cu ocazia acestor primiri, din partea Președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, a fost transmis Președintelui Republicii Elene și Primului Ministru un salut cordial și cele mai bune urări iar poporului grec urări de prosperitate și progres.

Mulțumind, Domnii Constantin Karamanlis și Andreas Papandreu au rugat să se transmită Președintelui Republicii Socialiste România, Domnului Nicolae Ceaușescu, salutul lor amical, cele mai bune urări de sănătate și fericire personală, de progres și de prosperitate pentru poporul român prieten.

Prestigiul de care se bucură în Grecia Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, precum și respectul pe care Biserica și poporul grec le poartă față de Biserica și poporul român — cele două Biserici și popoare fiind animate de dorința comună a stabilirii unei păci durabile în Balcani și în lumea întreagă — au conferit vizitei Întâistătătorului Bisericii noastre un caracter aparte, fiind considerată de cel mai înalt nivel.

Primirea oficială în catedrala Arhiepiscopiei din Atena, participarea la sesiunea festivă a Sfântului Sinod permanent, cu care prilej Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a fost decorat cu Crucea de onoare, cea mai mare distincție a Bisericii Greciei iar membri delegației cu Crucea de aur și de argint a Sfântului Apostol Pavel — precum și întâlnirea cu profesorii și studenții Facultății de Teologie a Universității din Atena, au relevat legăturile tradiționale existente între cele două Biserici surori precum și dorința sinceră ca acestea să se adâncească și mai mult în viitor.

Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin în Grecia, al cărei program stabilit de către gazde a inclus întâlniri la cel mai înalt nivel, atât bisericești cât și de Stat, a contribuit la adâncirea relațiilor între cele două popoare, român și grec.

VIZITE ÎN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

VIZITA EPISCOPULUI ANGLICAN JOHN SATTERTHWAITE DE GIBRALTAR

Între 31 martie și 4 aprilie curent, Biserica Ortodoxă Română a fost vizitată de Episcopul anglican John Satterthwaite de Gibraltar sub al cărui control canonic se află comunitatea anglicană din București.

În timpul șederii la București, conducătorul bisericesc anglican a fost primit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin la Palatul Patriarhal. Cu acest prilej, au fost abordate probleme privind dialogul teologic ortodoxo-anglican, precum și aspecte privind buna desfășurare a activității comunității anglicane la București. Menționăm că Arhiepiscopia Bucureștilor a întreprins lucrări de restaurare a bisericii anglicane din București prin serviciul său tehnic.

Luni, 2 aprilie, Ambasadorul Marii Britanii la București împreună cu Episcopul John Satterthwaite au oferit un dineu în onoarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin la care au participat de asemenea, I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, Arhim. Nifon Mihăiță, Consilier Patriarhal.

VIZITA MITROPOLITULUI DAMASKINOS DE LA GENEVA

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, între 8—12 aprilie a.c., a vizitat Biserica Ortodoxă Română I. P. S. Mitropolit Damaskinos al Elveției, însoțit de P. C. Prof. Ion Bria, secretar pentru relații cu ortodocșii în cadrul Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic de la Geneva.

În timpul vizitei sale la București, I. P. S. Damaskinos a avut întrevederi oficiale cu Prea Fericitul Părinte Patriarh, cu care a discutat probleme referitoare la relațiile actuale dintre Bisericile Ortodoxe surori, aspecte ale dialogului Bisericilor Ortodoxe cu alte Biserici creștine, relațiile bilaterale dintre Biserici și aspecte ale problemelor ridicate de diaspora.

La 10 aprilie, I. P. S. Damaskinos a prezentat în fața profesorilor și a studenților de la Institutul Teologic din București expunerea privind «Pregătirile pentru Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe».

La 11 aprilie, I. P. S. Mitropolit Damaskinos a participat, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin la săvârșirea Sfintei Liturghii în biserica principală a mînăstirii Cernica, cu prilejul prăznuirii Sf. Ierarh Calinic de la Cernica.

În timpul șederii sale la București, I. P. S. Mitropolit Damaskinos a vizitat, însoțit de P. S. Episcop Vasile Țirgovișteanul, Vicar Patriarhal, mînăstirile Căldărușani și Țigănești.

Vizita pe care I. P. S. Mitropolit Damaskinos al Elveției (Patriarhia Ecumenică) a întreprins-o în țara noastră la invitația Părintelui Patriarh Iustin, a contribuit la adîncirea relațiilor frățești tradiționale dintre Bisericile noastre, în special în ceea ce privește diaspora ortodoxă ca și în vederea pregătirii Sfântului și Marelui Sinod Ortodox.

CRONICAR
(I. I. G.)

SFÎNȚIREA BISERICII DIN PAROHIA DRĂGĂNESCU, PROTOIERIA CIOROGÎRLA, JUDEȚUL GIURGIU

În apropierea frumoasei văi a Argeșului ce coboară spre Călugăreni, se vede spre dreapta, printre plopii și sălcile de pe margini, satul Drăgănescu, cu locuitori vrednici, cooperatori și muncitori la fabricile din comunele vecine. Biserica lor străjuiește această veche localitate, iar credincioșii răspund totdeauna la chemarea ei.

Astfel, în ziua de 2 octombrie 1983, biserica era în mare sărbătoare, cu preoții și credincioșii ei. Era ziua de sfințire a lucrărilor de reînnoire și de înfrumusețare a bisericii. De aceea, încă de dimineață, credincioșii au așteptat venirea Prea Sfințitului Episcop Roman Ialomiteanul, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, care este întâmpinat de P.P. C.C. Preoți Mihail Marinescu, Ungureanu Marin, Băltărețu Ioan, David Popescu și diaconii Emil Cornișescu și Constantin Popescu.

După sfințirea bisericii, ocolirea ei și stropirea cu apă sfințită, s-a săvârșit Dumnezeiasca Liturghie arhierescă. Predica zilei a fost rostită de Preotul David Popescu, iar răspunsurile la strană de către credincioși în frumoasa cîntare omofonă.

După serviciul divin a luat cuvîntul P. C. Protoiereu Enache Sibianu, care, după ce salută prezența Prea Sfințitului Episcop Roman Ialomiteanul, spune printre altele: «Toamna se adună roadele dar și cele duhovnicești, așa cum se întîmplă la parohia Drăgănescu a cărei biserică ne-a primit astăzi pentru slujba de sfințire. Este păstorită de preotul Savian Bunescu, de peste 40 de ani, iar în prezent este restaurată complet și pictată din nou de către ieromonahul pictor Arsenie Boca, într-o manieră cu totul originală. P. C. Sa aduce mulțumiri P. S. Episcop Roman pentru oboseala ce și-a luat ca să vină și să slujească la parohia Drăgănescu, rugîndu-l să transmită Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin smeritele metanii ale preoțiilor din Sectorul agricol Giurgiu. De asemenea mulțumește Departamentului Cultelor pentru tot concursul dat parohiilor din acest protopopiat. Felicită pe preot și pe credincioși pentru munca depusă și realizările frumoase care se văd.

Preotul Savian Bunescu, parohul bisericii, arată că după 42 ani de slujbă preoțească, aduce închinare lui Dumnezeu cu mulțumire, pentru munca și jertfa credincioșilor depusă la lucrările de restaurare a bisericii.

Prezintă o dare de seamă asupra desfășurării lucrărilor efectuate cu ajutorul credincioșilor. A lucrat cite puțin în fiecare an, încă din anul 1950. Pictura bisericii a durat 15 ani — o lucrare deosebită, apreciată de toată lumea. Arată că a fost ajutat și de alte parohii și credincioși din afară, cărora le mulțumește în mod deosebit. Se apleacă, cu recunoștință în fața mormintelor celor care l-au ajutat și nu mai sînt astăzi în mijlocul nostru. Aduce mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, Conducerei de Stat, prin Departamentul Cultelor și Părintelui Protoiereu Enache Sibianu, pentru concursul acordat. În încheiere spune: «Este o fericire pentru biserica satului nostru ca să vină și să slujească într-însa un arhiereu și să binecuvînteze pe credincioși. De aceea mulțumim Prea Sfințitului Episcop Roman pentru această mare bucurie ce ne-a făcut».

P. S. Episcop Roman, după ce aduce binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, arată că necesitatea slujbei sfințirii bisericii este impusă de rînduiala noastră bisericească, deoarece după orice reparație capitală sau restaurare s-au efectuat lucrări de oameni nesfințiți, care poate au prihănit puritatea bisericii. Slujba aceasta este o jertfă adusă lui Dumnezeu, Care, ca un milostiv, revarsă harul Său peste toți credincioșii. Făcînd o frumoasă cateheză despre însemnătatea bisericii, ca Locaș sfînt, P. S. Sa spune că «Biserica este locul lui Dumnezeu. Acum ea a fost sfințită, împodobită și înfrumusețată. De aici ochii Lui ne văd, urechile Lui ne aud și ne dăruiește darurile Sale. Toți am primit răsplata că ne-a binecuvîntat munca. Aici este raiul cel nevăzut. Icoanele sfînte reprezintă pe cei dragi ai noștri, care mai înainte au rîvnit în credință. Ei sînt familiali cu noi. Prin credință și prin sfintele icoane ne facem o unitate cu Hristos, cu îngerii și cu puterile cerești. Cine intră în biserică să se facă vrednic de faptele credinței și cu evlavie să se închine în fața lui Dumnezeu, căci locul unde intri în biserică este sfînt». Prea Sfinția Sa încheie cu cuvintele: «Ce frumoasă este biserica astăzi! Iubiți-o și împodobiți-o cu credință și cucernicie. De aici aveți harurile duhovnicești și cuvîntul Sfintei Evanghelii lui Hristos. Aici aflăm răspuns la întrebarea: «De unde venim, pentru ce trăim și unde mergem»?

Cuvintele P. S. Sale au pătruns în inimile tuturor.

Ceremonia sfințirii bisericii s-a terminat cu un polihroniu și pomenirea ctitorilor și slujitorilor adormiți.

Pr. DAVID POPESCU

ADORMIȚI ÎNTRU DOMNUL

† EPISCOPIOSIF IOSIF GAFTON

În dimineața zilei de 9 iunie a.c. a trecut la cele veșnice în reședința sa episcopală, regretatul Episcop IOSIF GAFTON al Rîmnicului și Argeșului.

Ceremonia funerară a înmormîntării veteranului între înalții ierarhi ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a desfășurat în ziua de 12 iunie a.c. La orele 8 dimineața, s-a săvîșit Sfînta Liturghie în Catedrala Episcopală de la Rîmnicul Vilcea de către I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei împreună cu P.S. Arhiereu Vicar Gherasim Piteșteanul, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. La orele 11, au început slujba prohodirii adormitului în Domnul, Episcop Iosif un impresionant sobor de Înalți Ierarhi ai Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin. Împreună cu Intfiistătorul Bisericii Ortodoxe Române au slujit I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, I.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, P.S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, P.S. Episcop Emilian de Alba Iulia, P.S. Episcop Vasile al Oradiei, P.S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, P.S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucu-estilor, P.S. Damaschin Severineanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, P.S. Gherasim Piteșteanul Arhiereu Vicar al Episcopiei Rîmnic-Argeș, P.S. Gherasim Hunedoreanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Aradului.

Cuvîntul funebru a fost rostit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, urmat de I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei și P.S. Arhiereu Gherasim Piteșteanul.

La sfîrșitul prohodirii a urmat, după datina Bisericii noastre, înconjurarea catedralei cu corpul neînsuflețit al mult regretatului ierarh, purtat pe umeri de protoierei

și preoți din eparhie, urmați de Înălții Ierarhi, clerul și o mare mulțime de credincioși veniți să aducă un ultim salut celui care i-a călăuzit spre Mântuitorul Hristos și i-a păstorit duhovnicește peste 35 de ani. După îndătinata înconjurare a sfintului lăcaș, corpul răposatului episcop Iosif a fost depus în cripta de mult pregătită lângă bolnița Centrului Episcopal, în așteptarea Învierii celei de obște.

Episcopul Iosif Gafton s-a născut ca fiu al unei familii de preoți la 5 decembrie 1896, în comuna Puțeni din județul Tecuci. După terminarea cursurilor școlii primare din satul natal, a fost îndrumat la Seminarul Teologic din Galați, după care a urmat cursurile Facultății de Teologie din București. Termină cursurile universitare în anul 1924, iar peste un an primește hirotonia într-un preot pentru parohia Rotari—Prahova unde va desfășura până în anul 1935 o bogată activitate pastorală cu bune realizări în domeniul buneii gospodăririi bisericești. În anul 1935 este transferat la biserica Sf. Ecaterina din Capitală unde va desfășura o frumoasă activitate predicatorială și pastorală, însușind viața spirituală a credincioșilor acestei parohii. Pentru frumoasa sa activitate desfășurată la parohie, pentru calitățile sale organizatorice, este chemat la Centrul Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor în funcția de consilier cultural (1941—1942 — 1 decembrie) și apoi de consilier administrativ până la 1 noiembrie 1943. La 28 noiembrie 1942 este tuns în monahism la Mănăstirea Neamțu cu care ocazie ia numele de Iosif în locul numelui de botez Ioan, și la puțin timp este numit protosinghel. La 1 noiembrie 1943 este numit Vicar al Patriarhiei Române, iar o lună mai târziu, Sfintul Sinod îl alege Episcop Vicar al Patriarhiei Române și ia numele de «Sinaitul». În ziua de 6 decembrie 1943 are loc în catedrala Patriarhală, în prezența Patriarhului Nicodim hirotesia noului numit episcop Iosif într-un arhimandrit, după care primește recunoașterea numărului sale ca episcop vicar al Patriarhiei Române. Slujba «ipopsifierii» sale se desfășoară după rânduiala noastră bisericească în catedrala patriarhală la 18 decembrie 1943, iar în ziua următoare, 19 decembrie are loc hirotonia într-un arhieru de către Patriarhul Nicodim și alți Înălți Ierarhi ai Patriarhiei Române.

La 5 ianuarie 1944, Marele Colegiu Electoral îl alege Episcop de Argeș. Confirmarea în noul post se va face la 24 ianuarie același an după care are loc întronizarea noului Ierarh în străvechea Catedrală de la Curtea de Argeș, după primirea investiției, în ziua de 21 mai a anului 1944.

La începutul anului 1945 (între 31 ianuarie — 10 februarie) a făcut parte din Delegația Patriarhiei Române care a participat la serbările de întronizare a Patriarhului Alexei al Moscovei și a Toată Rusia.

În timpul bolii Patriarhului Nicodim, de la 16 octombrie 1947, Întăistătătorul Patriarhiei Române a încredințat Episcopului Iosif al Argeșului sarcina de a rezolva problemele curente ale Patriarhiei și de a pune în aplicare hotărârile sale în problemele mai dificile.

La 11 martie 1948, Episcopul Iosif al Argeșului a primit și sarcina de a conduce și Eparhia Rîmnicului Vilcea. Episcopul Iosif Gafton a condus separat cele două Eparhii până la începutul anului 1949, când a avut loc noua organizare a eparhiilor din cuprinsul Patriarhiei Române cu care prilej au fuzionat cele două Eparhii, prin crearea Episcopiei Rîmnicului și Argeșului. Cu această nouă organizare Sfintul Sinod a aprobat ca Iosif Gafton să devină Episcop al Eparhiei Rîmnicului și Argeșului cu sediul la Rîmnicul Vilcea. Întronizarea la noul sediu Episcopal a avut loc la 27 martie 1949.

Păstorind această eparhie până la trecerea sa la cele veșnice, Episcopul Iosif Gafton a desfășurat o bogată activitate pastorală și patriotică, recunoscut ca unul dintre marii vorbitori ai Bisericii a știut să se facă iubit și stimat de credincioșii eparhiei căreia i-a fost arhipăstor, precum și de toți care au avut prilejul să-l cunoască în îndelungata sa păstorie.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

† PROTOIEREUL NICOLAE NICOLA

S-a stins din viață, mai înainte de vreme, unul dintre cei mai distinși preoți ai Capitalei, vrednicul slujitor la Biserica «ICOANEI», Protoiereul Nicolae Nicola la Circ. II Capitală.

Cunoscut de toată lumea ca o deosebită personalitate preoțească, cu alese calități sufletești, cu un talent oratoric prețuit, cu o voce caldă și plăcută, bun duhovnic și adevărat părinte duhovnicesc, Preotul Nicola Nicolae a fost nu numai un soț și

un tată iubitor al familiei sale, dar a fost un părinte iubit de credincioșii săi, cu un tact pastoral deosebit și cu un suflet plin de dragoste pentru toți.

Pentru calitățile sale de bun organizator și administrator Conducerea Bisericii i-a acordat și încredințat diferite sarcini ca judecător la Consistoriul Eparhial încă din 1964 și Protoiereu al Circ. II Capitală, din anul 1977, ascultare pe care a avut-o pînă în ziua tristului său sfîrșit — 6 martie 1984.

Pentru vrednicia sa a fost distins cu Crucea Patriarhală și gradul de Iconom Stavrofor.

Născut la 25 februarie 1919 în Comuna Curcani, județul Călărași, regretatul dispărut, după urmarea Școlii Generale în satul natal, s-a înscris la Seminarul Teologic «Nifon Mitropolitul» și apoi, la Facultatea de Teologie din București, pe care a absolvit-o în anul 1942. În acest an a urmat și cursurile Facultății de Drept.

A primit darul preoției în anul 1946, fiind numit diacon la Mînăstirea Saon județul Tulcea, de unde s-a transferat la Biserica Spirea Veche din București. Din anul 1964 funcționează ca preot la biserica parohiei Icoanei, avînd și răspunderea de judecător eparhial și apoi protoiereu, sarcini de care s-a achitat la cel mai înalt grad.

A avut o viață familială deosebit de frumoasă. În casa lui a fost prezent totdeauna Hristos și iubirea adevărată. Alături de soția sa și-a crescut singura odraslă pe care a educat-o cu aceleași sfinte și evanghelice sfaturi și a încredințat-o vieții, căsătorind-o cu un vrednic și studios teolog, azi profesor universitar la Institutul Teologic din București — Preotul Necula Nicolae.

*

Slujba înmormîntării s-a săvîrșit în ziua de 10 martie 1984, în biserica sa de către un ales sobor de preoți și diaconi, în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, însoțit de consilieri patriarhali, mitropolitani, protoiereii Capitalei și preoți din Circa II Capitală.

În continuare, a luat cuvîntul Preotul Rădună Dumitru, misionarul Protoiereii, în numele preoților din Circa II, omagiînd personalitatea celui dispărut și a subliniat, în mod deosebit, calitățile sale de administrator și bun organizator, vrednic preot al lui Hristos. A prezentat regretul întregii preoțimi bucureștene pentru pierderea sa.

Din partea Parohiei Icoana Dl. Emil Marinescu, episcopul bisericii, evidențiînd calitățile deosebite de preot slujitor și duhovnic ale regretatului, ca și Dl. avocat Dumitrescu din partea credincioșilor din Protoierie. În încheiere a luat cuvîntul P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, care, după ce arată tot regretul întregului Centru Eparhial pe care îl exprimă la stingerea din viață a preotului Nicolae Nicola și prezintă condoleanțe familiei îndoliata, dă citire cuprinsului telegramei trimisă cu această ocazie familiei de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, în care se spune: «Am luat cunoștință, cu durere în suflet de neașteptata trecere la cele veșnice a distinsului Dvs. soț, Preotul Nicola Nicolae, care, ani îndelungați a slujit cu rivnă și devotament în calitate de protoiereu al Capitalei și preot la biserica «Icoanei» din București. Rugăm pe Bunul Dumnezeu să așeze sufletul lui unde dreptii se odihnesc, iar Dvs. și întregii familii îndoliata, exprimăm sincere condoleanțe. Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească».

După aceea, sferul cu trupul neînsuflețit al Protoiereului Nicola Nicolae, ridicat pe umeri de preoții colegi, a ocolit biserica, după rînduială, și apoi, spre seară, a fost condus la cîmîntirul Belu și așezat în cavoul familiei.

Așa s-a pristăvit vrednicul preot protoiereu Nicolae Nicola, chemat de timpuriu la Domnul.

ASISTENT

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

MITROPOLIILE ȚĂRII ROMĂNEȘTI ȘI MITROPOLIA MOLDOVEI
ÎN «NOTITIAE EPISCOPATUUM ECCLESIAE CONSTANTINOPOLITANAE»,
EDITATE DE JEAN DARROUZÈS

La Institutul francez de Studii bizantine din Paris, Jean Darrouzès, A. A., a publicat în anul 1982 volumul întâi, al colecției «Géographie ecclésiastique de l'empire byzantin» (Geografia bisericească a imperiului bizantin), intitulat «Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae»* (Listele Episcopatului Bisericii Constantinopolitane).

Lucrarea este, de fapt, «prima ediție critică»¹ a listelor («notitiae») scaunelor episcopale și mitropolitane ale Patriarhiei de Constantinopol pe perioada secolelor VII—XV. Și pentru întocmirea celor douăzeci și unu de liste («notitiae»), J. Darrouzès a folosit două sute nouăzeci de manuscrise, menționate de acesta în lucrarea sa² în ordinea alfabetică a depozitelor de proveniență. Darrouzès ține, în același timp, să precizeze că «rămân desigur în manuscrisele, care n-au fost încă cercetate sau descrise în detaliu, alte liste cu variante de fond și de formă; dar, ținându-se seama de numărul și diversitatea manuscriselor la care s-a ajuns, viitoarele descoperiri au puține șanse să aducă date, cu adevărat noi, privitor la compoziția generală a listelor editate»³.

În lucrarea sa, după introducere, Darrouzès face un comentariu al fiecărei liste («notitia»), în care prezintă succint istoria textului, adică tradiția manuscrisă și formarea acesteia, iar după listele propriu-zise expune un index grec și francez.

Conform propriei mărturii a lui Jean Darrouzès, «nu este vorba de un studiu propriu-zis; fără îndoială că editorul nu putea face abstracție de un anumit număr de mărturii din afara listelor, în particular în actele patriarhale, dar scopul nu era de a da o listă completă la fiecare nume și nici un comentariu al listelor»⁴. În fine, «clasarea manuscriselor pe recenzii după legăturile textuale dintre acestea, și clasarea recenziunilor după context (cuprins) ocupă tot atâta loc ca și însuși textul»⁵. Iar, în ceea ce privește introducerea la texte și notele, ele vizează, în primul rând, să stabilească «prin critica internă rapoartele între recenziunile succesive»⁶.

Cum era și firesc, în «Listele Episcopatului Bisericii Constantinopolitane» se află inserate și Mitropoliile Țării Românești sau Ungrovlahiei, — cum este numită în actele⁷ sinodale ale Patriarhiei ecumenice — și Mitropolia Moldovei.

* Jean Darrouzès, A. A., *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*. Texte critique, introduction et notes, Institut Français d'Études Byzantines, Paris, 1981, XVI + 521 p. 1. *Ibid.*, p. XII. 2. *Ibid.*, p. 425—446. 3. *Ibid.*, p. XII.

4. *Ibid.*, p. XI. 5. *Ibid.*, p. XII. 6. *Ibid.*, p. XI.

7. Denumirea de Ungrovlahia apare, pentru prima dată, în anul 1359, în «registrul sinodului patriarhal din Constantinopol» (Petre Ș. Năsturel, *La partition de la Métropole de Hongrovalachiae*, în «Buletinul Bibliotecii Române», vol. VI (X), 1977/1978, Freiburg im Breisgau (Germania), p. 293; A se vedea hotărârea sinodală din mai 1359 prin care Patriarhia ecumenică transferă pe mitropolitul de Vicina în mitropolia a toată Ungrovlahia, în «Izvoarele Istoriei României. IV Scriitori și Acte bizantine. Secolele IV—XV», publicate de Haralambie Mihăescu, Radu Lăzărescu, Nicolae Șerban Tanașoca, Tudor Teoteoi, Editura Academiei R. S. R., București, 1982, p. 196 și 198.

Mitropoliile Țării Românești sînt menționate pentru prima dată în cadrul acestor liste, în apendicele listei a cincisprezecea, la numărul o sută nouăzeci și doi, după cum urmează: «Sînt și alte mitropolii care nu sînt scrise (trecute, n.n.), ca Pigasul și Ungrovlahia: Ungrovlahia a fost făcută de către Sanctitatea Sa Domnul Filotei în două mitropolii dintr-o episcopie» („Εἰσὶν καὶ ἕτερα μῆτροπόλεις αἱ οὐκ εἰσι γεγραμμέναι, οἷον ἡ Πηγὰς καὶ ἡ Οὐγγροβλαχία ἐγεγονέναι δὲ ἡ Οὐγγροβλαχία παρα τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Φιλοθέου εἰς μῆτροπόλεις δύο ἀπὸ ἐπισκοπῆς”) ⁸.

Se știe că, după anul 1352, mitropolitul Iachint al Vicinei a fost mutat la Cîmpulung sau la Argeș, iar în anul 1359 domnul Țării Românești, Nicolae Alexandru Basarab (1352—1364), a obținut de la patriarhul ecumenic Calist I (1350—1354; 1355—1363) recunoașterea canonică a acestuia ⁹. De altfel, în însăși hotărîrea sinodală ¹⁰ din mai 1359, prin care sinodul Patriarhiei ecumenice transfera pe mitropolitul Vicinei în mitropolia «a toată Ungrovlahia», se afirma că «*deja* ¹¹ *acum cîva timp* (s. n.) el a și chemat la sine (s. n.) pe cel care se afla în vecinătatea lui, pe prea sfințitul mitropolit al Vicinei... chir Iachint, și a primit (s. n.) cu cea mai mare plăcere binecuvîntarea sa, arătînd față de dînsul cuvenita supunere și evlavie (n.n.)» ¹² („πρὸ τίνος ἤδη καιροῦ προσεκαλέσαστο πλησιάζοντα αὐτῶ τὸν ἱερώτατον μῆτροπολίτην Βιτζζίνης... κύρ Ὑάκινθος, καὶ ἐδέξατο ἀσμενεστάτα τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ, καὶ ἐβεῖξε πρὸς αὐτὸν τὴν προσήκουσαν ὑποταγὴν καὶ εὐλάβειαν”) ¹³. În plus, potrivit aceleiași hotărîri sinodale din 1359, ierarhii sinodului cunoșteau, așadar, că mitropolitul Iachint «pare a fi foarte agreeat de către acest mare voievod, la biserica a toată Ungrovlahia» ¹⁴ („ἀπόδεκτος φανεῖς κατα πολὺ τῷ τοιοῦτῳ μεγάλῳ βοῖβόδα, εἰς τὴν ἐκκλησίαν πάσης Οὐγγροβλαχίας”) ¹⁵, urmare, hotărîrea sinodală de la 1359 reprezintă, în realitate, o «recunoaștere a unei stări existente și nu de creare a unei noi instituții» ¹⁶, adică a înființării Mitropoliei Ungrovlahiei.

În anul 1370, Antim Critopol era hirotonit de către patriarhul ecumenic Filotei (1364—1376), «mitropolit al unei părți din Ungrovlahia, adică al unei jumătăți» („μῆτροπολίτης μέρους Οὐγγροβλαχίας, δηλονότι τοῦ ἡμίσεως”) ¹⁷, după cum rezultă din hotărîrea sinodală din octombrie a aceluiași an ¹⁸.

Mitropolitul acestei «părți din Ungrovlahia» este menționat în unele acte ale sinodului Patriarhiei ecumenice dintre 1387 și 1401 sub denumirea de «cel al Severinului» („τοῦ Σεβερίνου”) ¹⁹, în timp ce în alte două din anul 1401 acesta apare ca «prea sfințitul mitropolit al Severinului» („ὁ δὲ ἱερώτατος μῆτροπολίτης Σεβερίνου”) ²⁰. Îi întilnim pomenit și ca «cel al Ungrovlahiei dinspre Severin» („τοῦ Οὐγγροβλαχίας τῆς κατὰ τὸν Σεβερῆνον”) ²¹ într-o însemnare patriarhală din anul 1400. Totodată, apare menționat și ca mitropolit «al unei părți (s. n.) din Ungrovlahia dinspre Severin» („τοῦ μέρους Οὐγγροβλαχίας τῆς κατὰ τὸν Σεβερίνου”) ²², într-o scrisoare patriarhală, datată din iulie 1401. Și cu aceeași denumire de mitropolit al «unei părți din Ungrovlahia» („μέρους Οὐγγροβλαχίας”) ²³ se afla trecut și în manuscrisul ²⁴ folosit de Darrouzès.

Din cele de mai sus rezultă, deci, că textul din apendicele listei a cincisprezecea se referă la înființarea celei de a doua mitropolii a Ungrovlahiei, adică a Severinului.

Istoricul P. Ș. Năsturel consideră că «această ciudată decizie a patriarhului și a sinodului de a scinda în două o Biserică și de a împărți la doi mitropoliți unul și același scaun, ...este o șiretenie, o șmecherie juridică fără precedent» ²⁵. Mai mult chiar,

8. Jean Darrouzès, *op. cit.*, p. 386.

9. Vezi Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 1, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 240—241.

10. A se vedea hotărîrea sinodală din mai 1359 în «*Izvoarele Istoriei României...*», p. 196, 198 și 200.

11. Adverbul «deja» corespunde grecescului „ἤδη”, prezent în textul grecesc, ne-tradus însă în românește în «*Izvoarele Istoriei României...*» p. 197.

12. *Izvoarele Istoriei României...*, p. 197.

13. *Ibid.*, p. 196.

14. *Ibid.*, p. 199.

15. *Ibid.*, p. 196 și 198.

16. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 241.

17. *Izvoarele Istoriei României...*, p. 208.

18. A se vedea hotărîrea sinodală din octombrie 1370 în «*Izvoarele Istoriei României...*», p. 208 și 210.

19. *Izvoarele Istoriei României...*, p. 252, 258, 260, 264 și 268.

20. *Ibid.*, p. 266.

21. *Ibid.*, p. 260.

22. *Ibid.*, p. 268.

23. Jean Darrouzès, *op. cit.*, p. 418.

24. Este un manuscris din secolul al XV-lea, care conține un manuscris al lui Armenopulu și diverse altele cu cuprins canonic (Parisinus 1388). (Vezi Jean Darrouzès, *op. cit.*, p. 439).

25. Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 307.

aceiași istoric este de părere «că Iachint (apoi Hariton în urma sa) a ocupat scaunul mitropolitan al Argeșului în același timp cu Antim»²⁶. Totodată, P. Ș. Năsturel înclină să creadă că «Valachia occidentală, Oltenia, ar fi depins în primul rînd de autoritatea lui Iachint apoi de a lui Hariton, începînd cu 1370 și respectiv de la 1372»²⁷.

Despre existența celor două mitropolii ale Țării Românești se face mențiune și în lista a douăzecea, la numărul patru zeci și opt (trei zeci și șase și trei zeci și șapte), și anume: «Mai tîrziu au fost făcuți doi mitropoliți în Ungrovlahia: pe de o parte unul este locțiitor al Nicomidiei și se intitulază exarh al întregii Ungarii și al Plaiurilor (sic), pe de alta, celălalt se intitulază al unei părți din Ungrovlahia și este locțiitor al Amasiei» („Ἐγένοντο ὕστερον ὄν τῆ Οὐγγροβλαχία δύο μητροπολιταὶ καὶ ὁ μὲν εἰς ἕξει τὸν τόπον τοῦ Νικομηδείας καὶ ἑξαρχος λέγεται πάσης Οὐγγρίας καὶ Πλαγινῶν, ὁ δὲ ἕτερος λέγεται μέρους Οὐγγροβλαχίας καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Ἀμασίας») ²⁸.

Lista a douăzecea confirmă, deci, nu numai existența celor două mitropolii ale Ungrovlahiei, ci și faptul conferirii unor ranguri, la mitropoliții respectivi ale acestora, de către Patriarhia ecumenică. Astfel, mitropolitului Ungrovlahiei i-a fost conferit rangul de «locțiitor al Nicomidiei» și titlul de «exarh a toată Ungaria și al Plaiurilor (sic)». Rangul de locțiitor al scaunului mitropolitan din Nicomidia (în nord-vestul Asiei mici) a fost acordat mitropolitului Ungrovlahiei «chiar din 1381, dar titlul de exarh nu este menționat în mod explicit decît în 1401»²⁹. Tocmai cu acest rang de locțiitor al scaunului mitropolitan din Nicomidia este înțelnit Antim Critopol în actul sinodului patriarhal din Constantinopol din 23 noiembrie 1381: «cel al Ungrovlahiei, care ocupă și locul celui al Nicomidiei» („τοῦ Οὐγγροβλαχίας καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντος τοῦ Νικομηδείας») ³⁰. Și tot cu același rang «al Nicomidiei» este menționat Antim și în actele sinodale din septembrie 1382³¹, noiembrie 1382³², ianuarie 1383³³ și 24 august 1383³⁴. În orice caz, după Tudor Teoteoi, rangul lui Antim de locțiitor al Nicomidiei «nu a putut trece de octombrie 1386, cînd apare un mitropolit titular al Nicomidiei»³⁵.

Merită a fi precizat că mitropolitul Antim Criopol al Ungrovlahiei (c. mai 1381 — c. 1381) nu era altul decît fostul mitropolit al Severinului. Și în același timp se cade a fi scos în evidență faptul că înaintea acordării rangului de locțiitor al scaunului mitropolitan din Nicomidia mitropolitului Ungrovlahiei, mitropolitul acesteia din urmă, și anume Hariton (august 1372 — c. 1381) «adăuga din chiar ziua urcării sale pe scaunul Ungrovlahiei, adică din august 1372, pe cel de *locum tenens* al Amasiei»³⁶. Ori, aceasta înseamnă că Hariton primise rangul de locțiitor al scaunului mitropolitan al Amasiei odată cu sfințirea sa ca mitropolit al Țării Românești, lucru ce rezultă și din actul de numire al acestuia, din august 1372, păstrat în slavonește³⁷.

După cum este cunoscut, «mai tîrziu», Mitropolia Ungrovlahiei «a ocupat locul Mitropoliei de Ancira»³⁸, pentru ca, în fine, la 10 octombrie 1766 patriarhul ecumenic Sofronie al II-lea (1774—1780) și sinodul său au acordat mitropolitului Grigorie al II-lea al Ungrovlahiei (1760—1787) și succesorilor săi, rangul de «locțiitor al scaunului de Cezareea Capadochiei»³⁹.

Conform listei a douăzecea, mitropolitul Severinului purta rangul de «locțiitor al Amasiei» (în nordul Asiei mici). Și cu rangul acesta de «locțiitor al Amasiei»⁴⁰, mitropolitul Severinului apare «în 1389»⁴¹. Acesta era greul Atanasie (c. 1381 — c. 1403), succesorul lui Antim Critopol și ultimul mitropolit al Severinului, deoarece această mitropolie și-a încetat existența «între anii 1403—1412»⁴². În virtutea rangului său de «locțiitor al Amasiei», Atanasie deținea în cadrul sinodului patriarhal, locul imediat următor după cel al mitropolitului Amasiei. Ori, mitropolitul Amasiei a deținut «locul al 14-lea în sinodul patriarhal, păstrînd acest titlu în tot timpul scurtei sale existențe»⁴³. Interesant este, însă, de semnalat și faptul că predecesorul lui Atanasie

26. *Ibid.*, p. 310. 27. *Ibid.*

28. Jean Darrouzès, *op. cit.*, p. 418, nr. 48 (36 și 37). 29. *Ibid.*, p. 193.

30. *Izvoarele Istoriei României...*, p. 218. 31. *Ibid.*, p. 220. 32. *Ibid.*

33. *Ibid.*, p. 222. 34. *Ibid.* 35. *Ibid.*, p. 219, n. 40.

36. Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 298.

37. Vezi Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 252.

38. *Idem*, *op. cit.*, vol. 2, București, 1981, p. 405. 39. *Ibid.*

40. Jean Darrouzès, *op. cit.*, p. 418, nr. 48 (37). 41. *Ibid.*, p. 193.

42. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. 1, p. 255.

43. *Ibid.*, p. 248—249. De notat că Amasia ocupa locul al 15-lea în lista lui Andronic al II-lea Paleologul (1282—1328) (Vezi Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 309, apud Jean Darrouzès, *Le registre synodal du Patriarcat byzantin au XIV-e. Etude paléographique et diplomatique*, Paris, 1971, p. 276.

pe scaunul Severinului, și anume Antim Critopol (1370 — c. mai 1381), care a fost și primul mitropolit al acestuia, Patriarhia ecumenică îi conferise rangul de locțiitor al scaunului mitropolitan din Melitene⁴¹, «străveche eparhie din Armenia, al cărui loc îl va ocupa de acum înainte, printre membrii sinodului patriarhal»⁴². Rangul de locțiitor al scaunului din Melitene îi fusese conferit lui Antim Critopol prin hotărârea sinodală din octombrie 1370 în care se afirma că acesta «se va bucura și de locul avut de către cel de Melitene, pe care-l va deține de acum înainte cînd va rezida în capitală și în timpul ședințelor sfintului și marelui sinod, precum și pretutindeni»⁴³ («καθέξει γε μὴν ὁ τοιοῦτος καὶ τὸν τόπον τοῦ Μελιτηνῆς, ὅν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἔξει ἐν τε στάσει καὶ καθέδρᾳ ταῖς μετὰ τῆς ἱερᾶς καὶ μεγάλῃς συνόδου καὶ πανταχοῦ») ⁴⁴. După P. Ș. Năsturel, acordarea rangului de locțiitor al scaunului de Melitene mitropolitului Antim a constituit «o lovitură dată bătrînului Iachint»⁴⁵, căci prin aceasta el era «inferior de acum înainte în demnitate față de celălalt»⁴⁶.

Cert este că mitropoliții Țării Românești și-au avut locul în sinodul patriarhal din Constantinopol, în cel imediat următor după mitropolitul scaunului al cărui rang de «locțiitor» îl dețineau aceștia. Starea aceasta de lucruri este confirmată de lista prezenței sinodale și a ordinii seamnării actelor sinodale⁴⁷.

În ceea ce privește notele finale ale listei a douăzecea, numerele 48—50, unde sînt menționate mitropoliile Țării Românești și aceea a Moldovei, ele se situează cronologic «probabil la începuturile secolului al XV-lea»⁴⁸. Cu certitudine, Darrouzès afirmă doar că textul referitor la mitropolia Severinului de la lista a douăzecea, numărul 48 (37), adică: «celălalt se intitulează al unei părți din Ungrovlahia și este locțiitor al Amasiei»⁴⁹, l-a luat dintr-un manuscris ce datează din secolul al XV-lea (Parisinus 1388)⁵⁰.

Lista a douăzeci și una, numărul 76, ne indică chiar locul sau poziția mitropoliei Ungrovlahiei în ierarhia scaunelor mitropolitane ale Patriarhiei ecumenice, care era, potrivit acesteia, al șaptezeci și unulea⁵¹: «71 Ungrovlahia sau Bugdania» («,οα' ἡ Οὐγγροβλαχία ἦτοι Μουθδανία») ⁵². Desigur, numirea de «Bugdania» a fost greșit atribuită Ungrovlahiei. Dar, Darrouzès nu indică nici pe cea corectă de «Bogdania» («,Μποθδανία»), care, aparține, în realitate, Moldovei.

În cadrul aceleiași liste a douăzeci și una, numerele 178—180, sînt menționate cele două episcopii aflate sub jurisdicția mitropolitului Ungrovlahiei în secolul al XVI-lea și anume a Rîmnicului și a Buzăului: «Al Ungrovlahiei are pe acestea: pe a Rîmnicului și pe a Buzăului» («,ὁ Οὐγγροβλαχίας ἔχει ταύτας τοῦ Ῥιμνίκου καὶ τοῦ Μποζέου») ⁵³. Dat fiind faptul că începuturile episcopiiilor de Rîmnic și de Buzău datează din primele decenii ale secolului al XVI-lea, manuscrisul cu textul de mai sus nu putea fi decît posterior acestora. De altfel, însuși editorul listelor, Darrouzès, precizează că pentru textul referitor la Ungrovlahia, de la lista a cincisprezecea, numărul 192, apendice, a folosit un manuscris din secolul al XV—XVI-lea de la mănăstirea Dionisiu⁵⁴, conținînd diverse texte bizantine⁵⁵. Totodată, Darrouzès afirmă cu certi-

44. Mitropolia de Melitene, al cărei ultim titular era pomenit în anul 1329, se afla situată pe fluviul Eufrat, în localitatea Eski Malatya de azi (Vezi *Izvoarele Istoriei României...*, p. 209, n. 24).

45. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. 1, p. 248; Vezi și Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 306.

46. *Izvoarele Istoriei României...*, p. 209.

47. *Ibid.*, p. 208.

48. Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 307.

49. *Ibid.*, p. 308.

50. Așa, de exemplu, în actul sinodal datat din 1379—1380, ca și în cele din iunie 1380, martie 1381, și mai 1381, mitropolitul Amasiei este urmat de Hariton al Ungrovlahiei (Vezi *Izvoarele Istoriei României...*, p. 210, 212, 214, 216 și 218). Pe de altă parte, mitropolitul Nicomidiei este urmat de Antim al Ungrovlahiei în actul datat între 24 august 1383 și octombrie 1384, precum și în alte cinci acte sinodale din anul 1389 (Vezi *Izvoarele Istoriei României...*, p. 224, 226 și 228). De menționat că în actul sinodal din iulie 1389 întîlnim atît pe mitropolitul Nicomidiei urmat de cel al Ungrovlahiei, Antim, cît și pe cel al Amasiei de către «celălalt al Ungrovlahiei», adică de cel al Severinului. Atanasie (Vezi *Izvoarele Istoriei României...*, p. 228).

51. Jean Darrouzès, *Notitiae Episcopatum...*, p. 193.

52. *Ibid.*, p. 418, nr. 48 (37).

53. *Ibid.*, p. 439, nr. 206 (Vezi și nota nr. 24 din prezenta lucrare).

54. Numerotarea grecească a numărului 71 este «,οα'».

55. Jean Darrouzès, *Notitiae Episcopatum...*, p. 420.

56. *Ibid.*, p. 421.

57. (A. 3753) Dionisiu 219.

58. Vezi Jean Darrouzès, *Notitiae Episcopatum...*, p. 386 și 430, nr. 76.

tudine că lista a douăzeci și una este «lista epocii turce, adică posteroară căderii imperiului bizantin»⁵⁹, dar, că datorită numărului mare de manuscrise existente la redactarea acesteia, precum și a faptului că sînt «două sau trei sute de nomocanoane susceptibile să conțină această listă»⁶⁰, «nu se pune chestiunea unei ediții critice»⁶¹ a ei. Și acesta a fost și motivul pentru care numele eparhiilor de la lista a douăzeci și una, și prin urmare și a Ungrovlahiei, «sînt în mod simplu extrase din ediția lui Gelzer»⁶², după însăși mărturisirea lui Darrouzès.

Cu privire la Mitropolia Moldovei, în lista a douăzecea, numărul 49 (39), sînt menționate următoarele: «A fost sfințit de către noi și mitropolitul Vidinului și altul în Mavrovalahia» („Εγένοντο ἐφ’ ἡμῶν καὶ μητροπολίτης Βιδύνης καὶ ἐν τῇ Μαυροβλαχίᾳ ἑτερος») ⁶³.

Moldova era numită uneori în actele cancelariei de la Bizanț și ale Patriarhiei ecumenice, Mavrovalahia⁶⁴, sau Rosovalahia⁶⁵. În marea majoritate a cazurilor însă o înfîlm în acestea cu numele de Moldovlahia⁶⁶.

După cum este cunoscut, la sfîrșitul secolului al XIV-lea, Moldova avea propriul său mitropolit în persoana autohtonului Iosif (înainte de 1386 — după 1408 (c. 1415)⁶⁷, sînțit de către mitropolitul Antonie al Haliciului și ridicat la treapta de mitropolit în scaunul Sucevei de domnitorul țării, Petre Mușat (1375—1391). Acesta din urmă a adresat, în același timp, o cerere Patriarhiei ecumenice «prin anii 1381—1386»⁶⁸, în care solicita acesteia recunoașterea canonică a mitropolitului Iosif⁶⁹. Patriarhul ecumenic de atunci, Nil (1380—1388), a refuzat însă să-l recunoască pe Iosif. Mai mult chiar, patriarhul Nil a sfințit ca mitropolit al Moldovei pe conaționalul său Teodosie (c. 1386—1391), care, venind în Moldova și fiind refuzat, spunîndu-i-se că țara are mitropolit, a trebuit să se întoarcă la Constantinopol. La rîndul său, patriarhul ecumenic Antonie al IV-lea (1389 — iulie 1390; august 1391 — mai 1397) a designat ca mitropolit al Moldovei, în anul 1392, pe conaționalul său Ieremia, care, deși n-a funcționat pe scaunul Sucevei, semna totuși lucrările sinodului patriarhal din martie 1393: «Smeritul mitropolit al Mavrovlahiei Ieremia» („Ὁ ταπεινός μητροπολίτης Μαυροβλαχίας Ἱερεμίας) ⁷⁰.

Mitropolitul Mavrovlahiei este menționat de cîteva ori în unele acte sinodale patriarhale, datate între septembrie 1393 și septembrie 1394, fără să i se indice însă numele⁷¹. Firește, acesta nu era altul decît Ieremia. Și tocmai la numirea lui Ieremia, ca mitropolit al Moldovei, de către Antonie al IV-lea în 1392, se referă lista a douăzecea, numărul 49 (39). Aceasta, cu atît mai mult cu cît în același an 1392, luna septembrie, patriarhul ecumenic Antonie al IV-lea a sfințit pe Ioasaf ca mitropolit al Vidinului, pe timpul țarului bulgar al Vidinului Strațimir (1365—1396)⁷². Deci, cei doi mitropoliți, la care se face aluzie în lista a douăzecea, numărul 49 (39), sînt Ieremia și Ioasaf, primul sfințit pentru Moldova, al doilea pe seama mitropoliei Vidinului. La

59. *Ibid.*, p. 197.60. *Ibid.*61. *Ibid.*62. *Ibid.*, p. 419. Extrasele sînt din: H. Gelzer, *Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte Texte der Notitiae episcopatumum. Ein Beitrag zur byzantinischen Kirchen — und Verwaltungs geschichte*, Abhandlungen der k. Akademie der Wiss., I, XXI, III, München, 1900, p. 628—630; 633—636.63. Jean Darrouzès, *Notitiae Episcopatumum...*, p. 418.64. Denumirea de Mavrovalahia „Μαυροβλαχία” este înfîlmă în mai multe acte sinodale din anii 1393, 1394, 1395 și 1401 (Vezi *Izvoarele Istoriei României...*, p. 234, 236, 238, 240, 242, 244 și 268).65. Rosovalahia „Ρωσολαχία” era numită mitropolia Moldovei în trei scrisori patriarhale; două din anul 1395 și una din 1401 (Vezi *Izvoarele Istoriei României...*, p. 244, 246, 248 și 267).66. Vezi Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 294.67. Vezi Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice ale Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCIII (1975), nr. 3—4, p. 332. (Folosită și pentru anii de păstorie ai celorlalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române din prezenta lucrare).68. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. 1, p. 261.

69. Iosif avea să fie recunoscut ca mitropolit al Moldovei, de către patriarhul ecumenic Matei I (1397—1410), abia în anul 234.

70. *Izvoarele Istoriei României...*, p. 234.71. *Ibid.*, p. 236—240.72. Vezi Jean Darrouzès, *Les registres des actes du Patriarcat de Constantinople. Les actes des patriarches*. Fascicule VI (1377—1410), Paris, 1979, p. 38—39; 108; 163; 183; 190—192.

cele de mai sus trebuie luat în considerație că «în 1391—1392 se pune împreună chestiunea Moldovei și a Vidinului, și aceasta trebuie să fie corelația dintre aceste două numiri»⁷³. Pe de altă parte, nu fără mai puțină semnificație este și faptul că sfințirea mitropolitului Moldovei și a celui din Vidin a avut loc «la o dată vecină cu decesul»⁷⁴ mitropolitul Antonie al Galiției, ceea ce explică, la rîndul său, «menținerea celor trei scaune într-o notă contemporană, sau scrisă de un contemporan al faptelor, care se situează în anii 1389—1392»⁷⁵.

În ultima listă a lucrării editată de Jean Darrouzès, a douăzeci și una, numărul 77, este menționat și locul pe care-l deținea Mitropolia Moldovei în ierarhia scaunelor mitropolitane ale Patriarhiei ecumenice, și anume al șaptezeci și doilea⁷⁶, imediat după cel ocupat de Mitropolia Ungrovlahiei, «72 și Mudovlahia» „ὀβ' καὶ ἡ Μουντοβλαχία”⁷⁷. Fără îndoială că denumirea de «Mudovlahia», atribuită Moldovei, nu este corectă. Aceasta fiind aceea de «Moldovlahia» („Μολδοβλαχία”), cum este, de altfel, designată Moldova în chiar aceeași listă a douăzeci și una, numărul 181. În plus la aceeași listă a douăzeci și una, și la același număr 181, Moldova este designată cu o altă binecunoscută denumire a acesteia, și anume 'aceea de «Bogdania» („Μπογδανία”), redată de această dată în mod corect.

Termenii de «Moldovlahia» și «Bogdania» sînt atribuiți mitropolitului Moldovei pentru desemnarea celor două episcopii ale mitropoliei sale, adică a Rădăușilor și a Romanului, la numerele 182—183 ale listei douăzeci și unu. «Al Moldovlahiei adică al Bogdaniei are pe acestea : a Rădăușului și a Romanului» („ὁ Μολδοβλαχίας ἡτοι Μπογδανίας ἔχει ταύτας τοῦ Πανθεοῦτζου καὶ τοῦ Ρωμάνου”)⁷⁸.

Cert, cele inserate despre Mitropoliile Țării Românești și aceea a Moldovei în listele editate de Darrouzès în lucrarea sa constituie un ajutor prețios la buna cunoaștere a începuturilor organizării Mitropoliilor Bisericii Ortodoxe Române și a rangurilor conferite primilor ierarhi ale acestora de către Patriarhia ecumenică. Iar datorită acestor ranguri, cunoaștem atît locurile ocupate de Mitropoliile Bisericii Ortodoxe Române în ierarhia scaunelor mitropolitane ale Patriarhiei ecumenice, cît și prestigiul de care se bucurau mitropoliile românești și ierarhii lor în cadrul acesteia.

Pr. Dr. IOAN DURĂ

73. Idem, *Notitiae Episcopatum...*, p. 193.

74. *Ibid.*

75. *Ibid.*

76. Numerotarea grecească a numărului 72 este „ὀβ”.

77. Jean Darrouzès, *Notitiae Episcopatum...*, p. 420, nr. 77.

78. *Ibid.*, p. 421, nr. 181—183.